

Regeringens proposition

1988/89:140

om reglering av priserna på
jordbruksprodukter, m. m.

Prop.
1988/89:140

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 20 april 1989.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Mats Hellström

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs bl. a. fram förslag om prisregleringen på jordbruksprodukter för tiden den 1 juli 1989 – den 30 juni 1990 samt förslag om stöd till jordbruket i norra Sverige. Förslagen läggs fram med utgångspunkt i den GATT-överenskommelse som träffats i början av april 1989 och utgör därför förslag till tillfälliga lösningar som endast bör tillämpas under den nu aktuella perioden. Vidare lämnas förslag om minskning av vissa regleringar inom livsmedelsområdet och förslag rörande användningen av genteknik vid växtodling.

Lag om ändring i växtskyddslagen (1972:318)

Härigenom föreskrivs i fråga om växtskyddslagen (1972:318) dels att i 3–5 och 11 §§ ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen",

dels att 2, 6, 8 och 10 §§ skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 8 § skall sättas närmast före 6 §,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 2 a §, samt närmast före 2 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Lagen är ej tillämplig på insekts-
härjning som avses i 34 § skogs-
vårdslagen (1948:237).

Lagen tillämpas inte på insekts-
härjning som avses i 20 § skogs-
vårdslagen (1979:429).

Användning av genteknik

2 a §

*Regeringen eller den myndighet
som regeringen bestämmer får med-
dela föreskrifter om förbud mot eller
villkor för användning av*

1. *genteknik på växter,*
2. *gentekniskt modifierade väx-
ter, samt*
3. *gentekniskt modifierade orga-
nismer vid växtodling.*

4 §

Innehavare av mark, byggnad el-
ler transportmedel är skyldig att
lämna tillträde för åtgärd som avses
i 5 § första stycket 2, 3 och 7.

Innehavare av mark, byggnad el-
ler transportmedel är skyldig att
lämna tillträde för åtgärd som avses
i 5 § första stycket 2, 3 och 7 samt
för kontroll av att föreskrifter som
meddelats med stöd av 2 a § efter-
levs.

8 §

För kostnad eller förlust som för-
anletts av beslut enligt denna lag
eller med stöd av lagen meddelade
bestämmelser kan utgå ersättning
av statsmedel. Fråga om ersättning
prövas av Konungen eller myndig-
het som Konungen bestämmer.

För kostnad eller förlust som för-
anletts av beslut enligt denna lag
eller med stöd av lagen meddelade
bestämmelser för att bekämpa eller
hindra spridning av växtskadegöra-
re kan ersättning lämnas av stats-
medel. Frågor om ersättning prö-
vas av regeringen eller den myndig-
het som regeringen bestämmer.

¹ Senaste lydelse 1977:351.

10 §

Till böter dömes den som uppsåt-
ligen eller av oaktsamhet

Till böter döms den som uppsåt-
ligen eller av oaktsamhet

1. underlåter att göra anmälan enligt 4 §,
2. underlåter att efterkomma fö-
reläggande eller bryter mot före-
skrift eller förbud som meddelats
med stöd av 5 §.
3. åsidosätter skyldighet enligt 6 §.

2. underlåter att efterkomma fö-
reläggande eller bryter mot före-
skrift eller förbud som meddelats
med stöd av 2 a eller 5 §, eller

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

Lag om upphävande av vissa kungörelser om obligatorisk kontroll av vissa livsmedel som exporteras

Härigenom föreskrivs att följande kungörelser skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1990, nämligen

1. kungörelsen (1950:506) med vissa bestämmelser angående utförsel av fisk, fiskrom och fiskkonserver,
2. kungörelsen (1958:528) med vissa bestämmelser angående utförsel av smör, ost och ägg.

3 Förslag till

Prop. 1988/89:140

Lag om upphävande av kungörelsen (1959:187) angående kvalitetsbenämning på matpotatis

Härigenom föreskrivs att kungörelsen (1959:187) angående kvalitetsbenämning på matpotatis skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1990.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 20 april 1989

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Hjelm-Wallén, S. Andersson, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Nordberg, Engström, Freivalds, Wallström, Löow, Persson

Föredragande: statsrådet Hellström

Proposition om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

1 Inledning

Vid de förhandlingar som i början av april i år hölls inom ramen för den pågående GATT-rundan enades deltagande länder dels om utgångspunkterna för de fortsatta förhandlingarna på jordbrukets område, dels om en frysning av jordbruksstödet fr. o. m. tidpunkten för överenskommelsen t. o. m. att förhandlingarna på jordbruksområdet avslutas i december 1990.

Överenskommelsen för åren 1989 och 1990 innebär att deltagarna åtar sig att gällande stöd- och skyddsnivåer inom jordbrukssektorn inte överskrids. Tullar och icke-tariffära handelshinder för jordbruksprodukter får inte höjas eller utvidgas till nya produkter. Även förädlade jordbruksprodukter inkluderas i åtagandet. Stödpriser till producenterna som direkt eller indirekt bestäms av regering eller myndigheter skall frysas vid den vid tidpunkten för överenskommelsen rådande nivån. För åtagandena gäller att hänsyn får tas till ländernas befintliga lagstiftning och rättigheter och skyldigheter enligt GATT.

En inom jordbruksdepartementet upprättad översättning av överenskommelsen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Regeringen uppdrog den 26 januari 1989 åt statens jordbruksnämnd att, efter överläggningar med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation samt i fråga om socker även Sockerbolaget AB, avge förslag om den närmare utformningen av prisregleringen på jordbruksprodukter inkl. sockerbeter och socker för tiden den 1 juli 1989 – den 30 juni 1990.

Enligt uppdraget skulle förslagen utformas med utgångspunkt i riksdagens beslut om livsmedelspolitiken (prop. 1984/85:166, JoU 33, rskr. 393) och om totalförsvaret (prop. 1986/87:95, FöU 11, rskr. 310). Regeringen erinrade om att riksdagens beslut om livsmedelspolitiken innebär att förslagen skall grundas på ett resultat av obundna överläggningar, vilket innebär att hänsyn skall tas till bl. a. aktuella förhållanden på marknaden, i jordbruket och i samhällsekonomin i övrigt. Enligt riksdagens beslut skall

vidare de möjligheter som kan finnas att förenkla och begränsa jordbruksprisregleringen tillvaratas.

Ytterligare en utgångspunkt skulle enligt uppdraget vara den internationella utvecklingen på jordbrukets och jordbrukspolitikens område.

Jordbruksnämndens förslag skulle enligt uppdraget utgöra underlag för prisregleringen under perioden den 1 juli 1989 – den 30 juni 1990 om ingen uppgörelse om en frysning som berör denna period skulle nås när GATT-förhandlingarna återupptogs i april 1989. Den aktuella regleringsperioden kommer i vart fall att vara en övergångsperiod inför de förändringar av livsmedelspolitiken som aviserats i regeringens prop. 1988/89:47 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. och som bör börja genomföras den 1 juli 1990. Detta skulle beaktas i nämndens förslag.

Jordbruksnämndens förslag skulle även i övrigt beakta vad regeringen uttalat om inriktningen av den ekonomiska politiken (prop. 1988/89:100 bil. 1). Ett av de viktigaste inslagen på kort sikt i denna politik är åtgärder som dämpar pris- och löneutvecklingen. I uppdraget framhölls att i regeringens proposition om vissa ekonomisk-politiska åtgärder konstaterades att dagens jordbrukspolitik bidrar till inflation och begränsar tillväxtmöjligheterna i den svenska ekonomin.

Jordbruksnämnden skulle även beakta vad regeringen i prop. 1988/89:100 bil. 11 har föreslagit riksdagen om finansiering av kostnaderna för djurens hälso- och sjukvård och kostnaderna för statistik på jordbrukets område.

Vad avser sockerbetor och socker skulle nämndens förslag även omfatta strukturåtgärder och lämplig produktionskapacitet för sockerbruken. Förslaget skulle bygga på att bruken på Öland och Gotland skall bevaras. Vidare skulle nämnden i sitt förslag beakta att ett importutrymme på 10–15% på sikt skall uppnås. I dessa strukturfrågor skulle, förutom med de båda delegationerna, överläggningar ske med företrädare för sockerbetsodlingen och sockertillverkningen. Nämndens förslag avseende prisregleringen för sockerbetor och socker skulle vara så avvägt att något underskott inte beräknas uppkomma i sockerregleringsfonden.

Genom beslut den 23 februari 1989 överlämnade regeringen till jordbruksnämnden en rapport om vissa principer som grund för kostnadskompensation till den livsmedelsindustri som omfattas av jordbruksprisregleringen, för beaktande vid utformning av förslag rörande prisregleringen på jordbruksprodukter.

Genom regeringens beslut den 16 mars 1989 överlämnades till jordbruksnämnden en skrivelse från lantbruksstyrelsen rörande medel till distriktsveterinärorganisationen för beaktande i samband med nämndens uppdrag att avge förslag om prisregleringen.

I skrivelse som kom in till regeringen den 6 april 1989 har jordbruksnämnden, efter avslutade överläggningar med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och nämndens konsumentdelegation samt i fråga om socker med Sockerbolaget AB, lagt fram förslag till jordbruksprisreglering under perioden den 1 juli 1989 – den 30 juni 1990. Förslaget, vad gäller jordbruket och viss livsmedelsindustri, biträds av konsumentdelegationen men inte av Lantbrukarnas förhandlingsdelegation. När det gäller socker

är nämnden, konsumentdelegationen och Sockerbolaget överens om förslaget. Jordbruksnämndens skrivelse bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Ledamöterna Fringel och Genfors har reserverat sig mot jordbruksnämndens förslag.

Genom beslut den 4 juni 1987 uppdrog regeringen åt jordbruksnämnden att utreda former för och konsekvenser av en avveckling av prisregleringen på ägg. I december 1988 avlämnade nämnden rapporten Konsekvenser av en avveckling av prisregleringen för ägg. Rapporten har remissbehandlats. Till protokollet i detta ärende bör fogas dels utredningens sammanfattande slutsatser och förslag och två särskilda yttranden som *bilaga 3*, dels en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 4*.

Genom beslut den 13 mars 1986 uppdrog regeringen åt jordbruksnämnden att inkomma med förslag om kvalitetsbetalning inom jordbruksprisregleringen. I mars 1987 avlämnade nämnden delrapporten Betalning för bra matkvalitet. Flertalet av de i rapporten föreslagna åtgärderna har genomförts. I september 1988 avlämnade nämnden en slutrapport, Bättre matpotatiskvalitet. Rapporten har remissbehandlats. Till protokollet i detta ärende bör fogas dels utredningens förslag som *bilaga 5*, dels en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 6*.

Med anledning av den försöksverksamhet med treåriga budgetramar som beslutats av regeringen erhöll jordbruksnämnden den 4 februari 1988 särskilda direktiv för anslagsframställningen för budgetåren 1989/90 – 1991/92. Nämnden avlämnade i april 1988 en särskild rapport med underlag för anslagsframställningen inför perioden 1989/90 – 1991/92 samt den 31 augusti 1988 anslagsframställningen för samma period. I mars 1989 lämnade jordbruksnämnden förslag till en omorganisation av myndigheten. Skrivelserna behandlas i det följande.

Genom beslut den 30 juni 1988 uppdrog regeringen åt statens jordbruksnämnd att i samråd med lantbruksstyrelsen genomföra en närmare översyn av prisstödet till jordbruket i norra Sverige inför den 1 juli 1989. Översynen borde bl. a. gälla formerna för och omfattningen av stödet. Därvid borde hänsyn tas främst till stödets effekter på omfattning och lokalisering av produktion och sysselsättning inom jordbruket i norra Sverige.

Jordbruksnämnden har i en delrapport som kom in till regeringen den 13 december 1988 redovisat produktionsutveckling m. m. i jordbruket i norra Sverige och i en slutrapport som kom in till regeringen den 27 februari 1989 lämnat förslag till stödbelopp m. m. Ledamöterna Fringel och Genfors har lämnat ett särskilt yttrande till nämndens förslag. Till protokollet i detta ärende bör fogas jordbruksnämndens sammanfattande förslag som *bilaga 7* samt en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 8*.

I enlighet med vad jag anförde i min anmälan till budgetpropositionen år 1989 återkommer jag i det följande även till åtgärdsprogrammet för jordbruket i norra Sverige.

Jag kommer i det följande också att lämna vissa förslag som rör användning av genteknik vid växtodling.

I prop. 1988/89:100 bil. 11 har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvakten på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1989/90 beräkna till Statens jordbruksnämnd ett förslagsanslag på 28 097 000 kr. och till Prisstöd till jordbruket i norra Sverige ett förslagsanslag på 525 000 000 kr. Jag anhåller att nu få ta upp dessa frågor.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Allmänna utgångspunkter

Livsmedelspolitiken är för närvarande under omprövning, såväl i Sverige som internationellt. Både OECD:s ministerrådskommuniké från år 1987 och den s. k. Punta del Este-deklarationen från år 1986 som inledde den pågående GATT-rundan pekar på nödvändigheten av att förändra jordbrukspolitiken. Mer marknadsorientering, neddragning av stöd och skydd samt övergång till mindre snedvridande stödformer är viktiga principer i reformarbetet.

Inom ramen för den pågående GATT-rundan har deltagarländerna nyligen träffat en överenskommelse om en konkret inriktning på de fortsatta förhandlingarna på jordbruksområdet, som innebär ett väsentligt steg mot en friare handel med jordbruksprodukter. Uppgårelsen kan ses som en ramöverenskommelse för hur handeln med jordbruksprodukter skall liberaliseras samt för hur GATT:s regler och discipliner skall förstärkas och göras mer effektiva på jordbrukets område. Detta bör ske genom betydande successiva neddragningar av stöd och skydd på jordbruksområdet. Sådana successivt och gemensamt vidtagna reformer förväntas minska obalanserna i världshandeln samt ge mer korrekt prisinformation och bättre underlag för investeringsbeslut. Jordbrukets konkurrensförutsättningar kommer genom detta att närma sig övriga näringars. Detta gynnar såväl i- som u-länder. Det är mycket positivt att överenskommelsen kommit till stånd.

Både OECD och GATT erkänner att särskilda motiv – försörjningssäkerhet, miljö-, regionala och sociala hänsyn – även fortsättningsvis kommer att påverka jordbrukspolitikens utformning. Nya stödformer kommer att diskuteras under GATT-rundans fortsättning som bl. a. tar sikte på sådana motiv.

GATT-förhandlingarna kommer också att behandla harmonisering av veterinär- och växtskyddsbestämmelser och tvistlösning till följd av sådana bestämmelser. Bl. a. kommer bestämmelser grundade på etiska överväganden att tas upp i det sammanhanget.

GATT-överenskommelsen innebär att stödet till jordbruket skall hållas oförändrat till dess att en långsiktig uppgörelse är nådd, dvs. under åren 1989 och 1990. Syftet med detta är att inte stimulera till en ökad subventionerad produktion av jordbruksprodukter, som ytterligare skulle snedvrida handeln under de fortsatta förhandlingarnas gång. Exempelvis innebär således överenskommelsen att prisstödet till lantbrukarna inte skall höjas under denna period. Detta skall uppnås genom att administrativt

bestämda priser, som direkt eller indirekt påverkar prisstödet till lantbrukarna, under perioden inte får överskrida rådande priser vid tidpunkten för överenskommelsen. Vidare får importmöjligheterna inte försämrats. Undantag får emellertid generellt göras för förändringar som genomförs med stöd av existerande lagstiftning i länderna. Avsikten är vidare att stödet skall sänkas under år 1990. För svensk del innebär överenskommelsen alltså att vi inte får höja de reglerade priserna på jordbruksprodukter i syfte att höja prisstödet till lantbrukarna.

Enligt riksdagens beslut år 1985 om livsmedelspolitiken skall jordbruket ges kompensation för ökade kostnader och inkomstfölsamhet efter obundna överläggningar. Mot bakgrund av beslutet har jordbruksnämnden på regeringens uppdrag och efter överläggningar med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och nämndens konsumentdelegation lämnat förslag till kompensation under regleringsåret 1989/90. Förslaget innebär bl. a. att kompensationen skall ges i form av höjningar av reglerade priser i syfte att höja prisstödet till bönderna. Redan i uppdraget till jordbruksnämnden aviserades att en provisorisk lösning av annan karaktär skulle bli nödvändig om GATT-förhandlingarna skulle leda till en överenskommelse om att frysa prisstödet.

Det är självklart att Sverige skall uppfylla de åtaganden som gjorts inom GATT. Med hänsyn till nyss nämnda omständigheter har jag därför efter överläggningar med representanter för såväl jordbruksnäringen som konsumenterna samt efter hörande av jordbruksnämnden utformat ett modifierat förslag som enligt min mening är förenligt med GATT-överenskommelsen. Förslaget har även diskuterats i den parlamentariska arbetsgrupp som arbetar med förslag till en ny livsmedelspolitik. Jag har i mitt förslag utgått ifrån det förslag som jordbruksnämnden tidigare lämnat.

Mitt förslag innebär i korthet att jordbruket ges en kompensation inom ramen för 1985 års livsmedelspolitiska beslut. Denna är av samma storlek som nämnden har föreslagit, men betalas ut på ett sätt som inte verkar produktionsstimulerande och därmed handelssnedvridande. Detsamma gäller för jordbruksnämndens förslag om prisstödet till jordbruket i norra Sverige. Jag lämnar således i det följande ett förslag som också är i linje med GATT-överenskommelsen.

Mitt förslag innebär därför att priserna till lantbrukarna hålls oförändrade, men att de kompenseras på annat sätt. Finansieringen bör ske med införselavgiftsmedel och budgetmedel. På detta sätt kommer lantbrukarna att kompenseras utan att de reglerade priserna höjs. Det är då viktigt att detta även kommer konsumenterna till del, dvs. att det utrymme som uppkommer inte tas i anspråk av de efterföljande leden i livsmedelskedjan. Jag har erfarit att chefen för civildepartementet därför har för avsikt att senare föreslå regeringen att ge statens pris- och konkurrensverk (SPK) i uppdrag att särskilt följa pris- och marginalutvecklingen i livsmedelskedjans industri- och handelsled. SPK skall om de finner att utvecklingen är anmärkningsvärd anmäla detta till regeringen.

I regeringens proposition om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (1988/89:47 bil. 2) behandlades de livsmedelspolitiska målen och diskuterades graden av måluppfyllelse. Vidare analyserades i vad mån det främsta

medlet, nämligen jordbruksprisregleringen, medverkat till att uppfylla dessa mål. Av genomgången framgick att livsmedelspolitiken har kommit att kännetecknas av en låg grad av måluppfyllelse och att nuvarande medel inte bidrar till måluppfyllelsen på ett tillfredsställande sätt. Som aviseras i propositionen har jag efter regeringens bemyndigande, mot bakgrund av detta och den internationella utvecklingen, tillkallat en parlamentarisk arbetsgrupp med uppgift dels att utvärdera 1985 års livsmedelspolitiska beslut, dels att utforma förslag till en ny livsmedelspolitik. Gruppens arbete skall vara klart under hösten 1989 och den nya politiken bör kunna börja genomföras under år 1990.

En första utgångspunkt för arbetsgruppen är ett sänkt gränsskydd. Någon ensidig svensk neddragning är dock inte aktuell. En andra utgångspunkt är att de interna regleringarna minskas i omfattning och i vissa fall avskaffas. Den tredje utgångspunkten är att utveckla nya och mer direkta medel för att uppnå framför allt de beredskapsmässiga, regionalpolitiska och miljömässiga målen. Gruppens arbete och dessa utgångspunkter ligger väl i linje med GATT-förhandlingarnas inriktning, såväl i sak som tidsmässigt. Neddragning av stöd och skydd, i första hand prisstöd, och övergång till mer direkta, icke-handelssnedvridande stöd är som jag tidigare framhållit kärnan i det internationella arbete som nu bedrivs. Reformerna underlättas om de genomförs gemensamt. Det är således tillfredsställande av både nationella och internationella skäl att det svenska reformarbetet har kommit i gång.

Huvudmålet för den nuvarande livsmedelspolitiken (prop. 1984/85:166, JoU 33, rskr. 393) är att trygga vår livsmedelsförsörjning såväl i fred som under avspärning och krig. I 1987 års riksdagsbeslut om totalförsvaret (prop. 1986/87:95, FöU 11, rskr. 310) har de senare två begreppen ersatts med "kriser och krig". Under livsmedelspolitikens huvudmål finns två likställda delmål, nämligen konsumentmålet och inkomst målet. Därutöver finns ett miljö- och resursmål och ett regionalpolitiskt mål.

Det är enligt riksdagsbeslutet angeläget att prisregleringen för jordbruksprodukter utformas så, att den blir ett stöd för strävandena att sänka produktionskostnaderna och anpassa produktionens inriktning till marknadens efterfrågan. Prisregleringen skall fortlöpande ses över i syfte att förenklas och begränsas så långt som möjligt.

Jordbruksnämnden har på regeringens uppdrag utrett möjligheterna till och konsekvenserna av en avveckling av prisregleringen på ägg. Jag kommer i det följande att ta upp de av nämndens förslag som jag anser bör genomföras mot bakgrund av 1985 års beslut. Några av de åtgärder som nämnden har analyserat anser jag dock vara av den karaktären att de bör behandlas av den parlamentariska arbetsgruppen och övervägas först i samband med gruppens övriga förslag.

I syfte att dels minska regleringarna på livsmedelsområdet, dels förbättra livsmedelskvaliteten och livsmedelskontrollen har ett antal utredningar gjorts som berör jordbruksprisregleringen. Jordbruksnämnden har i den nyss nämnda utredningen om prisregleringen på ägg även behandlat en viss del av kvalitetsregleringen på ägg. I en annan utredning har nämnden behandlat kvalitetsbetalningen på samtliga jordbruksprodukter. Förslagen

i en delrapport från nämnden har till övervägande delen genomförts, medan jag behandlar slutrapporten om matpotatis i det följande.

Livsmedelskontrollutredningen lämnade i sitt slutbetänkande (SOU 1986: 25) Kontroll av livsmedel förslag om bl. a. den särskilda kontrollen av kvaliteten på potatis, ägg och vissa mejeriprodukter. Utredningens förslag i övrigt togs upp i regeringens proposition om livsmedelskontroll (1988/89:68) som skall behandlas av riksdagen under våren. Jag aviserade i denna att jag angående den nämnda särskilda kontrollen avsåg att återkomma till regeringen under våren. På dessa områden finns goda möjligheter till effektivisering och samordning av kontrollen samtidigt som regleringarna kan inskränkas och kvaliteten förbättras. Jag återkommer till mina förslag i det följande.

2.2 Åtgärder för produktionsanpassning

2.2.1 Tvåprissystemet för mjölk

Under tiden den 1 juli 1985 – den 30 juni 1989 tillämpas ett tvåprissystem för mjölk. Tvåprissystemet har i stort sett uppfyllt syftet att minska mjölköverskottet. Systemet är dock på sikt förenat med betydande nackdelar. Enligt regeringens beslut skall därför tvåprissystemet som villkor för utjämningsbidrag upphöra efter den 30 juni 1989.

Regeringen har uppdragit åt statens jordbruksnämnd att utreda och lämna förslag om övergångsåtgärder inom den ordinarie prisregleringens ram under ett år efter tvåprissystemets avskaffande, i syfte att motverka negativa effekter för de mindre producenterna och för mjölkproducenterna i norra Sverige.

Jordbruksnämnden har studerat olika former av omfördelning inom mejeriregleringen som skulle underlätta anpassningen för mjölkproducenterna i norra Sverige och för de små mjölkproducenterna. Inom nuvarande regleringssystem föreligger i och för sig tekniska möjligheter att genomföra en omfördelning mellan olika kategorier av mjölkproducenter för att dämpa eller neutralisera eventuella effekter vid borttagandet av tvåprissystemet. Konsekvenserna för de nämnda producenterna är dock svåra att förutse. Nämnden har vid sin analys inte funnit det befogat att för närvarande vidta några åtgärder och har därför inte lämnat några förslag.

Mjölkproduktionen är en produktionsgren med relativt lång avskrivningsperiod för investeringarna. Lönsamheten inom mjölkproduktionen är för närvarande relativt god. Trots detta är investeringsviljan låg. Risken för kraftiga produktionsökningar under det kommande året är därför liten. Enligt jordbruksnämndens bedömning beräknas produktionsökningen under regleringsåret 1989/90 till ca 90 milj. kg, motsvarande 2 à 3% av produktionen.

Det är enligt min mening väsentligt att eventuellt negativa effekter för de aktuella producentgrupperna begränsas. Mot bakgrund av jordbruksnämndens prognos är min bedömning att effekterna för dessa grupper torde bli begränsade. Jag anser därför att man inte nu bör vidta särskilda

åtgärder. Jordbruksnämnden måste dock särskilt följa utvecklingen för de nämnda grupperna och ha en hög beredskap att vidta erforderliga åtgärder samt snarast anmäla till regeringen om utvecklingen är sådan att rogeringsingripanden är påkallade.

2.2.2 Vegetabilier

Enligt 1985 års livsmedelspolitiska beslut har jordbruksnäringen huvudansvaret för överskottsproduktionen och produktionsanpassningen. Under en övergångsperiod av fem år skall emellertid staten ta ett ekonomiskt delansvar för överskottsarealens kostnader. Statens kostnader uppskattades då till ca 600 milj. kr. under hela femårsperioden. Under de fyra första åren har emellertid statens andel uppgått till ca 1,4 miljarder kr. Under perioden skulle åtgärder vidtas för att minska överskotten och därmed kostnadsbelastningen för samhället och jordbruket.

Våren 1986 tillsattes den s. k. spannmålsgruppen med uppgift att lägga fram förslag till hur kostnaderna för spannmålsöverskottet skulle kunna minskas redan från 1987 års skörd, men även på längre sikt. Gruppen har i olika rapporter lämnat såväl överväganden som mer kortsiktiga och mer långsiktiga förslag. I den senaste rapporten, som presenterades hösten 1987, lämnades förslag till åtgärder för att minska spannmålsöverskottet och stimulera till alternativ markanvändning.

Liksom för 1988 års skörd har regeringen för år 1989 bemyndigat statens jordbruksnämnd att medge Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening att ingå avtal med jordbrukare i vilka jordbrukaren åtar sig att mot ersättning från föreningen minska sin areal spannmål och andra grödor som omfattas av jordbruksprisregleringen samt att hålla brukningsenhetsens hela åkerareal besädd. Dessa avtal skulle i huvudsak överensstämma med spannmålsgruppens förslag.

Under år 1988 slöts totalt 25 885 avtal och omställningsarealen uppgick till drygt 260 000 ha. Spannmålsöverskottet beräknades därigenom minska med ca 700 000 ton, vilket ger en positiv nettoeffekt för spannmålskassan på ca 150 milj. kr. För år 1989 har ca 250 000 ha anmälts. Effekten på spannmålsöverskottet år 1989 beräknas bli av samma storleksordning som år 1988, medan den positiva nettoeffekten för spannmålskassan beräknas till 100–150 milj. kr. Resultatet av omställningsprogrammet är enligt min uppfattning gott.

Anslutningen till omställningsprogrammet är alltså god i år liksom i följ. De arealer som mer varaktigt lagts om till annan användning än spannmålsproduktion är emellertid marginella. Av miljöskäl är ett krav för bidrag inom programmet att den anslutna arealen skall vara besädd. Under år 1988 gav dock lantbruksnämnderna dispens från detta krav för närmare hälften av den anslutna arealen.

I och med utgången av regleringsåret 1989/90 löper den femåriga övergångsperioden ut. Under det påföljande året bör en ny livsmedelspolitik börja genomföras.

Mot bakgrund av vad jag nu redovisat har jag inte för avsikt att föreslå regeringen någon ytterligare förlängning av omställningsprogrammet.

Riksdagen uttalade våren 1986 att det är angeläget att de medel som staten under en övergångsperiod ställer till förfogande för att underlätta produktionsanpassningen utnyttjas för att stödja en inriktning av produktionen som så snart som möjligt minskar belastningen på samhällets och på lantbrukets ekonomi.

I riksdagens beslut om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. våren 1988 (prop. 1987/88:165, JoU 25, rskr. 385) uttalade riksdagen att det är viktigt att medlen utnyttjas på ett sätt som även i vidare mening bidrar till uppfyllandet av de år 1985 fastställda målen för livsmedelspolitiken. Vid valet av åtgärder för att minska belastningen är det viktigt att beakta de regionala, fördelningsmässiga och miljöpåverkande effekterna av de olika åtgärder som prövats eller kan komma i fråga för att främja en ändamålsenlig produktionsstruktur. Enligt riksdagens beslut ankommer det på regeringen att besluta om sådana åtgärder.

Regeringen har för 1988 års skörd fastställt statens delansvar för överskottsarealen till 225 milj. kr. Regeringen har också beslutat hur dessa medel skall disponeras. Totalt högst 145 milj. kr. skall användas till ekonomiskt stöd för dels omläggning till alternativ odling, dels odling av fånggrödor. Vidare skall 50 milj. kr. överföras till Stiftelsen Lantbruksforskning där medlen skall användas för att finansiera försöks- och utvecklingsinsatser för alternativ användning av åkermarken i syfte att minska kostnaderna för överskottsarealen. Resterande 30 milj. kr. skall användas för bidrag till jordbruksföretag som vidtar åtgärder som minskar den spannmålsproducerande arealen och samtidigt ökar variationsrikedomen i kulturlandskapet i framför allt slättbygder.

Världsmarknadspriserna fluktuerar väsentligt över tiden. De har ökat avsevärt under det senaste året men ligger fortfarande långt under de svenska spannmålspriserna. Det är i dag inte möjligt att avgöra till vilket pris det svenska spannmålsöverskottet av 1989 års skörd kommer att kunna exporteras. Exportkostnaderna, dvs. skillnaden mellan svenskt pris och världsmarknadspris, är fortfarande höga, men är svåra att förutsäga även på relativt kort sikt. Med hänsyn till denna osäkerhet om exportkostnaderna anser jag det inte vara meningsfullt att i dagsläget fastställa ett belopp för statens delansvar för budgetåret 1989/90.

Regeringen har i 1989 års budgetproposition (prop. 1988/89:100 bil. 11), mot bakgrund av den osäkerhet som föreligger, föreslagit att den under förslagsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område upptagna anslagsposten Samhällets delansvar för överskottsarealen tas upp som en förslagsvis post av 1 000 kr. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag (JoU 12, rskr. 156).

Med antagande om en exportkostnad på 1 kr. per kg spannmål kan delansvarskostnaden för 1989 års skörd beräknas till 200 milj. kr. I beräkningen har då även hänsyn tagits till riksdagens beslut att statens delansvar skall utgöra 40 % av kostnaderna för ett exportöverskott vid normalskörd som trappas ned enligt en viss plan under den femårsperiod för vilken staten påtagit sig detta ansvar, från 1 000 milj. kg det första året till 500 milj. kg det sista året. Jordbruksutskottet har närmare redogjort för denna avtrappningsplan och dess tidigare tillämpning våren 1988

(JoU 1987/88:25). Beloppet bör dock fastställas när de förutsättningar och omständigheter som jag nyss nämnt är klarlagda.

Prop. 1988/89: 140

Liksom tidigare år skall medlen i enlighet med riksdagens beslut utnyttjas på ett sätt som även i vidare mening bidrar till uppfyllandet av 1985 års mål för livsmedelspolitiken. Vid valet av åtgärder för att minska belastningen på samhällets och lantbrukets ekonomi är det därvid enligt riksdagens beslut viktigt att beakta de regionala, fördelningsmässiga och miljöpåverkande effekterna av de olika åtgärder som prövats eller kan komma i fråga för att främja en ändamålsenlig produktionsstruktur.

2.3 Prisregleringen på jordbruksprodukter inkl. sockerbetor och socker under regleringsåret 1989/90

2.3.1 Prisregleringens utformning, utom vissa speciella frågor angående socker

Mitt förslag: Prisregleringsperioden skall omfatta tiden den 1 juli 1989 – den 30 juni 1990.

Kompensationsbeloppet under regleringsperioden skall uppgå till totalt 1 170 milj. kr. Detta skall finansieras med tillgängliga införselavgiftsmedel utanför den s. k. fördelningsplanen och därefter eventuellt resterande belopp med budgetmedel från anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Kompensation skall i huvudsak ges genom ett bidrag per djur av olika slag eller per hektar av olika grödor.

Det skall ankomma på regeringen att besluta om de pris- och avgiftsändringar samt övriga åtgärder som kan bli aktuella med anledning av förslagen.

Statens jordbruksnämnds förslag: Överensstämmer vad gäller kompensationsbeloppets storlek med mitt förslag. Jordbruksnämnden föreslår att kompensationen i huvudsak skall ges i form av prishöjningar.

Skälen för mitt förslag: Jordbruksnämnden har efter överläggningar med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och nämndens konsumentdelegation lämnat förslag om en ettårig prisregleringsperiod för jordbruksprodukter. Nämndens förslag har godtagits av konsumentdelegationen men inte av Lantbrukarnas förhandlingsdelegation. Perioden omfattar tiden den 1 juli 1989 – den 30 juni 1990. Ledamöterna Fringel och Genfors har reserverat sig mot nämndens förslag. De har i huvudsak synpunkter på kompensationsbeloppets storlek.

Till grund för de överläggningar jordbruksnämnden nu har haft har legat bl. a. uppgifter om pris- och marknadsutveckling, kostnadsutvecklingen inom jordbruket och förädlingsindustrin, jordbrukarnas inkomstförhållanden samt den internationella utvecklingen.

När det gäller kostnaderna inom jordbruket har utvecklingen t. o. m. januari månad 1989 beaktats. För förädlingsindustrin utgår enligt förslaget kompensation genom att kostnadsutvecklingen under perioden septem-

ber—december 1988 beaktats. Dessutom har en slutavstämning gjorts för regleringsåren 1987/88 och 1988/89. Som utgångspunkt för diskussionerna om inkomstkompensation har legat bl. a. inkomstjämförelser med andra grupper. Vidare har beaktats produktivitetsutvecklingen inom jordbruket och höjda egenavgifter den 1 januari 1989. En närmare redogörelse för de faktorer som har beaktats finns i jordbruksnämndens förslag (bilaga 2).

Jag biträder jordbruksnämndens förslag vad avser kompensationsbeloppets storlek. Med hänsyn till GATT-överenskommelsen som jag tidigare redovisat föreslår jag emellertid en annan finansiering än jordbruksnämnden och även en annan form för compensationen. På samtliga punkter där jag frångår nämndens förslag är syftet att mitt förslag skall vara förenligt med GATT-överenskommelsen. På dessa punkter har jag haft överläggningar med representanter för jordbruksnäringen och konsumenterna samt hört jordbruksnämnden.

Jordbruksnämnden föreslår att ett kompensationsbelopp på 720 milj. kr. tillförs jordbruket genom prishöjningar den 1 juli 1989. Även jag föreslår att jordbruket tillförs 720 milj. kr. men att compensationen finansieras med införselavgifter utanför den s. k. fördelningsplanen. Compensationen bör ges på annat sätt än genom prishöjningar. Det angivna beloppet på 720 milj. kr. bör fördelas på följande sätt.

Jordbruksnämnden har föreslagit att 24,7 milj. kr. avsätts till låginkomststatsning, att 8,8 milj. kr. används till finansiering av djurens hälso- och sjukvård samt att 10 milj. kr. används för att bibehålla pristillägget för får- och lammkött på nuvarande nivå.

Vidare har nämnden föreslagit att 56,5 milj. kr. av kompensationsbeloppet tillförs skörde-skadefonden. Ytterligare 3,5 milj. kr. skall enligt nämndens förslag tillföras fonden från fonderade försäljningsavgifter för socker. Jag återkommer till detta i det följande (avsnitt 2.3.2). Dessa överföringar är i enlighet med gällande riksdagsbeslut om skörde-skadeskyddet (prop. 1987/88:74, JoU 16, rskr. 130). Enligt beslutet skall tills vidare årligen föras 60 milj. kr. till skörde-skadefonden. Som jag tidigare nämnt gäller för GATT-överenskommelsen för åren 1989 och 1990 att hänsyn får tas till ländernas befintliga lagstiftning. Eftersom grunden för de av jordbruksnämnden föreslagna överföringarna till skörde-skadefonden är det nämnda riksdagsbeslutet strider de inte mot överenskommelsen. Jag tillstyrker därför nämndens förslag.

Av den totala compensationen på 720 milj. kr. används således till dessa åtgärder totalt 100 milj. kr. Jag har inget att erinra mot nämndens nu nämnda förslag.

Av det totala kompensationsbeloppet på 720 milj. kr. återstår efter de nämnda ändamålen 620 milj. kr. att fördela.

Jordbruksnämnden föreslår att denna compensation ges genom prishöjningar på olika produkter. Med hänsyn till GATT-överenskommelsen är jag inte beredd att tillstyrka jordbruksnämndens förslag. Jag anser emellertid att compensationen skall tillfalla de enskilda lantbrukarna, men betalas ut på ett sätt som inte verkar produktionsstimulerande och som därmed är förenligt med GATT.

Enligt min mening bör compensationen baseras på antal djur av olika

slag resp. antal hektar av berörda prisreglerade grödor. En utgångspunkt bör vara den profil på fördelningen mellan olika produktionsgrenar som jordbruksnämndens förslag har. Ett grundläggande krav är att kompensationsstättet inte skall vara produktionsstimulerande. Kompensationen bör därför grundas på en historisk bas. Utgångspunkten bör härvid vara att uppgifter från år 1988 bör användas. Emellertid bör en utgångspunkt vara att compensationen skall tillfalla de aktiva brukarna eller ägarna. Det innebär alltså att nystartade skall ha del av compensationen, medan de som slutat inte skall kompenseras.

Jordbruksnämnden bör få i uppdrag att närmare utforma konstruktionen. Nämnden har redan nu påbörjat en analys av mitt förslag till principiell lösning, ur såväl teknisk som administrativ synvinkel.

Jag vill särskilt understryka att den form av compensation som jag har skisserat och som jag förordar för regleringsåret 1989/90 endast är en provisorisk och tillfällig lösning för detta år. Jag är medveten om att den kommer att innebära viss ökad administration och delvis en annan fördelning än det nuvarande prisstödet. Det är trots detta nödvändigt att under detta år använda denna typ av provisorisk lösning.

Förslaget skall ses som en möjlighet att överbrygga det år som återstår innan en ny livsmedelspolitik kan börja genomföras. Förslaget föregriper alltså inte det långsiktiga reformarbetet och är inte prejudicerande för detta arbete.

Jordbruksnämnden föreslår vidare att ytterligare 450 milj. kr. skall tillföras jordbruket fr. o. m. den 1 januari 1990. Nämnden har emellertid inte nu lämnat förslag om hur detta belopp skall fördelas. Även jag föreslår ett kompensationsbelopp på 450 milj. kr. Enligt min mening bör även detta belopp i huvudsak betalas ut direkt till de enskilda lantbrukarna enligt de principer som jag nyss har angett.

Jag avser att senare föreslå att regeringen uppdrar åt jordbruksnämnden att, efter överläggningar med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och nämndens konsumentdelegation, avge förslag om fördelningen av kompensationsbeloppen samt om den närmare utformningen av kompensationsformen.

Jag föreslår vidare att compensationen till jordbruket under regleringsåret 1989/90 om totalt 1 170 milj. kr. finansieras med tillgängliga införselavgiftsmedel utanför den s. k. fördelningsplanen och eventuellt resterande belopp med budgetmedel. I den mån införselavgiftsmedlen inte skulle räcka för att täcka kostnaderna bör således anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område belastas med de överstigande kostnaderna.

Med jordbruksnämndens förslag, dvs. med en finansiering med höjda priser, skulle compensationen ske successivt under året fr. o. m. prishöjningstillfället. Med en engångsutbetalning som jag föreslår bör alltså kompensationsbeloppet utbetalas mitt i det aktuella året. Detta bör vara en utgångspunkt. Ett belopp på 620 milj. kr. bör således utbetalas den 31 december 1989 och ytterligare 450 milj. kr. den 30 juni 1990. Om det visar sig ha betydande fördelar, ur exempelvis administrativ eller praktisk synvinkel, bör jordbruksnämnden ha möjlighet att göra de anpassningar som kan behövas. Utgångspunkten för nämndens överväganden och förslag bör

emellertid vara den nyss nämnda. Nämnden bör givetvis även vid den närmare utformningen av kompensationsystemet i övrigt sträva efter att det blir så flexibelt och administrativt enkelt som möjligt.

Under innevarande regleringsår utgår 400 milj. kr. av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen som ersättning för prishöjningar, varav 80 milj. kr. är engångsbelopp. Den 1 juli 1989 bör således de reglerade priserna höjas med 320 milj. kr. Dessa höjningar av de reglerade priserna kommer inte att leda till ett högre prisstöd till lantbrukarna. Prishöjningarna är endast ett annat sätt – än med utomramsmedel – att finansiera ett oförändrat prisstöd, dvs. de är en ändrad finansiering av befintligt prisstöd. Denna nivå på prisstödet, liksom den tillfälliga subventioneringen med utomramsmedel, beslutades av riksdagen redan våren 1988. Dessa prishöjningar strider således inte mot våra utfästelser inom ramen för GATT.

Det ankommer på regeringen att besluta hur dessa prishöjningar skall fördelas. Förslag härom bör lämnas av jordbruksnämnden, efter överläggningar med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och nämndens konsumentdelegation.

2.3.2. Socker

Ersättning till Sockerbolaget AB

Mitt förslag: Kostnadskompensationen till Sockerbolaget AB skall uppgå till 64,5 milj. kr. under regleringsåret 1989/90. Beloppet skall finansieras med tillgängliga medel ur sockerregleringsfonden. Restrande del av beloppet skall tas av fonderade försäljningsavgifter.

Det skall ankomma på regeringen att fatta de beslut om prisregleringen som kan komma att krävas under perioden.

Statens jordbruksnämnds förslag: Överensstämmer vad avser beloppet med mitt förslag. Jordbruksnämnden föreslår att en del av kompensationen skall tas ut i form av prishöjningar.

Skälen för mitt förslag: Kostnadsersättningen till Sockerbolaget bör, inkl. definitiv justering för olje- och gaskostnader under regleringsåret 1987/88, uppgå till 64,5 milj. kr.

I kostnadskompensationen har även merkostnaderna vid sockerbruken på Öland och Gotland beaktats. Den kompensation som tillerkänns Sockerbolaget för dessa merkostnader för regleringsåret 1989/90 beräknas till 25,8 milj. kr. vid normal produktionsvolym.

Det reglerade priset på strösocker bör vara oförändrat 459,65 kr. per 100 kg.

Sockerpriset bör liksom hittills justeras när oljepriset ändras med ± 160 kr. m³. Prisregleringspriset får emellertid inte överstiga det pris som har gällt under innevarande regleringsår. Om ändrade oljepriser skulle komma att innebära ett behov av höjning till en nivå överstigande denna får

Sockerbolaget kompenseras ur sockerregleringsfonden för det inkomstbortfall som den uteblivna prishöjningen innebär.

Ersättningen för raffinering och lagring av importerat råsocker bör höjas för inträffade kostnadsökningar med 4,5 % till 89,43 kr. per 100 kg.

Om väsentligt ändrade förutsättningar inträffar under regleringsperioden bör det ankomma på jordbruksnämnden att efter överläggningar med delegationerna lägga fram förslag till de åtgärder som under perioden kan anses påkallade. Det bör därefter ankomma på regeringen att fatta de beslut som kan behövas.

Areal och arealbidrag

Mitt förslag: Sockerbetsarealen för 1989 års odling skall uppgå till 50 160 ha.

Arealbidragen till odlare som levererar betor till sockerbruken på Öland och Gotland skall vara oförändrade.

Statens jordbruksnämnds förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skälen för mitt förslag: Sockerbetsarealen för 1989 års odling bör minskas och uppgå till högst 50 160 ha. Vid fastställandet av betarealen har hänsyn bl. a. tagits till att ett importutrymme på 10–15 % på sikt skall uppnås. Arealminskningen skall inte beröra odlingen under de båda ö-bruken. I övrigt förutsätter jag liksom nämnden att kontraktsvillkoren utformas så att det finns förutsättningar för att sockerbetsodlingens geografiska utbredning i huvudsak består under året. Bruksstrukturen kan däremot komma att ändras. Strukturfrågan är för närvarande föremål för överläggningar mellan Sockerbolaget och de anställda vid sockerbruken.

Arealbidraget bör vara oförändrat 200 kr. per ha till de odlare i Småland och Blekinge som levererar betor till bruket i Mörbylånga, 400 kr. per ha till odlarna på Öland och 500 kr. per ha till odlarna på Gotland.

Skördeskadeskydd

Mitt förslag: Det bidrag till skördeskadeskyddet som skall betalas över konsumentpriserna skall under regleringsåret 1989/90 för sockrets del betalas av fonderade försäljningsavgifter.

Statens jordbruksnämnds förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skälen för mitt förslag: Enligt riksdagsbeslut (prop. 1987/88: 74, JoU 16, rskr. 130) skall skördeskadefonden tills vidare årligen tillföras ett belopp av 60 milj. kr. Detta skall betalas över konsumentpriserna fördelade på jordbruksprisreglerade produkter. Den andel som faller på socker beräknas till 3,5 milj. kr. och bör för regleringsåret 1989/90 tas av fonderade försäljningsavgifter som tagits ut med stöd av 10 § lagen (1967:340) om

Regleringsekonomi

Mitt förslag: Från sockerregleringsfonden skall betalas kostnader för arealbidrag till odlarna, viss kostnadskompensation till Sockerbolaget AB inkl. ersättning för merkostnaderna vid bruken på Öland och Gotland, fraktbidrag till de fyra nordligaste länen och Kopparbergs län, kollektiva åtgärder inom biodlingen, kostnader för prisutjämning på socker samt vissa administrationskostnader.

Statens jordbruksnämnds förslag: Överensstämmer med mitt förslag med det undantaget att nämnden föreslår att en del av kostnadskompensationen skall tas ut i form av prishöjningar.

Skälen för mitt förslag: Införselavgift tas liksom hittills ut för importerade kvantiteter under perioder då världsmarknadspriset understiger det fastställda avräkningspriset på socker och svenska betor. De uppburna medlen bör — liksom hittills — tillföras sockerregleringsfonden.

Med hänsyn till GATT-överenskommelsen och det förväntade inflödet av införselavgifter bör, som redan nämnts, Sockerbolagets hela kostnadskompensation finansieras med dels medel ur sockerregleringsfonden, dels av fonderade försäljningsavgifter. Beloppet uppgår till totalt 64,5 milj. kr.

Sockerregleringsfonden bör vidare få användas för fraktsubventionering till de fyra nordligaste länen och Kopparbergs län med 1,2 milj. kr. Ur fonden bör dessutom betalas kostnaderna för arealbidrag till de odlare som levererar betor till ö-bruken till en beräknad kostnad av ca 3,5 milj. kr.

Till kollektiva åtgärder inom biodlingen bör tas 0,5 milj. kr. ur fonden. Till yrkesmässig biodling bör av fondens medel återföras ett belopp som motsvarar odlingens sockerförbrukning multiplicerad med den skillnad i sockerpris som föreligger mellan Sverige och världsmarknaden.

Vidare bör regleringsföreningen Svensk sockerhandels administrationskostnader täckas ur fonden. Fondmedlen används också till vissa kostnader inom prisutjämningsföretaget för varor innehållande socker.

Vid behov bör jordbruksnämnden liksom hittills få ta ut en försäljningsavgift på allt socker som säljs inom landet för att subventionera sockerimporten när världsmarknadspriset är högre än det svenska priset.

2.3.3. Vissa övriga frågor

Låginkomstsatsning m. m.

Under anslagsposten Låginkomstsatsning m. m. inom jordbruket disponerar jordbruksnämnden 435 milj. kr. för budgetåret 1988/89. Dessutom disponerar nämnden ytterligare 50 milj. kr. av införselavgiftsmedel inom den s. k. fördelningsplanen och 40 milj. kr. av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen för samma ändamål. Totalt disponeras således 525 milj.

kr. Regeringen har i budgetpropositionen år 1989 under anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område tagit upp oförändrat 435 milj. kr. under denna anslagspost för budgetåret 1989/90.

Dessutom föreslår nämnden att 24,7 milj. kr. av de införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen, som jordbruket tilldelas som ersättning för prishöjningar, avsätts för låginkomstsatsning.

Jordbruksnämnden föreslår att 85 milj. kr. anvisas för leveranstillägg för mjölk, 240 milj. kr. för avbytarverksamhet, 29 milj. kr. för företagshälsövård, 9,7 milj. kr. för socialförsäkringsskydd och 96 milj. kr. för produktionsanpassningsåtgärder. Jag avser att senare föreslå regeringen att besluta enligt nämndens förslag.

Ränte- och etableringsstöd

Frågan om huruvida *räntestödslånen* skall skrivas av helt och lånen skall krävas in vid företagsavveckling bör enligt jordbruksnämnden behandlas först inför regleringsåret 1990/91. *Etableringsstödet* finansieras av regleringsmedel inom den ram som tilldelats jordbruket. För regleringsåret 1989/90 bedöms utbetalningarna bli ca 15 milj. kr. vid oförändrat ränteläge.

Det ankommer på regeringen att besluta i dessa frågor. Jag har för avsikt att föreslå regeringen att jordbruksnämndens förslag godkänns.

2.4 Införselavgiftsmedel m. m.

Mitt förslag: Inflytande införselavgiftsmedel för regleringsåret 1989/90 skall disponeras i enlighet med redovisningen i tabell 2.4.1.

Införselavgiftsmedel inom fördelningsplanen som anvisas för upplysningsverksamhet och utvecklingsarbete skall i fortsättningen årligen överföras till Stiftelsen Lantbruksforskning.

Tabell 2.4.1 Huvudsaklig medelsdisposition av införselavgiftsmedel m. m. regleringsåren 1987/88, 1988/89 och 1989/90

	1987/88 1 000-tal kr.	1988/89 1 000-tal kr. prel.	1989/90 1 000-tal kr. prognos
<i>Inkomster</i>			
Från föregående regleringsår kvarstående införselavgifter			
– inomramsmedel	36 666	2 491	82 181
– utomramsmedel	–	–	60 000
Under resp. regleringsår influtna införselavgifter			
– exkl. fodermedel	1 139 216	1 080 500	823 500
– fodermedel	380 483	260 000	250 000
Summa	1 556 365	1 342 991	1 215 681

	1987/88 1 000-tal kr.	1988/89 1 000-tal kr. prel.	1989/90 1 000-tal kr. prognos
<i>Utgifter</i>			
a) Av medel inom fördelningsplanen			
Svensk spannmålshandel Sveriges	160 000	13 900	
potatisintressenter Sveriges	30 000	27 500	
oljeväxtintressenter Svensk kötthandel	0 39 000	0 4 000	
Föreningen för mejeriprodukter	104 500	117 800	
Svensk ägghandel Regleringskassan för fågelkött	52 000 6 000	52 500 8 000	
Regionalt kostnadsbidrag, norra Sverige			
– mjölk	45 500	50 000	
– kött	5 000	5 000	
– ägg	1 700	2 500	
Bidrag till fraktkostnader för mjölk och grädde	295	500	
Upplysningsverksamhet och utvecklingsarbete	15 000	0	
Stiftelsen Lantbruksforskning	5 000	25 000	
Djurhälsovård, kontrollverksamhet m. m.	33 800	35 200	
Stöd till odling av konservärter och andra köksväxter	10 000	10 000	
Stöd till odling av bruna bönor	4 500	2 000	
Stöd till odling av vallväxtfrö	8 000	10 000	
Fonden för kollektiva åtgärder inom biodlingen	500	500	
Sveriges exportråd	3 000	4 000	
Sveriges potatisodlars riksförbund	2 780	2 780	
Bidrag till ersättningsfoder, norra Sverige	61 283	20 000	
Bidrag till potatisodling, norra Sverige	4 500	–	
Exportkontroll av kött	–	2 100	
Sociala satsningar	–	50 000	
Skolmåltider	–	2 500	
Projekt landsbygdsutveckling	–	800	
Tillfälligt överfört till skördeskadeskyddet	79 500	–	
Genetikcentrum	10 000	–	
Modelljordbruk	–	200	
Energiskogsodling	–	730	
Reserv till jordbruksnämndens förfogande	2 491	82 181	
Summa	684 349	529 691	659 381
Härefter kvarstående införelavgiftsmedel	872 016	813 300	556 300

	1987/88 1 000-tal kr.	1988/89 1000-tal kr. prel.	1989/90 1 000-tal kr. prognos
b) Av medel <i>utanför</i> <i>fördelningsplanen</i>			
Utbyteshandel nötkött, öststaterna	105 076	110 000	90 000
Utbyteshandel kött och fläsk	50 000	50 000	50 000
Pristillägg får- och lammkött	15 573	27 000	17 000
Svensk matpotatiskontroll	6 204	6 342	6 372
Bidrag till Stiftelsen för ackordhästorganisationens bevarande	250	250	250
Minskning av mekaniska skador på matpotatis	500	0	0
Stöd till maltproduktionen	1 000	1 000	1 000
Sveriges exportråd	4 000	4 000	4 000
Djurens hälso- och sjukvård	17 000	20 677	25 756
Lantbruksstatistik	26 000	37 708	34 587
Konsumentdelegationens sekretariat	—	400	450
Kostvaneundersökningar	1 250	0	0
Alternativ odling	1 000	0	0
Skördeskadefonden	18 671	60 000 ¹	0
Utredningar SPK	—	400	—
Skolmåltider	—	—	2 300
Åtgärdsprogram för norra Sverige	—	—	45 000
Ersättning för uteblivna prishöjningar under 1988/89	300 000	90 000	—
1989/90	—	—	1 012 496
Summa	546 524	407 777	1 289 211
Summa utgifter	1 230 873	937 468	1 948 592
Årets resultat (prognos)	+ 325 492	+ 405 523	— 732 911
Ingående balans till regeringens förfogande	131 896	327 388	732 911
Av regeringen beslutad disposition av överskott	130 000	—	—
Balanserat överskott	+ 327 388	+ 732 911	+ 0

¹ Tillförs fördelningsplanen för regleringsåret 1989/90.

Statens jordbruksnämnds förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag utom i vad avser dispositionen av medel för uteblivna prishöjningar.

Skälen för mitt förslag: I tabell 2.4.1 redovisas användningen av införselavgiftsmedel m. m. under regleringsåret 1987/88 liksom en beräkning av och förslag till användning av införselavgiftsmedel som inflyter under regleringsåren 1988/89 och 1989/90. För en närmare redovisning av införselavgiftsmedlen hänvisas till bilaga 2.

Fördelningsplanen för regleringsåret 1988/89 utgör 267,2 milj. kr. samt inflytande avgifter för fodermedelsimporten enligt riksdagens beslut våren 1988 (prop. 1987/88: 165, JoU 25, rskr. 385). Med hänsyn till att inflytande avgifter för fodermedelsimporten för närvarande kan beräknas till 260

milj. kr. beräknar jag därmed fördelningsplanen till 527,2 milj. kr. Därtill kommer kvarstående medel från regleringsåret 1987/88 på 2,5 milj. kr. Jag beräknar de disponibla inkomsterna av införselavgifter till totalt 1 343 milj. kr., vilket innebär att 813,3 milj. kr. beräknas återstå sedan medel avsatts till fördelningsplanen. Jag har inget att erinra mot det preliminära förslag till fördelningsplan som lämnats av jordbruksnämnden. Definitiv fördelningsplan för regleringsåret 1988/89 kan fastställas först efter utgången av regleringsåret då de verkliga inkomsterna av införselavgifterna för fodermedel är kända.

Regeringen beslutade i juli 1988, i enlighet med jordbruksnämndens förslag, att införselavgiftsmedel inom fördelningsplanen som för regleringsåret 1988/89 anvisats för upplysningsverksamhet och utvecklingsarbete skulle överföras till Stiftelsen Lantbruksforskning.

Jag föreslår att införselavgiftsmedel inom fördelningsplanen som i fortsättningen anvisas för upplysningsverksamhet och utvecklingsarbete årligen överförs till Stiftelsen Lantbruksforskning. Fördelningen av medlen bör ske skilt från de övriga medel som står till Stiftelsens förfogande och skall användas i syfte att stödja forsknings- och utvecklingsarbete som kan stimulera jordbrukets utveckling. Vid fördelningen bör samråd ske med berörda intressenter och även i övrigt i de former som jordbruksnämnden tidigare föreslagit. Dessutom bör Stiftelsen till jordbruksnämnden årligen redovisa hur disponerade regleringsmedel har utnyttjats. Stiftelsen bör vidare informera nämnden om aktuella projekt.

Svensk kötthandel och tullverket har i avtal den 30 september 1988 enats om en förstärkt kontroll av kött och köttprodukter som exporteras under anspråk på exportbidrag. Jordbruksnämnden har i beslut den 11 oktober 1988 meddelat att den inte har några invändningar mot detta. Jag anser för min del att en sådan förstärkt kontroll är motiverad och har inget att invända mot att den sker i enlighet med överenskommelsen mellan parterna. Jag är här överens med jordbruksnäringen om att kostnaderna bör bestridas av införselavgifter inom fördelningsplanen. I enlighet med avtalet har jag därför beräknat 2,1 milj. kr. för detta ändamål under regleringsåret 1988/89. Jag har för avsikt att senare föreslå regeringen att avsätta samma belopp för detta ändamål för regleringsåret 1989/90. Jag har i denna fråga samrått med chefen för finansdepartementet.

Sammanställningen avseende ändamål utanför fördelningsplanen för regleringsåret 1988/89 skiljer sig på ett antal punkter från de preliminära beräkningar som låg till grund för riksdagens beslut våren 1988.

De införselavgiftsmedel från regleringsåren 1987/88 och 1988/89 som enligt riksdagens beslut står till regeringens förfogande (prop. 1987/88: 165, JoU 25, rskr. 385) har därvid delvis tagits i anspråk för olika ändamål sammanhängande med prisregleringen. Posten Utbyteshandel med nötkött från öststaterna beräknas öka med 40 milj. kr. Statens pris- och konkurrensverk disponerar 400 000 kr. för utredningar rörande bl. a. livsmedelsindustrins kostnadsutveckling och rabatter på lantbruksmaskiner.

Kostnaderna för sådana ändamål som får täckas av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen beräknas för regleringsåret 1988/89 till 408 milj.

kr. Jag återkommer senare till regeringen med anledning av jordbruksnämndens förslag till disposition av de införselavgiftsmedel som står till regeringens förfogande för regleringsåret 1988/89.

Jag föreslår att fördelningsplanen för *regleringsåret 1989/90* skall omfatta oförändrat 267,2 milj. kr. jämte inflytande fodermedelsavgifter, vilket totalt beräknas ge 517,2 milj. kr. Dessutom tillkommer ett belopp på 60 milj. kr. från utomramsmedel från regleringsåret 1988/89 i enlighet med riksdagens beslut våren 1988 samt 82 milj. kr. kvarstående från regleringsåret 1988/89. Sammanlagt finns således ca 659 milj. kr. tillgängliga inom fördelningsplanen.

Jag föreslår att Svensk spannmålshandel liksom hittills tillförs införselavgifter för viss utbyteshandel med brödsäd. Dessa avgifter beräknas till 25 milj. kr. Vidare bör Sveriges oljeväxtintressenter tillföras fettvaruavgifter såväl på importerad som inhemsk olja för en kvantitet motsvarande fettinnehållet i den inhemska fröskörden, dock högst motsvarande fettvaruavgifter på den totala fettkonsumtionen inom landet. Beloppet beräknas nu uppgå till 579 milj. kr.

Med hänsyn till osäkerheten rörande regleringsekonomins utveckling för de olika varuområdena har nämnden inte lagt fram någon plan för fördelning av det preliminärt beräknade beloppet för regleringsåret 1989/90. Nämnden avser att återkomma med förslag till preliminär fördelning av beloppet. Ett sådant förslag kan då avges i samband med att förslag lämnas till gränsskydd m. m. fr. o. m. den 1 juli 1989. Nämnden bör liksom tidigare få jämkna delbeloppen mellan de olika regleringsföreningarna och besluta om fördelning av det belopp som kan komma att stå till nämndens förfogande.

I det följande anger jag medelsbehovet under regleringsåret 1989/90 för de ändamål som bör täckas av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen.

För *utbyteshandel med nötkött med öststaterna* har jag i likhet med jordbruksnämnden beräknat 90 milj. kr.

I likhet med jordbruksnämnden föreslår jag att för *utbyteshandel med kött och fläsk* avsätts 50 milj. kr. av införselavgiftsmedel från import av kött och fläsk. En förutsättning är att motsvarande export ägt rum och att införselavgiftsmedel finns tillgängliga sedan samtliga övriga ändamål tillgodosetts inom och utom fördelningsplanen med tillägg av en skälig reserv för oförutsedda ändamål.

Under regleringsåret 1989/90 bör *pristillägget på får- och lammkött* vara oförändrat 5,40 kr. per kg, vilket beräknas medföra en utgift på 27 milj. kr. Av detta belopp finansieras ca 10 milj. kr. av de utomramsmedel som jordbruket erhåller som ersättning för uteblivna prishöjningar.

Jag föreslår att *Svensk matpotatiskontroll (SMAK)* tilldelas högst 4 817 000 kr. för den officiella kontrollen och 1 555 000 kr. för upplysningsverksamheten.

Bidrag till Stiftelsen för ackordhästorganisationens bevarande bör utgå oförändrat med 250 000 kr.

Stöd till maltproduktionen för regleringsåret 1989/90 bör lämnas med 1 milj. kr.

Jag föreslår att *Sveriges exportråd* skall erhålla 4 milj. kr. av medel utanför fördelningsplanen regleringsåret 1989/90, förutsatt att jordbruket avsätter 4 milj. kr. från medel inom fördelningsplanen.

I enlighet med regeringens förslag i årets budgetproposition (1988/89: 100 bil. 11) föreslår jag att 25,8 milj. kr. anslås för finansiering av viss del av kostnaderna för *djurens hälso- och sjukvård* samt 34,6 milj. kr. för *statistik på jordbrukets område*. I posten Djurens hälso- och sjukvård ingår också ett belopp av 1 850 000 kr. som bör utgöra statens andel av kostnaderna för vissa åtgärder inom distriktsveterinärorganisationen i Norrbottens och Västerbottens län.

Till finansiering av sekretariatet hos *jordbruksnämndens konsumentdelegation* föreslås 450 000 kr.

Jordbruksnämnden har föreslagit att 2,3 milj. kr. avsätts för att slutföra forskningsprojektet *Skolmaten i framtiden*. Jag biträder nämndens förslag.

Jag kommer i det följande föreslå att ytterligare 45 milj. kr. ställs till lantbruksstyrelsens förfogande för *det särskilda åtgärdsprogrammet för norra Sverige*. De ökade kostnaderna bör finansieras med införselavgifter utanför fördelningsplanen.

Jag föreslår att resterande tillgängliga införselavgiftsmedel som kan beräknas till totalt 1 012 milj. kr. disponeras för att *ersätta mittprishöjningar under regleringsåret 1989/90*.

Med hänsyn till de oundgängliga variationerna i inflödet av införselavgifter har jag i min anmälan till årets budgetproposition (prop. 1988/89:100 bil. 11, s. 34) föreslagit att en rörlig kredit av 60 milj. kr. även fortsättningsvis ställs till jordbruksnämndens förfogande. Med hänsyn till osäkerheten i prognosen bör medel inte intecknas för något ändamål utöver de jag nu nämnt. Eventuella överskott bör liksom för innevarande år stå till regeringens disposition och skall i första hand användas för att täcka kostnader för prisregleringen under regleringsåret 1989/90.

2.5 Minskning av regleringar inom livsmedelsområdet

2.5.1 Prisregleringen på ägg

Mitt förslag: Som ett första steg i en minskning av den interna regleringen tas den differentierade storproduktionsavgiften bort den 1 januari 1990 och ersätts med en generell avgift. Under regleringsåret den 1 juli 1989 – den 30 juni 1990 bör en viss inskränkning av överskottsfinansieringen av ägg genomföras.

Statens jordbruksnämnds ställningstagande: Överensstämmer med mitt förslag.

Jordbruksnämnden har i sin utredning om möjligheterna till och konsekvenserna av en avveckling av prisregleringen på ägg analyserat fem olika steg i en sådan avveckling. Det första steget innebär att storproduktionsavgiften ersätts av en generell avgift. Det andra steget innebär en inskränkning i medelstildelningen till regleringsföreningen Svensk ägghandel för

exportfinansiering. Detta steg leder över till steg tre som innebär att äggregleringen inte tillförs några medel för detta ändamål. Steg fyra innebär en inskränkning av gränsskyddet, medan steg fem innebär ett helt borttaget gränsskydd. Nämnden förordar steg ett och två.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrat sig över förslaget om att ta bort den differentierade storproduktionsavgiften är alla utom Lantbrukarnas riksförbund (LRF) positiva. En betydande majoritet av remissinstanserna anser också att förslaget om en viss begränsning av överskottsfinansieringen av ägg bör genomföras. LRF, Svenska lantägg AB och Svenska lantarbetareförbundet är dock tveksamma och anser att regleringar i nuvarande form är nödvändiga. Enligt ett flertal remissinstanser bör en avveckling av äggregleringen inte särbehandlas utan ingå som en del i det övriga reformarbetet inom jordbrukspolitikens område.

Skälen för mitt förslag: Enligt 1985 års livsmedelspolitiska beslut skall de möjligheter som finns att förenkla och begränsa jordbruksprisregleringen tillvaratas. Mot bakgrund av detta har jordbruksnämnden på regeringens uppdrag utrett möjligheterna till detta inom äggprisregleringen. De av jordbruksnämnden förordade stegen mot en minskad reglering anser jag innebära sådana förenklingar och ha sådana fördelar att de nu bör genomföras mot bakgrund av 1985 års beslut. De övriga stegen anser jag däremot vara av den karaktären att de bör behandlas av den parlamentariska arbetsgruppen och övervägas först tillsammans med gruppens övriga förslag. En av utgångspunkterna för arbetsgruppens arbete är att de interna regleringarna skall begränsas så långt som möjligt och i vissa fall avskaffas. En annan utgångspunkt är ett sänkt gränsskydd.

Äggproduktion bedrivs ofta utan areell anknytning och utan koppling till den egentliga jordbruksnäringen. Dessa företag är snarare att jämföra med industriell produktion. Endast en mindre del av äggproduktionen sker som kompletterande produktion vid småjordbruken.

Äggnäringen tillhör inte heller de mest kapitalintensiva branscherna som kräver stora investeringar för att driva produktion. Detta i kombination med att ägg säljs till konsumenterna i oförädlad form gör att förutsättningarna för att driva äggproduktion småskaligt med lokal produktion måste anses goda. Detta understryks av det faktum att ca 35% av äggen saluförs vid sidan om partihandeln, vilket också tyder på en viss flexibilitet och låg tröskel för marknadsinträde.

Härutöver har äggnäringen i beredskapssammanhang en begränsad betydelse. Produktion av ägg är också från planeringssynpunkt kortsiktig.

Äggproducenter som sätter in mer än 1000 värphöns i produktionen per år skall erlägga en produktionsavgift. Syftet med produktionsavgiften är att finansiera den interna regleringen. Den 1 januari 1979 infördes en differentierad storproduktionsavgift som innebär att avgiftsstorleken per höna ökar ju fler hönor som sätts in i produktionen. Syftet med differentieringen är att begränsa utbyggnaden av större företag samt att de större företagen skall stå för en större andel av exportkostnaderna.

Enligt utredningen är det tveksamt om syftet med differentieringen uppnåtts. Företagsstrukturen har inte ändrats i någon större utsträckning

sedan avgiften infördes. Statistik och uppgifter från branschen tyder dock på en viss ökning av de allra största besättningarna.

Det löpande arbetet med avgiften har enligt nämnden fungerat utan några större problem, men medför en omfattande administration. Dessutom har avsevärda legala problem uppstått vid tillämpningen på grund av svårigheter att definiera begreppet företag. Eftersom differentieringen innebär en högre avgift per höna för de större företagen har den medfört att vissa av dessa försökt fördela sitt innehav av värphöns på flera fysiska eller juridiska personer.

Utredningen pekar också på det förhållandet att de större företagen ofta erhåller kompensation för den högre avgiften genom dels ett högre pris per kilo ägg, dels rabatter på foder och ungdjur. Effekten av differentieringen av avgiften utjämnas därmed.

Med anledning av att avgiften synes ha ingen eller mycket begränsad effekt, samtidigt som tillämpningen medför legala problem och en betydande administration föreslår jag att den differentierade storproduktionsavgiften tas bort den 1 januari 1990. Finansieringen av den del av äggregleringen som för närvarande sker genom den differentierade produktionsavgiften bör i stället ske genom en generell avgift.

Överskottssituationen inom äggproduktionen är ett växande problem. Den nya djurskyddslagstiftningen innebär att antalet hönor per bur minskas från fyra till tre. Därmed kommer även förutsättningarna för en marknadsbalans att förbättras avsevärt. Denna effekt är dock endast kortsiktig. På lång sikt när lönsamheten på grund av produktionsminskningen förbättras, föreligger risk för att nya permanenta överskott uppkommer om inte någon form av åtgärder vidtas.

Effekterna av den nya djurskyddslagstiftningen kommer att bli synliga först under regleringsåret 1990/91. Enligt Lantbrukets utredningsinstitut (LUI) senaste prognos kommer äggöverskottet under regleringsåret 1989/90 att stiga något från dagens rekordnivå på 12 450 ton. Därefter beräknas överskottet sjunka mot en balanssituation. Orsaken till att överskottet beräknas öka under kommande regleringsår är att branschen redan nu börjat slakta ut hönor för att den 1 oktober 1989, då de nya föreskrifterna börjar gälla, kunna ha fyra hönor per bur som är relativt nyinsatta. Producenterna kan då ytterligare en period ha fyra hönor per bur. Nyinsättningar fr. o. m. den 1 oktober 1989 får endast ske med tre hönor per bur.

Äggöverskottet är i dag mycket stort och har varit växande under senare år. Detta visar att äggprisregleringen inte varit ett effektivt medel för att uppnå marknadsbalans. Överskotten gröper också ur lönsamheten i branschen. Enligt jordbruksnämndens utredning är en viss begränsning av Svensk ägghandels möjligheter till överskottsfinansiering av ägg möjlig att göra med övervägande positiva effekter som följd. Med begränsad överskottsfinansiering, men med bibehållet gränsskydd mot import, bör benägenheten att producera överskott inte vara lika stor. Risken att hamna i en permanent överskottssituation bör därmed minska. Minskade äggöverskott sänker exportkostnaderna för äggproducenterna, samtidigt som producentpriset bör stiga. Detta bör möjliggöra såväl bättre lönsamhet för producenterna som ett lägre konsumentpris.

Enligt min mening bör en viss begränsning av överskottsfinansieringen av ägg göras nästa regleringsår. Därefter bör överskottsfinansieringen minskas i takt med den produktionsminskning som bedöms äga rum till följd av de nya djurskyddsbestämmelserna. Producenterna bör redan nu få såväl kortsiktiga signaler som signaler som stävjar uppkomsten av nya överskott efter det att djurskyddsbestämmelserna medverkat till att nedbringa de nuvarande.

Jag avser därför föreslå regeringen att ge jordbruksnämnden i uppdrag att vid medelstilldelningen till de olika regleringsföreningarna utgå från en inskränkning med ca 10% av Svensk ägghandels prognosticerade medel för överskottsfinansiering.

2.5.2 Den obligatoriska kvalitetskontrollen vid export m. m.

Mitt förslag: Den obligatoriska kvalitetskontrollen vid export av mejeriprodukter, ägg och fiskkonserver slopas genom att kungörelserna med vissa särskilda bestämmelser om utförsel av dessa varor upphävs. Vidare skall den statliga regleringen av verksamheten vid Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg (KMÄ) och Svenska konservkontrollens råd upphöra.

Utredningens förslag: Livsmedelskontrollutredningen lämnade i sitt betänkande (SOU 1986:25) Kontroll av livsmedel två alternativa förslag avseende det obligatoriska kravet på kvalitetskontroll vid export, utan att ta ställning till huruvida den obligatoriska exportkontrollen borde behållas eller inte. Utredningens ena alternativ som överensstämmer med mitt förslag innebär att den obligatoriska kvalitetskontrollen vid export upphävs. Om kvalitetskontrollen enligt det andra alternativet skall behållas föreslår utredningen att ansvaret för att fastställa kvalitetsnormer för exporten och för kvalitetsprovningen förs över från KMÄ till jordbruksnämnden. Utredningen tog inte ställning till den frivilliga kvalitetskontrollen och statens engagemang i denna.

I jordbruksnämndens utredning om konsekvenserna av en avveckling av prisregleringen på ägg behandlas även det s. k. packeribidraget som lämnas vid runmärkning av ägg. Nämnden förordar att bidraget höjs.

Remissinstanserna: Livsmedelskontrollutredningens två förslag om den obligatoriska kvalitetskontrollen vid export behandlas endast av ett fåtal remissinstanser.

Förslaget att ta bort den obligatoriska exportkontrollen utvecklas närmare av näringsfrihetsombudsmannen (NO) och av några länsstyrelser. NO finner inga skäl till att samhället skall engagera sig i en kvalitetskontroll av smör, ost och ägg utöver den kontroll som livsmedelslagstiftningen föreskriver. NO framhåller vidare att smörproduktionen i praktiken är monopoliserad och att mejeriföreningarna själva bör vara fullt kapabla att se till att smör håller en kvalitet som passar de svenska konsumenterna och duger för export.

När det gäller äggkontrollen menar NO att det nuvarande systemet leder till olikformiga konkurrensförutsättningar och därmed försvagar effektiviteten i branschen. De äggpackerier som har runmärkesrätt får särskilda kvalitetsbidrag inom ramen för prisregleringen. Finansieringen sker via införselavgifter och produktionsavgifter som tas ut av äggproducenter oavsett om de har runmärkesrätt eller inte. De leverantörer som marknadsför ägg som inte är runmärkta har regelmässigt en svag marknadsställning jämfört med marknadsledande Kronägg. Sådana leverantörer måste i praktiken försöka vara bättre eller billigare än Kronägg för att få sälja till livsmedelshandeln. Enligt NO kan de ha svårt att konkurrera prismässigt på grund av att de inte får något kvalitetstillägg.

KMÄ, Statstjänstemannaförbundet (ST) och Grossistförbundet Svensk handel hänvisar i sina remissvar till tidigare undersökningar som visat att berörda intressenter förordar att den obligatoriska exportkontrollen behålls. Även Sveriges fiskares riksförbund anser att den nuvarande organisationen i fråga om kontrollen av fisk- och fiskprodukter bör behållas. Jordbruksnämnden avstyrker utredningens båda förslag och hävdar att det är angeläget att KMÄ ges det lagstöd som krävs för den del av verksamheten som kan betecknas som myndighetsutövning.

Remissinstanserna är i sina uttalanden över jordbruksnämndens äggutredning, liksom när det gäller livsmedelskontrollutredningens förslag, delade. Kommerskollegium, NO, Sveriges livsmedelsindustriförbund och statens pris- och konkurrensverk (SPK) ifrågasätter behovet av en statlig kvalitetskontroll. SPK menar att kostnaden för en kvalitetskontroll skall bäras av de konsumenter som efterfrågar en sådan och finner den värdefull. Jordbruksnämndens konsumentdelegation anser att det i princip är näringen som skall ansvara för att kvaliteten på produkterna upprätthålls, men kan ändå acceptera att packeribidraget kvarstår tills vidare. Konsumentverket ifrågasätter om kontrollen är anpassad till konsumentbehovet.

Lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk, Grossistförbundet, Kooperativa förbundet (KF), LRF, Svenska lantarbetareförbundet och Svensk fjäderfäskötsel tillstyrker jordbruksnämndens förslag.

Två remissinstanser, Sveriges lantbruksuniversitet och statens veterinärmedicinska anstalt, pekar på det angelägna i att ha en kvalitetskontroll av ägg, särskilt med tanke på den föreslagna avvecklingen av det nuvarande burhållningssystemet. I ett övergångsskede kan avvecklingen enligt dessa remissinstanser medföra vissa risker för en sämre äggkvalitet ur hygienisk synvinkel.

Skälen för mitt förslag: Enligt kungörelsen (1958:528) med vissa bestämmelser angående utförsel av smör, ost och ägg är kvalitetskontroll obligatorisk vid export av dessa produkter. Ett motsvarande kontrollkrav gäller vid export av fisk och fiskprodukter enligt kungörelsen (1950:506) med vissa bestämmelser angående utförsel av fisk, fiskrom och fiskkonserver. Denna kontroll sker utöver den offentliga livsmedelskontrollen enligt livsmedelslagen. Kvalitetskontrollen av ägg och mejerivaror utförs av KMÄ. Verksamheten vid KMÄ styrs genom föreskrifter som meddelas av jordbruksnämnden.

KMÄ utgörs av en styrelse och ett antal kommittéer för olika produkt-

slag. Styrelsen utses av jordbruksnämnden som också fastställer ett reglemente för organisationen. Vid KMÄ finns bl. a. laboratoriepersonal och inspektörer för kontrollverksamheten. För fiskkonserver utförs den obligatoriska exportkontrollen av Svenska konservkontrollens råd (kontrollrådet) under jordbruksnämndens överinseende. Den kontrollbyrå som hör till kontrollrådet finns vid KMÄ:s avdelningskontor i Göteborg.

KMÄ verkar som kontrollorgan och utför laboratorieundersökningar på en rad områden. På uppdrag av livsmedelsverket medverkar KMÄ i den offentliga kontrollen av mejerierna. KMÄ utför där den provtagning som miljö- och hälsoskyddsnämnderna annars skulle genomföra. En annan del av verksamheten är kvalitetskontrollen av mejeriprodukter och ägg. Den kontrollen innebär att kriterier fastställs för en kvalitetsgräns som markeras med runmärket. En näringsidkare kan efter tillstånd av KMÄ få märka sina varor med runmärket, förutsatt att varorna uppfyller kriterierna. Dessa bestäms av KMÄ efter godkännande av jordbruksnämnden. KMÄ kontrollerar att produkterna håller sin märkeskvalitet. Kontrollanstalten har också rätt att ta ut en kontrollavgift av runmärkesanslutna näringsidkare.

Till runmärkesanslutna företag lämnas ett bidrag inom ramen för jordbruksprisregleringen. Bidraget ges per kg och kallas kvalitetstillägg för ost och smör samt packeribidrag för ägg. Bidragen utbetalas av regleringsföreningarna, Föreningen för Mejeriprodukter och Svensk ägghandel. Som jag nämnt är runmärket i dag ett krav för att smör, ost och ägg skall få exporteras. I övrigt är kontrollen frivillig, men den är ett villkor för nämnda bidrag.

KMÄ är inte någon myndighet men vissa av dess uppgifter kan beskrivas som myndighetsutövning. Det gäller inte den frivilliga kvalitetskontrollen men däremot den för export obligatoriska kvalitetskontrollen av smör, ost och ägg. Detsamma gäller den kontroll som kontrollrådet svarar för när det gäller fiskkonserver för export. Inte heller kontrollrådet är någon myndighet. För att organisationer av det slag som kontrollrådet och KMÄ utgör skall få ägna sig åt myndighetsutövning krävs numera enligt regeringsformen lagstöd.

Enligt min mening finns det i dag inte några vägande skäl som talar för att behålla den obligatoriska kvalitetskontrollen av mejerivaror, ägg och fiskkonserver som skall exporteras. Det kan inte anses förenligt med den offentliga livsmedelskontrollens mål att samhället ställer kontrollkrav som innebär en särbehandling av livsmedel avsedda för vissa marknader. Det är snarast en fråga för exportören att se till att importörens krav på en viss kvalitet på exportvaran uppfylls. En liknande bedömning gjordes år 1982 då bestämmelserna om vissa kvalitetskrav vid export av matpotatis upphävdes.

Beträffande runmärkningen kan en frivillig sådan märkning för export tjäna samma syften som en obligatorisk. KMÄ kan även fortsättningsvis förfoga över det varumärke som runmärket utgör.

Mitt ställningstagande innebär att kungörelsen (1958:528) med vissa bestämmelser angående utförelse av smör, ost och ägg samt kungörelsen

(1950:506) med vissa bestämmelser angående utförsel av fisk, fiskrom och fiskkonserver bör upphävas.

Prop. 1988/89: 140

Det kvalitetsarbete som utförs utöver de krav som ställs med stöd av livsmedelslagen bör huvudsakligen vara en branschfråga. Det är enligt min mening eftersträvansvärt att detta arbete styrs främst genom konsumentefterfrågan. Jag anser därför att den statliga regleringen av KMÄ:s och kontrollrådets verksamhet skall upphöra. Organisationerna bör fortsättningsvis kunna verka som fristående branschorgan. Det är givetvis väsentligt att företagen bibehåller och vidareutvecklar sitt kvalitetsarbete. Det är vidare viktigt att den kompetens som finns i organisationerna om kvalitetsfrågor för de aktuella produkterna tillvaratas. Jag avser därför att ta initiativ till överläggningar mellan berörda intressenter i syfte att lösa frågan om den framtida organisationen av KMÄ och kontrollrådet. För närvarande anlitas KMÄ i viss utsträckning i den offentliga livsmedelskontrollen som godkänt laboratorium. Jag finner det naturligt att organisationen kan fungera som sådant även framgent.

Ett ökat inslag av kvalitetsbetalning till lantbrukarna för att styra produktionen mot högre kvalitet har varit en strävan inom jordbruksprisregleringen. Den kvalitetsbetalning som i dag tillämpas inom ägg- och mejeriregleringen riktar sig dock inte i första hand till lantbrukaren. Kriterierna för runmärkesnivån är till övervägande delen sådana som lantbrukaren inte kan påverka.

Att ta bort kvalitetstillägget för ost och smör borde inte medföra några negativa konsekvenser för konsumenten. Man måste i dag utgå ifrån att mejerierna har kompetens och intresse av samt känner ett ansvar för att kontrollera att produkterna har en god kvalitet. Detta är en typ av kvalitetskontroll som bör ingå i branschens egenkontroll.

I dag är kunskapen om runmärkets innebörd mycket dålig hos konsumenten. Man kan fråga sig om kvalitetskontrollen verkligen är konsumentanpassad. Det sistnämnda gäller i ännu högre grad för runmärkta ägg. Det har visat sig att konsumenterna ibland hellre köper omärkta, och därmed okontrollerade, "lantägg" än kontrollerade, runmärkta ägg. Om runmärket i fortsättningen blir en kvalitetsgaranti från branschen bör det också ligga i branschens intresse att anpassa kvalitetsnormerna på ett sådant sätt att de runmärkta produkterna motsvarar konsumenternas krav. Därmed borde de även kunna motivera ett högre pris varför man kan ifrågasätta om särskilda bidrag bör lämnas. Jag är emellertid inte nu beredd att föreslå att bidragen tas bort. Jordbruksnämnden föreslår i sin utredning att packeribidraget höjs. Mot bakgrund av vad jag nyss anfört är jag inte beredd att tillstyrka nämndens förslag utan anser att bidraget bör behållas på en oförändrad nivå.

Kvalitetskontrollen för de aktuella produkterna är ingen hygienkontroll utan får snarast ses som en kontroll som kan ha en ekonomisk betydelse för konsumenten. Eftersom exempelvis runmärkesanslutna packerier genomlyser och sorterar äggen behöver konsumenten, i mindre utsträckning än vad som kan vara fallet med okontrollerade ägg, riskera att själv behöva sortera bort ägg efter inköpet. Det kan t. ex. röra sig om ägg med dåliga skal eller innehållande blod, men som inte innebär någon hälsorisk.

Ett par remissinstanser har uttryckt farhågor för en framtida hygienisk försämring av äggen som en effekt av att burhönssystemet skall avvecklas, till följd av den nya djurskyddslagen. Det kan i detta sammanhang påpekas att uppskattningsvis 35 % av de ägg som i dag säljs till konsument inte har passerat något runmärkespackeri. Dessa torde i större utsträckning än övriga ägg vara producerade i golvhönsbesättningar. Djurskyddslagen innebär således inte att helt nya produktionsförhållanden införs. Sådana produktionsförhållanden är vanliga även i dag. Några problem till följd av detta har inte påtalats från kontrollmyndigheterna. Jag vill också påpeka att runmärkeskontrollen inte innehåller någon hygienisk kontroll som innebär att äggen är bakteriologiskt kontrollerade. Det ligger inom ramen för den allmänna livsmedelskontrollen som livsmedelsverket bedriver att vidta åtgärder så att en negativ utveckling av kvaliteten förhindras.

2.5.3 Kontroll av matpotatis

Mitt förslag: Ansvar för att meddela föreskrifter om kvalitetskrav och märkning flyttas från lantbruksstyrelsen till statens livsmedelsverk fr. o. m. den 1 juli 1990.

Samtidigt upphävs marknadsskyddet för viss matpotatis genom att kungörelsen (1959:187) angående kvalitetsbenämning på matpotatis upphävs.

Utredningarnas förslag: Livsmedelskontrollutredningen föreslår i betänkandet (SOU 1986:25) Kontroll av livsmedel att kvalitetskontrollen av matpotatis skall inordnas i den allmänna offentliga livsmedelskontrollen. Livsmedelsverket föreslås meddela föreskrifter om kvalitetskrav och märkning. Miljö- och hälsoskydds nämnden skall ha ansvaret för kontrollen. Föreskrifterna skall bl. a. innebära att all färdigförpackad potatis skall uppfylla en viss bestämd kvalitetsnivå och att endast den färdigförpackade potatisen, liksom den som säljs i automat, skall kvalitetsmärkas. Förslaget innebär också att Svensk matpotatiskontroll (SMAK) inordnas under jordbruksnämndens tillsyn. Med sin särskilda kompetens föreslås SMAK biträda kommunerna vid kontrollen av potatis på samma sätt som ett godkänt laboratorium i den allmänna livsmedelskontrollen. Branschen bör ges möjlighet att inom ramen för en fortsatt SMAK-kontroll marknadsföra potatis i en högre kvalitetsklass än den som livsmedelsverket kommer att föreskriva.

Jordbruksnämnden föreslår i sin utredning om bättre matpotatiskvalitet bl. a. att ansvaret för och kontrollen av matpotatiskvaliteten förs över från lantbruksstyrelsen till jordbruksnämnden. I utredningen föreslås också ett antal förändringar av vad som skall krävas inom en obligatorisk kvalitetsmärkning. Utredningen föreslår att kvalitetskontrollen tills vidare skall finansieras av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen.

Remissinstanserna: Meningarna är delade om livsmedelskontrollutredningens förslag i fråga om organisationen och utformningen av potatis-

kontrollen. NO framhåller att SMAK-kontrollen är ett område där fördelarna med en avreglering är avsevärda, särskilt med avseende på prisbildningen. Enligt bl. a. livsmedelsverket och KF bör kraven på kvalitetsdeklaration vara oberoende av försäljningsform.

I remissvaren över jordbruksnämndens utredning är meningarna delade när det gäller vilken myndighet, jordbruksnämnden eller livsmedelsverket, som skall ansvara för kvalitetsarbetet på potatisområdet och ha tillsynen över SMAK:s verksamhet. Delade meningar råder också i fråga om de förslag till detaljföreskrifter om bl. a. märkning och klassificering av matpotatis som jordbruksnämnden presenterar. Många remissinstanser är positiva till förslagen i utredningen medan riksrevisionsverket i alla delar avstyrker utredningens förslag. Verket anser att man för att förbättra kvaliteten på matpotatis bör pröva möjligheten att slopa den offentliga klassificeringen och kontrollen.

Skälen för mitt förslag: Potatis är ett av våra mest konsumerade livsmedel och ett livsmedel som vi, inte minst från hälsosynpunkt, bör öka vår konsumtion av. Samtidigt är potatisen ett av de livsmedel som konsumenterna oftast kritiserar på grund av bristande kvalitet. En viktig förutsättning för att konsumtionen av potatis skall öka är att potatisen håller en sådan kvalitet att konsumenterna uppfattar den som ett viktigt och värdefullt livsmedel. Det är enligt min mening oacceptabelt att detta viktiga baslivsmedel inte håller den kvalitet som konsumenterna kräver. Ett fortsatt arbete för att förbättra potatiskvaliteten är därför nödvändigt. För potatis som för andra livsmedel måste det främst vara en fråga för branschen att tillgodose konsumentönskemål om efterfrågade kvaliteter.

Under en relativt lång tid har staten engagerat sig i arbetet med att förbättra matpotatiskvaliteten. Detta har enligt min mening varit nödvändigt under uppbyggnaden av kontrollen. SMAK bildades år 1953 genom en sammanslutning mellan potatisodlarnas organisationer och representanter för handeln under medverkan av lantbruksstyrelsen. Genom ett beslut av 1959 års riksdag infördes ett marknadsskydd för potatis av särskilt bra kvalitet (prop. 1959:35, JoU 12, rskr. 148). År 1973 beslutade riksdagen att en obligatorisk kvalitetsmärkning under offentlig kontroll skulle införas för den i landet saluförda matpotatisen (prop. 1973:96, JoU 25, rskr. 232).

Lantbruksstyrelsen är ansvarig för kontrollen av kvaliteten hos matpotatis. SMAK biträder lantbruksstyrelsen vid tillsynen över efterlevnaden av gällande föreskrifter om obligatorisk kvalitetsmärkning av saluförd matpotatis. SMAK består av en styrelse och ett sekretariat till vilket ett antal besiktningmän är knutna. För SMAK finns ett av regeringen fastställt reglemente.

SMAK har i dag till uppgift att genom bl. a. kontroll och rådgivning verka för en bättre matpotatiskvalitet. Till huvuduppgifterna hör att kontrollera att de SMAK-anslutna packerierna följer märkningsbestämmelserna och att den potatis de packar håller den angivna kvaliteten, s. k. SMAK-kontroll. SMAK skall också biträda lantbruksstyrelsen vid tillsynen av den obligatoriska kvalitetsmärkningen av matpotatis. Dessutom analyserar och kvalitetsbestämmer SMAK potatis på uppdrag av bl. a. odlare och uppköpare. SMAK bedriver också viss informationsverksamhet riktad

mot konsumenter, skolungdom, storkök, handel samt mot odlare och förpackare.

Kvaliteten på matpotatis har allmänt sett förbättrats under de år kontrollen funnits. Det arbete som utförts av SMAK genom kontroll och upplysningsverksamhet har i stor utsträckning bidragit till denna förbättring. Kvalitetsförbättringen har kommit såväl de enskilda konsumenterna som odlarna, handeln, storhushållen och industrin till godo. Fortfarande förekommer ändå tidvis en betydande kritik mot kvaliteten på potatisen i butikerna. Det är emellertid svårt att dra några bestämda slutsatser om den nuvarande kvalitetsmärkningens och kvalitetskontrollens värde.

Från folkhälsosynpunkt är det mycket angeläget att öka konsumtionen av potatis. Det förutsätter att konsumenten har tillgång till potatis av god kvalitet såväl i butiker som i storhushåll. Min sammanfattande bedömning är därför att det fortfarande finns skäl som talar för att särskilda kvalitetskrav bör ställas på matpotatisen. En obligatorisk kvalitetsmärkning bör därför behållas. Matpotatisen bör alltså även fortsättningsvis kontrolleras från kvalitetssynpunkt. Det bör dock understrykas att den viktigaste förutsättningen för att erhålla livsmedel av hög kvalitet inte i första hand är ett kontrollsystem, utan en växelverkan mellan producenter, partihandel, detaljhandel och konsumenter. Märkningens och kontrollsystemets uppgift blir att vara ett objektivt stöd som slutligen skall trygga konsumenternas intressen. Kontrollen bör enligt min mening samordnas med övrig livsmedelskontroll, vilket bör öka förutsättningarna för en förbättring av kvaliteten, samtidigt som regleringen förenklas.

Statens livsmedelsverk har det centrala tillsynsansvaret för livsmedel inom den offentliga livsmedelskontrollen och kan med stöd av livsmedelslagstiftningen utfärda livsmedelsstandarder för olika livsmedel. I dag är det emellertid lantbruksstyrelsen som har tillsynen över kvaliteten på matpotatis och som med stöd av livsmedelslagstiftningen meddelar föreskrifter om kvaliteten och om kvalitetsmärkning av matpotatis. Enligt min mening bör det övergripande ansvaret för all livsmedelskontroll samlas hos livsmedelsverket. Det bör också vara livsmedelsverkets uppgift att utfärda föreskrifter om kvalitet, märkning, tillsyn m. m. för alla livsmedel. Därför är det enligt min mening naturligt att ansvaret för matpotatiskvaliteten förs över från lantbruksstyrelsen till livsmedelsverket. Miljö- och hälsoskyddsnämnden bör inom ramen för den allmänna offentliga livsmedelskontrollen ha ansvaret för kontrollen av att livsmedelsverkets kvalitets- och märkningsbestämmelser följs och svara för eventuella ingripanden. Denna kontroll bör i princip avgiftsfinansieras i enlighet med det förslag regeringen lade fram i propositionen om livsmedelskontroll (prop. 1988/89:68). Enligt min uppfattning finns det emellertid anledning att även under det kommande året göra ett undantag för den särskilda kvalitetskontrollen av matpotatis. Jag föreslår därför att denna kontroll även under regleringsåret 1989/90 finansieras med införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen. Även SMAK:s upplysningsverksamhet bör finansieras med sådana införselavgiftsmedel också under regleringsåret 1989/90. Jag har tidigare redogjort för detta (avsnitt 2.4).

I fortsättningen bör det således ankomma på livsmedelsverket att fast-

ställa de obligatoriska krav på kvalitet och märkning som bör gälla för matpotatisen. Livsmedelsverket bör vidare få till uppgift att ta ställning till omfattningen av såväl kontrollen som den obligatoriska kvalitetsmärkningen. Jordbruksnämndens utredning om åtgärder för att förbättra matpotatiskvaliteten bör överlämnas till livsmedelsverket för att beaktas i dessa bedömningar.

Det år 1959 införda marknadsskyddet för SMAK-märkt matpotatis innebär att endast matpotatis som märkts med beteckningen SMAK Extra Prima eller SMAK Prima får saluhållas under föregivande att matpotatisen är av särskilt hög kvalitet. Enligt min uppfattning bör inte ett visst livsmedels kvalitet knytas till ett av samhället särskilt sanktionerat varumärke, om det inte finns alldeles särskilda skäl för en sådan ordning.

Att samtidigt med regler om obligatorisk kvalitetsmärkning förbehålla vissa förpackare rätten att tala om att de säljer den kvalitetsmässigt bästa potatisen kan skapa problem vad gäller märkningens trovärdighet. Förpackare utanför SMAK-organisationen måste använda en lägre kvalitetsklassbenämning för potatis som egentligen skulle kunna klassas som Prima eller Extra Prima vara. Mot bakgrund av detta föreslår jag att marknadsskyddet för viss matpotatis avvecklas. Kungörelsen (1959:187) angående kvalitetsbenämning på matpotatis bör följaktligen upphävas.

Som jag tidigare nämnt finner jag inte någon anledning att särbehandla matpotatis i förhållande till andra livsmedel. En fristående kontrollorganisation vid sidan av den ordinarie livsmedelskontrollen bör därför inte ha någon kontrollfunktion baserad på lagstiftning. SMAK:s nuvarande uppgifter inom den obligatoriska kontrollen bör därför upphöra. Att ytterligare förbättra matpotatiskvaliteten bör kunna ske genom ett samarbete inom branschen. SMAK bör enligt min mening i fortsättningen kunna fungera som ett i huvudsak självfinansierat branschorgan.

Det är vidare viktigt att den kompetens som finns inom SMAK utnyttjas såväl av branschen som av de myndigheter som ansvarar för den offentliga kontrollen, exempelvis som godkänt laboratorium såsom livsmedelskontrollutredningen föreslår. Jag avser därför, i likhet med vad jag anfört om KMÄ, att ta initiativ till att överläggningar kommer till stånd mellan berörda intressenter. Dessa bör kunna lösa frågan om SMAK:s framtida organisation och roll. Jag avser därefter att återkomma till regeringen i frågan. SMAK:s uppdragsverksamhet, som avser kvalitetsanalyser m. m., kan enligt min bedömning bedrivas av SMAK också fortsättningsvis. Det är också väsentligt att kvalitetsbetalningen till lantbrukarna behålls och därmed naturligtvis den kontroll som utgör underlag för denna betalning.

Jag avser att återkomma till regeringen med förslag om erforderliga förordningsändringar.

2.6.1 Prisstöd

Mitt förslag: Stödet till jordbruket i norra Sverige bör höjas med 55 milj. kr. under budgetåret 1989/90. Uppräkningen av stödet bör i huvudsak fördelas till producenterna genom ett bidrag per djur.

Statens jordbruksnämnds förslag: Statens jordbruksnämnd har föreslagit en höjning av prisstödet på mjölk, nöt-, får- och lammkött samt av stödet till getskötseln med sammanlagt 55 milj. kr. Därav föreslås den största höjningen ske för mjölk med 37,4 milj. kr., medan stödet för nötkött föreslås höjas med 16,5 milj. kr. och för får- och lammkött med 0,9 milj. kr. samt för getskötseln med 0,4 milj. kr.

Jordbruksnämnden har vidare föreslagit att det högsta antal modersugor som vid ett och samma företag kan få stöd skall höjas från 60 till 120 modersugor.

Jordbruksnämnden har dessutom föreslagit förändringar i områdesindelningen.

Remissinstanserna: Länsstyrelsen i Älvsborgs län anser att områdesindelningen bör ändras så att de delar av länet som omfattas av glesbygdstödet också ingår i prisstödsområdet. Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser att "frysningen" av stödet i område 4 leder till alltför stora skillnader i stödnivå mellan områdena 3 och 4. Stödet bör höjas i område 4 både för mjölk samt nöt-, får- och lammkött. Länsstyrelsen i Värmlands län anser att den nya områdesindelning som jordbruksnämnden föreslagit leder till alltför stora skillnader inom område 3, till nackdel för västra Värmland. Länsstyrelsen i Västernorrlands län föreslår områdesförändringar i område 2 a och 2 b. Länsstyrelsen i Jämtlands län vill till de traditionella motiven för att upprätthålla produktionsnivån i norra Sverige lägga förädlingsindustrins sårbarhet. Om den negativa utvecklingen i jordbruket fortsätter leder det troligen till att underlaget för förädlingsindustrin blir för litet. Dessutom anser länsstyrelsen att formerna för stödet till norra Sverige bör ses över. I fråga om beräkningarna av stödet invänder man mot att viss del av foderbehovet antas köpas in och anser vidare att produktionen av foder bör stimuleras, t.ex. genom arealbidrag kopplat till företagets animalieproduktion. Länsstyrelsen i Norrbottens län föreslår regionalt prisstöd, baserat på bokslutsmaterial, samt en differentiering av stödet i områdena 2 a och 2 b även för övriga produktionsgrenar förutom mjölk. LRF invänder mot att beräkningarna utgår ifrån viss del inköpt foder samt mot en "frysning" av stödet i område 4. Differentiering av stödet mellan område 2 a och 2 b föreslås även gälla nötkött.

Skälen för mitt förslag: Enligt riksdagens beslut skall en närmare översyn av prisstödet till jordbruket i norra Sverige genomföras vart tredje år. Statens jordbruksnämnd har redovisat översynen i form av två delrapporter varav den första i huvudsak behandlar produktionsutvecklingen i norra

Sverige och den andra tar upp bl. a. formerna för och omfattningen av stödet.

Prop. 1988/89: 140

Utvecklingen av produktion och sysselsättning inom jordbruket i norra Sverige avviker inte från utvecklingen i riket som helhet. Detta gäller såväl för åkerarealen, antalet brukningsenheter som t. ex. djurantalet. Här finns dock regionala och lokala skillnader, t. ex. antalet mjölkkor som i vissa län minskat mer än i såväl övriga delar av norra Sverige som i riket totalt. I vissa avseenden är utvecklingen inom norrlandsjordbruket under 1980-talet dock mer gynnsam än i riket som helhet, t. ex. när det gäller investeringarna inom jordbruket som i norra Sverige legat på en högre nivå. Detta gäller framför allt investeringarna i markanläggningar. Skälet är i första hand att behovet av dikning generellt är större i norra Sverige än i övriga delar av landet.

Byggnadsverksamheten inom mjölkproduktionen har minskat i hela landet, bl. a. som en följd av överskottssituationen. Investeringarna inom denna produktionsgren har trots detta legat på en relativt sett högre nivå i norra Sverige än i övriga delar av landet. Orsaken torde vara att man, i samband med de olika produktionsbegränsande åtgärder som vidtagits, haft mer generösa regler vid tillämpningen i norra Sverige.

I regeringens proposition 1988/89:47 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. behandlas bl. a. det regionalpolitiska målet inom livsmedelspolitiken. Den reform av livsmedelspolitiken som har inletts skall bl. a. utgå från att det regionalpolitiska målet skall konkretiseras och preciseras samt att nya medel skall utarbetas för att uppnå detta mål. I detta sammanhang kommer bl. a. det nuvarande prisstödet till jordbruket i norra Sverige att behandlas.

Mot denna bakgrund är jag inte beredd att föreslå förändringar i prisstödets områdesindelning.

Jag är inte heller beredd att föreslå den ändring i villkoren för stöd till smågrisproduktionen som skulle innebära att det maximala antalet stödberättigade modersuggor per företag skulle höjas från 60 till 120 suggor. Enligt intentionerna i den nya djurskyddslagen bör svinuppfödningen i ökad utsträckning inriktas på en integrerad produktion. Den föreslagna ändringen av antalet stödberättigade modersuggor kan medverka till en ökad specialisering av produktionen. Jag anser inte att en sådan utveckling bör stimuleras. Någon ändring bör därför inte genomföras.

I fråga om prisstödets nivå tillstyrker jag jordbruksnämndens förslag. Den överenskommelse om frysning av prisstödet i jordbruket som nyligen träffats inom ramen för den pågående GATT-rundan innebär emellertid att uppräkningsen inte kan göras av prisstödet enligt jordbruksnämndens förslag. Jag föreslår i stället, för att mitt förslag skall vara förenligt med GATT-överenskommelsen, att den ökade ersättningen för merkostnaden för jordbruket i norra Sverige utgår till producenterna med 55 milj. kr. i huvudsak genom ett bidrag per djur på motsvarande sätt som jag föreslagit i det föregående för prisregleringen. Denna utformning av stödet är en provisorisk lösning för regleringsåret 1989/90. Jag har för avsikt att föreslå regeringen att jordbruksnämnden ges i uppdrag att lämna förslag till hur bidraget bör fördelas till jordbrukarna i norra Sverige.

Kostnaderna för prisstödet skulle vid oförändrat stöd bli ca 515 milj. kr. för budgetåret 1989/90. De föreslagna förändringarna beräknas medföra ett ökat medelsbehov med 55 milj. kr. Därmed beräknar jag medelsbehovet för prisstödet till jordbruket i norra Sverige till ca 570 milj. kr. Bidraget avses betalas ut vid kalenderårsskiftet 1989/90.

2.6.2 Stöd till nyetablering

Mitt ställningstagande: Behovet av ett etableringsstöd till jordbruket i norra Sverige bör bedömas inom ramen för arbetet i den livsmedelspolitiska gruppen.

Myndigheternas förslag: Jordbruksnämnden har i samråd med lantbruksstyrelsen behandlat två remisser angående förslag till nyetableringsstöd i norra Sverige. I samband med översynen av stödet till jordbruket i norra Sverige har jordbruksnämnden analyserat frågan om nyetablering samt lämnat förslag till nyetableringsstöd. Jordbruksnämnden föreslår att ett regionalt etableringsstöd införs i de fem nordligaste länen samt i Kopparbergs och Värmlands län och de delar av Älvsborgs län som tillhör landskapet Dalsland.

Remissinstanserna: Länsstyrelserna i Älvsborgs och Gävleborgs län förordar räntestöd. Det gör även länsstyrelsen i Västernorrlands län. Länsstyrelsen i Värmlands län framhåller investeringsstödet som den viktigaste delen för att upprätthålla produktionen. Länsstyrelsen i Jämtlands län förordar ett utökat produktionsstöd i stället för räntestöd.

Länsstyrelsen i Norrbottens län tillstyrker förslaget, men anser det otillräckligt för att bygga upp nya företag. LRF anser att stödet till nyetablering bör knytas helt eller delvis till produktionen.

Skälen för mitt ställningstagande: Ett stort antal frågor som berör de ekonomiska villkoren inom jordbruksnäringen tas upp i den livsmedelspolitiska arbetsgruppen. Det är därför för närvarande inte aktuellt att lägga fram förslag till särskilt nyetableringsstöd. De förslag som myndigheterna lagt fram bör därför bedömas inom ramen för arbetet i den livsmedelspolitiska gruppen.

2.6.3 Särskilda åtgärder för jordbruket i norra Sverige

Mitt förslag: Det särskilda åtgärdsprogrammet för jordbruket i norra Sverige bör tillföras ytterligare 45 milj. kr. för budgetåret 1989/90. För ändamålet bör utnyttjas införselavgiftsmedel utanför den s.k. fördelningsplanen.

Lantbruksstyrelsens förslag: Lantbruksstyrelsen föreslår att åtgärdsprogrammet tillförs 100 milj. kr. för nästa budgetår.

Skälen för mitt förslag: Jag delar lantbruksstyrelsens bedömning att

ytterligare medel bör avsättas för att utveckla jordbruksföretagen i norra Sverige. Hittills har anvisats 200 milj. kr. för ett treårigt åtgärdsprogram för jordbruket i norra Sverige (prop. 1986/87:146, JoU 26, rskr. 346 samt prop. 1987/88:100 bil. 11, JoU 17, rskr. 184 och JoU 25, rskr. 385). Syftet med programmet är att stödja tillkomsten av kombinationsföretag där jordbruk ingår som en del. Därmed främjas sysselsättningen på landsbygden i norra Sverige. Insatserna på jordbruksområdet, inom arbetsmarknads- och regionalpolitiken bör vidare samordnas för att de samlade resurserna skall utnyttjas så effektivt som möjligt. Planeringen av de olika insatserna bör därför ske i samarbete med övriga länsmyndigheter. Medlen skall enligt programmet i första hand disponeras för att stimulera uppbyggnaden och utvecklingen av kombinationsföretag genom såväl investeringar som särskilda utvecklingsprojekt samt till utbildning, rådgivning, forskning och försök. Åtgärder medverkar därmed till att skapa en bredare bas för sysselsättningen och försörjningen vid landsbygdsföretagen. Detta är särskilt värdefullt i samband med den förestående reformen av den svenska livsmedelspolitiken och omställningen av jordbruket.

Investeringsstöden har hittills utnyttjats i den takt som varit planerat. Fram t. o. m. andra halvåret 1988 hade 78 milj. kr. av de planerade 108 milj. kr. till investeringsstöd förbrukats. Investeringsstöden har dock till övervägande del gått till traditionella jordbruksinvesteringar. Endast ca en femtedel kan beräknas ha gått till investeringar i kompletterande verksamhet. Under andra halvåret 1988 har andelen stöd till sådan verksamhet emellertid ökat något.

De medel som varit avsedda för utvecklingsprojekt, utbildning och rådgivning har hittills utnyttjats i betydligt mindre utsträckning än planerat. Detta beror bl. a. på att denna typ av verksamhet kräver större insatser i form av planering och information i inledningsskedet.

Många jordbruk i norra Sverige kan emellertid inte försörja en familj eller ensam brukare. De delar av programmet som syftar till att utöka utbildnings- och rådgivningsinsatserna samt att utveckla kompletterande sysselsättning till jordbruket är därför av stor betydelse.

Det är därför enligt min mening av utomordentligt stor vikt att nu prioritera utvecklingen av alternativ till den traditionella jordbruksdriften för att främja en positiv utveckling av landsbygden. De erfarenheter som successivt erhålls från utvecklingsprojekt bör enligt min mening föras ut genom aktiva utbildnings- och rådgivningsinsatser. Även forskning, försöks- och utvecklingsprojekt bör bedrivas med stor intensitet. Jag vill här understryka vikten av att lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna fördjupar sitt samarbete med berörda länsstyrelser samt med Sveriges lantbruksuniversitet men också med andra högskolor och intressenter inom regionen. Inom ramen för åtgärdsprogrammet föreslår jag att ytterligare 45 milj. kr. anslås för investeringsstöd till kompletterande verksamhet såsom småskalig förädling, turism, fiske, alternativ odling, trädgårdsodling m. m. Vidare bör medlen användas för insatser inom forsknings- och utvecklingsprojekt samt utbildnings- och rådgivningsverksamhet. Dessa medel bör ej användas för ytterligare produktionsstimulans genom traditionella jordbruksinvesteringar. Medlen bör användas för åtgärder som

utgör ett led i en sådan bredare landsbygdsutveckling som kan bidra till en långsiktigt förstärkt sysselsättning i glesbygd och därmed också stå i samklang med inriktningen av GATT-förhandlingarna. Det bör ankomma på regeringen att besluta om den närmare fördelningen av medlen.

Sammantaget anser jag därför att ett lägre belopp än det av lantbruksstyrelsen föreslagna bör vara tillräckligt för ändamålet. Jag föreslår därför att 45 milj. kr. bör tillföras åtgärdsprogrammet för nästa budgetår. För ändamålet bör få utnyttjas införselavgiftsmedel utanför den s. k. fördelningsplanen.

2.7 Användning av genteknik vid växtodling

Mitt förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om förbud mot eller villkor för användning av genteknik på växter, av gentekniskt modifierade växter och av gentekniskt modifierade organismer vid växtodling.

Skälen för mitt förslag: Genteknik kan för närvarande komma till användning framför allt inom industrin, jordbruket och sjukvården. Frågan om användning av genteknik i olika sammanhang har varit föremål för en intensiv debatt den senaste tiden. Oro har uttryckts för de risker som kan vara förenade med t. ex. ett avsiktligt utsläppande av gentekniskt modifierade organismer.

För att bevaka frågor om användning av genteknik inrättades år 1980 en särskild delegation för hybrid-DNA-frågor. Delegationen skall bl. a. följa utvecklingen på området, underrätta berörda myndigheter om de projekt som kan anses vara förenade med risker och därvid föreslå de åtgärder som bedöms vara behövliga.

Någon samlad lagstiftning som särskilt reglerar användningen av genteknik eller av gentekniskt modifierat material finns inte i Sverige.

I regeringens proposition om ny djurskyddslag (prop. 1987/88:99) togs frågan om användning av genteknik på djur upp särskilt. Det konstaterades då att tekniken för närvarande inte används inom animalieproduktionen här i landet. Eftersom tekniken i vissa fall kan ifrågasättas från etisk synpunkt framhölls dock att det är viktigt att användningen kan styras i önskvärd riktning. För att få en i sådana fall nödvändig handlingsberedskap föreslogs i propositionen att regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen bemyndigas att förbjuda eller uppställa villkor för användningen av genteknik på djur. Riksdagen antog regeringens förslag (JoU 22, rskr. 327).

Gentekniken kan också användas inom växtförädlingen. Växtförädlingen syftar bl. a. till att förbättra kulturväxternas egenskaper i fråga om produktion, hårdighet och motståndskraft mot skadeangrepp. Som exempel på sådan genteknisk användning kan nämnas möjligheten att transformera växtceller av nyttoväxter så att växterna får motståndskraft mot biologiska skadegörare eller tolerans mot bekämpningsmedel.

Användningen av genteknik på växtodlingsområdet kan också komma att leda till att biologiska bekämpningsmedel kommer att användas i ökad omfattning, bl. a. därför att bekämpningseffekten ofta kan förstärkas genom utnyttjandet av gentekniskt modifierade organismer. Biologisk bekämpning med utnyttjande av naturligt förekommande organismer förekommer redan i viss utsträckning i Sverige. Användningen av bekämpningsmedel är för närvarande inte reglerad om inte bekämpningseffekten orsakas av kemiska ämnen. Kemikalieinspektionen har i en framställning till regeringen begärt en sådan lagändring att också biologiska bekämpningsmedel kan förhandsgranskas. Ärendet bereds för närvarande.

Gentekniskt modifierade organismer kan emellertid användas inom växtodlingen för flera olika ändamål. Som exempel kan nämnas s.k. antifrostbakterier som kan användas för att skydda frostkänsliga grödor och kvävefixerande bakterier som kan göra även andra grödor än ärtväxter kvävefixerande.

Delegationen för hybrid-DNA-frågor har i en skrivelse till regeringen bl. a. pekat på risken för bestående effekter på den yttre miljön vid avsiktligt frisläppande av gentekniskt modifierade organismer. I en till skrivelsen fogad promemoria, utarbetad av statens naturvårdsverk, nämns i det sammanhanget särskilt för jordbrukets del bl. a. att s.k. Is-minusbakterier skulle kunna sprida sig till kalla länder och påverka sådana grödor som behöver en frysperiod och att kvävefixerande bakterier skulle kunna få förmågan att samleva med vilda växter och ge dessa en konkurrensfördel som skulle kunna rubba den ekologiska balansen.

Vissa möjligheter att ingripa för att motverka skador av den art som nu har nämnts finns i olika lagar.

Växtskyddslagen (1972:318) innehåller bestämmelser för att skydda växter mot växtskadegörare. Med växtskadegörare avses i lagen alla organismer ur växt- eller djurriket som kan förorsaka sjukdomar eller andra skador på växter. Bekämpning enligt lagen får ske av sådana växtskadegörare som regeringen föreskrivit och som kan allvarligt skada bl. a. växtodling. Finns det synnerliga skäl får provisoriska åtgärder beslutas också i fråga om andra växtskadegörare. För att bekämpa växtskadegörare kan t. ex. införsel, sådd och plantering av växter förbjudas och föreskrifter meddelas om odling och skörd av växter. Bestämmelserna innebär t. ex. att om en gentekniskt modifierad växt kan förorsaka skada på andra växter så kan införsel, sådd eller plantering av växten förbjudas.

I utsädeslagen (1976:298) finns bestämmelser om statsplombering av utsäde. Statsplombering innebär kvalitetskontroll av utsäde. Med stöd av lagen kan föreskrifter meddelas om att utsäde av visst slag får överlämnas till annan eller föras ut ur landet endast om statsplombering skett. Lagen omfattar inte skogsfrö. Bestämmelserna innebär bl. a. att i den mån en växtsort på grund av genmodifiering inte anses lämplig att odla går det att genom föreskrifter förhindra att utsäde av den sorten överlämnas till annan. Sådana föreskrifter kan utfärdas av regeringen eller på myndighetsnivå. Enligt utsädesförordningen (1980:438) gäller redan i princip att statsplombering bara får ske av utsäde av sådan sort som statens växtsortnämnd har prövat lämplig att odla här i landet.

För skogsodlingsmaterial finns bestämmelser i skogsvårdslagen (1979:429). Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av den lagen om det är påkallat från skogsvårdssynpunkt meddela föreskrifter som förbjuder eller ställer upp villkor för användningen av eller handeln med skogsodlingsmaterial. Sådana föreskrifter kan bl. a. avse materialets genetiska ursprung.

Slutligen kan nämnas lagen (1975:74) med bemyndigande att meddela vissa föreskrifter för trädgårdsnäringen. Med stöd av den lagen kan regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddela sådana föreskrifter som behövs för att bl. a. främja trädgårdsprodukternas kvalitet.

De lagar som nu nämnts ger emellertid inte utrymme för att i alla hänseenden på ett tillfredsställande sätt ta hand om de problem som kan uppkomma genom användningen av genteknik inom växtodlingen.

Delegationen för Hybrid-DNA-frågor har redan i ett fall haft att ta ställning till frågan om odling av genmanipulerade växter. Delegationen granskade tidigare i år en plan för fältprövning av genmanipulerad raps. Delegationen, som gjorde en riskbedömning ur teknisk, vetenskaplig synvinkel, fann att rimliga krav på skydd och säkerhet för människor och miljö inte skulle äventyras genom ett frisläppande av rapsen.

Frågan om gentekniskt modifierade växter har under våren 1989 också debatterats i riksdagen. I svar på frågor (1988/89:402 och 1988/89:449) i riksdagen i februari i år har jag framhållit vikten av att vi har en handlingsberedskap så att utvecklingen inom genteknikområdet kan styras i önskvärd riktning. Jag anmälde också att ett arbete pågick inom jordbruksdepartementet med ett förslag som skulle innebära att riksdagen bemyndigade regeringen att meddela föreskrifter om användningen av genteknik på växter. Förslaget skulle enligt vad jag uppgav föreläggas riksdagen under våren 1989. Jag avser att nu ta upp denna fråga.

Utvecklingen inom genteknikområdet har nått det stadium då organismer utvecklas för användning i jordbruket och annan användning i den yttre miljön. Genom gentekniken kan specifika egenskaper introduceras i organismerna och i vissa fall kan hinder mot utbyte av genetiskt material kringgås. Frågor som detta har väckt är bl. a. hur dessa organismer kan påverka det ekologiska systemet. Erfarenheterna är i dag begränsade beträffande eventuella bieffekter av gentekniskt modifierade organismer efter utsläpp i miljön.

Användningen av genteknik har tidigare utretts framför allt för att säkerställa att forskningen bedrivs under riskfria förhållanden. Även genteknikens tillämpning på människa, främst från etisk synpunkt, har utretts. Däremot har användningen utifrån de aspekter jag nu har berört inte tidigare varit föremål för närmare utredning.

Enligt min mening är det nödvändigt med en god framförhållning inom det här området. Det behövs större kunskap om bl. a. arten och volymen av den forskning som bedrivs både nationellt och internationellt. Sådana kunskaper måste inhämtas för att få en samlad bedömning av var den gentekniska forskningen befinner sig för närvarande och hur snabbt den kan utvecklas och praktiskt tillämpas på djur och växter. Forskningens utveckling och praktiska tillämpning bör värderas utifrån vad som kan

anses vara en önskvärd resp. inte önskvärd utveckling. En användning av genteknik som innebär att medel tas fram för att förebygga och bota sjukdomar hos människor och djur bör enligt min mening inte hindras om den från andra utgångspunkter kan accepteras. Av etiska skäl bör inte genteknik användas för att på artificiell väg ändra våra husdjur i syfte att t. ex. öka produktionen. Inte heller bör den tillämpas så att den genetiska mångfalden i växt- och djurlivet riskerar att utarmas och det ekologiska systemet rubbas. Kunskap är nödvändig för att kunna avgöra om särskilda styrmedel behövs för att undvika en sådan inriktning av den gentekniska forskningen och av genteknikens praktiska tillämpning på djur och växter. Samtidigt är det viktigt att regelsystemet inte utgör hinder för kunskapsuppbyggnaden på det biotekniska området.

Det är mot den nu redovisade bakgrunden som jag har beslutat tillkalla en utredare med uppgift att göra en översyn av forskning och användning av genteknik på djur och växter. Syftet med översynen är bl. a. att göra en genomgång av gällande lagreglering på området och en bedömning av behovet av eventuellt nya regler. Översynen skall vara slutförd senast i oktober 1989.

Även om således arbetet med översynen skall bedrivas skyndsamt kommer eventuella förslag med anledning av denna inte att kunna föreläggas riksdagen förrän tidigast under våren 1990. Redan dessförinnan kan det uppkomma ett behov av att ingripa mot icke önskvärda företeelser genom en ytterligare reglering av genteknikens användning inom växtodlingen. Jag vill erinra om att tekniken redan börjat användas i Sverige. För att skapa en handlingsberedskap för en sådan reglering till skydd mot risk för skador bl. a. i den yttre miljön anser jag att regeringen på växtodlingsområdet bör få ett bemyndigande motsvarande det på djurskyddsområdet. Regeringen bör således skyndsamt bemyndigas att meddela föreskrifter om förbud mot eller villkor för användningen av genteknik på växter och för användningen av gentekniskt modifierade växter. Bemyndigandet bör omfatta också användningen av gentekniskt modifierade organismer vid växtodling.

Föreskrifter med den angivna innebörden omfattas av 8 kap. 3 § regeringsformen. Riksdagen kan enligt 8 kap. 7 § regeringsformen bemyndiga regeringen att meddela föreskrifterna.

Regeringen bör få möjlighet att delegera befogenheten till berörda myndigheter. Delegeras befogenheten är det viktigt att myndigheterna samråder med varandra. Särskilt viktigt är det att samråd sker med delegationen för Hybrid-DNA-frågor beträffande frågor av teknisk-vetenskaplig natur.

2.8 Lagstiftningsfrågor

Jag har i det föregående föreslagit att regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om villkor för eller förbud mot användning av genteknik på växter, av gentekniskt modifierade växter och av gentekniskt modifierade organismer inom växtodlingen. Jag har också föreslagit att regeringen skall få delegera befogenheten till berörda myndigheter.

De nya bestämmelserna bör enligt min mening tas in i växtskyddslagen.

I den lagen finns redan bestämmelser som syftar till att skydda växter mot sjukdomar och annan skada som orsakas av organismer ur växt- eller djurriket. Bestämmelser som syftar till att skydda växterna och därmed också miljön vid ett avsiktligt utsläppande av gentekniskt modifierade organismer hör enligt min mening också hemma i den lagen.

Med stöd av bemyndigandet kan bl. a. meddelas föreskrifter om skyldighet att göra anmälan till berörda myndigheter för att myndigheterna skall få kännedom om planerad användning av genteknik.

Bemyndigandet bör omfatta alla slag av växter, både ved- och örtartade. Föreskrifter bör således kunna meddelas också för skogsodling.

För närvarande bereds som jag tidigare har nämnt en framställning från kemikalieinspektionen om en sådan lagändring att också biologiska bekämpningsmedel kan förhandsgranskas. Inom ramen för det arbetet kan en slutlig bedömning göras i fråga om en lämplig reglering av användningen av biologiska bekämpningsmedel med hänsyn till miljöskyddets intressen.

Bemyndigandet att meddela föreskrifter för användningen av gentekniskt modifierade organismer har utformats så att det omfattar alla sådana organismer som kan komma till användning inom växtodlingen, exempelvis antifrostbakterier och mikroorganismer som kan användas för behandling av jord. Det täcker också gentekniskt modifierade organismer som används i bekämpningssyfte. Utanför tillämpningsområdet faller dock t. ex. bekämpning med naturligt förekommande mikroorganismer, parasiter och insekter.

Innehavare av mark, byggnad eller transportmedel är enligt 6 § växtskyddslagen skyldig att lämna tillträde för vissa bekämpningsåtgärder enligt lagen. Denna skyldighet bör utvidgas så att den omfattar också kontroll av att föreskrifter som har meddelats med stöd av det nu aktuella bemyndigandet efterlevs.

Föreskrifter som meddelas med stöd av bemyndigandet bör vara straffsanktionerade. I enlighet med detta bör en ändring göras också i 10 § växtskyddslagen.

I övrigt föreslås i lagen endast en del redaktionella ändringar med anledning av att lagens tillämpningsområde utvidgas.

Lagändringen bör träda i kraft den 1 juli 1989.

Jag har vidare föreslagit (avsnitt 2.5.2) att kungörelsen (1958:528) med vissa bestämmelser angående utförsel av smör, ost och ägg och kungörelsen (1950:506) med vissa bestämmelser angående utförsel av fisk, fiskrom och fiskkonserver upphävs. Kungörelserna har delvis sådant innehåll att frågan om deras upphävande till följd av reglerna i regeringsformen måste underställas riksdagen.

Jag har slutligen föreslagit (avsnitt 2.5.3) att kungörelsen (1959:187) angående kvalitetsbenämning på matpotatis upphävs. Även denna kungörelse har delvis sådant innehåll att frågan om dess upphävande måste underställas riksdagen.

Samtliga kungörelser bör upphöra att gälla vid utgången av juni 1990.

I enlighet med det anförda har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i växtskyddslagen (1972:318).
2. lag om upphävande av vissa kungörelser om obligatorisk kontroll av vissa livsmedel som exporteras,
3. lag om upphävande av kungörelsen (1959:187) angående kvalitetsbenämning på matpotatis.

Förslaget till lag om ändring i växtskyddslagen är av det slaget att lagrådet enligt 8 kap. 18 § andra stycket bör höras över det. Lagrådets granskning kan emellertid, enligt samma paragraf, underlåtas om lagrådets hörande skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärda men skulle uppkomma.

Den föreslagna ändringen är av förhållandevis enkel beskaffenhet från lagteknisk synpunkt. Mot bakgrund av vad jag har anfört i det föregående är ärendet brådskande. Det är följaktligen angeläget att riksdagen kan ta ställning till förslagen under våren 1989. På grund härav anser jag att en remiss till lagrådet bör kunna underlåtas i detta fall.

Vad gäller övriga lagförslag skulle enligt min mening lagrådets hörande sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet.

3 Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att anta inom jordbruksdepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i växtskyddslagen (1972:318),
2. lag om upphävande av vissa kungörelser om obligatorisk kontroll av vissa livsmedel som exporteras,
3. lag om upphävande av kungörelsen (1959:187) angående kvalitetsbenämning på matpotatis,

dels att

4. godkänna vad jag har förordat i fråga om prisregleringen på jordbruksprodukter inkl. sockerbetor och socker under regleringsåret 1989/90 (avsnitt 2.3).

5. godkänna vad jag har förordat beträffande dispositionen av anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område (avsnitt 2.3.1).

6. godkänna vad jag har förordat i fråga om användningen av avgiftsmedel som inflyter under regleringsåret 1989/90 (avsnitt 2.4).

7. godkänna vad jag har förordat i fråga om prisregleringen för ägg (avsnitt 2.5.1),

8. godkänna vad jag har förordat i fråga om kvalitetskontroll av ägg och matpotatis (avsnitten 2.5.2 och 2.5.3),

9. godkänna vad jag har förordat i fråga om stöd till jordbruket i norra Sverige (avsnitt 2.6).

NIONDE HUVUDTITELN

B. Jordbrukets rationalisering m. m.

B 11. Särskilda åtgärder för jordbruket i norra Sverige

1987/88 Utgift	16 024 069	Reservation	83 975 930
1988/89 Anslag	80 000 000 ¹		
1989/90 Förslag	45 000 000		

¹ Därutöver har anvisats 20 milj. kr. av införselavgiftsmedel utanför den s. k. fördelningsplanen.

Jag har i det föregående föreslagit att ytterligare 45 milj. kr. tillförs det särskilda åtgärdsprogrammet för jordbruket i norra Sverige. Motsvarande belopp av införselavgiftsmedel utanför den s. k. fördelningsplanen bör inlevereras till inkomsttitel på statsbudgeten.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda åtgärder för jordbruket i norra Sverige* för budgetåret 1989/90 anvisa ett reservationsanslag på 45 000 000 kr.

C. Jordbruksprisreglering

C 1. Statens jordbruksnämnd

1987/88 Utgift	27 868 841
1988/89 Anslag	28 097 000
1989/90 Förslag	31 415 000

Statens jordbruksnämnd är central förvaltningsmyndighet för ärenden rörande pris- och marknadsreglering på jordbrukets och fiskets områden. Nämnden är inom totalförsvarets civila del ansvarig myndighet för funktionen Livsmedelsförsörjning m. m.

Jordbruksnämndens organisation m. m. framgår av förordningen (1988:856) med instruktion för statens jordbruksnämnd.

Huvudförslaget har beräknats som en minskning med 5 % av utgifterna lika fördelat över de tre budgetåren 1989/90–1991/92.

	1988/89	Beräknad ändring 1989/90
		Föredraganden
Personal	129	– 2
Anslag		
<i>Utgifter</i>		
Förvaltningskostnader (därav lönekostnader)	31 626 000 (22 149 000)	+ 3 469 000 (+ 1 008 000)
Lokalkostnader	3 076 000	+ 96 000
Viss datautrustning	–	+ 3 000 000
	34 702 000	+ 6 565 000
<i>Inkomster</i>		
Ersättning för bered- skapsåtgärder	1 190 000	+ 1 779 000
Ersättning för administra- tion av regleringar	4 515 000	+ 1 018 000
Övrigt	900 000	+ 450 000
Nettoutgift	28 097 000	+ 3 318 000

Föredragandens överväganden

Som ett led i den nya budgetprocessen har jordbruksnämnden i april 1988 avgivit en särskild rapport med underlag för treårsbudget för budgetåren 1989/90–1991/92. I rapporten återfinns såväl en beskrivning av förutsättningarna för nämndens verksamhet som resultatanalys, framtidsbeskrivning och förslag om nämndens allmänna verksamhetsinriktning. I rapporten föreslås bl. a. att nämnden aktivt bör medverka till en omprövning och minskning av prisregleringen. Vidare föreslås att nämnden bör vara lyhörd för miljö- och kvalitetskrav och att man även i fortsättningen måste ta ett övergripande ansvar för bevakningen av produktionsbalansfrågorna för hela jordbrukssektorn. Nämnden konstaterar också att det är angeläget att de internationella aspekterna ges ökat utrymme i förhandlings- och regleringsverksamheten.

I mars 1989 avlämnade jordbruksnämnden ett förslag till omorganisation av nämnden. Förslaget innebär att nämndens verksamhet organiseras i tre större huvudenheter, en produkt- och utredningsenhet, en enhet för administration av avgiftsuppbörd m. m. samt en service- och beredskapsenhet. Förslaget innebär att nämnden skulle få en funktionsorienterad organisation till skillnad från dagens produktorienterade. Organisationsförslaget bör öka förutsättningarna för delegering.

Hela livsmedelspolitiken är för närvarande under omprövning. En parlamentarisk arbetsgrupp har tillsatts för att utvärdera de livsmedelspolitiska målen och utforma ett förslag till en ny livsmedelspolitik. Reformarbetet syftar bl. a. till att minska och i vissa fall avskaffa de interna marknadsregleringarna samt att skapa nya medel för att bättre uppnå de beredskapsmässiga, regionalpolitiska och miljömässiga målen. Jordbruksnämndens

huvudsakliga verksamhetsområde är således föremål för en grundlig omprövning.

Treåriga budgetramar ökar jordbruksnämndens flexibilitet och möjliggör en långsiktig planering, något jag anser vara en fördel i ett läge då förändringar av verksamheten är att vänta. Enligt min åsikt är också nämndens förslag om inriktningen av verksamheten i linje med det pågående reformarbetet. Den föreslagna omorganisationen, som föregåtts av ett omfattande arbete bland nämndens personal, innebär också att flexibiliteten kan öka och att nämnden därför lättare kan möta eventuella förändringar de kommande åren. Den nya organisationen ökar sannolikt också effektiviteten. *Mot denna bakgrund föreslår jag att jordbruksnämnden fr. o. m. budgetåret 1989/90 går in i en treårsbudgetperiod. Jag avser också att föreslå regeringen att jordbruksnämndens instruktion ändras så att nämnden kan genomföra den föreslagna omorganisationen.*

I den särskilda rapporten med underlag för en treårsbudget föreslår jordbruksnämnden också att regeringen beslutar om en översyn av regleringsföreningarnas verksamhet och arbetsformer. En sådan översyn har på regeringens uppdrag genomförts av konsultföretaget Indevo. I januari 1989 överlämnades en rapport till jordbruksdepartementet. I rapporten föreslås bl. a. att vissa delar av regleringsföreningarnas verksamhet förs över till jordbruksnämnden. Förslaget till ny organisation är enligt nämnden väl avpassat för att ta hand om de verksamheter som föreslås flyttas. Rapporten remissbehandlas för närvarande.

Enligt jordbruksnämnden förutsätter omorganisationen betydande insatser för framför allt ADB-utveckling och utbildning. Det är i första hand på enheten för administration och uppbörd som ADB-insatser bör göras. Investeringen beräknas kosta högst 5 milj. kr. ADB-uppbyggnaden bör enligt nämnden inriktas på en flexibel driftsstruktur som förmår möta de ändrade krav som kan komma att ställas i framtiden.

Jordbruksnämnden föreslår att avgiftsfinansieringen av verksamheten utökas så att hela administrationen av regleringen i fortsättningen avgiftsfinansieras. Nämnden föreslår också att den under den treåriga budgetperioden skall få tillgodoräkna sig de ökade avgiftsintäkterna för att finansiera ADB-uppbyggnaden. Jag är inte beredd att tillstyrka den föreslagna utökningen av avgiftsfinansieringen i dess helhet. Enligt min åsikt bör avgiftsfinansieringen endast utökas i de delar den inte tar budgetmedel i anspråk. Det innebär att avgiftsintäkterna ökar med 1 018 000 kr. Anslaget bör minskas med motsvarande belopp. Jag ställer mig bakom nämndens förslag vad avser ADB-uppbyggnaden och jag föreslår därför att nämnden tillförs ett belopp på 5 milj. kr. för finansiering av ADB-investeringen. Beloppet bör anvisas med 3 milj. kr. budgetåret 1989/90 och 2 milj. kr. budgetåret 1990/91.

Även för nästa budgetår bör medel för jordbruksnämndens verksamhet beräknas med utgångspunkt i ett huvudförslag för tre år med en total real minskning av utgifterna med 5% fördelat lika på de tre budgetåren 1989/90 – 1991/92.

Enligt jordbruksnämndens bedömning går det inte längre att klara besparingskraven genom rationaliseringar. Nämnden föreslår därför en ned-

dragning av verksamheten som innebär minskade resurser till den internationella byrån. Det är enligt min mening möjligt för jordbruksnämnden att klara besparingskravet genom rationalisering och effektivisering av verksamheten till följd av omorganisationen och genom en utökad avgiftsfinsansiering utan att detta går ut över den internationella bevakningen vid jordbruksnämnden. Jag har vidare beräknat 581 500 kr. för att täcka kostnader för brevporto i samband med att tjänstebrevsrätten dras in fr. o. m. den 1 juli 1989. I den beräknade ändringen av anslaget för budgetåret 1989/90 ingår 450 000 kr. till konsumentdelegationens sekretariat, vilket finansieras av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen. Vidare bör under anslaget C 5. Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m., posten 2. Övergripande planering m. m. exkl. jordbrukets blockorganisation, liksom hittills posten Ersättning för beredskapslagring, tas upp som en inkomst under punkten C 1.

För treårsperioden 1989/90–1991/92 beräknar jag således utgifterna vid nämnden till sammanlagt 118 855 000 kr. och inkomsterna till 29 556 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen och vad som anförts ovan hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens jordbruksnämnd* för budgetåret 1989/90 anvisa ett ramanslag på 31 415 000 kr.

C 6. Prisstöd till jordbruket i norra Sverige

1987/88 Utgift	520 589 187
1988/89 Anslag	525 000 000
1989/90 Förslag	570 000 000

Statens jordbruksnämnd disponerar anslaget för främst pristillägg enligt förordningen (1985:672) om pristöd till vissa jordbruk.

Jag har i det föregående behandlat det pristöd som bör ges till jordbruket i norra Sverige fr. o. m. den 1 juli 1989. Medelsbehovet under anslaget beräknas därmed uppgå till 570 milj. kr. Kostnaderna för kontroll av stödet i syfte att förhindra missbruk bör som jordbruksnämnden har föreslagit få belasta förevarande anslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Prisstöd till jordbruket i norra Sverige* för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 570 000 000 kr.

Ärendet bör behandlas under innevarande riksmöte.

5 Beslut

Prop. 1988/89:140

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Ordförandens text

1. Jordbruksförhandlingsgruppen har gjort betydande framsteg med att överarbeta elementen i förhandlingsförslag och inlagor under den senare delen av förhandlingsprocessen. Man har nu nått det stadium i denna process då de allmänna riktlinjer och procedurer som skall följas i förhandlingarnas slutfas måste definieras i operativa termer för att utgöra en ram för liberalisering av jordbrukshandeln och ställa alla åtgärder som påverkar importtillgången och exportkonkurrens under förstärkta och mer operativt effektiva GATT-regler och discipliner.

2. Det råder stor enighet om att jordbrukspolitiken måste bli mer lyhörd för internationella marknadssignaler för att tillmötesgå målet om en liberaliserad internationell handel och att stöd och gränsskydd bör sänkas successivt och utformas på ett mindre handelsstörande sätt.

3. Utvecklingsländernas särskilda behov och villkor bör beaktas i alla stadier av förhandlingarna i enlighet med principen om särskild och differentierad behandling av utvecklingsländer som slogs fast i Punta del Este-deklarationen.

4. I enlighet härmed stöder ministrarna en ramupplägging som innehåller följande inbördes relaterade lång- och kortsiktiga element samt arrangemang betr. sanitära och fytosanitära regler.

A. Långsiktiga element och riktlinjer för reformen

5. Ministrarna är eniga om att jordbruksförhandlingarnas långsiktiga mål är att upprätta ett rättvist och marknadsorienterat handelssystem för jordbruksvaror och att en reformprocess skall initieras genom förhandlingar om stöd- och skyddsåtaganden och genom att införa strängare och mer operationellt effektiva GATT-regler och discipliner.

6. Det ovan nämnda långsiktiga målet skall medverka till att betydande successiva minskningar av jordbruksstöd och skyddsåtgärder skall äga rum fortlöpande under en överenskommen tidsperiod som skall få till resultat att korrigera och förhindra restriktioner och störningar på världsmarknaden för jordbruksprodukter. Detta mål skall uppnås genom förhandlingar om särskilda policies och åtgärder eller genom förhandlingar och åtaganden i termer av ett mått på stödnivå, för vilken villkoren får förhandlas fram, eller genom en kombination av dessa tillvägagångssätt. Åtgärder som bidrar positivt till reformprogrammet och som vidtagits efter Punta del Este-deklarationen får tillgodoräknas.

7. När det gäller att uppnå det långsiktiga målet som beskrivits ovan, skall de förstärkta och mer operationellt effektiva GATT-regler och discipliner, som skall tillämpas lika för alla avtalslutande parter, och de åtaganden som skall förhandlas fram, omfatta alla åtgärder som direkt eller indirekt påverkar importtillträde och exportkonkurrens, särskilt:

Importtillträde

– kvantitativa och andra icke-tariffära importbegränsningar vare sig de upprätthålls med "waivers", "protocols of accession" eller andra inskränkningar och undantag, och alla åtgärder som inte uttryckligen nämns i GATT-avtalet samt frågan om att ovanstående åtgärder omvandlas till tullar;

– tullar, inkl. bindningar.

Subventioner och exportkonkurrens

– interna stödåtgärder (inkl. inkomst- och pristöd) som direkt eller indirekt påverkar handeln;

– direkt budgetstöd till export, andra utbetalningar för exporterade produkter och andra former av exportstöd.

Exportförbud och begränsningar

– exportförbud och -begränsningar.

Ministrarna är överens om att

– särskild och differentierad behandling av utvecklingsländerna är ett integrerat element i förhandlingarna särskilt beträffande de förstärkta och mer operationellt effektiva GATT-reglerna och disciplinerna;

– statliga stödåtgärder, direkta eller indirekta, som bidrar till att främja jordbruks- och landsbygdsutveckling är en integrerad del av utvecklingsländernas utvecklingsprogram;

– tillvägagångssätt för att beakta eventuella negativa effekter av reformprocessen på utvecklingsländer som är nettoimportörer av livsmedel skall utvecklas.

Andra intressen än handel

9. Deltagarna erkänner att andra faktorer än handelspolitiska beaktas i deras jordbrukspolitik. I förhandlingarna att uppnå det långsiktiga målet skall hänsyn tas till förslag som inriktar sig på deltagarnas intressen av t. ex. livsmedelsberedskap.

Genomförande

10. Den första etappen av de överenskomna åtagandena om det långsiktiga reformprogrammet skall genomföras under 1991.

Arbetsprogram

11. Deltagarna inbjuds att till december 1989 framlägga detaljerade förslag till hur det långsiktiga målet skall uppnås, bl. a. beträffande följande:

- villkor för och användning av ett mått på den samlade stödnivån (AMS),
- förstärkta och mer operativt effektiva GATT-regler och discipliner;
- modaliteter för en särskild och differentierad behandling av utvecklingsländer;
- sanitära och fytosanitära regler och arbetsprogrammet som förespeglas i (c) nedan;
- tarifiering, avlänkat inkomststöd, och andra metoder att anpassa stöd och skyddsåtgärder;
- metoder för att beakta eventuella negativa effekter av reformprocessen för utvecklingsländer som är nettoimportörer av livsmedel.

12. Senast i slutet av år 1990 skall deltagarna komma överens om det långsiktiga reformprogrammet och tidsplanen för dess genomförande. Kort därefter, med beaktande av de olika nationella procedurerna för att genomföra internationella avtal, skall deltagarna notifiera sina planer för att uppfylla överenskomna förpliktelser och åtaganden.

Övervakning

13. Reformprogrammet kommer att bli föremål för multilateral övervakning och andra procedurer som är nödvändiga för att se till att de åtaganden som gjorts under förhandlingarna efterlevs.

B. Kortsiktiga element

14. Fr. o. m. att detta beslut antagits och fram till dess att jordbruksförhandlingarna formellt avslutas i december 1990, åtar sig deltagarna, inom ramen för gällande lagstiftning, GATT-regler och åtaganden, att nuvarande nivåer för inhemskt stöd, exportstöd och gränsskydd inom jordbrukssektorn inte överskrids. Deltagarna åtar sig att se till att de hinder för marknadstillträde, tariffära såväl som icke-tariffära, som är i kraft dagen för detta beslut inte därefter intensifieras vad gäller importen av jordbruksprodukter och inte heller utvidgas till ytterligare produkter, inklusive förädlade jordbruksprodukter. Deltagarna skall anses följa detta åtagande så länge som möjligheterna till marknadstillträde för enskilda produkter 1989 och 1990 inte understiger genomsnittet för 1987 och 1988. Deltagarna skall också se till att de stödpriser till producenterna, uttryckt i nationell valuta*, som fastställs eller beslutas direkt eller indirekt av regeringarna eller deras myndigheter inte överstiger den nivå som gällde vid dagen för detta beslut eller vidta andra åtgärder för att se till att nuvarande stödnivåer till produkten i fråga inte höjs.

15. Deltagarna uttalar sin avsikt att sänka stöd och skyddsnivåer för 1990. Detta kan ske antingen genom att använda AMS eller genom att

* ECU för EG:s del

vidtagna särskilda policyåtgärder. De skall senast i oktober 1989 notifiera hur detta åtagande kommer att uppfyllas.

Prop. 1988/89: 140
Bilaga 1

Rapporteringskrav

16. Deltagarna är överens om att rapportera om hur de uppfyller de ovan nämnda åtagandena med sex månaders intervaller. Den första rapporten skall lämnas senast den 1 december 1989.

17. Alla deltagare kan ta upp frågor som rör eller påverkar efterlevnaden av åtagandena vid möten med jordbruksförhandlingsgruppen.

18. Vid exceptionella förhållanden** kan jordbruksförhandlingsgruppen befria en deltagare från åtaganden som man bundit sig för enligt ovan.

Utvecklingsländer

19. Utvecklingsländer förväntas inte göra åtaganden under B.

C. Sanitära och fytosanitära regler

20. Ministrarna står bakom harmonisering av nationella regler som ett långsiktigt mål och ett arbetsprogram omfattande följande mål:

(1) utveckla harmoniseringen av sanitära och fytosanitära regler och åtgärder, på basis av lämpliga standarder utarbetade av relevanta internationella organisationer inklusive the Codex Alimentarius Commission, the International Office of Epizootics and the International Plant Protection Convention;

(2) stärka Artikel XX så att åtgärder som vidtas för att skydda mänskligt-, djur- och växtliv eller hälsa är konsistenta med god vetenskaplig bevisning med lämpliga principer för ekvivalens;

(3) se över existerande notifierings- och motnotifieringsprocedurer för att åstadkomma transparens och en effektiv notifieringsprocess för nationella regler och bilaterala överenskommelser;

(4) utveckla en konsultativ process som säkrar transparens och ger möjlighet för bilateral lösning av dispyter;

(5) förbättra effektiviteten i den multilaterala tvistlösningsprocessen i GATT så att nödvändigt underlag från vetenskaplig expertis och bedömningar ges, med stöd av relevanta internationella organisationer;

(6) gå igenom möjliga effekter på utvecklingsländerna av GATT-regler och discipliner för sanitära och fytosanitära åtgärder, och utvärdera behovet av tekniskt bistånd;

(7) se på möjligheterna att genomföra ovanstående program i samband med de kortsiktiga elementen.

** För vissa länder tas särskilt hög inflationstakt i beaktande

**Förslag
till jordbruksprisreglering under perioden
1 juli 1989 – 30 juni 1990**

Innehållsförteckning

Prop. 1988/89: 140

Bilaga 2

1	INLEDNING	59
2	DEN INTERNATIONELLA UTVECKLINGEN	60
3	PRISUTVECKLINGEN PÅ LIVSMEDEL	63
4	MARKNADSUTVECKLINGEN	66
5	FÖRSLAG TILL PRISREGLERING UNDER TIDEN 1 JULI 1989 – 30 JUNI 1990	72
6	PRODUKTIONSANPASSNINGÅTGÄRDER	78
7	RÄNTE- OCH ETABLERINGSSTÖD	80
8	SOCIALA ÅTGÄRDER	81
9	INFÖRSELAVGIFTSMEDEL M M FÖR 1989/90	82
10	ÖVRIGA FRÅGOR	87
11	HEMSTÄLLAN	88
12	BESLUTSMENING	88

Statens jordbruksnämnd angående jordbruksprisreglering under perioden 1 juli 1989 – 30 juni 1990

1 Inledning

Regeringen uppdrog den 26 januari 1989 åt statens jordbruksnämnd att, efter överläggningar med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation samt i fråga om socker även Sockerbolaget AB, avge förslag om den närmare utformningen av prisregleringen på jordbruksprodukter inklusive sockerbetor och socker för tiden den 1 juli 1989 – den 30 juni 1990.

Enligt uppdraget skall förslagen utformas med utgångspunkt i riksdagens beslut om livsmedelpolitiken (prop. 1984/85: 166, JoU 33, rskr. 393) och om totalförsvaret (prop. 1986/87: 95, FöU 11, rskr. 310). Regeringen erinrade om att riksdagens beslut om livsmedelpolitiken innebär att förslagen skall grundas på ett resultat av obundna överläggningar. Vid dessa överläggningar skall hänsyn tas till bl a aktuella förhållanden på marknaden, i jordbruket och i samhällsekonomin i övrigt. Enligt beslutet skall vidare de möjligheter som kan finnas att förenkla och begränsa jordbruksprisregleringen tillvaratas.

Ytterligare en utgångspunkt skall enligt uppdraget vara den internationella utvecklingen på jordbrukets och jordbrukspolitikens område. Jordbrukspolitikerna är under omprövning såväl i Sverige som internationellt.

Jordbruksnämndens förslag skall enligt uppdraget utgöra underlag för prisregleringen under perioden den 1 juli 1989 – den 30 juni 1990 om ingen uppgörelse nås när GATT-förhandlingarna återupptas i april 1989. Den aktuella regleringsperioden kommer i vart fall att vara en övergångsperiod inför de förändringar som bör börja genomföras den 1 juli 1990. Detta skall beaktas i nämndens förslag.

I uppdraget erinras om att i riksdagsbeslutet om vissa ekonomisk-politiska åtgärder har förutsatts att den parlamentariska arbetsgrupp som arbetar med förslag till en ny livsmedelspolitik i sitt arbete tar hänsyn till den internationella utvecklingen, särskilt vad gäller gränsskyddet. Sverige bör därför under den aktuella prisregleringsperioden, i avvaktan på resultatet av den parlamentariska gruppens arbete och av GATT-förhandlingarna, undvika att fjärma sig från utvecklingen i andra länder liksom från den utveckling som är önskvärd såväl nationellt som internationellt. Nämnden skall därför också beakta den internationella utvecklingen vid uppdragets fullgörande.

Jordbruksnämndens förslag skall även i övrigt enligt uppdraget beakta vad regeringen uttalat om inriktningen av den ekonomiska politiken (prop. 1988/89: 100 bil 1). Ett av de viktigaste inslagen på kort sikt i denna politik är åtgärder som dämpar pris- och löneutvecklingen. Inflationen är för närvarande ett av de allvarligaste problemen i den svenska ekonomin.

En hög inflation är inte förenlig med en ekonomi i balans. I uppdraget framhålls att i regeringens proposition om vissa ekonomisk-politiska åtgärder konstateras att dagens jordbrukspolitik bidrar till inflation och begränsar tillväxtmöjligheterna i den svenska ekonomin.

Jordbruksnämnden skall även beakta vad regeringen i proposition 1988/89: 100 bil 11 har föreslagit riksdagen om finansiering av kostnaderna för djurens hälso- och sjukvård och kostnaderna för statistik på jordbrukets område.

Vad avser sockerbetor och socker föreskrivs i uppdraget att nämndens förslag även skall innehålla förslag om strukturåtgärder och om lämplig produktionskapacitet för sockerbruken. Förslaget skall bygga på att bruken på Öland och Gotland skall bevaras. Vidare skall nämnden i sitt förslag beakta att ett importutrymme på 10-15% på sikt skall uppnås. I dessa strukturfrågor skall överläggningar ske med företrädare för sockerbetsodlingen och sockertillverkningen, förutom med de båda delegationerna. Nämndens förslag avseende prisregleringen för sockerbetor och socker skall vara så avvägt att något underskott inte beräknas uppkomma i sockerregleringsfonden.

JN har haft överläggningar med lantbrukarnas förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen samt i fråga om socker även med Sockerbolaget. Det framlagda förslaget har vad avser jordbruket och viss livsmedelsindustri godtagits av konsumentdelegationen men avvisats av Lantbrukarnas förhandlingsdelegation. När det gäller socker är JN, delegationerna och Sockerbolaget överens om de förslag som lämnas. I överläggningarna om ersättningen till Sockerbolaget har inte Lantbrukarnas förhandlingsdelegation deltagit.

2 Den internationella utvecklingen

Världsmarknaderna för jordbruksprodukter har under stora delar av 1980-talet präglats av överskott, hård konkurrens mellan säljarna och låga priser. Kostnaderna för jordbrukspolitiken har ökat dramatiskt i många länder. Den jordbrukspolitiska debatten såväl inom som mellan industriländerna har i hög grad rört behovet av jordbruksstöd, dess inriktning, utformning och omfattning. I det internationella samarbetet, exempelvis i GATT och OECD, förekommer en intensiv diskussion om överskotts- och anpassningsproblemen inom jordbruket och vilka åtgärder som bör vidtas. De högre världsmarknadspriser som registrerats under 1987 och 1988 för många produkter medför ingen avgörande förändring i detta långsiktiga reformarbete. Under 1988/89 har emellertid, främst p.g.a. torkan i USA, världens reserver av spannmål minskat kraftigt.

Inom OECD sattes år 1982 igång ett större projekt som syftade till bl a en analys av metoder för och effekter av en balanserad och gradvis neddragning av stödet till jordbruket. Dessutom skulle man överväga olika metoder att uppnå de nationella jordbrukspolitiska målen. Projektet resulterade bl a i ett antal länderrapporter samt en sammanfattande syntesrapport år 1987.

I syntesrapporten pekades på att en gradvis och balanserad minskning av stödet genom en förändring av stödpolitiken skulle vara förmånlig för alla medlemsländer. Ett genomförande för flera varuområden och flera länder samtidigt skulle ge det bästa resultatet och minimera de politiska och sociala kostnaderna. I rapporten betonades de negativa effekterna av kvantitativa produktionsbegränsningar på lång sikt i form av en rigid produktionsstruktur och därav följande felaktig allokering av resurser, stigande produktionskostnader m m. Dessa metoders påtagliga anpassningseffekter på kort sikt erkändes dock samtidigt. Det framhölls också att det, för att stödminskningen skall vara effektiv, framför allt är det produktionsrelaterade stödet (exempelvis prisstöd via gränsskydd) som måste minska.

Huvudtankarna i syntesrapporten har återspeglats i de kommunikéer som antagits vid OECD:s ministermöten 1987 och 1988.

I de flesta länder diskuteras eller har redan vidtagits reformer i syfte att åtminstone kortsiktigt hålla nere kostnaderna för jordbrukspolitiken. Närliggande exempel är de olika slag av tvåprissystem/kvotssystem för mjölk som införts i Sverige, Finland, Norge, EG m fl. I många länder har prissättningen (vad gäller priser till producent) varit tämligen restriktiv under senare år. I exempelvis EG har stödpriserna uttryckta i den gemensamma valutan ECU för de flesta varor hållits oförändrade eller sänkts under de senaste fyra åren. Av tabellen framgår den procentuella utvecklingen av EG:s riktpriiser (motsvarande) för ett antal produkter samt kommissionens pridförslag för 1989/90.

Produkt	85/86	86/87	87/88	88/89	Kommissionsförslag 89/90
Mjukvete	0	-1.1	0	-2.3	-1.0
Korn	0	-1.0	0	-2.5	-1.1
Majs	0	-1.0	0	-2.5	-1.1
Råg	0	-2.0	0	-2.5	-1.1
Socker (betor)	0	0	0	0	-5.0
Raps	-1.8	0	-3.0	0	0
Mjölk	+1.5	0	0	0	0
Nöt- och kalvkött. vuxen boskap	0	0	0	0	0
Fårkött	+1.0	0	0	0	0
Fläsk	0	0	0	0	0

Den faktiska producentprisutvecklingen har visat en något annorlunda bild och varierat i hög grad mellan EG-länderna, främst beroende på åtgärder inom valutaområdet. Utvecklingen totalt och inom några av medlemsländerna framgår av följande siffror som redovisats av EG-kommissionen.

	<u>1985</u> 1984	<u>1986</u> 1985	<u>1987</u> 1986	<u>1988</u> 1987	prognos dec 88
Västtyskland	-3.9	-5.6	-3.0	0.3	
Frankrike	1.5	0.2	-2.1	0.1	
Irland	-2.7	-0.3	4.2	10.2	
Danmark	-2.0	-4.2	-2.7	1.5	
Grekland	18.1	13.1	9.8	12.7	
.					
.					
Totalt (11)¹	3.4	2.7	-0.1	2.5	
- anim	3.5	-0.6	-0.8	2.9	
- veg	3.4	6.3	0.7	2.1	

¹ exkl Portugal

Prisutvecklingen i Sverige redovisas i avsnitt 3. En stor försiktighet bör iakttas vid prisjämförelser mellan olika länder.

Det är svårare att finna några mer betydande exempel på en varaktig omläggning av stödet från produktionsrelaterat till mer produktionsneutralt (typ direkt inkomststöd). I exempelvis Schweiz förekommer dock sedan flera år olika slag av direkt inkomststöd. EG har också nyligen beslutat om regler för och finansiering av direkt inkomststöd på nationell basis under en övergångstid. I Sverige finns också – fast i mindre omfattning – stödformer som inte är produktrelaterade.

Beräkningar som utförts av OECD visar att stödnivåerna uttryckta med hjälp av s k PSE-tal överlag ökat framemot 1986-1987. Siffrorna för de allra senaste åren har ännu ej publicerats men mycket tyder på att stödnivåerna i de flesta OECD-länder nått en kulmen under 1986 eller 1987 för att därefter falla av. Orsaken härtill torde vara delvis en restriktiv prispolitik men framför allt stigande världsmarknadspriser för de viktigare jordbruksvarorna.

I den pågående GATT-förhandlingsrundan (Uruguay-rundan) som skall vara avslutad 1990 har jordbruket kommit att få en central roll. Förhandlingarna skall syfta till att åstadkomma ökad liberalisering av handeln med jordbruksprodukter och att alla åtgärder som påverkar marknadstillträdet och exportkonkurrensen skall underkastas förstärkta och mer effektiva GATT-regler och discipliner.

Den första hälften av förhandlingsrundan präglades av betydande motsättningar mellan främst USA och EG. USA, och senare andra jordbruksexporterande länder, lade tidigt förslag om avskaffande av i stort sett allt stöd till jordbruket. Vissa former av stöd, t ex sådant som inte är direkt kopplat till produktionsnivån, kunde dock i princip accepteras. Andra länder, däribland EG, Japan och de nordiska länderna, kunde acceptera en minskning av stödet men inte en total eliminering. Dessa länder betonade i stället behovet av att först vidta kortsiktiga åtgärder för att lösa de akuta obalansproblemen på världsmarknaden. Motsättningarna i dessa avseenden har nu minskat i och med att USA mjukat upp sin position. Diskussionerna under den senaste tiden har i hög grad gällt en kortsiktslösning i form av "frysning" (och ev neddragning) av stödnivåerna kombinerat med

vissa utfästelser om inriktningen av de fortsatta förhandlingarna avseende mera långsiktiga åtgärder. Viss öcnighet och oklarhet föreligger dock när det gäller metoderna för och definitionen av en sådan frysning¹. Det går f. n. ej att förutse om det förhandlingsmöte i GATT som planerats äga rum i början av april kommer att resultera i något åtagande om frysning av jordbruksstödet på kort sikt.

3 Prisutvecklingen på livsmedel

I Sverige har utvecklingen inom livsmedelssektorn under 1980-talet inneburit kännbara prishöjningar på livsmedel. Prishöjningarna har skett inom alla led i livsmedelskedjan. Den allmänna inflationen i samhället ligger till grund för denna utveckling. Inte minst arbetskraftskostnaderna har varit av stor betydelse för prisutvecklingen inom livsmedelsområdet. En annan bidragande orsak till de höga priserna under perioden har varit minskade livsmedelssubventioner. Bortsett från en tillfällig subventionering den 17 november 1986 – 1 juli 1987 togs alla subventioner bort den 1 december 1983 utom för mjölk. Mjölksubventionerna minskades senast den 1 juli 1987 och den 1 juli 1988. En ytterligare neddragning kommer att genomföras den 1 juli 1989.

Under överläggningarna har parterna fört en ingående diskussion om prisutvecklingen på livsmedel. Till grund för dessa diskussioner har bl a legat material över prisutvecklingen som tagits fram av lantbruksekonomiska samarbetsnämndens indexgrupp. Denna expertgrupp redovisar indexserier för priser i olika led från producent till konsument. Producentpriserna mäts med avräkningsprisindex (A-index). Prisregleringsprisindex (PR-index) mäter priserna i det led där prisregleringen verkar. Dessa priser innefattar viss förädling. Producentprisindex för livsmedelsindustrin (PPI-J) registrerar priserna för förädlade produkter medan konsumentprisindex för jordbruksprodukter (KPI-J) mäter priserna i butiksledet. En viss försiktighet bör iaktas vid jämförelser mellan olika indexserier. Faktorer som försvårar jämförelser är bl. a. att råvarorna genomgår förändringar på sin väg till konsument, skillnader i tidpunkt för prisändringar i olika led samt förändrade subventioner och regleringsavgifter.

¹ Dessa frågor har närmare belysts i en inom nämnden utarbetad promemoria som överlämnats till den parlamentariska arbetsgrupp som arbetar med förslag till en ny livsmedelspolitik (1988-11-17).

Tabell 1. Prisutvecklingen för jordbruksprodukter enligt olika index, årliga genomsnittliga procentuella förändringar

Årlig förändring, %

	I genomsnitt	Jämfört med föregående år					I genomsnitt
	1980-1984	1985	1986	1987	1988	1985-1988	
Konsumentpriser (KPI-J)							
vegetabilier	+13,6	+7,9	+6,2	+4,7	+7,8	+6,7	
animalier	+12,8	+6,4	+6,8	+5,0	+7,5	+6,4	
	+14,1	+8,7	+5,9	+4,5	+7,9	+6,8	
Producentpriser från livsmedelsindustrin (PPI-J)							
vegetabilier	+12,8	+7,3	+6,5	+4,4	+6,8	+6,3	
animalier	+12,3	+7,9	+6,9	+5,2	+6,7	+6,7	
	+13,1	+7,0	+6,2	+3,8	+7,0	+6,0	
Prisregleringspriser (PR-index)							
vegetabilier	+12,9	+5,0	+5,1	+4,2	+3,6	+4,5	
animalier	+11,5	+2,8	+3,6	+7,5	-1,9	+3,0	
	+13,3	+5,6	+5,5	+3,3	+5,1	+4,9	
Avräkningspriser (A-index)							
vegetabilier	+ 8,5	+2,6	+4,8	+5,2	+6,0	+4,7	
animalier	+10,1	+0,6	+0,3	+2,7	+2,9	+1,6	
	+ 8,2	+3,1	+6,2	+5,9	+6,9	+5,5	
Produktionsmedelspriser (PM-index)							
	+10,4	+6,3	+1,7	+2,3	+5,7	+4,0	

Som framgår av tabellen ökade priserna betydligt mer under perioden 1980-1984 än under perioden 1985-1988. Prisökningarna har varit störst i konsumentledet och lägst i producentledet. Producentpriserna har dock stigit förhållandevis mycket under perioden 1986-1988 beroende på den förbättrade produktionsbalansen vilket minskat exportkostnaderna. Livsmedelssubventionernas avveckling påverkar prisutvecklingen i PR-index, PPI-J och KPI-J men däremot inte prisutvecklingen enligt A-index.

Uppgifter om utvecklingen i EG-länderna visar att även där har konsumentpriserna på livsmedel under 1980-talet stigit snabbare än producentpriserna på jordbruksvaror. Livsmedelspriserna har dock i allmänhet stigit mindre än den allmänna prisnivån, i motsats till vad som gällt i Sverige (se nedanstående tablå):

	Real prisändring, 1980=100	Jordbruksprod. Producentpris 1987/88
	Livsmedel Konsumentpris 1987	
Västtyskland	96.7	76.1
Storbritanien	94.0	81.9
Italien	91.9	76.4
Danmark	97.6	76.5
Sverige	114.4	94.6

1 Priserna i Sverige har påverkats av ändrade subventioner.

2 Vid jämförelsen bör iaktas att momsens nivå kan vara olika i olika länder

I syfte att belysa livsmedelssubventionernas inverkan på prisbildningen under 1980-talet har en särskild beräkning gjorts där prisutvecklingen justeras för inverkan av subventionerna. Resultaten av denna beräkning redovisas i tabell 2.

Tabell 2. Prisutvecklingen för jordbruksreglerade livsmedel 1980-88, %

	Faktiskt registrerad prisutveckling	Beräknad prisutveckling om korrigerings görs för inverkan av livsmedelssubventioner
Prisregleringsledet (PR-index)	93	64
Livsmedelsindustriledet (PPI-J)	106	78
Konsumentledet inkl moms (KPI-J)	115	86
KPI – Totalt	77	..

Även om analyser av detta slag är förenade med osäkerhet visar sammanställningen den stora betydelse som minskningen av livsmedelssubventionerna haft för prisutvecklingen under 1980-talet. Utan ändrade subventioner skulle prisökningen i det led där jordbruksprisregleringen verkar (prisregleringsledet) ha varit något långsammare än den allmänna prisutvecklingen.

Livsmedelssubventionerna infördes under 1973. Det kan därför också vara av intresse att belysa prisutvecklingen under hela den period som subventionerna påverkat utvecklingen.

Av tabell 3 framgår prisutvecklingen under perioden 1972–1988. Perioden 1972–1980 dämpades prisökningarna i prisregleringsledet genom livsmedelssubventionerna medan förhållandet var det omvända under perioden 1980–1988. På k-mjök kvarstår viss del av subventionerna och sett över hela perioden har därför de faktiska priserna dämpats härav. En överslagsmässig korrigerings för subventionernas effekter har angetts inom parentes. Eftersom mervärdesskatten har ändrats under perioden redovisas prisutvecklingen i konsumentledet såväl inkl som exkl moms.

Tabell 3. Prisutvecklingen för jordbruksreglerade produkter 1972–1988, årlig procentuell förändring

	Period		
	1972–80 %	1980–88 %	1972–88 %
Producentpriser (A-index)	8,7	6,6	7,7
Prisregleringspriser (PR-index)	6,2	8,6	7,4 (7,8) ¹
Konsumentpriser jordbruksreglerade produkter (KPI-J)			
inkl moms	8,0	10,1	9,0 (9,3) ¹
exkl moms	7,5	9,8	8,7 (9,0) ¹
Konsumentpriser, totalt			
inkl moms	9,9	7,4	8,6
exkl moms	9,4	7,2	8,3

¹ Beräknad prisutveckling utan livsmedelssubventioner.

Av tabellen framgår att producentpriserna under perioden ökat med i genomsnitt 7,7% per år samtidigt som prisregleringspriserna stigit med 7,4%. I konsumentledet har priserna på jordbruksprodukter under samma period ökat med genomsnitt 9,0% per år. I konsumentledet har de jordbruksprisreglerade produkter ökat något mer än den allmänna prisutvecklingen (KPI-totalt). De reglerade priserna och producentpriserna har dock ökat något långsammare än den allmänna prisutvecklingen sett över hela perioden.

4 Marknadsutvecklingen

4.1 Vegetabilieprodukter

Den svenska åkerarealen uppgår till 2,8 miljoner hektar. Under hela efterkrigstiden har arealen minskat, totalt uppgår minskningen till ca 700 000 hektar (–18 procent). Arealminskningen var som störst under början på 1960-talet då ca 1 procent togs ur produktion per år. Under 1970- och 1980-talet har arealen minskat betydligt mindre. Arealminskningen har under 1980-talet uppgått till ca 0,3 procent per år, det motsvarar ca 10 000 hektar. Mellan 1987 och 1988 har åkerarealen minskat med ca 18 000 hektar (–0,6 procent), vilket är den största minskningen under senare år. Arealnedgången under senare år torde bl a bero på bidrag som lämnats till skogsplantering och på den återhållsamma prissättning som skett bl. a. p.g.a. stora överskott och låga världsmarknadspriser.

Av den totala åkerarealen utnyttjas nästan hälften för odling av spannmål. Spannmålsarealen har i stort sett varit konstant under lång period men har relativt sett ökat då den totala åkerarealen har minskat. Under 1980-talet har spannmålsgrödor odlats på ca 50-55 procent av arealen. 1987 och 1988 års spannmålsodling minskade dock med ca

150 000 resp ca 230 000 hektar jämfört med 1986 års odlingen. Orsaken till minskningen är främst att det av regleringsmedel utgått ersättning för mark som lagts i träda resp omställningsprogrammet. Anslutningen till omställning 90 beräknas bli lika stor 1989 som 1988.

Spannmålsarealen består till ca 25 procent av brödsädesgrödor och till ca 75 procent av fodersädesgrödor. Odlingen av råg har minskat under en rad av år på 1980-talet. Sådden hösten 1988 tyder dock på en kraftig arealökning, vilket även gäller för höstveteodlingen. Bland fodersäden är det främst kornodlingen som minskat p g a ovan nämnda program, odlingen av havre ökade något mellan 1987 och 1988.

Vallarealen har minskat under lång följd av år men det senaste året har arealen ökat med ca 5 procent till ca 900 000 hektar. Ökningen kan förklaras med att ersättning utgått för omläggning av areal från spannmål till vall.

Oljeväxtarealen uppgår normalt till ca 170 000 hektar. Oljeinnehållet i skörden motsvarar i stort den inhemska förbrukningen. Under 1988 var odlingen mindre främst p g a otjänliga väderleksförhållanden för sådd av höstoljevaxter hösten 1987 och av omställningsprogrammet. Hösten 1988 har däremot en mycket stor areal höstraps såtts.

Potatisarealen omfattar ca 40 000 hektar varav matpotatisarealen uppgår till ca 30 000 hektar och fabrikspotatisarealen till ca 10 000 hektar. Matpotatisarealen är vid normal skörd tillräcklig för landets behov. Av fabriksarealen utnyttjas ca 2/3 för odling till stärkelseindustrin och ca 1/3 till spritindustrin. Hälften av stärkelseproduktionen avsätts till pappersindustrin till världsmarknadspris.

Sockerbetsarealens storlek regleras genom beslut av statsmakterna. För 1988 har arealen uppgått till 51 000 hektar. JN förslår att arealen för 1989 bör uppgå till drygt 50 160 hektar. Enligt statsmakternas beslut skall på sikt ett importutrymme på 10–15 % uppnås. Denna areal motsvarar ett importutrymme om ca 8 %.

Den trädade arealen har ökat kraftigt de senaste åren. Under 1987 och 1988 har arealen uppgått till ca 184 000 resp 236 000 hektar vilket kan jämföras med trädesarealen 1986 som uppgick till ca 66 000 hektar. Ökningen kan förklaras med att det utgått ersättning för trädad areal under 1987 och 1988.

Hektarskördarna i vegetabilieproduktionen har ökat kraftigt sett över en längre tidsperiod. Ökningen har varit förhållandevis större i spannmålsgrödorna än i oljeväxtgrödorna. Förädlingsarbetet på oljeväxtområdet har inriktats mot att ta fram sorter med hög kvalitet framför att finna sorter med hög avkastning. Hektarskördarna för de höstsådda grödorna var normala medan de vårsådda grödorna uppvisade lägre skördar under 1988.

De totala spannmåls- och oljeväxtskördarna blev mindre än normalt för 1988. Avvikelsen från normskörd beror dels på lägre hektaravkastning och på en mindre areal (trädan).

Spannmålsöverskottet för 1988/89 har beräknats till ca 500 milj kg, vilket kan jämföras med ett överskott på 1 277 milj kg vid normal skörd och normal areal (exkl effekter av omställningsprogrammet).

De höstsådda arealerna 1988 är större än normalt, det gäller speciellt Prop. 1988/89: 140
 höstrapsarealen. Den höstsådda arealen av raps är den största sedan 1968 Bilaga 2
 och höstrågårean är den största sedan 1977. Den stora trädesarealen,
 tidig skörd och lämpliga väderleksbetingelser gav goda möjligheter till en
 omfattande höstsådd.

Konsumtionen av vegetabilier är stabil. Konsumtionen av vete- och
 rågmjöl har dock ökat något, medan konsumtionen av matfett minskat
 något. Orsaken till att matfettskonsumtionen minskat är dels en volym-
 minskning totalt, dels en övergång till matfettsprodukter med lägre fett-
 halt.

Så länge inga större förändringar sker i fråga om åkerarealens storlek
 kommer det att finnas ett utbudstryck i fråga om vegetabilieprodukter,
 vilket innebär en risk för fortsatt överproduktion.

4.2 Animalieprodukter

Mjök och mejeriprodukter

Antalet kor har minskat stadigt sedan 1982 då antalet var 665 000. I juni
 1988 var koantalet drygt 560 000. Avkastningen per ko har dock ökat med
 ca 150 kg per ko och år. 1988 var avkastningen 6 180 kg/ko i genomsnitt
 för samtliga kor. Dessa båda faktorer påverkar mjölkproduktionen i mot-
 satta riktningar. På grund av en fortlöpande strukturrationalisering sker
 produktionen nu vid allt större gårdar. Medelkoantalet per jordbruksföre-
 tag varierar dock mellan olika delar av landet.

Under början av 1980-talet ökade produktionen av mjök. Produktions-
 ökningen kulminerade 1984 då det fanns en besvärande överskottsproduk-
 tion i landet. En rad produktionsbegränsade åtgärder infördes. Bland dem
 anses tvåprissystemet och avvecklingsersättningen till äldre mjölk-
 producenter (den s.k. mjölkpensionen) som de viktigaste medlen. Samti-
 digt stimulerades konsumtionen via t ex rabatter till mjölkkonsumtion i
 offentliga inrättningar och premiering till de mejerier som ökar sin försälj-
 ning av K-mjök. Efter utvärdering av JN har riksdagen beslutat att två-
 prissystemet skall upphöra fr o m 1 juli 1989.

Produktion och konsumtion samt produktionsöverskott av mjök, Mkg

År	Produktion	Konsumtion ²	Överskott ¹
1980	3 338	3 178	+ 160
1981	3 371	3 163	+ 208
1982	3 532	3 155	+ 377
1983	3 595	3 247	+ 348
1984	3 678	3 234	+ 444
1985	3 581	3 158	+ 423
1986	3 423	3 164	+ 259
1987	3 370	3 117	+ 253
1988	3 355	3 123	+ 232
1989 (prog)	3 430	3 120	+ 310

¹ För att klara säsongvariationer behövs enligt SMR en överskottsproduktion av 5 %
 av konsumtionen vilket 1989 skulle motsvara ca 158 milj. kg. JN har inte tagit
 ställning till det behov av överskottsproduktion som SMR angivit.

² Exkl. hemmaförbrukning och djurfoder.

Produktionsbalansen för 1988 visar på ett överskott av 232 Mkg vilket förväntas öka under 1989.

Konsumtionen av mjölk är relativt stabil över tiden. Dock har förskjutningar skett mellan olika mejeriprodukter. Konsumtionen av K-mjolk har minskat under senare år medan konsumtionen av ost och filprodukter har ökat. Förskjutningar har även skett från feta till magrare produkter i sortimentet.

Konsumtionen av olika mejeriprodukter (1 000 ton)

År	K-mjolk exkl fil	Filprodukter	Ost	Smörfett som smör	Mjölkpulver
1980	1 341	196	114	55	
1981	1 329	198	116	54	33
1982	1 305	208	117	55	30
1983	1 299	214	123	58	35
1984	1 290	217	122	60	35
1985	1 261	218	123	57	30
1986	1 225	223	126	54	31
1987	1 188	222	128	53	31
1988	1 177	239	133 (prog)	50	37 ¹
1989 prog	1 145	243	133	50	27 ¹

¹ På grund av höga priser på mjölkpulver har en viss lagerupbyggnad skett under slutet av 1988 vilket antas få till följd en minskad försäljning 1989.

Nötkött

Produktion

Under 1988 minskade nötköttsproduktionen med ca 9,5% i jämförelse med 1987. Kalvköttsproduktionen uppvisar en minskning med ca 26%. Antalet slaktade djur har minskat ännu mera då slaktvikterna ökat för både ungnöt och kalv. Självförsörjningsgraden för nöt är ca 90% och för kalv ca 86%. För budgetåret 1988/89 beräknas produktionen för nötkött uppgå till ca 122 Mkg vilket motsvarar 1987/88 års nivå.

Konsumtion

Under 1988 minskade nötköttskonsumtionen med ca 1% i jämförelse med 1987. Under de tre sista månaderna har det rått svag efterfrågan på nötkött. Pågående kampanj för ökad försäljning av griskött kan påverka nötköttskonsumtionen negativt. Konsumtionen av kalvkött har minskat med ca 22% i jämförelse med 1987. För budgetåret 1988/89 beräknas konsumtionen för nötkött uppgå till ca 132 Mkg vilket motsvarar en minskning av konsumtionen med ca 5% i jämförelse med 1987/88.

Import

Till följd av att produktionen minskat mer än konsumtionen under 1988 har importbehovet ökat. Importbehovet beräknas dock minska under 1989 då produktionen åter beräknas öka, samtidigt som efterfrågan hittills varit svag.

Exporten under 1988 har uppgått till ca 3,4 Mkg, vilket kan jämföras med 1987 års export på ca 7 Mkg. Det är främst sorteringar (framdelskött) och vissa mindre mängder högrev som exporterats. Dominerande exportmarknader har varit Mexico, USA och Norge.

Nötkött (Mkg, vara m ben, exkl kalv)

	Produktion		Konsumtion		Import	Export
1984		144		121	5	23
1985		145		127	7	33
1986		136		124	8	21
1987		127		136	16	7
1988	prel	121	prog	137	prog 19	prog 3
1989	prog	123	prog	133	prog 15	prog 5
1990	prog	124	prog	136	prog 17	prog 5

Griskött

Produktion

Antalet slaktade svin under 1988 ligger drygt 2% över fjolårsnivån. Ökade slaktvikter har dock medfört att produktionen har ökat med ca 4% under 1988 jämfört med 1987.

En sänkt gräns för högst betalda viktgrupp för slaktsvin beräknas sänka medelvikten på slaktsvin med ca 1,5 kg under våren 1989. Men ökade suggbetäckningar beräknas ge (trots hänsyn tagen till minskad medelvikt för slaktsvin) en produktionsökning med ca 3% under 1988/89. Prognos över suggbetäckningar för december 1988 samt januari och februari 1989 vänder trenden och pekar mot sänkt betäckning.

Konsumtion

För att förbättra försäljningen av griskött under 1988 har landsomfattande aktiviteter ägt rum. Bl a dessa åtgärder har lett till en ökad försäljning med ca 3% eller 9 Mkg. För perioden 1989-91 finns ett program för att höja konsumtionen.

Import

Under 1988 har 2040 ton hel gris importerats från Norge. Den 1 april och 1 juli 1988 höjdes införselavgiften på helkropp. Efter den 1 juli har endast 160 ton helkroppar importerats.

Totalt har 5 329 ton styckade grisköttsdetaljer importerats under 1988.

Import av filé- och bacon sker till största delen från Ungern, Danmark och USA.

Under 1988 uppgick exporten till ca 38 Mkg och förväntas öka till ca 41 Mkg under 1989. USA har under 1988 varit den dominerande exportmarknaden, ca 1/4 har exporterats dit. Andra länder dit export skett är bl a Mexico, Norge, Belgien, Hongkong och Singapore.

Griskött (Mkg, vara m ben)

	Produktion		Konsumtion		Import	Export
1984	323		259		6	75
1985	332		262		6	75
1986	309		260		8	51
1987	288		260		13	37
1988	prel 298	prog	275	prog	12	prog 38
1989	prog 308	prog	278	prog	11	prog 41
1990	prog 304	prog	283	prog	9	prog 30

Ägg*Produktion*

Under 1987/88 var partihandels invägning av ägg 78,0 Mkg. Partihandels invägning beräknas under regleringsåret 1988/89 bli ca 82,7 Mkg alltså lite högre än föregående regleringsår. Med antagande om 35 % försäljning utanför partihandeln kan den totala äggproduktionen beräknas till 120 Mkg för regleringsåret 1987/88 och drygt 127 Mkg för 1988/89.

Tabell 1 Partihandels invägning samt överskott av runmärkta ägg, Mkg

Halvår/ Regl år	Invägning			Överskott		
	1987/88	1988/89*	1989/90*	1987/88	1988/89*	1989/90*
2	38.9	41.3	40.4	3.1	6.0	5.5
1	39.1	41.5	40.0	4.2	6.3	5.0
Regl år	78.0	82.7	81.5	7.3	12.4	11.2

* Prognos

Överskotten av runmärkta ägg från partihandeln beräknas uppgå till 12,4 Mkg för 1988/89 och till 11,2 Mkg för regleringsåret 1989/90. Detta överskott måste avsättas på export, antingen i form av skalägg eller som äggprodukter.

Därutöver tillkommer överskotten av de s k B-äggen, vilka beräknas uppgå till ca 6 Mkg. Totalt uppskattas således överskotten, och därmed exportbehovet av ägg, till drygt 18 Mkg under 1988/89.

Vill man uppskatta den årliga inhemska konsumtionen får man utgå ifrån den i sig osäkra beräkningen av totalproduktionen justerad för import och export. En på dessa grunder uppskattad konsumtion 1988/89 pekar på ca 111 Mkg.

Under 1980-talet har olika åtgärder, utöver den grundläggande regleringsverksamheten, vidtagits i syfte att begränsa produktionen. Vissa produktionsbegränsande åtgärder har beslutats av jordbruksnämnden eller av regering och riksdag, andra har branschen svarat för i egen regi. Under

senare år har jordbruksnämnden varit mycket restriktiv till införande av tillfälliga regleringsåtgärder och i skrivelse till äggbranschen påtalat att denna typ av tillfälliga begränsningar bör undvikas. Enligt JN bör marknaden ges större spelrum. Detta har JN också framfört i den utvärdering om en avveckling av äggregleringen som lämnats till regeringen.

Fågelkött

Fågelköttbranschen har under 1988 haft fortsatta känningar av den sk. campylobacterdebatten som startade för nästan 2 år sedan. Men genom kraftig minskning av produktionen och kontroll av lageruppbbyggnaden har balans uppnåtts mellan produktion och konsumtion.

Under 1988 har det skett en viss återhämtning av konsumtionen av kyckling jämfört med 1987. Produktionen av kyckling har under 1988 minskat betydligt. Under jan–dec 1988 producerades 32,9 milj kg, medan man under jan–dec 1987 producerade 34,1 milj kg, en minskning med 3,5%.

Konsumtionen under jan–dec 1988 var 35,2 milj kg medan konsumtionen under samma tid 1987 var 30,1 milj kg alltså en ökning med 16,9%.

Branschlagret vid årsskiftet 1987/88 var 7 milj kg. På grund av den minskade produktionen och ökade konsumtionen har lagret kunnat minskas och ligger vid årsskiftet 1988/89 på 4,6 milj kg.

Ingen export har skett under 1988.

Tabell 1 Produktion och konsumtion av kyckling, Mkg

År	Produktion	Konsumtion	Produktionsöverskott	Lagerförändringar	Lagerförändringar, Sv Agg-handel	Export
1977	32.4	32.2	+0.2	-2.3		2.5
1978	34.6	33.1	+1.5	+1.5		
1979	35.5	36.2	-0.7	-1.9		0.5+0.7=1,2
1980	38.0	35.5	+2.5	+2.0		
1981	40.4	40.3	+0.1	-0.6		0.7
1982	40.0	38.2	+1.8	-0.4		2.2
1983	40.1	38.3	+1.8	-1.4	+1.7	1.5
1984	38.9	37.1	+1.8	-0.2	-1.4	3.4
1985	39.0	37.7	+1.3	+0.1	-0.2	1.4
1986	37.4	36.4	+1.0	+0.4	-0.1	0.7
1987	34.4	30.4	+4.0	+2.4	0.0	1.6+0.1
1988	32.8	35.2	-2.4	-2.4	-	-

5 Förslag till prisreglering under tiden 1 juli 1989 – 30 juni 1990

Jordbruksnämnden föreslår följande för prisregleringsperioden 1 juli 1989–30 juni 1990.

Vid överläggningarna har presenterats ett rikhaltigt ekonomiskt-statistiskt material för parterna vilket legat till grund för de bedömningar som gjorts. Materialet har omfattat uppgifter om pris- och marknadsutveck-

ling, kostnadsutvecklingen inom jordbruket och förädlingsindustrin, jordbrukarnas inkomstförhållanden, konsumenternas livsmedelsutgifter, den internationella utvecklingen m m.

Överläggningarna har tidigare i allmänhet lett fram till ett totalbelopp, i miljoner kr, att tillföras jordbruket, med hänsyn till inkomst- och kostnadsutveckling m m. Därefter har beloppet fördelats i prisändringar på olika varor, varvid också marknadsläget beaktats.

LRF har ansett att denna modell bort följas även vid årets överläggningar. KD har däremot hävdats att principen om obundna överläggningar i 1984/85 års riksdagsbeslut och regeringens direktiv innevarande år motiverar ett ökat hänsynstagande till den internationella utvecklingen, samhällsekonomin och marknadsläget. KD har under överläggningarna direkt diskuterat prisändringarna för resp produkt utan att låsa dem inom en totalram.

Jordbruksnämnden har i sitt förslag, som framgår av det följande, försökt göra en allsidig bedömning av samtliga under överläggningarna framkomna förhållanden.

5.1 Prisförändringar den 1 juli 1989

När det gäller *kostnaderna inom jordbruket* (inkl lejd arbetskraft) har utvecklingen t o m januari månad 1989 beaktats.

Inför prisöverläggningarna har en genomgång skett av experter rörande principerna för att beräkna kapitalkostnaderna i normkalkylen. Med hänsyn till att den nu aktuella regleringsperioden i enlighet med direktiven kommer att vara en övergångsperiod inför de förändringar som kan börja genomföras den 1 juli 1990 har dock JN valt att inte nu ta ställning till förändringar av normkalkylens beräkningsmetodik.

Definitiv korrigerings för inflytande *fodermedelsavgifter* har gjorts för 1987/88. I denna ingår även ett sk engångsbelopp. För 1988/89 har en preliminär korrigerings vidtagits.

För *rapsfrö till foder* har en preliminär korrigerings gjorts för 1988/89.

Våren 1988 gjordes ett avdrag från kompensationsbeloppet som motiverades av att rabatterna på maskiner ökat. Detta avdrag skulle åter prövas inför den 1 juli 1989, då resultaten från en särskild studie av SPK beräknades föreligga. Resultaten av denna studie föreligger emellertid ännu ej och frågan om rabatter på maskiner har därför inte kunnat prövas nu och det avdrag som gjordes från kompensationsbeloppet den 1 juli 1988 ligger således kvar.

Inför överläggningarna har en särskild expertgrupp gjort en genomgång av vissa principer som grund för kostnadskompensation till den livsmedelsindustri som omfattas av jordbruksprisregleringen. Gruppens rapport har redovisats vid överläggningarna.

För regleringsåren 1987/88 och 1988/89 har *förädlingsindustrin* tidigare tillförts å contobelopp om sammanlagt 485 Mkr. En slutavstämning har nu gjorts av båda dessa år. För 1989/90 utgår kompensation genom att indexutvecklingen under perioden september – december 1988 beaktats.

Som underlag för diskussion om *inkomstnivån och lönsamheten* i jordbruket har bl a legat material som belyser inkomstförhållandena i jordbru-

ket och jämförelser med andra grupper liksom modelljordbrukskalkyler. Till grund för diskussionerna om inkomstföljsamhet har legat löneavtalen inom SAF-LO-området med undantag av de delar som kan hänföras till den sk förtjänstutvecklingsgarantin liksom eventuellt utfall av prisutvecklingsgarantin. Vidare har beaktats produktivitetens utvecklingen inom jordbruket. Härutöver har hänsyn tagits till höjda egenavgifter den 1 januari 1989.

Vid överläggningarna har presenterats material om olika åtgärder på *miljöområdet* m m. Det material som presenterats rör stråförkortningsmedel, gödselvårdsanläggningar, ändringen av djurskyddslagen samt systemet för uppsamling av självdöda djur. De kostnadsändringar för jordbruket som kan uppstå genom dessa åtgärder är nu till stora delar inte möjliga att säkert beräkna eftersom de ännu inte har registrerats. Vidare är de bestämmelser som myndigheterna skall utforma ännu inte klara.

JN och delegationerna är positiva till att stimulera åtgärder inom miljöområdet. Frågornas komplexitet och oklarheten i omfattning och tid samt frågan om statsmakternas resp. konsumenternas och jordbrukets delansvar för framtida kostnader har emellertid gjort att JN och delegationerna nu inte har kunnat ta ställning till frågorna. Dessa frågor har därför nu inte tagits upp utan får anstå till senare med ytterligare förtydliganden från statsmakternas sida. Rent allmänt kan sägas att dessa frågor är svåra att lösa vid prisöverläggningar. Dessutom bör påpekas att JNs förslag till prisreglering endast avser en period om ett år och att frågan om hur djurskyddslagen skall tillämpas ännu inte är avgjord.

Vid prisöverläggningarna har nu beaktats att det engångsbelopp som utgått under 1988/89 till följd av förbudet mot stråförkortningsmedel inte längre skall utgå. I överläggningarna har också beaktats den kostnad som beräknas belasta jordbruksprisregleringen under 1988/89 avseende uppsamling av självdöda djur.

Ökade kostnader för djurens hälso- och sjukvård har beaktats.

Lantbrukarnas förhandlingsdelegation har under överläggningarna fört fram förslag om ett kompletterande *pensionssystem* för jordbrukarna. JN och konsumentdelegationen är positivt inställda till olika former av sociala satsningar men anser att frågan om ett eventuellt nytt pensionssystem bör beredas ytterligare. Frågan får tas upp vid ett senare tillfälle.

Marknadsutvecklingen för jordbruksprodukter har belysts och diskuterats. Frågan om balans i produktionen har getts stor vikt i prisförslaget.

Produktionsbalansen inom *animalieområdet* har för många produkter förbättrats under senare år. Detta förklaras av såväl en minskad produktion som en ökad efterfrågan. Betydande osäkerhet föreligger emellertid om den närmaste framtiden. Bakgrunden härtill är bl a att tvåprissystemet på mjölk upphör fr o m den 1 juli 1989 vilket åtminstone på kort sikt kan leda till en viss produktionsökning. Inom fläsksektorn har balanssituationen förbättrats. Erfarenheterna har dock visat att produktionen relativt snabbt kan förändras med ändrade förutsättningar.

Till bilden hör också att vissa av de begränsningar som råder när de gäller möjligheterna till nyinvesteringar (det sk investeringsförbudet) kan komma att upphöra. Till detta kommer den osäkerhet som nya regler ifråga om miljö och djurskydd innebär:

Inom *vegetabilieområdet* har spannmålsöverskottet minskat betydligt under de senaste åren. Detta sammanhänger i första hand med det s k omställningsprogrammet (trädan). För 1989 väntas inga större förändringar ifråga om omställningsprogrammets omfattning. Så länge inga större förändringar sker i åkerarealens storlek kommer dock ett utbudstryck att finnas kvar med risk för fortsatt överproduktion.

En annan utgångspunkt i överläggningarna har varit *prisutvecklingen* på livsmedel. Till grund för dessa diskussioner har bl a legat material som belyser prisutvecklingen i olika led i den s k livsmedelskedjan.

Även de *internationella förhållandena* har redovisats i samband med överläggningarna. Detta gäller bl a de diskussioner som f n förs inom GATT när det gäller jordbruket. Vidare har presenterats uppgifter om jordbrukspriser och stödnivåer i olika länder.

Samtliga dessa faktorer har således beaktats i prisförslaget. Nämnden har med dessa utgångspunkter gjort en avvägning av priserna för regleringsåret 1989/90. Nämndens förslag innebär följande prishöjningar på olika produkter fr o m den 1 juli 1989. Summan av prishöjningarna uppgår till sammanlagt 720 milj. kr.

Vara	Prishöjning öre/kg(för mjölk öre/l)	Belopp Mkr
Vete	3 ¹	18,78
Råg	8 ¹	9,92
Korn	8 ¹	6,16
Korn förmalningsavgift	30	1,20
Havre	7 ¹	2,45
Havre förmalningsavgift	30	9,00
Matpotatis	4	24,04
Potatisstärkelse	0	0
Oljevaxter	15 ²	0,00
Kokärter	10	0,53
Bruna bönor	0	0
Sockerbetor	0	0
Summa vegetabilier		72,08
Summa konsumtionsmjölk	10	139,20
Industrimjölk	26	3,38
Grädde, tjock	130	68,90
Grädde, tunn	55	11,00
Smör	60	30,00
Hårdost	100	107,00
Färskost och mjukost	60	6,00
Mjölkpulver	60	10,20
Summa mejeriprodukter		375,68
Fjäderfäkött	60	25,02
Nöt-, kalv- och hästkött	85	108,12
Fläsk	60	139,20
Summa kött och fläsk		247,32
Summa animalier		648,02
TOTALT BELOPP		720,10

¹ Höjning i förhållande till preliminära priser.

² Höjningen finansieras av medel inom oljeväxtregleringen.

Formellt är införselavgiftsmedel statliga medel likställda med tullar. Det har emellertid varit en accepterad praxis att utomramsmedel inom jordbruksprisregleringen får användas för att begränsa prishöjningarna på livsmedel. Motivet härför är att konsumenterna via en införselavgift betalar ett högt pris på importen samtidigt som man via de inhemska priserna stöder den svenska produktionen. Denna uppfattning har betonats av både konsumentdelegationen och lantbrukarnas förhandlingsdelegation.

JN har erfarit från regeringen att den har för avsikt att låta 100 Mkr av utomramsmedel stå till förfogande under 2:a halvåret 1989 (på årsbasis) och 300 Mkr under 1:a halvåret 1990 (på årsbasis) vilket motsvarar en sammanlagd kostnad av 200 milj. kr. Med dessa förutsättningar behöver ytterligare 220 Mkr tas ut i form av prishöjningar den 1 juli 1989. Dessa föreslås bli fördelade på följande sätt:

Vara	Prishöjning öre/kg(för mjölk öre/l)	Belopp Mkr
Konsumtionsmjölk	2	27,84
Industrimjölk	8	1,04
Grädde, tjock	45	23,85
Grädde, tunn	18	3,60
Smör	19	9,50
Hårdost	37	39,59
Färskost	21	1,47
Mjukost	77	2,31
Mjölkpulver, fett	60	3,60
Mjölkpulver, magert	50	5,50
Särprishöjningar, fil- produkter och förpackningar		15,40
Summa mejeriprodukter		133,70
Fjäderfäkött	23	9,59
Nöt- och hästkött	20	24,24
Kalvkött	29	1,74
Får- och lammkött	40	1,96
Fläsk	21	48,72
TOTALT		219,95

JN återkommer till frågan om mittpriser och prisgränser i en senare skrivelse.

5.2 Prisförändringar den 1 januari 1990

Jordbruksnämnden föreslår att jordbruket tillförs ett belopp om 450 Mkr den 1 januari 1990. Hur beloppet skall fördelas på olika produkter får diskuteras under hösten 1989. Under förutsättning att utomramsmedel kommer att utgå i den omfattning som JN erfarit under första halvåret 1990 kan prishöjningarnas storlek begränsas till 250 milj. kr.

5.3 Särskilda frågor rörande socker

JN, delegationerna och Sockerbolaget är överens om de förslag som lämnas. I överläggningarna om ersättningen till Sockerbolaget har inte Lantbrukarnas förhandlingsdelegation deltagit.

Areal och arealbidrag

Sockerbetsarealen bör minskas med 840 hektar och bör uppgå till högst 50 160 hektar år 1989. Vid fastställandet av betarealen har hänsyn bl a tagits till att ett importutrymme på 10–15 procent på sikt skall uppnås.

Arealminskningen bör inte beröra odlingen under de båda ö-bruken. Vidare förutsätts att kontraktsvillkoren under regleringsåret utformas så att det finns förutsättningar för att sockerbetsodlingens geografiska utbredning i huvudsak består.

Kvoteringen av sockerbetsarealen bör liksom hittills godkännas av jordbruksnämnden.

Arealbidraget föreslås bli oförändrat 200 kr/hektar till odlarna på fastlandsdelen av Mörbylångadistriktets upptagningsområde (exkl Östergötland), 400 kr/hektar till odlarna på Öland och 500 kr/hektar till odlarna på Gotland.

Bruksstrukturen

Med utgångspunkt i regeringens direktiv förutsätter JN och delegationerna att Sockerbolaget genomför den strukturrationalisering av sockerindustrin man finner lämplig och som ger en effektiv produktion samt att det görs inom de ramar, vad gäller självförsörjningsgrad, dvs 10–15% och ö-bruken, som givits av statsmakterna.

Ersättning till sockerbolaget

Sockerpriset bör liksom hittills få justeras när oljepriset enligt ett löpande 30-dagarsgenomsnitt av Rotterdamnoteringen (inkl. bikostnaderna) har ändrats med ± 160 kr/m³.

För kostnadsökningar oktober 1987 – oktober 1988 exkl olja och gas bör Sockerbolaget tillföras 34,988 Mkr. Tillsammans med att sänkta olje- och gaskostnader beaktats motsvarar ersättningen ca 4,5 procent på hela kostnadsvolymen.

Avstämningen av oljekostnaden har resulterat i ett engångsbelopp om 2,202 Mkr som bör tillföras Sockerbolaget. Vidare skall tillägg göras för förra årets engångsavdrag om 2,810 Mkr. Sockerbolagets kostnadsersättning bör således med hänsyn till olja och gas ökas med 5,012 Mkr.

Den totala kostnadsersättningen till Sockerbolaget (definitiv ersättning för olje- och gaskostnader samt ersättning för övriga kostnadsökningar) blir 40,0 Mkr, vilket motsvarar 12,27 kr per 100 kg socker.

I kostnadskompensationen har även merkostnaderna vid ö-bruken beaktats. Den del av sockerpriset som tillerkänns Sockerbolaget för merkostnader för regleringsåret 1989/90 beräknas till 6,60 kr per 100 kg socker, vilket vid normal produktionsvolym blir 21,5 Mkr. Dessutom tillkommer 4,3 Mkr ur sockerregleringsfonden.

Med hänsyn till sockerregleringsfondens ekonomiska ställning och i linje med synen på regionalstödets finansiering föreslås att utöver de 4,3 Mkr som hittills tagits ur sockerregleringsfonden även de ca 21,5 Mkr tas ur fonden under 1989/90.

för inträffade kostnadsökningar med 4,50 procent till 89,43 kr per 100 kg. Bilaga 2

Sockerbolagets nettopris (genomsnittligt nettopris efter avdrag för årsbonus och kvantitetsrabatter) för baskvaliteten i sortimentet, strösocker K5 i säck om 50 kg, föreslås vid oljepriset 1 615 kr/m³ vara 477,78 kr per 100 kg. Priset justeras när oljepriset har ändrats med \pm 160 kr/m³. Förslagen finansiering av regionalstödet över sockerregleringsfonden 1989/90 gör att Sockerbolagets nettopris i stället blir 471,55 kr per 100 kg, vilket innebär en höjning med ca 2,6 procent. Jordbruksnämnden bör liksom hittills bemyndigas att medge att prisändringarna fördelas i tiden på ett sådant sätt att minsta möjliga störning uppstår på marknaden.

I särskild skrivelse har Sockerbolaget lämnat synpunkter på beräkningen av kostnadskompensationen. Skrivelsen bifogas.

Uppbyggnad av skördeskadefonden

JN föreslår att konsumenternas bidrag till skördeskadeskyddet om 3,5 Mkr även för 1989/90 tas av fonderade försäljningsavgifter för socker.

Regleringsekonomi

Sockerregleringsfonden föreslås få användas till

- fraktsubventionering till de fyra nordligaste länen och Kopparbergs län med 1,2 Mkr.
- arealbidraget till de odlare med ca 3,5 Mkr
- ersättning om 25,8 Mkr som skall utgå för Sockerbolagets merkostnader för driften vid dessa bruk.
- till kollektiva åtgärder inom biodlingen om 0,5 Mkr
- återbetalning till yrkesmässig biodling, dvs med innehav av minst 16 bisamhällen
- administrationskostnader för regleringsföreningen Svensk Sockerhandel
- vissa kostnader inom prisutjämningen för varor innehållande socker

Vid behov bör jordbruksnämnden liksom hittills få ta ut en försäljningsavgift på allt socker som säljs inom landet.

6 Produktionsanpassningsåtgärder på animalieområdet

Liksom tidigare år lämnar JN en redovisning av produktionsanpassningsåtgärder på animalieområdet.

Investeringsförbud och tvåprissystem för mjölk

I fjolårets skrivelse angående prisregleringen föreslog JN att det tillfälliga *investeringsförbudet* borde avvecklas för samtliga produktionsgrenar.

Riksdagen har nyligen beslutat att förlänga förbudet intill utgången av juni 1989 i avvaktan på att lantbruksstyrelsens föreskrifter om djurhållningen föreligger. Prop. 1988/89: 140 Bilaga 2

JN redovisade i skrivelse till regeringen under våren 1988 en utvärdering av tvåprissystemet för mjölk. I skrivelsen framförde JN starka invändningar mot systemet. Regeringen har beslutat att systemet skall upphöra från den 30 juni 1989.

Avvecklingsersättning

Avvecklingsersättning kan utgå till mjölkproducenter, specialiserade nötköttsproducenter och smågrisproducenter.

Avvecklingsersättning för mjölkproducenter utgår till producenter mellan 60 och 65 år för att dessa skall upphöra med mjölkproduktion. Ersättningen som infördes 1983 har förlängts flera gånger. Enligt gällande beslut får nya producenter ansluta sig till systemet t o m kalenderåret 1991. Detta innebär att systemet kommer att medföra kostnader t o m år 1996.

Antalet producenter som anslutit sig till systemet framgår av nedanstående tabell.

Period	Antal producenter	Mjölkleverans i medeltal, kg	Ersättning i medeltal, kr
1983–1984	1 625	55 000	25 500
1985	726	61 000	27 500
1986	632	63 000	28 000
1987	489	72 000	30 000
Summa	3 472		

Enligt preliminära uppgifter för 1988 tillkom det året ca 510 producenter.

De producenter som anslutit sig under senare delen av perioden har i genomsnitt varit lite yngre och varit lite större producenter än de som anslöt sig i början av perioden. En viss geografisk förskjutning har även skett mot de södra delarna av landet.

Svenska Mejeriernas Riksförening (SMR) redovisar utbetalningarna och antalet ersättningstagare månad för månad. Fr o m juli månad 1988 ökade utbetalningarna pga ersättningshöjningen till ca 6 milj kr/mån. Utbetalningen i november 1988 var 6,28 milj kr till 2 138 ersättningstagare. Antalet är relativt konstant eftersom avgången av 65-åringar är ungefär lika stor som nyanslutningen.

Utbetalning av ersättning

Period	Ersättning milj kr	Antal ersättningstagare
dec 1984	2,47	1 195
dec 1985	3,86	1 786
dec 1986	4,81	2 107
dec 1987	5,08	2 169

Avvecklingsersättning till specialiserade *nötköttsproducenter och smågrisproducenter* infördes som en engångsåtgärd 1986 och nya producenter kan inte ansluta sig. Ersättning betalas ut i fyra år till köttproducenter och i tre år till smågrisproducenter. De sista utbetalningarna kommer att inträffa den 31 augusti 1990 till köttproducenter och 31 augusti 1989 till smågrisproducenter.

Den årliga utbetalningen är ca 14,1 milj kr till köttproducenter och ca 14,5 milj kr till smågrisproducenter.

7 Ränte- och etableringsstöd

Tillfälligt räntestöd

Tillfälligt räntestöd betalades ut åren 1980–1985 till mellan ca 1 100 och 2 650 företag. De totala beloppen var följande

År	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Milj kr	21	72	57	35	30	30

Räntestödslånen är ränte- och amorteringsfria i 5 år.

Enligt reglerna skall – efter 5 år – hälften av beloppen avskrivas och hälften förräntas och återbetalas under en 10-årsperiod. Uppskov med återbetalning, förräntning och avskrivning har skett fyra gånger och samtliga lån förfaller nu den 31 december 1990.

Nya medel för räntestöd erfordras inte. En liten del återbetalas fortlöpande till följd av att företag säljs eller avvecklas på annat sätt. Hittills har 3 milj. kr. återbetalats.

Lantbruksstyrelsen har önskat besked snarast möjligt, huruvida räntestödslånen kommer att avskrivas helt. Om lånen kommer att skrivas av helt, framstår det enligt lantbruksstyrelsen som orättvist att lånen krävs in vid företagsavveckling.

Enligt fjolårets beslut uppsköts tidpunkten för amortering och erläggande av ränta för lånedelen av räntestödet till regleringsåret 1990/91. Enligt JN bör man avvakta med att diskutera frågan till detta tillfälle.

Etableringsstöd

Etableringsstöd infördes 1 juli 1982 för att underlätta för lantbrukare utan stort eget kapital att etablera sig. Efter den 1 juli 1985 har inga nya etableringsstöd beviljats. Härefter har medel bara anslagits till redan anslutna företag. Även etableringsstödet kan sägas vara ett slags räntestöd eftersom stöd utgår för den del av räntekostnaden som översiger 10% av godkänd låneskuld. Det 6:e och 7:e året höjs räntenivån till 11% och det 8:e året till 12%. Efter det 8:e året avskrivs den del av etableringsstödet som avser inventarier och driftskapital. Den del som avser fastighetsförvärv skall återbetalas – vanligen med hjälp av garantilån.

Ca 1 750 företag har beviljats etableringsstöd. En del av dessa har fått stöd endast något eller några år eftersom deras räntekostnader inte alltid överstigit självkostnadsnivån med minimibeloppet 4 000 kr. Utbetalningarna har uppgått till följande belopp.

Budgetår	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88
Milj kr	12	25	30	44	26	15

Utbetalningarna under första hälften av budgetåret 1988/89 uppgick till ca 8 milj kr. Prognosen för hela budgetåret 1988/89 är 16 milj kr.

För budgetåret 1989/90 bedöms utbetalningarna bli ca 15 milj kr vid oförändrat ränteläge. Denna prognos är emellertid osäker eftersom ändringar av låneräntorna slår igenom med stark marginaleffekt. En förändring av räntenivån med +/- en procentenhet betyder unger +/- 5-6 milj kr det närmaste året. Blir ränteförändringen långvarig påverkas även företagens bundna lån i stor utsträckning och den långsiktiga förändringen av medelsbehovet blir ungefär fördubblad till ca 10 milj kr per procentenhet.

Avsättningen till allmän investeringsreserv

Jordbrukarnas avsättningar till allmän investeringsreserv uppgår nu till ca 2 miljarder kr. Detta belopp avser lantbrukarnas avsättningar för såväl jord- som skogsbruk. Investeringsreserverna får disponeras för investeringar i bl. a. byggnader och maskiner fr. o. m. två år intill sju år efter avsättningen.

8 Sociala åtgärder

Budgetåret 1988/89

För låginkomstsatsning m m inom jordbruket disponerar JN under budgetåret 1988/89

dels ett anslag om 435 milj kr

dels ett belopp av 50 milj kr, som enligt regeringsbeslut den 4 januari 1988 skall användas för sociala åtgärder inom jordbruket och

dels ett belopp av 40 milj kr av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen.

Av de senare två beloppen om sammanlagt 90 milj kr skall 60 milj kr användas för avbytarverksamhet och 30 milj kr för produktionsanpassningsåtgärder.

Totalt disponeras således 525 milj kr.

För budgetåret 1988/89 uppgår hos JN fonderade medel från tidigare år, anvisade medel och beräknat utfall till följande belopp, milj kr.

1988/89	Ingående balans, milj kr	Anvisade medel, milj kr	Beräknat utfall, milj kr	Utgående balans, milj kr
Leveranstillägg för mjölk	—	88	88	—
Avbytarverksamhet	83 ¹	210	210	70 ¹
Företagshälsovård	4	23	23	—
Socialförsäkrings- skydd	258	100	100	330 ²
Produktions- anpassning	—4	104	105	—2
Räntestöd	—	—	—3	—
Summa	341	525	523	398

¹ Fonderat hos Lantbrukets Avbyttjänst AB

² Inkl beräknad ränta

Budgetåret 1989/90

JN har i anslagsframställningen för budgetåret 1989/90 föreslagit att förändrat 435 milj kr anvisas till låginkomstsatsning m m. Vidare föreslås att, av de utomramsmedel som jordbruket tilldelas som ersättning för prishöjningar, 24,7 milj. kr. avsätts för låginkomstsatsning. JN föreslår följande fördelning av medlen.

Leveranstillägg för mjölk	85
Avbytarverksamhet	240
Företagshälsovård	29
Socialförsäkrings- skydd	9,7
Produktionsanpassning	96
Summa	459,7

Eventuella besparingar eller överskridanden beträffande beloppen för leveranstillägg bör liksom tidigare få tillföras resp avgå från beloppet för avbytarverksamhet. Dessutom bör eventuella överblivna medel för produktionsanpassningsåtgärder m m och återbetalda medel avseende räntestöd få användas för övriga ändamål inom anslagsposten.

9 Införselavgiftsmedel m m för 1989/90

Storleken av de medel som kommer in genom införselavgifter m m för regleringsåret 1989/90 beror på importens storlek, världsmarknadspriser- nas utveckling och de avgiftssatser som gäller under regleringsåret.

	Milj kr
<i>Inkomster</i>	1 677,5
<i>Utgifter</i>	
– Fettvaruavgifter till Sveriges Oljeväxtintressenter (SOI) – utbyteshandel	579
– Införselavgifter för brödsäd m m till Svensk Spannmålshandel (SSH) – utbyteshandel	25
Kvarstår införselavgifter till den sk fördelningsplanen	1 073,5
– Fördelningsplanen	
– riksdagens beslut	267,2
– belopp motsvarande inflyttna införselavgifter på fodermedel	250,0
	./517,2
– Ingående balans. utom fördelningsplanen	732,9
– Ändamål utanför fördelningsplanen	./431,7
Beräknat resultat	857,5

Fördelningsplanen för 1989/90 föreslås uppta samma belopp som för 1988/89 dvs 267,2 milj kr plus beloppet av inflytande avgifter för fodermedelsimporten enligt ovan beräknade till 250 milj kr. Liksom hittills blir det definitiva beloppet beroende av de verkliga intäkterna av införselavgifter på fodermedel.

Med hänsyn till ovissheten om den kommande utvecklingen av regleringsekonomin för de olika varuområdena har det inte ansetts möjligt att nu lägga fram någon plan för fördelning av det preliminärt beräknade beloppet. Jordbruksnämnden avser att återkomma med ett förslag till preliminär fördelning senare under våren 1989. Det förutsätts härvid att nämnden liksom hittills skall kunna jämka delbeloppen mellan de olika regleringsföreningarna och besluta om fördelning av det belopp som kan komma att stå till förfogande. Vidare förutsätts att, liksom hittills, Svensk Spannmålshandel får tillföras införselavgifter för viss sk utbyteshandel med brödsäd. Det förutsätts även att Sveriges Oljeväxtintressenter av inflytande fettvaruavgifter på såväl importerad som inhemsk olja får tillföras medel för en kvantitet som motsvarar fettinnehållet i den svenska oljeväxtskörden. Dock får ej mer pengar överföras än vad som skulle motsvara fettvaruavgifter på den totala fettkonsumtionen inom landet.

Vad avser *ändamål utanför fördelningsplanen* (utomramsmedel) lämnar jordbruksnämnden följande förslag.

För *utbyteshandel med nötkött med öststaterna* beräknas 90 milj kr enligt av statsmakterna angivna regler.

LRF har i överläggningarna föreslagit en förändring av villkoren för det belopp som tillförs jordbruket för *utbyteshandel med kött och fläsk*. I avvaktan på omprövningen av jordbrukspolitiken anser JN att reglerna inte bör ändras. För utbyteshandel med kött och fläsk föreslås därför att liksom hittills 50 milj kr utgår av införselavgiftsmedel från import av kött och fläsk under förutsättning att motsvarande export ägt rum och att

införelseavgiftsmedel finns tillgängliga sedan samtliga övriga ändamål tillgodosetts inom och utom fördelningsplanen med tillägg av en skälig reserv för oförutsedda ändamål.

Pristillägg får- och lammkött. Pristillägget är 5,40 kr/kg vilket beräknas motsvara en utgift för 1989/90 på 27 milj. kr. 10 milj. kr av detta belopp finansieras av de 200 milj. kr. jordbruket erhåller av utomramsmedel som ersättning för uteblivna prishöjningar.

Nämnden har efter samråd med SMAK och lantbruksstyrelsen beräknat SMAK:s medelsbehov enligt de direktiv som gäller för de statliga myndigheternas anslagsframställningar. Nämnden föreslår att SMAK tilldelas högst 4 817 000 kr för den officiella kontrollen och 1 555 000 kr för upplysningsverksamheten. Beroende på att staten ej godkände löneavtalen för 1988, föreslås för 1988/89, ett avdrag om 20 153 kronor.

Bidrag till stiftelsen för ackordhästorganisationens bevarande. Jordbruksnämnden föreslår ett oförändrat bidrag på 250 000 kr.

Stödet till maltproduktionen. Jordbruksnämnden föreslår ett oförändrat anslag på 1 milj. kr för 1989/90.

Sveriges Exportråd. JN anser att det även fortsättningsvis är angeläget att man söker bearbeta exportmarknaderna för bl a förädlade livsmedel. För 1988/89 har anvisats 4 milj. kr av utomramsmedel. För 1989/90 föreslår JN ett belopp av 4 milj. kr till exportrådet. Det förutsätts att jordbruket även för detta år anslår 4 milj. kr av inomramsmedel.

Vidare har regeringen i budgetpropositionen 1989 föreslagit att viss del av kostnaderna för *djurens hälso- och sjukvård* samt *statistik* på jordbrukets område skall finansieras av utomramsmedel. Dessutom skall enligt beslut den 16 mars 1989 statens andel, 1,85 milj. kr, av kostnaderna för vissa åtgärder inom distriktsveterinärorganisationen bestridas av av utomramsmedel.

För sekretariatet vid statens jordbruksnämnds *konsumentdelegation* disponerar JN 400 000 kr. JN föreslår att beloppet höjs till 450 000 kr för regleringsåret 1989/90.

I fjolårets skrivelse om prisregleringen föreslog JN att utomramsmedel skulle avsättas för informations- och försöksverksamhet med förbättrade skolmåltider. LRF avsatte förra året 2,5 milj. kr. av inomramsmedel för forskningsprojektet Skolmaten i framtiden. För att slutföra projektet krävs ytterligare 2,3 milj. kr. Frågan om att tillskjuta utomramsmedel härför har aktualiserats i överläggningarna. JN anser att detta är en angelägen fråga och föreslår därför att 2,3 milj. kr. av utomramsmedel anvisas för projektet.

LRF har vid överläggningarna föreslagit att en reserv byggs upp inom regleringsekonomi för att användas vid skördevariationer. Enligt JN bör omprövningen av jordbrukspolitiken avvaktas innan beslut tas i denna fråga.

Som tidigare har berörts har JN erfarit att regeringen har för avsikt att som ersättning för prishöjningar tillskjuta 100 milj. kr. av utomramsmedel under 2:a halvåret 1989 (på årsbasis) och 300 milj. kr. under 1:a halvåret 1990 (på årsbasis). Detta innebär en sammanlagd kostnad för 1989/90 av 200 milj. kr.

Med hänsyn till de oundvikliga svängningarna i inflödet av införselavgifter föreslår jordbruksnämnden att en likviditetsbuffert i form av en oförändrad *rörlig kredit* även fortsättningsvis ställs till nämndens förfogande. Krediten bör, i den mån införselavgifter inte står till förfogande, kunna användas för finansiering av ändamål utanför fördelningsplanen samt för sockerregleringen. Krediten får ej utan regeringens särskilda medgivande användas för finansiering av utbyteshandel med kött och fläsk.

Prop. 1988/89: 140
Bilaga 2

Huvudsaklig medeldisposition av införselavgiftsmedel m. m. regleringsåren 1987/88-1989/90.

	1987/88 tkr	1988/89 tkr progn	1989/90 tkr prog
<i>Inkomster</i>			
Ärtor och bönor (för människoföda)	5 774	2 500	2 500
Potatis	9 784	7 000	7 000
Stärkelse och stärkelseprodukter	12 445	15 000	15 000
Malt m m	23 684	17 000	17 000
Sällskapsdjursfoder	26 165	21 000	21 000
Fettråvaror och fettvaror	626 991	560 000	580 000
Råg och vete m m	123 392	50 000	25 000
Mjölk och mejeriprodukter m m	182 480	190 000	190 000
Slaktvaror (samt slaktdjur, ej fäderfä)	624 539	560 000	550 000
Ägg och äggprodukter m m	22 744	20 000	20 000
Ränta	19 460	63 000	—
Summa	1 677 458	1 505 500	1 427 500
Fodermedel	380 483	260 000	250 000
Summa	2 057 941	1 765 500	1 677 500
<i>Utgifter</i>			
— Fettvaruavgifter till Sveriges Oljeväxtintressenter (SOI) — utbyteshandel	./414 850	./375 000	./579 000
— Fettvaruavgifter till Svensk spannmåls-handel (SSH)	0	0	0
— Införselavgifter för brödsäd m m till Svensk Spannmåls-handel — utbyteshandel	./123 392	./50 000	./25 000
Kvarstår införselavgifter till den s k fördelningsplanen	1 519 699	1 340 500	1 073 500
— Fördelningsplan			
— riksdagsbeslut	./267 200	./267 200	./267 200
— belopp motsvarande influtna införselavgifter på fodermedel	./380 483	./260 000	./250 000
— Ingående balans, utom fördelningsplanen	131 896	327 388	732 911
— Ändamål utom fördelningsplanen	./676 524	./407 777	./431 715
Saldo vid utgången av resp regleringsår	+327 388	+732 911	857 496
<i>Ingående behållning (reserv till JNs förfogande inom fördelningsplanen)</i>	36 666	2 491	

	1987/88 tkr	1988/89 tkr progn	1989/90 tkr prog
<i>Utgifter</i>			
Medel inom fördelningsplanen	(267,2 + 350,5 + 36,6)	(267,2 + 260 + 2,5)	(267,2 + 250 + 84,2 + 60 ¹)
Svensk Spannmålshandel	160 000	13 900	
Sveriges Potatisintressenter	30 000	27 500	
Sveriges Oljeväxtintressenter	0	0	
Svensk Köthandel	39 000	4 000	
Föreningen för Mejeriprodukter	104 500	117 800	
Svensk Ägghandel	52 000	52 500	
Regleringskassan för fågelkött	6 000	8 000	
Regionalt kostnadsbidrag, norra Sverige			
– mjölk	45 500	50 000	
– kött	5 000	5 000	
– ägg	1 700	2 500	
Bidrag till fraktkostnader för mjölk och grädde	295	500	
Upplysningsverksamhet och utvecklingsarbete	15 000	0	
Stiftelsen lantbruksforskning	5 000	25 000	
Djurhälsovård, kontrollverksamhet mm	33 800	35 200	
Stöd till odling av konservärter och andra köksväxter	10 000	10 000	
Stöd till odling av bruna bönor	4 500	2 000	
Stöd till odling av vallväxtfrö	8 000	10 000	
Fonden för kollektiva åtgärder inom biodlingen	500	500	
Sveriges Exportråd	3 000	4 000	
Sveriges Potatisodlares Riksförbund	2 780	2 780	
Bidrag till ersättningsfoder norra Sverige	61 283	20 000	
Bidrag till potatisodling norra Sverige	4 500	–	
Sociala satsningar	–	50 000	
Skolmältider	–	2 500	
Projekt landsbygdsutveckling	–	800	
Tillf överf till skördeskadestyddet	79 500	–	
Genetikcentrum	10 000	–	
Modelljordbruk	–	200	
Energiskogsodling	–	730	
Reserv till JN:s föfogande:	2 491	84 281	
Summa	684 349	529 691	661 481
¹ 60 000 från utomramnsmedel som jordbruket förskottat till skördeskadefonden 1988/89			
Ingående balans, utom fördelningsplanen	131 896	327 388	732 911
Medel utom fördelningsplanen			
Utbyteshandel nötkött, öststaterna	105 076	110 000	90 000
Utbyteshandel kött och fläsk	50 000	50 000	50 000
Pristillägg får- och lammkött	15 573	27 000	17 000
Svensk Matpotatiskontroll	6 204	6 342	6 372
Bidrag till stiftelsen för ackordhästorganisationens bevarande	250	250	250
Minskning av mekaniska skador på matpotatis	500	–	–
Stöd till maltproduktionen	1 000	1 000	1 000
Sveriges Exportråd	4 000	4 000	4 000

	1987/88 tkr	1988/89 tkr progn	1989/90 tkr prog
Djurhälsovård	17 000	20 677	25 756
Lantbruksstatistik	26 000	37 708	34 587
KD:s sekretariat		400	450
Kostvaneundersökningar	1 250 ¹		
Alternativ odling	1 000 ¹		
Skördeskadefonden	18 671 ¹	60 000	2_
Utredningar SPK		400	—
Skolmåltider			2 300
Ersättning för uteblivna pris- höjningar	300 000	90 000	200 000
Överföring till statsverkets check- räkning	130 000 ¹		—
Summa	676 524	407 777	431 715
Utgående balans, utom för- delningsplanen	327 388	732 911	857 496

¹ Enligt regeringsbeslut 1988-06-09 nr 17.

² Skall tillföras fördelningsplanen 1989/90

10 Övriga frågor

10.1 Finansiering av djurens hälso- och sjukvård

Enligt budgetpropositionen 1989 har det belopp av kostnaderna för djurens hälso- och sjukvård som jordbruket kollektivt skall finansiera höjts till 50 905 000 kr. Vidare har regeringen i beslut den 16 mars 1989 angivit att en ram av 3,7 milj. kr. bör avsättas för vissa åtgärder inom distriktsveterinärorganisationen. Enligt beslutet skall jordbruksnäringen svara för hälften av dessa kostnader. Övriga kostnader skall täckas av staten genom anspråktagande av införselavgifter utanför den s.k. fördelningsplan.

Totalt skall således jordbruket kollektivt bidra med 52 755 000 kr. 8 755 000 kr av detta belopp finansieras av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen som jordbruket får i stället för prishöjningar. Det återstående beloppet om 44 milj. kr. föreslås finansieras via regleringskassorna och fördelas utifrån respektive produktionsgrens andel enligt normalkalkylen. Detta innebär att mejeriregleringen skall bidra med 52 % eller 23 milj. kr, kött- och fläskregleringen med 40 % eller 19 milj. kr, äggregleringen med 5 % eller 1,25 milj. kr. och fjäderfäregleringen med 3 % eller 0,75 milj. kr.

10.2 Förpackningstillägget för mjölk

JN har under senare tid analyserat olika förslag till lösningar vad gäller det s.k. förpackningstillägget för mjölk. En strävan har därvid varit att kunna lösa frågan i samband med nu avslutade överläggningar.

Med hänsyn till att jordbrukspolitiken i stort och därmed bl. a. utform-

ningen av de olika marknadsregleringarna är under omprövning har JN Prop. 1988/89: 140
funnit det lämpligt att skjuta på frågan i avvaktan på att detta arbete Bilaga 2
slutförts.

10.3 Jordbruksekonomiska undersökningen

LRF har i överläggningarna framhållit att det är önskvärt att jordbruks-ekonomiska undersökningen under kommande år tillförs resurser så att en tillfredsställande kvalitetsnivå kan upprätthållas. Vidare är jämförelser med andra länder viktig.

JN har i rapporten (1988-04-25) till regeringen med underlag för treårsbudget tagit upp statistiken på jordbrukets område. I rapporten framhåller JN att en genomlysning av den lantbruksekonomiska statistiken är mycket angelägen. I detta utredningsarbete, som bör komma till stånd snarast, bör en genomgång ske av dels behoven av specificering av olika delposter, dels den statistiska säkerhet som materialet bör ha.

11 Hemställan

Med stöd av det nyss anförda hemställer JN att

- 1 det nu framlagda förslaget om jordbruksprisregleringens allmänna utformning för perioden den 1 juli 1989 – den 30 juni 1990 godkänns,
- 2 förslaget om prisregleringspriser fr o m den 1 juli 1989 godkänns,
- 3 förslaget angående ränte- och etableringsstöd inom jordbruket godkänns,
- 4 förslaget om fördelning och användning av fonderade och anvisade medel för låginkomstsatsning m m inom jordbruket för budgetåren 1988/89 och 1989/90 godkänns,
- 5 vad nämnden anfört rörande användning av regleringsmedel godkänns,
- 6 prisregleringen i övrigt under perioden 1 juli 1989 – 30 juni 1990 får tillämpas enligt hittills gällande principer.

12 Beslutsmening

Detta ärende har avgjorts av generaldirektören och ledamöterna Alamaa, Brangmo, Ekberg, Fringel och Genfors efter föredragning av avdelningscheferna Sjöberg och Öjeheim, byråcheferna Lebert, Sandqvist, Berger och Ågren samt avdelningsdirektören Wigstrand, envar för sitt sakområde.

En reservation har lämnats av ledamöterna Fringel och Genfors.

Ingvar Lindström

Hans Andersson

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 20 april 1989 ...	6
1 Inledning	6
2 Föredragandens överväganden	9
2.1 Allmänna utgångspunkter	9
2.2 Åtgärder för produktionsanpassning	12
2.2.1 Tvåprissystemet för mjölk	12
2.2.2 Vegetabilier	13
2.3 Prisregleringen på jordbruksprodukter inkl. sockerbetor och socker under regleringsåret 1989/90	15
2.3.1 Prisregleringens utformning, utom vissa speciella frågor angående socker	15
2.3.2 Socker	18
2.3.3 Vissa övriga frågor	20
2.4 Införselavgiftsmedel m. m.	21
2.5 Minskning av regleringar inom livsmedelsområdet	26
2.5.1 Prisregleringen på ägg	26
2.5.2 Den obligatoriska kvalitetskontrollen vid export m. m. ...	29
2.5.3 Kontroll av matpotatis	33
2.6 Stöd till jordbruket i norra Sverige	37
2.6.1 Prisstöd	37
2.6.2 Stöd till nyetablering	39
2.6.3 Särskilda åtgärder för jordbruket i norra Sverige	39
2.7 Användning av genteknik vid växtodling	41
2.8 Lagstiftningsfrågor	44
3 Hemställan	46
4 Anslagsfrågor för budgetåret 1989/90	47
5 Beslut	51
Bilaga 1	52
Bilaga 2	57

Regeringens proposition
1988/89: 140

Om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

Bilagedel

Regeringen
Jordbruksdepartementet

Konsekvenser av en avveckling av prisregleringen för ägg

Regeringen gav genom beslut den 4 juni 1987 statens jordbruksnämnd i uppdrag att utreda former för och konsekvenser av en avveckling av prisregleringen för ägg.

Jordbruksnämnden överlämnar härmed ifrågavarande utredning. Under arbetets gång har samråd skett med lantbruksstyrelsen.

Detta ärende har avgjorts av generaldirektören och ledamöterna Alamaa, Brangmo, Ekberg, Fringel och Genfors efter föredragning av byråchefen Berger i närvaro av avdelningscheferna Sjöberg och Öjeheim.

Ledamoten Alamaa samt ledamöterna Fringel och Genfors har avgett särskilda yttranden som bifogas.

Ingvar Lindström

Olle Berger

7. Sammanfattande slutsatser och förslag

7.1 Äggprisregleringen

Som framgår av avsnitt 4 omfattar jordbruksprisregleringen

- dels ett *gränsskydd* mot importerade livsmedel (för närvarande i form av avgifter – ett slags tullar). Gränsskyddet är det kraftigaste medlet inom jordbruksprisregleringen,
- dels en inhemsk *marknadsreglering*.

Gränsskyddet används för att åstadkomma den åsyftade prisnivån inom landet (t. ex. mittpriserna).

Den inhemska marknadsregleringen utgör ett kompletterande medel (lagring och export). Genom denna förhindras främst att överskottskvantiteter på den inhemska marknaden i allt för stor utsträckning pressar priserna för jordbruket. Av de interna marknadsåtgärderna har exporten, som möjliggörs genom exportbidrag, störst betydelse.

I avsnitt 1.2 redovisas 1985 års livmedelspolitiska beslut vad avser bl. a. äggproduktionen. Därvid framgår att statens medverkan även fortsättningsvis bl. a. bör avse administration av regleringsverksamhet och avgiftsuppbörd.

Som har framgått av föregående avsnitt har nämnden studerat konsekvenserna av en avreglering av äggmarknaden genom en stegvis utförd analys.

I den genomförda analysen av effekterna att minska regleringen har behandlats de av staten beslutade åtgärderna. I huvudsak är det som nyss redovisats fråga om generella åtgärder i form av gränsskydd och interna regleringar. Storproduktionsavgiften är som nämnts inte generell eftersom den särbehandlar företagen med hänsyn till deras storlek.

Nämnden har i sin analys inte kunnat beakta konsekvenserna av riksdagens beslut om ny djurskyddslag dvs. att burhönshållningen skall vara avvecklad senast 1999, samt att förbättrande åtgärder i befintliga anläggningar skall vidtas under mellantiden. Samråd har skett med lantbruksstyrelsen i denna fråga. Härvid har framkommit att lantbruksstyrelsen ännu ej har gett ut närmare föreskrifter beträffande dylika åtgärder. Sådana föreskrifter förväntas under början av 1989.

Nämnden är dock medveten om att de nya bestämmelserna kan komma att få mycket stor betydelse för äggnäringens framtid.

Nämnden utgår ifrån att hänsyn kommer att tas till dessa föreskrifter när ställning tas till avreglering.

Som tidigare har redovisats har framför allt under första delen av 1980-talet ett flertal försök med statlig medverkan gjorts att komma till rätta med uppkommande överskottssituationer på ägg genom olika typer av tillfälliga ingrepp (t. ex. utslaktningskampanjer, kläckningsbegränsningar, produktionsuppehåll). Dessa åtgärder har visat sig ge endast tillfälliga förbättringar och därmed inte lett till långsiktiga lösningar.

Nämnden har under senare år varit mycket restriktiv till införande av tillfälliga regleringsåtgärder bl. a. inom äggområdet trots upprepade framställningar från producenthåll. Nämnden har också i skrivelse till äggbran-

schen deklarerat sin uppfattning i denna fråga. Det är nämndens bestämda uppfattning att denna typ av tillfälliga åtgärder (regleringar) bör undvikas. Åtgärderna har nämligen en tendens att låsa fast kapacitet i näringen och motverka en mer långsiktig balans. I den mån branschen utan statlig medverkan i framtiden kommer att införa utbudsbegränsningar bör det ankomma på berörda myndigheter (jordbruksnämnden och näringsfrihetsombudsmannen) att pröva dessa åtgärders eventuellt skadliga verkan.

Sammanfattningsvis är nämndens grundinställning till tillfälliga regleringsåtgärder att dessa i möjligaste mån bör undvikas och att prisets och marknadens roll i stället bör ökas.

Det första analyserade steget (*steg 1*) innebär att den statliga storproduktionsavgiften tas bort. Det främsta syftet med avgiften är att begränsa de större företagens utbyggnad och ge möjlighet till mindre företag att utvecklas. Avgiften är till sin karaktär inte generell och inte nödvändig för att enligt statsmakternas mål uppnå avsedd lönsamhet för äggproducenterna. Viss del av syftet med differentieringen kan lösas på annat sätt t. ex. genom djurskydds- och miljöåtgärder. Avsikten med avgiften kom dock i stor utsträckning att motverkas genom ändring av betalningssystemen. Företagsstrukturen inom äggproduktionen har sedan avgiften infördes inte ändrats i någon större utsträckning.

Med hänsyn till att olika rättsinstanser på senare tid bedömt liknande principfall i fråga om avgiftens tillämpning på olika sätt har det dessutom blivit allt svårare att administrera avgiften. De legala skälen motiverar således enligt nämnden att avgiften avskaffas så snart som möjligt. Nämnden vill också erinra om riksdagens ställningstagande i samband med beslut om livsmedelspolitiken (JoU 1984/85:33, sid. 44) vilket innebär att de möjligheter som finns att förenkla och begränsa jordbruksprisregleringen måste tillvaratas.

Den finansierande funktionen avgiften har kan ersättas med en enkel odifferentierad avgift av lämplig storlek vilket också skulle minska administrationen. Genom att i så fall ta ut denna avgift tidigare i produktionskedjan kan administrations- och kontrollarbetet ytterligare begränsas.

Anses det av miljö- eller djurskyddsskäl angeläget att begränsa de större företagens utbyggnad bör detta inte ske med prisregleringsinstrumentet utan via miljöskydds- eller djurskyddslagstiftning. Härigenom kan trycket på prissättningen minskas och man kan på ett bättre sätt låta priset bli ett uttryck för en lämplig balans mellan efterfrågan och utbud.

Som framgår av den genomgångna analysen innebär *steg 2* att statens medverkan i den interna marknadsregleringen inskränks i olika hög grad medan gränsskydd mot import bibehålls.

Steg 2 inrymmer således inskränkningar i statens medverkan vad gäller administration och finansiering av överskottshanteringen men med bibehållande av ett gränsskydd. Steget kan beskrivas som en steglös skala från en mycket liten minskning av de interna regleringarna till ett i det närmaste helt borttagande av desamma.

Steg 2 kan t. ex. innebära att man liksom hittills i stället för att tillföra medel till överskottshanteringen sänker exportbidrag och inlösenpris. Detta kan på sitt sätt sägas innebära en minskad grad av intern reglering och

därmed en ökad marknadsstyrning. En begränsning av finansieringen av överskottshanteringens leder till en minskad prisstabilitet genom att man måste tillåta större prisvariation än för närvarande. Det är svårt att bedöma hur stor prisvariationen kommer att bli och vilken effekt denna kommer att få för såväl producent som konsument.

Totalt sett bör en minskad reglering av produktionen dock ge en lägre totalproduktion och ett lägre producent- och konsumentpris. Man kan räkna med att ju mindre del av interna regler som upprätthålls desto större kommer marknaden och prisets betydelse att bli. Skulle branschen själv gå in och på egen hand administrera överskottshanteringens kan de effekter som en inskränkning av statens medverkan medför helt eller delvis motverkas. Det är dock enligt nämndens uppfattning ovisst med hänsyn till konkurrenssituationen om det är möjligt för branschen att klara en sådan långtgående åtgärd som en gemensam överskottsfinansiering. De gemensamma åtgärder branschen hittills har genomfört har varit av betydligt mindre genomgripande karaktär särskilt vad avser konkurrensen mellan företagen. Det är också svårt att bedöma i hur stor utsträckning som det är möjligt att genomföra en begränsning av finansieringen utan att allvarliga konsekvenser uppstår för vissa företag inom branschen. Står det ständigt medel till förfogande för att finansiera överskott utan att dessa medel tas från producenterna (producentavgifter) uteblir prissignalen till producenten att vid överskott producera mindre. Även vid egenfinansiering blir signalen svagare än direkt prissäskning på inhemska marknaden. En stram finansiering av överskotten får priset att spela en större roll. Hur stor inskränkning som bör göras får avvägas successivt.

Vid de förändringar som genomförs bör beaktas att dessa sker under former som är socialt och ekonomiskt acceptabla för den enskilde. Branschen bör härvid ges en rimlig anpassningstid.

I fråga om avvägning mellan prissättning och interna avgiftsuttag bör priset således få spela en större roll inom marknadsregleringen med ägg. Vid jordbruksprisöverläggningarna bör i ökad omfattning äggproduktionens storlek styras genom den mittprisnivå som fastställs. För att möjliggöra denna ökade prisrörlighet bör spännvidden mellan prisgränserna ökas. Vid en överskottssituation bör således mittpriset på ägg kunna sänkas eller yttersta restriktivitet kunna iakttas beträffande höjning. Dessa åtgärder skall också påverka gränsskyddets storlek. Som ett led i att öka marknadsekonomin inom näringen bör vidare restriktivitet råda vid höjning av interna avgifter. Uppkommande överskottsproblem bör således i stället enligt nämndens uppfattning i möjligaste omfattning lösas via pris och marknad. Detta innebär att vid en mer stram tolkning av steg 2 intern marknadsreglering för ägg endast bör äga rum vid mycket svåra anpassningslägen, t. ex när produktionsmålet mer långsiktigt inte kan uppnås eller då prisvariationerna blir oacceptabelt stora.

Avsikten med skisserade förändringar (steg 2) är således att i ökad utsträckning styra marknadsbalansen med gränsskyddet och priset.

Steg 3 innebär att statens medverkan i inhemsk marknadsreglering upphör. Det enda skydd som samhället ställer till förfogande är gränsskyddet. Såväl prisvariationer som variationer i produktionen kommer att öka

i förhållande till steg 2. Graden av marknadsekonomi kommer att öka betydligt. Prissignalerna på marknaden kommer härigenom att bli tydligare. Branschen får själv ombesörja eventuell export av överskottsproduktion utan medverkan från statens sida. Regleringsföreningen Svensk Ägghandel upphör härmed i vart fall i sin nuvarande form. Om branschen kommer att bilda ett gemensamt finansieringsorgan kan exporten av överskottsägg ske på ungefär samma sätt som för närvarande. Vid nuvarande låga världsmarknadspriser kommer i annat fall de exporterande företagen att få finansiera sina exportkostnader genom sänkta avräkningspriser till producenterna. Det är emellertid med hänsyn till konkurrenssituationen tveksamt om branschen förmår tillskapa ett gemensamt fungerande finansieringssystem för exporten. När de åtgärder som finns angivna i steg 2 leder fram till och förmår vidmakthålla en önskvärd produktionsnivå bör det vara möjligt att pröva en reglering omfattande endast gränsskydd (steg 3). Av intresse i detta sammanhang är utvecklingen av de internationella förhandlingarna inom jordbrukets område.

Vad gäller *steg 4* innebärande borttagande av gränsskydd men foder till VM-pris och *steg 5* innebärande fullständig avreglering är dessa steg i nuläget inte möjliga att ta och samtidigt bibehålla en svensk äggproduktion av nämnvärd omfattning. Det är som framgår av den gjorda analysen förenat med stora problem att ensidigt utföra en fullständig avreglering för en enskild produktionsgren. Det är dessutom osäkert om det är möjligt att utomlands i berörda importländer få tag på så mycket ägg att den svenska konsumtionen kan säkras under t. ex. påsk. Detta beror i dagsläget främst på den s.k. Newcastle-sjukan. Denna fråga har ytterligare behandlats i avsnitt 6.6.

Så länge andra länder genom gränsskydd och på annat sätt stödjer sin jordbruksproduktion så krävs stödåtgärder för att också Sverige skall kunna upprätthålla den omfattning på jordbruksproduktionen som anges i 1985 års livsmedelspolitiska beslut. Detta förhållande har starkt framhållits i alla jordbrukspolitiska beslut under efterkrigstiden. Läget på den internationella marknaden understryker behovet av gemensamma åtgärder. Jordbruksnämnden vill i detta sammanhang erinra om de diskussioner om begränsningar av jordbruksstödet som för närvarande förs inom ett flertal internationella organisationer t. ex. GATT och OECD.

7.2 Kvalitetsstöd

Vad gäller borttagande av finansieringen av packeribidraget har diskuterats att låta branschen själv svara för administrationen av dessa bidrag. Med hänsyn till den vikt som samhället fäster vid kvaliteten på livsmedel har nämnden dock inte funnit det lämpligt att lämna förslag till åtgärder som riskerar att försämra livsmedelskvaliteten. I stället för att avskaffa packeribidragen anser nämnden i stället att bidragen bör räknas upp. Det kan påpekas att bidraget i dagens prisnivå sedan 1976 har sjunkit i värde från ca 1,56 kr./kg till ca 0,42 kr./kg. Bidragen finansieras av interna medel

och tillförda införselavgiftsmedel. Skall bidragets syfte – en förbättrad kvalitet – kunna fyllas bör bidraget räknas upp. Det ankommer på jordbruksnämnden att besluta om bidragets storlek.

Det är vidare enligt nämndens uppfattning väsentligt att bidragens nivå inte som hittills varierar med hänsyn till Svensk Ägghandels ekonomi. Medel som anvisas till Svensk Ägghandel för packeribidrag bör således hållas åtskilda från övriga medel. Nämnden vill i detta sammanhang meddela att för närvarande utreds finansieringen, administrationen och kontrollen av packeribidragen. Det är här fråga om att undersöka om avvägningen mellan packeriernas fasta och rörliga avgifter är lämplig. Fr. o. m den 1 juli 1988 har den fasta årsavgiften som ett led i denna översyn sänkts från 48 000 kr. till 32 000 kr. Dessutom har en liten sänkning av gränsen för lägsta årsinvägning för att få vara med i kvalitetskontrollen skett.

Äggproduktionen i norra Sverige har särskilda problem med hänsyn till transportkostnader och klimat m. m. Till packerierna i norra Sverige utgår ett förhöjt packeribidrag. Det är enligt nämndens uppfattning nödvändigt med någon form av stöd till den norrländska äggproduktionen om någon nämnvärd produktion skall kunna bibehållas. I och för sig kan detta stöd finansieras på olika sätt t. ex. via statsbudgeten eller som nu genom interna medel. Det är av regionalpolitiska skäl angeläget att nivån på norrlandsstödet ses över. Statens jordbruksnämnd fick den 30 juni 1988 regeringens uppdrag att se över pristödet till jordbruket i norra Sverige. Nämnden avser även att behandla frågan om stöd till äggproduktionen inom ramen för nämnda översyn.

Sammanställning av remissyttranden över jordbruksnämndens utredning Konsekvenser av en avreglering av prisregleringen för ägg

Prop. 1988/89: 140
Bilaga 4

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över rapporten avgetts av kommerskollegium, näringsfrihetsombudsmannen (NO), statens pris- och konkurrensverk (SPK), konsumentverket (KoV), lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk, statens jordbruksnämnds konsumentdelegation, statens industriverk (SIND), statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), skogs- och jordbrukets forskningsråd, länsstyrelsen i Jämtlands län, Föreningen föder och spannmål, Grossistförbundet Svensk handel, Kooperativa förbundet (KF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svenska lantarbetareförbundet, Svenska livsmedelsarbetareförbundet, Svensk fjäderfäkötscl. Sveriges livsmedelsindustriförbund (SLIM) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

1 Allmänna synpunkter

1.1 Kommerskollegium konstaterar att det område som berörs av den nu föreliggande utredningen avser en av de ekonomiskt sett minsta sektorerna inom jordbruksområdet. — — — Med hänsyn till den relativt svaga areella anknytningen är äggproduktionen i huvudsak att jämföra med industriell produktion. — — —

Kollegiet förordar en så långtgående liberalisering som möjligt på äggområdet. Med hänsyn till att flertalet övriga länders marknader för ägg är föremål för reglering synes det dock inte rimligt att Sverige nu ensidigt genomför en total liberalisering på området.

1.2 Näringsfrihetsombudsmannen: Liksom andra regleringar på jordbruksområdet synes regleringarna inom äggnäringen varken ha åstadkommit balans på marknaden, som haft en permanent överskottsproduktion sedan mitten av 1970-talet, eller en tillfredsställande lönsamhet i producentledet. — — — En friare marknad skulle kunna leda till en volympassning i branschen, vilken på sikt kan ge en bättre resursallokering och högre lönsamhet för kvarvarande företag. Vid en analys av regleringssystemet är det av vikt att notera att från beredskapspolitisk synpunkt är produktionen av ägg av mindre betydelse än många andra verksamheter i jordbruket, t. ex. mjölkproduktionen. Produktionen av ägg är dessutom från planeringssynpunkt förhållandevis kortsiktig.

1.3 Statens pris- och konkurrensverk delar utredningens slutsats att en avreglering är möjlig och skulle medföra positiva effekter för samhället.

Statens jordbruksnämnd har dock i sin konsekvensbeskrivning redovisat en alltför negativ bild av avregleringens effekter då man i sin analys haft en något snäv utgångspunkt. Viktiga aspekter som bl. a. tillgången av importägg och svenska konsumenters efterfrågan har inte analyserats fullständigt.

1.4 Konsumentverket har tidigare framfört att en avreglering av jordbruksstödet är väl motiverat från konsumentsynpunkt bl.a. därför att stödet fungerar dåligt både vad gäller matens kvalitet och pris. Verkets uppfattning är att efterfrågan skall vara avgörande för produktionens storlek samt att ansvaret för en överproduktion bör ligga på jordbruket.

1.5 Lantbruksstyrelsen instämmer i huvudsak med utredarnas bedömningar och har ingen erinran mot att steg 1 och 2 i regleringen genomförs. Styrelsen delar uppfattningen att överskottsproblem i möjligaste mån bör lösas via pris och marknad. Styrelsen är negativ till åtgärder som kan medföra betydande införsel av ägg.

Styrelsens veterinära expertis anser att risken för överföring av smittsamma sjukdomar med ägg inte är obetydlig. Det är därför av vikt att införsel endast sker från länder fria från i första hand Newcastle Disease. I dagsläget är införsel av färska ägg således endast möjlig från Danmark, Finland och Norge. Det är inte troligt att en utökning till fler länder blir aktuell inom de närmaste åren eftersom sjukdomen har en världsomfattande spridning och vaccination är en allmänt använd bekämpningsmetod. — — —

1.6 Livsmedelsverket: Från de utgångspunkter som livsmedelsverket har att bevaka vill verket framföra den allmänna synpunkten att minskad äggprisreglering torde för konsumenterna komma att på sikt medföra fördelar. — — — En avreglering av äggmarknaden måste enligt jordbruksnämnden ske stegvis och på flera års sikt. Så länge regleringen finns kvar bör regleringsmedel användas för att främja äggkvaliteten.

1.7 Jordbruksnämndens konsumentdelegation: Mot bakgrund av att äggproduktionen är förhållandevis väl avgränsad från övrig jordbruksproduktion, samtidigt som äggen ur beredskapssynpunkt har en underordnad roll, finner konsumentdelegationen det naturligt att arbetet mot ökad marknadsanpassning börjar med just äggregleringen. Beaktas bör dock att den parlamentariska arbetsgrupp, som är tillsatt för att se över jordbrukspolitiken, kan komma med förslag som inverkar på äggregleringens utformning.

1.9 Statskontoret: Vi har i en följd av yttranden som rört regleringar på jordbrukets område framhållit nödvändigheten av en förenkling och avreglering. Vi anser inte att ägg utgör något undantag utan ställer oss bakom en avveckling av regleringen så långt som sig göra låter. — — — Vidare bör arbetet i den parlamentariska arbetsgruppen inom jordbruksdepartementet avvaktas för att få underlag för en samlad avveckling av regleringar inom jordbruksnäringen.

1.11 Sveriges lantbruksuniversitet delar JN:s generella utgångspunkt att regleringsåtgärder bör undvikas och att prisets och marknadens roll generellt sett bör ökas. En bred erfarenhet visar att flertalet regleringar motverkar sina egna syften — — — och hämmar en sund ekonomisk utveckling.
— — —

SLU är dock tväksam till en särbehandling av äggproduktionen, särskilt om ambitionen är en total avreglering av denna men med bibehållet regleringssystem på övriga produktmarknader. En sådan bör ses i ett större sammanhang innefattande jordbruksproduktionen i dess helhet.

De företagsekonomiska konsekvenserna har endast i begränsad utsträckning behandlats i utredningen. Vid nuvarande lönsamhetsläge i äggproducerande företag är det uppenbart att många äggproducenters ekonomi

skulle allvarligt påverkas av en avreglering. Förslag på detta område måste vara långsiktiga och ge tid och möjligheter till omställning till en ny situation.

Det är möjligt men inte säkert att en avreglerad äggmarknad ger större prisvariation än den nuvarande situationen. Om detta är fallet bör detta i viss mån vara en fördel för mindre producenter, som kan balansera dessa prissvängningar med inkomster från andra grenar i företaget. Dessa har också möjligheter att inrikta sig på nischmarknader för ägg med speciella kvalitetskrav.

1.15 Länsstyrelsen i Jämtlands län: Såväl införande av nya regleringar som förändringar och borttagande av befintliga regleringar måste vara kopplade till målen för jordbrukspolitiken.

Rapporten har i flera avseenden brister som försvårar remissinstansernas arbete. Den innehåller t. ex. onödiga upprepningar, tabeller och diagram med felaktiga sortangivelser etc. och bitvis en mycket svårförståelig svenska, vilket innebär att onödig tid fått ägnats åt att tränga in i materialet. Tid som i stället borde ha ägnats åt att analysera sakfrågan och att värdera rapportens förslag.

Den allvarligaste bristen är emellertid att rapportens analyser av konsekvenserna för prisbildningen, den regionala fördelningen av produktionen, företagets ekonomi m. m. är alltför ytlig och översiktlig. Därigenom försvåras remissinstansernas möjligheter att rätt värdera de olika förslagen. Det gäller speciellt de förslag som benämns steg 2 och steg 3.

1.18 Föreningen foder och spannmål har icke något att invända mot utredningens grundinställning till att tillfälliga regleringsåtgärder i möjligaste mån skall undvikas och att prisets och marknadens roll i stället bör ökas. Denna syn ligger helt i linje med föreningens övergripande positiva inställning till en mer övergripande avveckling av regleringen av det svenska jordbruket.

Det är emellertid mycket viktigt att avvecklingen av prisregleringen för ägg sker i samråd med branschen. Detta för att underlätta en successiv anpassning till de nya förutsättningar som därmed kommer att råda på marknaden.

1.19 Svenska lantägg AB genom Grossistförbundet Svensk handel: Myndigheternas grundläggande uppgifter är att tillgodose konsumenternas behov av tillräcklig mängd ägg av hög kvalitet till rimligt pris. För att detta skall vara möjligt måste producenterna få täckning för sina produktionskostnader, en arbetsersättning som motsvarar normal lönenivå och klara besked om framtida jordbrukspolitik så att de vågar fortsätta med produktionen.

Hittillsvarande jordbrukspolitik, administrativa organ och regleringar har tillgodosett konsumenternas och producenternas behov i stort sett på ett mycket bra sätt. — — —

Äggproduktionen kommer inom de närmaste åren att sjunka betydligt under självförsörjningsbehovet på grund av djurskyddsbestämmelserna — — — . Detta är allvarligt då kontinuerliga överskott ej finns på världsmarknaden och säsongmässiga efterfrågesvängningar tidsmässigt sammanfaller med de svenska. Produktionsformerna är på alla sätt sämre utomlands och äggkvaliteten lägre. — — — Regleringskostnaderna för ägg har under senare år ökat i alltför hög grad och tillfälliga regleringsåtgärder har lett till stimulans för utbyggnad av alltför stor produktionskapacitet. Denna elimineras nu genom djurskyddsreglerna vilka också hindrar snabb utbyggnad

av ny kapacitet. Frågan om avreglering har i denna situation i hög grad mist sin aktualitet.

— — —. Konsekvenserna ur samhällsfinansiella synpunkter och för de av regleringarna berörda parterna har utretts ofullständigt och bör klargöras närmare innan något beslut fattas.

1.21 Kooperativa förbundet har i flera remissyttranden exempelvis över LMK, LMU, ESO och FOA-utredningarna framfört åsikten att pris, konkurrens och lönsamhet är de effektivaste medlen för att framdeles uppfylla konsumentmålet och nå en eftersträvd produktionsbalans och tillfredsställande lönsamhet inom jordbruket.

KF har därför en positiv inställning dels till utredningens syfte att utreda former för och konsekvenser av en "avveckling" av prisregleringen för ägg, dels till jordbruksnämndens deklarerade grundinställning att prisets och marknadens roll bör ökas.

Regeringen har — — — tillsatt en parlamentarisk utredning med uppgift att se över hela jordbrukspolitiken. Det borde därför, enligt KF:s uppfattning, finnas anledning att låta äggutredningen ingå som en del i den parlamentariska gruppens arbete så att åtgärder inom äggregleringen synkroniseras med andra eventuella ingrepp i jordbruksprisregleringen.

1.23 Lantbrukarnas riksförbund: — — — Det finns ingen grund för att söka en särbehandling av äggproduktionen vad gäller den principiella tillämpningen av prisregleringen. Effekterna av en avreglering och av den nya djurskyddslagstiftningen måste analyseras i ett sammanhang.

En stor del av rapporten ägnas åt beskrivningar av prisregleringen för ägg, produktion och konsumtion, prisbildningsteori m. m. Vidare lämnas en ingående redogörelse för storproduktionsregleringen.

Analysavsnittet är däremot jämförelsevis kort. Enligt regeringens uppdrag skulle utredningen bl. a. omfatta en redovisning av konsekvenserna av en avveckling för produktionen, konsumentpriserna, regleringsökonomi och råvarukostnadsutjämnningen. Vidare skulle effekterna från handelspolitiska, regionalpolitiska och statsfinansiella synpunkter redovisas.

Flera av de ovan nämnda aspekterna berörs ytligt eller inte alls i utredningen. Analysen förefaller främst vara inriktad på administrativa aspekter och saknar i hög grad den koppling till enskilda producenters förutsättningar och ekonomi som borde ingå i ett beslutsunderlag av detta slag. Möjligheterna att dra nytta av erfarenheter från andra länder har inte heller utnyttjats. Materialet behöver därmed kompletteras på flera områden.

1.25 Svenska lantarbetareförbundet: — — — Vi anser det vara av vikt att påpeka att det sedan direktiven för utredningen lades fast har beslutats om en ny djurskyddslag, som kommer att fördyra produktionen i Sverige jämfört med omvärlden.

1.26 Svenska livsmedelsarbetareförbundet: Det finns — — — ingen anledning att i dag särbehandla äggregleringen och därmed riskera låsningar som försvårar arbetet med att skapa en bättre generell jordbrukspolitik. — — — Så vitt vi kan förstå måste frågan om äggregleringen samordnas med den övriga jordbrukspolitiken och därför hänskjutas för överarbetning till den sittande parlamentariska arbetsgruppen för livsmedelspolitiken.

Nödvändiga förbättringar i fråga om djurskydd, miljöpolitik, regionalpolitik och kvalitet bör lämpligen skötas i särskild ordning och därför utanför jordbruksregleringens ram.

1.28 Svensk fjäderfäskötsel: Utredningen är enligt föreningens uppfattning ofullständig i fråga om konsekvenserna av en avreglering sådana de kan förväntas drabba såväl producenter som konsumenter.

Föreningen anser det dessutom olyckligt ur ett flertal synpunkter att överväga så genomgripande förändringar av förutsättningarna för svensk äggproduktion i ett skede då näringens framtid till följd av ovisshet om effekten av ny lagstiftning (djurskydd, livsmedel, kvalitetsbetalning) är näst intill omöjlig att överskåda.

1.29 Sveriges livsmedelsindustriförbund instämmer i jordbruksnämndens bedömning att en avveckling av prisregleringen för ägg skulle kunna ske. Något behov av en prisreglering på äggområdet föreligger ej enligt SLIM:s mening. Det formella stödet för en avveckling finns också enligt SLIM i 1985 års livsmedelspolitiska beslut där det anges att "stödet (till jordbruket) bör liksom nu lämnas som ett prisstöd i huvudsak genom ett gränsskydd som vid behov kompletteras med marknadsreglerande åtgärder (jordbruksprisreglering).

SLIM anser därför att en så långtgående liberalisering och avreglering som möjligt bör genomföras på detta område. Det faktum att andra länders marknader för ägg är föremål för reglering gör dock att en fullständig liberalisering inte är möjlig. Att ensidigt öka konkurrensen på den svenska marknaden genom ett ensidigt borttagande av gränsskyddet, vilket skulle innebära att den svenska produktionen slogs ut, är ingen betjänt av. En fullständig avreglering måste därför ske ömsesidigt.

2 Steg 1 Borttagande av den differentierade storproduktionsavgiften

2.2 Näringsfrihetsombudsmannen: Med den lösning NO – – – förordar finns – – – inga motiv till en storproduktionsavgift. Såsom framkommer i utredningen har den ej heller haft avsedd effekt främst på grund av att det finns effektiva tillvägagångssätt att kringgå avgiften och att de företag som ålagts att betala avgiften har kunnat kompensera sig för denna genom att vältra över kostnaden till nästkommande led i produktionskedjan. Om en progressiv avgift för ökad produktionsvolym skall vara effektiv krävs att denna utgör en högre kostnad än vad vinsten blir av att utnyttja stordriftsfördelar. Ett dylikt system är emellertid så kontraproduktivt att det ej är acceptabelt. Dessutom har storproduktionsavgiften visat sig svår att administrera, varför denna avgift under alla förhållanden bör tas bort.

2.5 Lantbruksstyrelsen har ingen erinran mot utredningens förslag under steg 1. Ett slopande av avgiften i nuläget torde ej medföra någon utbyggnad av de större företagen med hänsyn till bestämmelserna i den nya djurskyddslagen. – – –

2.7 Jordbruksnämndens konsumentdelegation: Storproduktionsregleringen bör avskaffas främst beroende på att den bidrar till högre konsumentpriser och ett mindre rationellt resursutnyttjande. Begränsade möjligheter till att identifiera avgiftsskyldiga storproducenter har bidragit till en låg måluppfyllelse och höjda kostnader för såväl stat som konsumenter och producenter.

2.11 Sveriges lantbruksuniversitet stöder förslaget att avskaffa den särskilda storproduktionsavgiften. Det kan ej anses vara klarlagt att storproduktion av ägg i sig ger sådana nackdelar att man därför upprätthåller en särbehandling. En dylik särbehandling förekommer inte inom andra delar av näringslivet. Miljö- och djurskyddshänsyn bör som framhålles av JN knytas till åtgärder inom det senare området.

2.15 Länsstyrelsen i Jämtlands län: Enligt länsstyrelsens uppfattning bör styrmedel vara så direkta som möjligt. Den nuvarande differentierade produktionsavgiften bör således i första hand ersättas av direkta begränsningar av företagsstorlek i avsikt att stödja familjejordbruket och speciella miljökrav för att uppnå miljömålet.

Eftersom dessa avgifter använts till att finansiera överskottshanteringen och eftersom länsstyrelsen förutsätter en fortsatt sådan hantering måste en alternativ finansiering ordnas. Länsstyrelsen delar i detta avseende rapportens synpunkter om en generell produktionsavgift. Denna avgift bör dock begränsas till att omfatta äggproducenter utanför norrlandslänen. Det är nämligen nödvändigt att ta viss hänsyn till de regionala skillnaderna i fördelning av produktion och konsumtion. Det kan såväl av regionalpolitiska som beredskapsskäl inte vara rimligt att producenter i Norrland skall bekosta överproduktionen hos de stora producenterna i södra Sverige så länge som produktionen i Norrland understiger konsumtionen.

Om det anses möjligt att införa en generell produktionsavgift kombinerad med direkta storleksbegränsningar bör avgiften differentieras kraftigare så att den verkligen får den avsedda effekten — — —.

2.19 Svenska lantägg AB genom Grossistförbundet Svensk handel: En differentierad avgift är i och för sig befogad men då den ej kan administreras på ett tillfredsställande sätt vill vi tillstyrka att den avskaffas. Någon annan form av stöd för produktion i begränsad skala och i avlägsna områden t. ex. Norrland bör införas. Grundavgiften bör i fortsättningen tas ut i kläckeriledet och belasta samtliga försålda unghöns.

2.21 Kooperativa förbundet instämmer i att den stafflade storproduktionsavgiften tas bort och att den kan ersättas med en enkel odifferentierad avgift. KF är också positivt till förslaget att åtgärder av miljö- och djurskyddsskäl inte bör styras med prisregleringsinstrument utan via miljöskydds- eller djurskyddslagstiftning.

2.23 Lantbrukarnas riksförbund: I avsnitt 6.3 konstateras att en ökning av de allra största besättningarna har skett sedan storproduktionsavgiften infördes. Samtidigt ställs frågan "hur utvecklingen hade varit om inte storproduktionsregleringen existerat". Längre fram i samma avsnitt dras slutsatsen att produktionsstrukturens utveckling inte med säkerhet har samband med avgiftssystemets utformning. Argumentationen är här oklar. Det är naturligtvis svårt att reda ut orsakssambanden när ett investeringsförbud samtidigt har gällt. Med de stordriftsfördelar som finns inom äggproduktionen skulle andelen stora företag sannolikt ha varit större utan dessa styråtgärder.

— — — Med en odifferentierad produktionsavgift kommer belastningen på mindre och medelstora producenter att öka relativt sett och leda till försämrade lönsamhet och utslagning för dessa kategorier.

2.25 Svenska lantarbetareförbundet: Differentierade produktionsavgifter bör upphöra och i fortsättningen vara lika avgift för alla kläckta hönor.

2.28 Svensk fjäderfäskötsel har på denna punkt inga crinringar mot nämndens förslag eller de överväganden som görs beträffande konsekvenserna av storproduktionsavgifternas ersättande med en likformig avgift. I den mån kostnader därmed i otillbörlig grad skulle komma att övervältras på mindre producenter och/eller till avsevärt förfång drabba Norrlands-länen, torde emellertid böra göras till föremål för närmare utredning.

3 Steg 2 och steg 3 — Begränsning av överskottsfinansieringen resp. enbart gränsskydd

3.1 Kommerskollegium: En viktig målsättning bör enligt kollegiets mening vara att ta bort incitamenten för den nuvarande överskottsproduktionen av ägg i Sverige. Detta mot bakgrund av de betydande extrakostnader som denna, till följd av jordbruksregleringens utformning, medför för de svenska konsumenterna. Kollegiet förordar mot denna bakgrund, — — — en avreglering i enlighet med steg 3 i jordbruksnämndens rapport, vilket bl. a. skulle innebära ett avskaffande av nuvarande exportstöd. Kollegiet vill dock i sammanhanget understryka att en avreglering på området bör genomföras under en övergångstid som ger producenterna rimlig tid att anpassa sig till de nya förutsättningar som därvid kommer att gälla.

— — — Enligt kollegiets mening är, bl. a. att döma av överskottsproduktionens omfattning, det svenska gränsskyddet för ägg för närvarande högt. Det bör därför prövas huruvida nuvarande gränsskydd kan sänkas. Gränsskyddet bör till sin form även fortsättningsvis utgöras av en rörlig avgift.

Med hänsyn till att enbart ett fåtal länder är tillåtna för import till Sverige synes det tveksamt om, i ett läge där den svenska marknadsregleringen för ägg avvecklas, tillräckliga leveranser av importägg kommer att kunna erhållas för att täcka en konsumtion av nuvarande omfattning. En följd kan bli kraftiga prisvariationer med bl. a. säsongmässigt höga priser. Frågan aktualiseras då huruvida det är möjligt att — utan otillbörliga risker för att till Sverige sprida Newcastlejukan — bredda importmöjligheterna, exempelvis genom att tillåta import från vissa (osmittade) regioner inom de länder som har Newcastlejukan. Även andra förfaranden kan eventuellt komma i fråga. Någon närmare prövning av de risker och komplikationer som aktualiseras i ett sådant sammanhang har inte gjorts. För att få en närmare uppfattning härom torde synpunkter i frågan behöva inhämtas från fackmyndigheterna i dessa frågor (lantbruksstyrelsen och statens veterinärmedicinska anstalt).

3.2 Näringsfrihetsombudsmannen anser — — — att överskottsfinansieringen bör tas bort. Däremot kan det synas försvarligt att behålla ett rörligt gränsskydd, så länge världsmarknaden ej är avreglerad. Därutöver synes ett gränsskydd möjligen vara försvarligt under en övergångstid med hänsyn till att näringen kan behöva en mjukare övergång till friare förhållanden. — — — NO förordar mot denna bakgrund steg 3 med den reservationen att även gränsskyddet på sikt avvecklas.

Enligt NO:s uppfattning lär man inte kunna komma till rätta med överskottsproblematiken förrän man avreglerat så mycket att den enskilde äggproducenten känner av tydliga signaler från marknaden i form av prisändringar. Överskottsfinansieringen i förening med gränsskyddet har medfört att marknaden inte givit tillräckligt tydliga signaler. — — —

3.3 Statens pris- och konkurrensverk anser att JN:s slutsatser i stort är riktiga sett ur en statisk teoretisk synvinkel. Om man för analysen väljer

ett mer dynamiskt angreppssätt och även värderar motverkande faktorer blir resultaten inte lika givna. Exempel på sådana faktorer som talar för en fortsatt svensk äggproduktion även vid en mer eller mindre total avreglering är att det redan i dag finns konsumenter som är beredda att betala ett betydligt högre pris för t. ex. sprättägg trots att det inte finns någon objektivt fastställbar skillnad i smak utan endast en skillnad i produktionsmetod. Det är inte osannolikt att många konsumenter skulle vara beredda att betala ett högre pris för svenska ägg med kvaliteter som färskhet, "gladare" höns etc.

Även på utbudssidan finns faktorer som har stor betydelse för möjligheten till importkonkurrens. I JN:s analys saknas en genomgång av möjligheterna till en ökad import av ägg i tillräcklig omfattning för att möta en ökad svensk efterfrågan.

3.4 Konsumentverket ställer sig positivt till de av utredningen föreslagna stegen 1, 2 och 3.

3.5 Lantbruksstyrelsen: Avsikten med skisserade förändringar under steg 2 är att i ökad utsträckning styra marknadsbalansen med gränsskyddet och priset. Lantbruksstyrelsen instämmer i att priset måste få tillåtas spela en större roll i hanteringen av överskottsproduktionen eftersom det är det enda effektiva medlet (om man inte vill ha en fullständig produktionsreglering med de nackdelar det medför). — — —

Föreskrifterna till den nya djurskyddslagen kommer däremot — — — att medföra en sådan minskning av värphönsbeståndet att överskottsproblemen löses, åtminstone temporärt. Om därefter nya tendenser till överskottsproduktion visar sig är det värdefullt om priset i högre grad än hittills kan användas för att bibehålla marknadsbalansen. Långsiktigt torde detta vara det bästa även för producenterna som därigenom får "rätt signal" och undviker felinvesteringar.

— — — Lantbruksstyrelsen finner att steg 3 — — — kan leda till såväl starkt försämrad lönsamhet i näringen som otillräcklig självförsörjning på ägg inom landet. Steget har även negativa konsekvenser ur regionalpolitisk synpunkt och kommer att gynna de marknadsmässigt bäst belägna företagen.

3.7 Jordbruksnämndens konsumentdelegation förordar — — — en marknadsprissättning med införselavgifter eller annat gränsskydd, enligt steg tre. Den marknadsbalans som ges av de nya föreskrifterna om utrymme för värphöns ger naturliga förutsättningar för en sådan övergång. Borttagandet av finansiering till överskottshantering bör således ske i fas med att den nya djurskyddslagen börjar tillämpas.

3.9 Statskontoret: Jordbruksnämndens genomgång av konsekvenser av äggregleringen och ett avskaffande av densamma visar att de marknadsreglerande åtgärder som vidtagits endast haft effekt på kort sikt och att regleringarna fött nya regleringar. Kontroll av efterlevnad och administration av regleringssystemet är resurskrävande och man kan ifrågasätta om systemet kan skötas korrekt.

— — — Åtminstone steg 1 — 3 i avregleringen enligt jordbruksnämndens förslag bör genomföras.

3.11 Sveriges lantbruksuniversitet: Den nya djurskyddslagen kommer, under förutsättning att de förslag som nu behandlas inom lantbruksstyrelsen accepteras, mycket snart att begränsa antalet platser för värphöns genom

att beläggningen av burarna minskas från 4 till 3 hönor. Dessa nya beläggningsföreskrifter kommer sannolikt att gälla från hösten 1989 och får fullt genomslag i produktionen i början av 1991. Följden härav blir en väsentlig minskning av produktionen. Nyinvestering i burhållningssystem är mindre sannolik. Andra system är under utveckling men osäkerheten om dessa är ännu alltför stor för att stimulera till omfattande investeringar. Interna marknadsregleringar i jordbruket är svåra att motivera ur principiell synpunkt och de tenderar att skapa överskott. Avveckling av dessa medför dock omställningsproblem för producenterna, i synnerhet om överproduktionen är stor. En samordning av avvecklingsåtgärder med exempelvis åtgärder på djurmiljöområdet, som förväntas ge en produktionsminskning, bör därför eftersträvas.

3.15 Länsstyrelsen i Jämtlands län: Förslaget om att minska antalet hönor per bur från fyra till tre kommer troligen att ta bort eller i vart fall minska överskottet. — — —

Att helt slopa möjligheterna till finansieringen av överskottet skulle enligt länsstyrelsens uppfattning — — — slå hårdast mot de mindre producenterna och de mindre packerierna och således vara ytterst negativt för Jämtlands län och Norrland i övrigt.

— — — Jordbruksnämndens analys ger — — — inget klart svar på vad som kommer att hända om överskottsfinansieringen tas bort varför länsstyrelsen avstyrker att steg 3 genomförs. Länsstyrelsen anser dock att någon form av inskränkning av Svensk ägghandels möjligheter till överskottsfinansiering bör göras. Inskränkningens utformning och storlek bör emellertid studeras vidare och på nytt remitteras innan beslut fattas.

3.19 Svenska lantägg AB genom Grossistförbundet Svensk handel: — — — Regleringar av nuvarande form måste finnas kvar då säsongvisa överskott kan förekomma trots att den totala produktionen per regleringsår kan ligga under självförsörjningsbehovet. — — —

3.21 Kooperativa förbundet: Steg 2 bedömer KF som en övergångsform till steg 3. Det enda skydd som staten ställer till förfogande är gränsskyddet i steg 3. Branschen får själv ombesörja eventuell export av överskottsproduktionen, KF är tilltalat av förslagen i steg 3 enär graden av marknadsökonomi är stor. KF vill dock hänvisa till vad som — — — anförts beträffande synkronisering med åtgärder inom jordbruksprisregleringens övriga avsnitt.

3.23 Lantbrukarnas riksförbund: — — — Med den låga efterfrågeelasticitet som gäller för baslivsmedel, inte minst ägg, utgör marknadsregleringen ett nödvändigt skyddsnät för de drastiska prisfall som annars skulle bli följden om överskott måste avsättas direkt på den inhemska marknaden.

En begränsning av regleringsföreningens möjligheter till marknadsreglerande åtgärder kommer dels att leda till större prisvariationer, dels till en sänkt genomsnittlig prisnivå. Effektens storlek avgörs av vilken ekonomisk eller volymmässig begränsning som fastställs.

Om man önskar åstadkomma en ökad marknadsanpassning i socialt acceptabla former krävs även fortsättningsvis en prissättning med koppling till jordbrukets produktionskostnader och inkomstutveckling, vilket i sin tur kräver ett system med mittpris och prisgränser. Detta är en avgörande jordbrukspolitisk fråga.

Av kommentarerna — — — framgår varför möjligheterna att vidta marknadsreglerande åtgärder är nödvändiga. Ett borttagande av mark-

nadsregleringen skulle medföra drastiskt ökade prisrörelser. Möjligheterna att avsätta ens säsongmässiga överskott på den inhemska marknaden måste betraktas som ytterst begränsade. Produktionen skulle därmed tvingas ned under självförsörjningsnivån, eftersom förutsättningar saknas för marknadsreglerande åtgärder utan statlig medverkan.

— — — En viss sänkning av konsumentpriset är trolig, men det finns i praktiken inte grund för att göra antaganden om någon "automatik".

— — —

3.25 Svenska lantarbetareförbundet: Att en kortsiktig administrativ prisstyrning skulle kunna påverka produktionens storlek, tror vi inte på. Nuvarande system med prisgränser bör finnas kvar, eventuellt med större spännvidd. Prisgränserna fastställs vid förhandlingar. Det innebär att såväl sänkning som höjning av gränserna kan ske. En sådan prisstyrning minskar behovet av marknadsreglerande åtgärder.

3.28 Svensk fjäderfäskötsel instämmer i stort i vad nämnden anfört om de konsekvenser den upptagit till diskussion. — — —

Nämnden synes enligt förningens uppfattning överskatta effekterna av en prispress och de signaler till produktionsminskning som en sådan skulle ge. — — —

— — — Under alla omständigheter kommer i en produktion som står under en stark prispress äggkvaliteten att sjunka, medan däremot priset till konsument med stor sannolikhet och enligt all erfarenhet kommer att förbli opåverkad.

3.24 Sveriges livsmedelsindustriförbund förordar — — — en avreglering i enlighet med steg 3 i nämndens utredning, dvs. ett avskaffande av den nuvarande marknadsregleringen, men ett bibehållande av ett gränsskydd på området. — — —

4 Steg 4 och steg 5 — Borttagande av gränsskydd men foder till VM-pris resp. total avreglering

4.4 Konsumentverket: Steg 4 och steg 5 är enligt verkets mening omöjliga att ta ställning till.

4.5 Lantbruksstyrelsen bedömer steg 4 och 5 som helt oacceptabla med hänsyn dels till de förväntade ekonomiska konsekvenserna för företagarna, dels det sannolikt mycket stora importbehovet för ägg. — — —

4.7 Jordbruksnämndens konsumentdelegation: Steg fyra och fem förhindras av att världsmarknadsläget för närvarande präglas av överskott, låga internationella priser och protektionism. Ett ensidigt svenskt borttagande av gränsskyddet, som innebär att en stor del av de svenska äggproducenterna slås ut, kan på sikt bli ofördelaktigt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

4.9 Statskontoret: — — — När det gäller borttagande av gränsskydd bör detta ske i samma mån som omvärlden vidtar sådana åtgärder. Vidare bör arbetet i den parlamentariska arbetsgruppen inom jordbruksdepartementet avvaktas för att få underlag för en samlad avveckling av regleringar inom jordbruksnäringen.

4.12 Statens veterinärmedicinska anstalt har i första hand givit synpunkter på smittskyddsaspekten och livsmedelshygienen vid en situation med ökad import (steg 3—4).

Under de senaste åren har salmonella i ägg blivit ett stort livsmedelshygieniskt problem i många länder. — — — Det är i dag svårt att veta hur situationen utvecklas, men om många länder får problem med att garantera att de producerar salmonellafria ägg, kan det bli svårt att hitta godtagbara importörer. Kan däremot svenska äggproducenter garantera salmonellafria ägg kan det bli aktuellt med export.

4.15 Länsstyrelsen i Jämtlands län delar jordbruksnämndens uppfattning om att det inte är möjligt att ta bort gränsskyddet och samtidigt behålla en svensk äggproduktion av nämnvärd omfattning. — — —

4.18 Föreningen foder och spannmål: — — — I fråga om borttagandet av gränsskyddet vill föreningen — — — betona vikten av att en sådan inte görs ensidigt utan föregås av internationella överenskommelser om en global avveckling.

4.19 Svenska lantägg AB genom Grossistförbundet Svensk handel: Steg 3—5 betraktar vi som orealistiska och avstår därför från närmare kommentarer. Dessa steg skulle leda till betydande problem för såväl konsumenter som producenter och medföra betydande negativa effekter ur samhällsekonomisk synpunkt. Sverige kan inte ensidigt avveckla regleringssystemet i snabbare takt än omvärlden. Hänsyn måste också tas till att den svenska äggproduktionen belastas av extra kostnader för miljöåtgärder m. m.

4.21 Kooperativa förbundet: Steg 4 och 5 anser KF inte är möjliga att genomföra så länge andra länder genom gränsskydd stödjer sin jordbruksproduktion.

4.23 Lantbrukarnas riksförbund: Dessa alternativ måste — — — betraktas som orealistiska under överskådlig tid. Som framgår av kommentarerna till de tidigare stegen i en tänkt avreglering är bibehållande av gränsskydd och möjligheter till marknadsreglering förutsättningar för en fortsatt inhemsk äggproduktion. — — —

4.25 Svenska lantarbetareförbundet: Det är viktigt att ett gränsskydd finns kvar för att säkra en inhemsk produktion och vid fastställande av nivån på detsamma bör man taga hänsyn till produktionskostnaderna inom landet. En strävan måste vara att likrikta export- och importskydd med övriga länder, framför allt inom EG. I detta sammanhang måste hänsyn tagas till våra krav på djurskydd samt foderpriser.

4.28 Svensk fjäderfäkötsel: Nämnden tar — — — lätt på frågan om eventuellt uppkommande importbehov. Det bör i det sammanhanget påpekas att också frånvaron i vårt land av Newcastle sjukdom liksom av behovet att vaccinera mot denna och ett flertal andra virussjukdomar utgör en viktig del i orsakerna till Sveriges i förhållande till omvärldens höga äggkvalitet.

Äggimport medförande risker för införande i landet av dessa sjukdomar kommer därmed att utgöra ytterligare ett hot mot äggkvaliteten. Icke heller är vaccination någon garanti för en opåverkad äggkvalitet. Samma risker för konsumenterna med ett mer eller mindre konstant importbehov

5 Kvalitetskontroll och kvalitetsbetalning av ägg — uppräknig av bidragen

5.1 Kommerskollegium delar den uppfattning som kommer till uttryck i målsättningen om att livsmedel bör hålla en hög kvalitet. Inom ramen för målsättningen om en så långtgående avreglering som möjligt är det dock enligt kollegiets mening inte orimligt att näringen själv svarar för den kvalitetsmärkning och kvalitetskontroll som kan anses vara erforderlig på detta område. — — —

I anslutning till märkningsfrågan vill kollegiet erinra om att runmärkningen har sitt ursprung i de föreskrifter om kvalitetskontroll som infördes på 1930-talet och som då endast avsåg exportägg. Märkningsbestämmelserna för exportägg gäller för övrigt allttjämt (se SFS 1958:528). Kollegiet vill för sin del ifrågasätta nödvändigheten av bestämmelser om obligatorisk märkning vad gäller exportägg (inget hindrar dock en fortsatt sådan märkning på frivillig väg) och föreslår därför att en omprövning görs av dessa bestämmelsers fortsatta giltighet.

5.2 Näringsfrihetsombudsmannen: — — — I ett yttrande över betänkandet (SOU 1986:25) "Kontroll av livsmedel" anförde NO att det är svårt att förstå varför det skall finnas ett organ med myndighetsliknande uppgifter som kontrollerar att ägg har en hög och jämn kvalitet. Naringen bör vara fullt kapabel att på egen hand tillse att ägg håller en kvalitet som passar de svenska konsumenterna och duger för eventuell export. — — —

5.3 Statens pris- och konkurrensverk: — — — SPK menar — — — att kvalitetskontroll kan vara frivillig och genomföras utan statlig reglering. Kostnaden för en kvalitetsmärkning bör bäras av de konsumenter som efterfrågar och upplever en sådan som värdefull. — — —

5.4 Konsumentverket: Vad gäller kvalitetskontrollen för ägg har verket i sitt remissyttrande över utredningen *Betalning för bra matkvalitet* framfört att det är tveksamt om själva kontrollen och den tillhörande märkningen är anpassade till konsumentbehovet.

5.5 Lantbruksstyrelsen instämmer i utredningens förslag.

5.6 Statens livsmedelsverk tillstyrker — — — jordbruksnämndens förslag till kvalitetsstöd.

5.7 Jordbruksnämndens konsumentdelegations principiella inställning är att näringen själv bör ansvara för att kvaliteten på produkterna upprätthålls. — — — KD skulle emellertid kunna acceptera att packerbidragen tills vidare kvarstår enligt JN:s förslag, under förutsättningen att bidraget finansieras med medel som i vilket fall som helst hade tillförts producenterna.

5.11 Sveriges lantbruksuniversitet delar JN:s synpunkter att god produktkvalitet skall främjas. Den föreslagna avvecklingen av nuvarande burhållningssystem medför i ett övergångsskede vissa risker för sämre

äggkvalitet i avvaktan på att fullgoda alternativ kan utvecklas. I ett sådant läge kan en särskild stimulans till hög produktkvalitet vara motiverad.

5.12 Statens veterinärmedicinska anstalt: Ur livsmedelshygienisk synpunkt är det viktigt att ha en kvalitetskontroll med genomlysning av ägg.

När den nya djurskyddslagens intentioner förverkligas och hönsen får tillgång till ströbädd och värpreden kan golvägg bli ett problem som behöver uppmärksammas.

Ägg som ligger i smutsigt golvströ skadas lätt och kan lätt bli invaderade av bakterier. En liten risk finns också att spolmask kan inkorporeras i ägg från golvhöns.

SVA anser därför att en kvalitetskontroll bör utvidgas ur livsmedelshygienisk synpunkt.

5.19 Svenska lantägg AB genom Grossistförbundet Svensk handel: Beträffande kvalitetsstöd anser vi det vara angeläget att detta förstärks. — — — KMÄ-kontrollen bör utvidgas att även omfatta egenskaper som smak, luft, färg samt foderråvarornas inverkan på äggkvaliteten. Kvalitetsbidragen till packerierna bör höjas för att återställas till gällande penningvärde. Därigenom erhålles nödvändig stimulans för utökat kvalitetsarbete vars resultat direkt kommer konsumenterna till del.

5.21 Kooperativa förbundet delar utredningens förslag att packeribidraget bör behållas och räknas upp för att bevara och helst höja kvaliteten på ägg.

5.23 Lantbrukarnas riksförbund: Det behöver knappast påpekas att kvalitetskontrollens betydelse skulle bli än större i en situation med ökad import. — — — En avsevärd utökning av kvalitets- och sanitärkontrollen skulle därmed vara absolut nödvändig.

5.25 Svenska lantarbetareförbundet: En god kvalitet är angelägen på alla ägg. Ett införande av obligatorisk kvalitetskontroll av alla ägg som går genom handeln bör ske. Ekonomiska ersättningar för kvalitetskontrollen bör ökas för att få en större genomslagskraft. Kostnaderna för kontrollen skall även fortsättningsvis bäras av näringen.

5.28 Svensk fjäderfäkötsel delar nämndens synpunkter och förslag beträffande kvalitetskontroll. — — —

Föreningen anser — — — mycket tala för en övergång till en obligatorisk kvalitetskontroll av ägg lika väl som av alla andra livsmedel av animaliskt ursprung. Därvid skulle det direkta kvalitetsbidraget kunna slopas och administrationen av kontrollarbete även i övrigt förbilligas.

5.29 Sveriges livsmedelsindustriförbund anser — — — att packeribidraget, som finansieras av produktionsavgifter och införselavgiftsmedel, i syfte att förbättra äggkvaliteten, bör avskaffas. — — — Liksom i andra näringar ankommer det här på de enskilda äggproducenterna och packeriföretagen att ansvara för att kvaliteten på produkterna upprätthålls. Om konsumenterna efterfrågar en kvalitetsmärkning av ägg bör kostnaden för denna avspeglas i priset.

16 Förslag

Med utgångspunkt i utvärderingen lägger nämnden fram följande slutsatser och förslag.

16.1 Behovet av ett samhällsstött kvalitetsarbete

Uppbyggnaden av det nuvarande systemet för kvalitetsdeklaration och kontroll har skett därför att den saluförda matpotatisen tidigare tidvis har varit av så dålig kvalitet att det har ansetts nödvändigt att samhället försökte förbättra förhållandena.

Det är allmänt erkänt att matpotatisens kvalitet har förbättrats betydligt. Fortfarande förekommer dock tidvis en betydande kritik mot kvaliteten på potatisen i butikerna.

Potatisen är ett av de viktigaste baslivsmedlen. Samtidigt utgör matpotatisen en ömtålig färskvara som lätt tar skada vid en felaktig behandling eller förvaring.

Flertalet övriga livsmedel från jordbruket är föremål för en kvalitetsbetalning som stöds av jordbruksprisregleringen.

Tidigare utredare har inte ansett att samhällets stöd av kvalitetsarbetet på matpotatisområdet bör avvecklas.

Av de myndigheter och organisationer som har yttrat sig över livsmedelskontrollutredningens betänkande är det endast två som har framfört att ett samhällsstött kvalitetsarbete inte behövs på potatisområdet (lantbruksstyrelsen och näringsfrihetsombudsmannen). Alla andra instanser har förordat att samhällets kvalitetskontroll skall fortsätta.

Jordbruksprisregleringen för matpotatis är för närvarande inte så utformad att bra kvalitet kan premieras med stöd av regleringen.

Jordbruksnämnden anser därför att det nuvarande deklarations- och kontrollsystemet i princip bör bibehållas. Vissa förändringar bör dock genomföras.

16.2 Ansvarsförhållande mellan olika myndigheter

Livsmedelskontrollutredningen har föreslagit att ansvaret för allt kvalitetsarbete skall läggas på livsmedelsverket. Utredningen föreslår att Miljö- och hälsoskyddsnämnderna skall svara för kontrollen och att SMAK skall få karaktären av serviceorgan för handeln och MHN med JN som tillsynsmyndighet.

Utredningens förslag att SLV skall ha ansvaret för kvalitetsarbetet tillstryks av konsumentverket, SLV, SLU, Kommunförbundet, ICA, SMAK, länsstyrelserna och kommunerna. Att ansvaret skall föras till JN förordas av JN, SPK, Grossistförbundet, KF, LO, LRF samt Livsmedelsarbetareförbundet.

I yttrandena över livsmedelskontrollutredningens förslag anges som skäl till att lägga ansvaret på JN bl. a. att JN är insatt i och arbetar med frågan pris-kvalitet på jordbruksreglerade produkter (SPK). KF anser att utredningens förslag skulle leda till ökad byråkrati och försvåra kontrollarbetet. Ansvaret för kvaliteten på alla jordbruksprodukter bör vara samlat hos JN. Att potatisen främst säljs i obearbetad form gör det logiskt att huvudmannaskapet för kvalitetsarbetet läggs på JN.

LO motiverar sitt ställningstagande med att JN har ansvaret för konsumentmålet i jordbrukspolitiken och att häri ingår att verka för en god kvalitet på jordbruksprodukterna. Liknande motivering framför LRF och Livsmedelsarbetareförbundet.

Flera av de myndigheter som har förordat att SLV får ansvaret för matpotatisens kvalitet framhåller betydelsen av ett enhetligt system och samlat ansvar för alla livsmedel. Ett samlat ansvar och enhetlighet framhålls som viktigt också av dem som förordar JN som huvudmyndighet. Skillnaden i slutsatsen beror sannolikt på att de som förordar SLV utgår från de färdiga livsmedlen och de som förordar JN utgår från råvarorna från jordbruket. Matpotatis utgör ju både råvara och färdigt livsmedel.

De som förordar JN framhåller att SLV även i fortsättningen bör ha kvar ansvaret för den hygieniska kvaliteten. Man framhåller också behovet av ett ökat samarbete mellan SLV och JN i kvalitetsfrågorna.

I det konsumentmål som statsmakterna har angivit för jordbruksprisregleringen och som jordbruksnämnden således har ansvaret för ligger att jordbruket skall producera livsmedel av god kvalitet till rimliga priser. Konsumentmålet skall vara ett med inkomstmålet likställt delmål under livsmedelspolitikens huvudmål.

Konsumentmålet innefattar vidare att konsumenterna skall ges goda möjligheter att välja mellan livsmedel av olika slag och att livsmedlen skall vara fullgoda från kost- och näringssynpunkt. Olika former av kvalitetspåverkan på livsmedel inom livsmedelskedjans olika led måste också följas med uppmärksamhet. En viktig del i jordbruksprisregleringen är således att påverka kvaliteten hos produkterna från jordbruket. Kvalitetsbetalningen är för de flesta jordbruksprodukter en integrerad del av jordbrukspolitiken.

Kvalitetsbetalningen inom jordbruksprisregleringen syftar i första hand till att styra produktionen i jordbruket så att livsmedlen därifrån får en god kvalitet med utgångspunkt i konsumenternas värderingar. Den syftar också till att påverka avelsarbete och växtförädling så att djuregenskaper och växtegenskaper värderas enligt konsumenternas önskemål.

Sammansättning, smak och egenskaper hos de livsmedel som kommer från jordbruket bestäms i hög grad i de led som styrs genom prissättningen (jordbruksproduktion och i viss mån förädling).

En mycket stor del av livsmedlen från jordbruket konsumeras i mer eller mindre oförändrad form. Detta gäller t. ex. mjölk, kött och fläsk, ägg och potatis.

För att jordbruksnämnden skall kunna driva kvalitetsarbetet inom jordbruksproduktionen effektivt är det viktigt att nämnden får ha kvar det

ansvar som den nu har för kvalitetsbetalningen på övriga jordbruksprodukter.

Matpotatis är en färskvara som i huvudsak konsumeras i den form den kommer fram i jordbruket. Det är då särskilt viktigt att det finns ett klart samband mellan de kvalitetsregler som gäller i detaljhandeln och den kvalitetsbetalning som odlarna får. Det vore inte rationellt om olika myndigheter hade ansvaret för konsumentledet resp. producentledet. Eftersom matpotatisens kvalitet helt bestäms genom växtförädling, produktion och hantering som bäst styrs medelst prissättningen bör ansvaret ligga på JN. De uppgifter rörande kvalitetsdeklaration och kvalitetskontroll inom matpotatisområdet som för närvarande åligger lantbruksstyrelsen bör därför överflyttas till JN.

Livsmedelsverket bör emellertid liksom hittills ha ansvaret för de livsmedelshygieniska frågorna.

Som några remissinstanser framhåller bör fasta samarbetsformer etableras mellan SLV och JN. JN har redan tagit upp överläggningar med livsmedelsverket om olika kvalitetsfrågor.

16.3 Kvalitetsdeklarationen

Enligt nuvarande bestämmelser skall uppgift lämnas om potatisens kvalitetsklass och sortnamn vid saluhållande till konsument (förbrukare) av annan än odlare. Genom att odlarna har undantagits från uppgiftsskyldigheten har i praktiken all handel utanför butikerna blivit befriad från skyldigheten att upplysa kunderna om den saluförda potatisens kvalitet. Denna begränsning i uppgiftsskyldigheten har enligt handeln medverkat till en snedvridning av konkurrensen. Sett ur konsumentsynpunkt är det inte bra att konsumenten själv får ta hela ansvaret för kvaliteten när han eller hon köper potatis på annat sätt än i butik. Det torde vara så att den som odlar eller handlar med potatis regelbundet har betydligt större förutsättningar att bedöma kvaliteten än den enskilde konsumenten. Enligt livsmedelslagen är det den som först saluför ett livsmedel som skall ansvara för kvaliteten.

Jordbruksnämnden anser att såväl kraven på konkurrensneutralitet som kraven på att konsumenterna skall få information om kvaliteten på de livsmedel som de köper talar för att deklareringsplikten bör utökas till att omfatta även odlarnas försäljning till konsument, t. ex. torghandel, gårdsbutik och liknande. Självplockning och liknande försäljning på odlingsplatsen bör dock undantas från deklareringsplikten.

Kvalitetsuppgifterna skall enligt nuvarande bestämmelser lämnas på förpackningen om vikten är högst 25 kg. I annat fall får uppgifterna lämnas på märksedel, fraktsedel, faktura eller liknande. Vid saluhållande av oförpackad vara i detaljhandeln skall uppgifterna lämnas på anslag intill varan.

Märkningskravet är mera omfattande för förpackad vara än för vara i lösvikt. Detta kan vara befogat. JN anser emellertid att märkningskraven vid saluhållande av potatis i lösvikt bör utökas. Således bör anslaget vid lösviktsvara förutom uppgift om kvalitetsklass och sortnamn även inne-

hålla uppgift om leverantörens namn och hemort, leveransdag samt anvisning om hur potatisen skall förvaras.

För närvarande får potatis av kvalitet Prima och Extra Prima inte saluhållas i lösvikt annat än i automat. JN anser att denna begränsning bör upphävas.

Jordbruksnämnden föreslår att uppgiften om sortnamn inte skall vara obligatorisk. Den som inte vill uppge sortnamn bör i stället ange sortspecifika egenskaper, däribland kokegenskaper.

Potatis som uppges ha särskilt bra kvalitet måste enligt nuvarande bestämmelser vara SMAK-märkt. SMAK-märket får användas endast av dem som är anslutna till SMAK. JN anser att kravet på medlemskap i SMAK bör upphöra. Det bör räcka med en anmälan till SMAK för att märket skall få användas. SMAK bör dra in rätten att använda märket endast för den som inte uppfyller kraven på märkning av potatisen.

16.4 Kvalitetsklassificeringen

För närvarande finns följande klasser:

- Extra Prima
- Prima
- Ordinär
- Oklassificerad

JN anser att kvalitetskillnaderna skulle bli klarare för konsumenterna om antalet klasser minskade. Dessutom är det förvirrande för konsumenterna att det vid sidan om de tre definierade kvalitetsklasserna finns en klass som kan innehålla vilken kvalitet som helst. Denna ordning har försvårat profilering av kvaliteten i handeln avsevärt.

JN föreslår att klassen Oklassificerad tas bort. Huvudparten av den matpotatis som nu säljs oklassificerad håller kvalitet Ordinär eller högre. De enstaka kontroller som har gjorts på den oklassificerade potatisen tyder på att ca 35 % av denna inte håller kvalitet Ordinär. Med ledning härav och andelen oklassificerad potatis på marknaden kan uppskattas att totalt 20000 ton av den nu saluförda potatisen är av lägre kvalitet än Ordinär. Uppskattningen är mycket osäker. Merparten av denna potatis torde genom bortsortering av grönfärgade knölar, knölar med rötskador eller starka mekaniska skador o. dyl. kunna fås upp i kvalitetsklass Ordinär.

Potatis som är illasmakande, starkt blötkokande eller starkt uppblandad med knölar som är otjänliga till människoföda bör inte få saluföras.

Kravet på att all saluförd matpotatis skall vara av minst kvalitet Ordinär kan normalår inte väntas medföra några problem med undanförelse av underkänd matpotatis. Dock kan kvantiteten underkänd potatis vissa år öka starkt. Den underkända potatisen bör i möjligaste mån användas till foder. Det kan vara lämpligt att användningen till foder stimuleras genom information och i vissa fall organisatoriska åtgärder. Sådana åtgärder har regleringsföreningen SPI tidigare genomfört vid vissa tillfällen. Behovet och arten av åtgärder bör SPI få avgöra från fall till fall.

Endast en mycket begränsad kvantitet Extra Prima har saluförts årligen

hittills. JN anser att klassen kan avskaffas i den obligatoriska klassificeringen. Denna skulle då komma att omfatta endast klasserna Ordinär och Prima.

Prop. 1988/89: 140
Bilaga 5

Det finns för närvarande intresse hos företagen inom potatishandeln att profilera sig genom att sälja potatis av hög kvalitet. Jordbruksnämnden ser detta som positivt och föreslår att företagen skall få definiera och saluföra egna kvaliteter som håller minst kvalitet Prima. Specifikation av dessa kvaliteter bör i förväg lämnas till kontrollorganet som bör göra stickprovskontroller för att se att varan håller angiven kvalitet.

Det som kan göra en ordning där företagen får definiera och saluföra egna kvaliteter positivt för konsumenterna är dels att kvalitetsansvaret knyts tydligare till företagen, dels att systemet kan åstadkomma en kvalitetskonkurrens mellan företagen på marknaden. Samtidigt blir det emellertid svårare för konsumenterna att särskilja de olika kvaliteterna eftersom skillnaderna ibland kan komma att bli små.

Eftersom företagen skall kunna använda sina speciella kvaliteter som konkurrensmedel bör de få hålla specifikationen hemlig för konkurrenterna. Denna bör därför inte lämnas ut till SMAK:s styrelse.

16.5 Inriktningen av kvalitetsarbetet

De nuvarande reglerna för värdering av kvalitetsfel som tillämpas av SMAK bör ses över. Det bör ankomma på jordbruksnämnden att göra denna översyn i samråd med SLV och SMAK.

Insatserna för att främja en bättre kvalitet hos matpotatisen bör i första hand inriktas mot att minska förekomsten av de mest besvärande kvalitetsdefekterna. De defekter som insatserna främst bör riktas mot är:

- starka mekaniska skador
- svaga mekaniska skador inkl. stötskador (stötblått)
- rötor och grönfärgning

För att få ned förekomsten av ovanstående defekter bör särskilda rådgivnings- och informationsinsatser genomföras. Efter ansökan av JN har statsmakterna anslagit 1 milj. kr. för sådana insatser. Informationsarbetet har påbörjats.

Rådgivnings- och informationsinsatserna bör koncentreras till de moment som enligt gjorda undersökningar orsakar större delen av skadorna. Som framgått av en undersökning som JTI har gjort på uppdrag av SMAK är det tre led som förorsakar huvudparten av skadorna. När det gäller starka skador är de följande: (Först står det led som förorsakar mest skador sedan det led som förorsakar näst mest osv.)

- sortering
- paketering
- upptagning

Motsvarande för svaga skador är:

- upptagning
- sortering
- paketering

Parallellt med rådgivnings- och informationsinsatserna bör också värderingen av de aktuella skadorna vid kvalitetsanalyserna skärpas. Skadorna bör ge större utslag i felenhetsbelastningen är hittills. Ett steg har redan tagits genom att andelen svaga skador fr. o. m. hösten 1987 har tagits med bland de skador som påverkar felenshetssumman.

I övrigt vill JN framhålla ytterligare ett antal åtgärder som är viktiga för att förbättra potatiskvaliteten i konsumentledet.

– Kvalitetsmärkningsen bör avse kvaliteten vid den tidpunkt då konsumenten köper varan. Matpotatisen bör därför vid packningen eller motsvarande hålla högre kvalitet än en nedre kvalitetsgräns som kvalitetsmärkningsen avser.

Potatisen sköts ofta inte lika bra i butikerna som andra färskvaror. Det är inte ovanligt att potatisen ligger i rumstemperatur i butikerna flera veckor innan den köps av konsument. Risken är då stor att kvaliteten försämras drastiskt. För att fästa uppmärksamheten på liggtiden i butik och underlätta för konsumenterna att reagera på för långa liggtider bör packnings- resp. leveransdatum anges med stora tydliga siffror och placeras på sådan plats att det är lätt att se för konsumenterna. Jordbruksnämnden föreslår också att potatisen dessutom skall märkas med "bäst före" datum. Detta datum skall ange den tidpunkt intill vilken märkkvaliteten garanteras.

– Uppgift bör alltid lämnas om storleken på potatis som är förpackad i påsar eller motsvarande. I lös vikt bör få saluhållas även potatis som inte är storleksorterad. Detta bör då anges på anslagen intill varan.

– Slutligen bör påpekas betydelsen av att man med tillräcklig intensitet bevakar och kontrollerar att märkningsföreskrifter m. m. för matpotatis följs ute i handelsledet mot konsument och att felaktigheter beivras.

16.6 Informationsverksamheten

SMÅK bedriver årligen information för ca 1,4 milj. kr. Verksamheten har under senare år riktats till främst skolor, storkök, handel och förpackare. Viss information har även riktats till odlarna. Avsikten med informationen är att öka kunskaperna om potatisen, dess egenskaper, sjukdomar och fel, näringsvärde, hantering och tillagning m. m. Avsikten är primärt inte att öka konsumtionen utan att förbättra tillvaratagandet av matpotatisen.

Eftersom matpotatisen är en viktig basföda vars smak och näringsvärde är starkt beroende av hantering, lagring och tillagning bör SMÅK även fortsättningsvis informera om potatis. Härigenom garanteras en objektiv information som inte är påverkad av ovidkommande intressen.

En tillräckligt stor del av de prover som tas ut vid kvalitetskontrollen bör tas ut på sådant sätt att analysresultaten blir representativa för all potatis som säljs till konsument. Analysresultaten från detta material bör årligen sammanställas och offentliggöras så att utvecklingen av potatiskvaliteten kan följas.

Även övriga analysresultat bör beaktas och analyseras. På så sätt bör ett värdefullt underlag erhållas för det fortsatta kvalitetsarbetet och för informationen.

16.7 Finansieringen

Prop. 1988/89: 140
Bilaga 5

JN anser att kostnaden för kvalitetskontrollen bör tas ut på ett sådant sätt att hela den saluförda kvantiteten belastas. Att täcka kostnaden med arealavgiftsmedel vore en från denna synpunkt bra metod. Vid en kraftig höjning av arealavgiften gynnas emellertid odlingar som är mindre än 0,5 ha. Avgiftsfriheten för de små odlingarna anses redan med nuvarande avgift innebära vissa problem. En utökning av avgiftsskyldigheten till att omfatta även odlingar om 0,1–0,4 ha medför en betydande ökning av administrationen. Framför allt kommer en avgiftsbeläggning av dessa små odlingar av många att uppfattas som onödig byråkrati. Enligt JN:s mening är det därför bättre att täcka kostnaderna ur handelsgödselavgiftsmedlen. JN föreslår dock att kostnaderna tills vidare liksom hittills täcks av utomramsmedel. Fördelningen mellan uppdragsverksamhet och officiell kontroll bör bibehållas ungefär oförändrad.

16.8 SMAK:s styrelse

För att säkerställa JN:s och SLV:s direkta insyn i och påverkan på SMAK:s verksamhet bör styrelsen utökas med en representant för vardera verket. Eftersom styrelsen är stor och genom förslaget blir ännu större bör den löpande verksamheten ledas av ett arbetsutskott. I detta bör JN:s och SLV:s representanter ingå.

Styrelsen bör utses av jordbruksnämnden efter förslag från berörda myndigheter och organisationer.

Sammanställning av remissyttranden över rapporten Bättre matpotatiskvalitet – en översyn av kvalitetsarbetet

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden avgetts av socialstyrelsen, statens pris- och kartellnämnd (SPK), konsumentverket, lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk, statens naturvårdsverk, kemikalieinspektionen, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), Sveriges lantbruksuniversitet, skogs- och jordbrukets forskningsråd, Husmodersförbundet hem och samhälle, ICA-förbundet, Konsument-Forum, Kooperativa förbundet (KF), Landstingsförbundet, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Metrobutikerna AB, Samarbetsgruppen för alternativ odling, Svensk matpotatisk kontroll (SMAK), Svalöf AB, Svenska kommunförbundet, Svenska livsmedelsarbetareförbundet, Svenska livsmedelsinstitutet, Sveriges livsmedelshandlareförbund (SSLF), Sveriges potatishandlares riksförbund och Sveriges potatisodlares riksförbund (SPOR).

Centralorganisationen SACO/SR och Landsorganisationen i Sverige har avstått från att yttra sig.

1 Allmän bakgrund

1.1 Socialstyrelsen: Potatisen är ett viktigt livsmedel som vi bör öka konsumtionen av. En förutsättning för detta är att konsumenterna har tillgång till potatis av god kvalitet. Det är därför angeläget att jordbruksprisregleringen utformas så att bra kvalitet kan premieras med stöd av regleringen och därmed bidra till bättre kvalitet på matpotatisen.

Slutligen vill socialstyrelsen betona att det är angeläget att kvalitetskontrollen förbättras så att konsumenten kan lita på att potatiskvaliteten är den som märkningen/anslaget anger, samt att all konsumentinformation och i synnerhet den som bedrivs med statliga medel bör beakta det arbete som bedrivs för bättre kostvanor.

1.3 Konsumentverket: — — — Enligt verkets mening måste verksamheten effektiviseras på sådant sätt att kvalitetskontrollen förbättras och potatiskvaliteten höjs. Samtidigt måste kvalitetsansträngningarna skärpas i samtliga hanteringsled. Odlare, förpackare och handel måste ta ett större ansvar för kontrollen. En noggrann och väl fungerande egenkontroll torde vara en förutsättning för en hederlig och tillförlitlig kvalitetsmärkning av matpotatis.

Konsumentverket tillstyrker jordbruksnämndens förslag i [avsnitten om] Informationsverksamheten, Finansieringen samt SMAK:s styrelse. Verket vill speciellt peka på betydelsen av att proven vid kvalitetskontrollen tas ut på ett sådant sätt att resultaten blir representativa för all potatis som säljs till konsument samt att resultaten sammanställs och offentliggörs.

1.4 Lantbruksstyrelsen vill — — — förorda att kvalitetsmärkning och kontroll förenklas. För att vinna erfarenhet om lämplig ambitionsnivå för kvalitetskontrollen kan detta ske stegvis. I ett första steg bör nuvarande

kvalitetsmärkning göras frivillig. Den ordning som tillämpades före år 1974 kan med vissa modifieringar utgöra modell.

En frivillig kvalitetsmärkning och kontroll bör i stora drag kunna vara utformad enligt följande: Märkning bör kunna ske i två klasser av förpackad potatis eller potatis som säljs i automat. SMAK-organisationen behålls i lämplig omfattning för kontroll utförd som stickprov eller enligt nuvarande system med utvidgad kontroll (U-kontroll). Kravet på anslutning till SMAK bör slopas och som jordbruksnämnden föreslagit ersättas med anmälan. För att vinna konkurrensneutralitet gentemot icke kvalitetsmärkt potatis bör kontrollen finansieras på samma sätt som hittills, dvs. med prisregleringsmedel och för U-kontroll till viss del med avgifter. Kraven på märkning med livsmedelsslags, i detta fall "Matpotatis", cirka vikt och förpackare kan i tillämpliga delar behållas även för icke kvalitetsmärkt matpotatis.

1.5 Statens livsmedelsverk: — att ett uppdrag lämnas till livsmedelsverket och jordbruksnämnden att tillsammans med SMAK utarbeta ett förenklat och förbättrat kvalitetssystem för matpotatis.

1.6 Statens naturvårdsverk: Vid bedömning av kvalitet på potatis bör man inte endast räkna in sådana faktorer som mekaniska skador och kokegenskaper. Även sättet på vilket potatisen har odlats betraktas av konsumenter som en kvalitetsaspekt.

Naturvårdsverket anser att utredningen mer ingående borde ha övervägt möjligheten att ange i vilken utsträckning potatisen har behandlats med kemiska bekämpningsmedel vid bedömningen av kvalitén.

1.7 Kemikalieinspektionen: Det är enligt inspektionen angeläget att alla instrument som är möjliga utnyttjas för att få en övergång till potatissorter och odlingsformer som kräver minsta möjliga insats av kemiska medel. Självfallet skall även andra kvalitetsaspekter beaktas.

1.8 Statskontoret: Det arbete som utförs av SMAK är och har varit av stort värde. Enligt vår uppfattning bör detta arbete förtsätta på ungefär samma sätt som tidigare dvs. på frivillig grund. Det må här påpekas att det existerar andra kvalitetsmärkningssystem även de på frivillig grund t. ex. KRAV som tar hänsyn till hur odlingen skett i fråga om användning av handelsgödsel och bekämpningsmedel.

1.9 Riksrevisionsverket: Enligt RRV:s bedömning är det framför allt framsteg inom växtförädling och jordbruksteknik som har lett till att kvaliteten på potatis har förbättrats jämfört med den undermåliga kvalitet, som rådde på 1950-talet när SMAK-kontrollen infördes. — — — Enligt RRV:s mening talar bl. a. följande skäl för att regleringen lett till att kvaliteten har försämrats:

- 1 konsumenterna invaggas i en falsk föreställning om att den klassificerade potatisen är av väsentligt bättre kvalitet än den oklassificerade, trots att den kvalitet som möter konsumenten inte alltid är den som anges på påsarna — — —
- 2 Producenterna anpassar sig till reglerna genom att t. ex. blanda högkvalitativ potatis med dålig potatis och sälja hela partiet som ordinär. Ofta lägger man sig då också på gränsen för att klara kraven för ordinär potatis, vilket bidrar till att konsumenten i säljögönblicket får en undermålig kvalitet.
- 3 Reglerna dämpar intresset att förbättra kvaliteten ytterligare. Handeln

skjuter över ansvaret för kvaliteten på SMAK och anser att man inte behöver göra mer än vad myndigheterna bestämmer.

- 4 Mindre än hälften av de som köper förpackad matpotatis brukar kontrollera kvalitetsklassen och de flesta konsumenter har svårt att klart definiera de olika klasserna. — — — Konsumenterna litat således för närvarande mera på sina egna kvalitetsbedömningar än på förpackningsarnas.
- 5 Reglerna försvårar möjligheterna att marknadsföra nya sorter.
- 6 Klassificeringen speglar dåligt nya värderingar hos konsumenterna. Det är svårt att ta ut ett högre pris för prima och extra prima potatis.
- 7 Försäljningen av SMAK-kontrollerad potatis har minskat.

Utredningens förslag att all potatis skall klassificeras och märkas kommer att leda till en betydande kostnadsökning. En ökande andel (för närvarande ca 20 %) av potatis säljs i dag som oklassificerad och för denna potatis skulle betydande kostnader uppstå för sortering, märkning m. m. Även SMAK skulle få ökade kontrollkostnader, eftersom ett mycket stort antal nya leverantörer och butiker skulle omfattas av kontrollkravet. Dessa är ofta små och geografiskt spridda. Att SMAK, som anges i utredningen, skulle kunna klara denna kontroll enbart genom omdisponeringar och rationaliseringar bedömer RRV vara orealistiskt. Det skulle i så fall sannolikt innebära att kontrollen av stora leverantörer skulle komma att eftersättas.

— — —

Enligt RRV:s uppfattning är det självfallet önskvärt att potatis, som konsumenterna bedömer vara dålig, inte kommer ut på marknaden. Om förslaget att all potatis skall klassificeras leder till en ökad kassation eller dylikt innebär detta onekligen en ökad resursförbrukning, dvs. en samhällsekonomisk kostnad. Denna kostnad borde, oavsett om den kommer att belasta konsumenterna eller producenterna, ha beräknats.

Slutligen bedömer RRV att förslaget att — vid sidan av livsmedelsverket — lägga uppgifter inom potatiskontrollen på jordbruksnämnden, sannolikt kommer att leda till ökade kostnader för statsverket.

För att förbättra kvaliteten på potatis anser RRV att man bör pröva möjligheten att slopa den offentliga klassificeringen och kontrollen av potatis. Företagen bör inom ramen för de generella krav, som finns i livsmedelslagen och marknadsföringslagen, ges samma möjligheter att marknadsföra högkvalitativ potatis som man nu har i fråga om grönsaker och andra livsmedel. Om en klassificering och kontroll motsvarande den SMAK i dag svarar för behövs, bör denna helt bli en fråga för branschen. Finansiellt stöd från statens sida bör endast ges till forskning och till informationsåtgärder, som syftar till att förbättra konsumenternas kunskaper om potatisens näringsvärde och deras förmåga att själva bedöma potatisens kvalitet.

RRV anser även att prisregleringen inom potatisområdet bör ses över i syfte att förbättra den potatiskvalitet som konsumenterna får. Att inom ramen för ett regleringssystem ge pristillägg anser RRV dock inte vara en framkomlig väg, utan i stället bör införselavgifterna på potatis minska och stödlagringen av potatis begränsas. — — —

— — — En importökning av högkvalitativ utländsk potatis bör kunna accepteras, eftersom importen bör leda till att konkurrensen ökar och att kvaliteten totalt sett förbättras. Detta torde då leda till att potatiskonsumtionen i landet ökar och att härigenom den inhemska produktionen kan hållas uppe. Samtidigt bör möjligheterna att exportera svensk potatis medges för oklassificerad och ordinär potatis och inte som nu synes vara fallet begränsas till högkvalitativa sorter. — — —

RRV avstyrker i alla delar utredningens förslag. Om emellertid en ökad reglering och kontroll av potatis skulle övervägas anser RRV

att livsmedelslagen måste ändras, eftersom för närvarande försäljningsförbud endast kan ges för potatis som är otjänlig som människoföda

att de kostnadsmässiga konsekvenserna av de skärpta klassificeringsreglerna måste utredas i enlighet med bestämmelserna i begränsningsförordningen (1987:1347)

att möjligheterna till en bättre anpassning till EG:s regler bör undersökas

att staten bör skaffa sig ett majoritetsinflytande i SMAK, eftersom SMAK är ett kontrollorgan med myndighetsliknande funktioner, jfr lagen (1985:1105) om obligatorisk kontroll genom teknisk provning och lagen (1975:444) om beslutanderätt vid riksprovplats som inte är myndighet.

— — — I syfte att begränsa ramlagstiftningens omfattning kan det därför vara lämpligt att statsmakterna beslutar om reglernas utformning och att således inte, som nu är fallet, uppgiften delegeras till den centrala förvaltningsmyndigheten inom området.

1.14 ICA-förbundet instämmer i jordbruksnämndens bedömning att nuvarande deklara-tions- och kontrollsystem i princip bör bibehållas.

1.16 Kooperativa förbundet: Inom livsmedelsverket har utarbetats ett förslag till harmonisering av nordiska märkningsbestämmelser för färdigförpackade livsmedel. Förslagen i jordbruksnämndens rapport ställer i vissa avseenden större krav på uppgifter och upplysningar (exv. bäst-före-dag) än vad som framgår av harmoniseringsförslaget. I valet mellan de båda förslagen föredrar KF jordbruksnämndens förslag. KF utgår dock ifrån att en synkronisering mellan de båda förslagen kommer att ske. — — —

I övrigt kan KF i allt väsentligt instämma i de förslag som lämnas i rapporten. — — —

1.18 Landstingsförbundet finner det angeläget att livsmedelskvalitén på potatisområdet ytterligare förbättras. Därför bör all potatis kontinuerligt kvalitetskontrolleras. Det är också enligt förbundet väsentligt att information ges till konsumenterna om potatisens beskaffenhet.

1.24 Svenska kommunförbundet instämmer i utredningens förslag att grunden för ett fungerande system för fungerande kvalitetsbetalning är främst att man använder sig av adekvata kvalitetskriterier och att skillnaderna mellan kvalitetsklasserna är tydliga.

1.25 Svenska livsmedelsarbetareförbundet: Lika viktigt som märkning och klassificering av potatisen är att den förvaras rätt i butikerna något man kan påstå att handeln inte tar på allvar. — — — Det finns anledning att titta på detta och överväga nya bestämmelser för förvaring av potatis.

1.26 Institutet för livsmedelsforskning: Av stor vikt för att en kvalitetsmärkning skall vara meningsfull sett ur konsumentens synvinkel är att de analysmetoder och kvalitetskriterier som används vid klassifivringen motsvarar konsumenternas egen uppfattning om vad som är god och dålig kvalitet. Här kan hänvisas till en undersökning av konsumenters attityder till kokegenskaper som gjordes i samarbete mellan SIK och SMAK för några år sedan, och som dessbättre i detta fall visade ganska god överensstämmelse mellan SMAK:s kriterier för kokegenskaper och konsumentens uppfattning. Men hur prioriterar konsumenten olika kvalitetsegenskaper i förhållande till varandra? Detta är viktigt att klarlägga och ta hänsyn till

för att kvalitetsmärkningsen skall upplevas som meningsfull av konsumenten.

Viktigt är också att klarlägga vilken sakinformation som måste förmedlas till konsumenterna för att objektivt sett viktiga kvalitetsegenskaper skall efterfrågas. Här skall endast framhållas behovet av storleksortering som är avgörande för ett gott kokresultat, speciellt vid kokning av potatis i storhushåll.

1.27 Sveriges livsmedelshandlareförbund: — — —

Det är — — — viktigt att det nuvarande deklarations- och kontrollsystemet i SMAK:s regi utvecklas och förfinas i syfte att ge konsumenten bästa möjliga utbyte.

1.29 Sveriges potatisodlares riksförbund delar jordbruksnämndens grundsyn beträffande vikten av hög konsumentkvalitet. I allt väsentligt delar SPOR jordbruksnämndens bedömningar av nödvändiga förändringar av nuvarande system.

Då potatisproduktionen emellertid är årsmånsberoende är det angeläget att detaljerna i ett nytt regelverk anpassas till de verkliga förutsättningar som råder.

SPOR förutsätter därför att de olika problemområdena noggrant analyseras och att den slutliga detaljutformningen fastställs först efter underhandlingar mellan myndigheter, handel, forskning och odling.

Det är bl. a. viktigt att noga fastställa ansvarsområdet genom att bl. a. definiera begreppet gårdsförsäljning så att osäkerhet ej kommer att råda om vilken typ av försäljning som kommer att vara undantagen deklarationsskyldighet. — — —

Beträffande införande av begreppet "Bäst-före-datum" är det angeläget att noga utreda olika distributions- och hanteringsformers förutsättningar då detta är av avgörande betydelse för produktens hållbarhet. Vidare är det viktigt att så noggrant som möjligt analysera ansvarsfördelningen mellan olika handelsled.

Angivande av potatissort på förpackningen har under senare år debatterats flitigt. Avsevärda åsiktsskillnader har framkommit. Vid en förändring av systemet är det av stor vikt att reglerna utformas så att konsumenterna får riktig information. — — —

2 Behovet av ett samhällsstött kvalitetsarbete

2.2 Statens pris- och kartellnämnd: SPK ställer sig dock mera tveksam till JN:s förslag på ytterligare reglering och kontroll för att avhjälpa dessa.

— — —
— — —

SPK vill här liksom i tidigare yttranden peka på att ytterligare kvalitetskrav kan innebära en ökad statlig styrning vilket i sin tur kan öka behovet av reglering och kontroll och ge ökade kostnader för konsumenten. En marknadsmässig anpassning till konsumentens önskemål om ett differentierat produktutbud bör vidare kunna ske genom kontrakt och andra avtal mellan handel och producenter utan att samhällets kontroll utökas.

SPK vill även påpeka att förslaget, då det innefattar en betydande utökning av den samhällsunderstödda kontrollen, bör omfatta en utredning av de kostnadsmässiga konsekvenserna av detta.

2.3 Konsumentverket: Konsumentverket delar jordbruksnämndens åsikt att ett samhällsstött kvalitetsarbete på potatisområdet bör bibehållas.

Prop. 1988/89: 140
Bilaga 6

— — —

2.4 Lantbruksstyrelsen har tidigare i yttrande den 27 augusti 1986 över betänkandet (SOU 1986:25) "Kontroll av livsmedel" uttalat att det är svårt att dra en bestämd slutsats om kvalitetsmärknings och kvalitetskontrollens värde samt ifrågasatt behovet av en omfattande statlig reglering och kontrollorganisation. Lantbruksstyrelsen anförde därvid att "Enligt styrelsens uppfattning är potatis numera inte en så problemfylld produkt att en omfattande statlig reglering och kontrollorganisation erfordras. Det bör ankomma på odling och handel att avgöra ambitionsnivån i såväl märkning som kontroll liksom att organisera och finansiera kontrollen. Det bör ankomma på jordbruksnämnden att ansvara för erforderlig insyn i verksamheten i den mån kontrollen berör jordbruksnämndens verksamhet eller kollektiva medel inom jordbruksregleringen tillskjuts". Lantbruksstyrelsen står fast vid denna ståndpunkt. Om ett avskaffande anses vara en för långt gående avreglering förordar styrelsen ett frivilligt system.

2.5 Statens livsmedelsverk anser, liksom jordbruksnämnden, att ett deklara-tions- och kontrollsystem baserat på det nuvarande systemet bör bibehållas.

2.8 Statskontoret: Vi är emot ett rigoröst allomfattande kontrollsystem som i värsta fall kan motverka sina syften genom att det försvårar enskilda initiativ för att höja kvaliteten. — — —

2.10 Sveriges lantbruksuniversitet: Hänvisande till att matpotatis utgör ett viktigt baslivsmedel, som enligt näringsfysiologisk expertis bör öka sin andel i kosten, finner Institutionen för växtodlingslära det angeläget att ett samhällsstött kvalitetsarbete får bedrivas även i fortsättningen. För detta talar också förhållandet att det fortfarande kan riktas kritik mot en del av den saluförda potatisens kvalitet.

2.11 Skogs- och jordbrukets forskningsråd — — — ser det — — — som mycket angeläget att ett samhällsstött kvalitetsarbete även fortsättningsvis bedrivs på potatisområdet.

2.13 Husmodersförbundet Hem och Samhälle anser att samhällets kvalitetskontroll skall fortsätta och att kraven på potatisen i olika kvalitetsklasser är bra, men måste kontrolleras noga från ansvarigt håll så inte produkten får sämre kvalitet.

2.15 Konsument-Forum: På frågan om det behövs ett samhällsstött kvalitetsarbete vill vi betona vikten av att ett sådant verkligen utvecklas. Potatisen, som ett av våra bästa baslivsmedel, både ur näringssynpunkt och hushållsekonomisk synpunkt, måste prioriteras väsentligt mera.

— — —

2.19 Lantbrukarnas riksförbund: — — — Det är enligt LRF:s uppfattning viktigt med ett kvalitetssystem som täcker hela kedjan från producent till konsument. Detta bör vara så utformat att de olika kvalitetsklasserna är tydliga och att man skapar incitament till ett kvalitetsmedvetande i alla led. För att få heltäckande kvalitetsregler anser LRF att det krävs ett samhällsstött kvalitetsarbete. Enligt LRS:s uppfattning bör potatisen så-

lunda kontrolleras inte enbart utifrån hygiensynpunkt utan även från kvalitetssynpunkt.

Prop. 1988/89: 140
Bilaga 6

2.22 Svensk matpotatiskontroll: Jordbruksnämndens åsikt att samhällets kvalitetskontroll inom matpotatisområdet även fortsättningsvis bör bibehållas delas av SMAK. Det är vår uppfattning att kvaliteten på matpotatis i hög grad förbättrats genom det kontroll- och informationsarbete som utförts under de 35 år SMAK-organisationen verkat.

2.28 Sveriges potatishandlares riksförbund delar uppfattningen att det behövs ett samhällsstött kvalitetsarbete på potatisområdet.

3 Ansvarsförhållande mellan olika myndigheter

3.1 Socialstyrelsen: Beträffande ansvarsförhållandet mellan myndigheter har socialstyrelsen intet att erinra mot förslaget att ansvaret för kvaliteten på alla jordbruksprodukter skall vara samlat hos jordbruksnämnden och att livsmedelsverket, som hittills, bör ha ansvaret för livsmedelshygieniska frågor och märkning. Socialstyrelsen förutsätter att fasta samarbetsformer etableras mellan berörda myndigheter.

3.3 Konsumentverket: — — — Uppgiften att fastställa s. k. livsmedelsstandarder, vars syfte är att tillförsäkra konsumenten livsmedel av god kvalitet, hör till livsmedelsverkets ansvarsområde. En standard för matpotatis skiljer sig härvidlag inte från övriga standarder. Mot denna bakgrund anser verket att de bestämmelser som reglerar den offentliga kvalitetskontrollen bör utfärdas inom livsmedelslagstiftningens ram. Ansvaret för tillsynen bör åvila livsmedelsverket. — — —

3.4 Lantbruksstyrelsen: Som lantbruksstyrelsen anfört i sitt tidigare nämnda yttrande bör lantbruksstyrelsens ansvar för kvalitetsmärkning och kontroll upphöra. Livsmedelsverkets samt hälso- och miljöskyddsnämndernas befattning med kontrollen av matpotatis bör på samma sätt som nu vara begränsad till vad som motiveras ur tjänlighetssynpunkt. Då tyngdpunkten i kvalitetsarbetet i ökad omfattning kan förväntas förskjutas mot den typ av uppgifter för vilka jordbruksnämnden har ansvar, bör ansvaret för kvalitetskontrollen i övrigt föras till jordbruksnämnden.

3.5 Statens livsmedelsverk vidhåller sin uppfattning i remissvaret på livsmedelskontrollutredningen att verket i stället för lantbruksstyrelsen bör vara den statliga myndighet som skall utfärda bestämmelser om märkning och kontroll av matpotatis. Dessa bestämmelser utfärdas för att tillförsäkra konsumenterna livsmedel av god kvalitet, och bör därför liksom andra bestämmelser avseende livsmedelsstandard beslutas av livsmedelsverket.

Något nytt av betydelse för detta ställningstagande har jordbruksnämnden inte anfört. Livsmedelsverket menar att kvalitetsmärkningen utgör ett viktigt konsumentintresse och bestämmelserna om kvalitetsmärkt potatis är därmed likställda med s. k. livsmedelsstandarder. Därtill kommer ansvaret för livsmedelshygieniska frågor som redan faller inom livsmedelsverkets område.

3.8 Statskontoret: — — — Jordbruksnämnden har ansvaret för prisregleringen och bör så ha även vad gäller potatis.

3.11 Skogs- och jordbrukets forskningsråd: Beträffande ansvaret för detta arbete synes det föreslagna arrangemanget, med livsmedelsverket ansvarigt för de livsmedelshygieniska och redlighetsmässiga frågorna i handelsledet och jordbruksnämnden kvalitetsfrågor av typ växtförädling, produktion och hantering vilka styrs bäst via prissättningen, som en ändamålsenlig lösning.

3.13 Husmodersförbundet Hem och Samhälle anser att livsmedelsverket bör ha ansvaret för kontrollarbetet i samarbete med jordbruksnämnden.

3.14 ICA-förbundet: Huvudmannskapet för detta system har vi tidigare förordat tillfalla SLV. Vi har i denna ståndpunkt förutsatt att fasta, problemfria samarbetsformer etableras mellan SLV och JN.

— — — Några nya tunga argument för ICA att ändra ståndpunkt har inte förebringats i denna rapport.

3.15 Konsument-Forum: Eftersom livsmedelsverket säges skall ta konsumenternas intressen till vara, kan det vara lämpligt att konsumentkraven (inkl. hygien och hälsa) kommer från detta håll. Arbetet med att "verkställa" kvalitetskraven bör därför ligga på jordbruksnämnden, som verkar ha mera relationer till jordbruket och betalningsfrågorna. — — —

— — —
Avsnittet avslutas med att föreslå att fasta samarbetsformer etableras mellan SLV och JN. Vi anser det vore lyckligare och mera produktivt om i stället för samarbete det utvecklas former för förhandlingar.

3.19 Lantbrukarnas riksförbund: — — — Kontrollen skall också syfta till att ge rätt signaler från konsumenter till handel och odlare så att incitament skapas för en kvalitetsproduktion. För att detta skall kunna ske är det viktigt att ansvaret för att övervaka och driva kvalitetsfrågorna läggs hos en myndighet som är insatt i och kan arbeta med kvalitetsfrågorna från primärproduktionen fram till konsumentledet. Eftersom kvalitetsbetalningen för jordbruksprodukterna i första förädlingsledet är en del av jordbruksregleringen och det finns ett samband mellan de kvalitetsregler som föreslås gälla för jordbruket och handeln anser LRF liksom jordbruksnämnden det naturligt att jordbruksnämnden får ansvaret för hela kvalitetsarbetet på matpotatisområdet. — — —

3.20 Metrobutikerna AB tillstyrker förslaget att livsmedelsverket bör ha ansvaret för kvalitetsarbetet samt de livsmedelshygieniska frågorna. Med hänsyn till sambandet med jordbruksregleringen bör fasta samarbetsformer etableras mellan SLV och JN.

3.21 Samarbetsgruppen för alternativ odling instämmer med förslaget angående ansvarsförhållandet men vi vill ytterligare understryka att ett fast samarbete bör etableras mellan SLV och JN.

3.22 Svensk matpotatiskontroll: JN har i denna fråga inte anfört några sådana omständigheter som ger SMAK anledning att frångå det ställningstagande som gjorts i tidigare remissyttrande, nämligen att livsmedelsverket bör ha ansvaret för kvalitetsföreskrifter avseende matpotatis.

SMAK instämmer i JN:s syn att kvalitetsbetalning av jordbruksprodukter är ett viktigt styrinstrument. Sådan kvalitetsbetalning kan självfallet genomföras på grundval av de kvalitetsföreskrifter som gäller för matpotatis, oberoende av vilken myndighet som har ansvaret för föreskrifterna.

SMÅK delar JN:s uppfattning att fasta samarbetsformer mellan JN och SLV bör etableras. Det är viktigt för det fortsatta kvalitetsarbetet att frågan så snart som möjligt avgörs.

Prop. 1988/89: 140
Bilaga 6

3.24 Svenska kommunförbundet: Styrelsen anser att ansvaret för den livsmedelshygieniska kontrollen bör åvila livsmedelsverket. Styrelsen instämmer i utredningens förslag att uppgifter rörande kvalitetsdeklaration och kvalitetskontroll inom matpotatisområdet bör åvila jordbruksnämnden. Vi vill betona vikten av samarbete mellan statens livsmedelsverk och statens jordbruksnämnd i dessa frågor.

3.27 Sveriges livsmedelshandlareförbund: Frågan om myndigheternas kvalitetsansvar sammanhänger med organisationernas möjligheter att utöva styrning och kontroll. Vi ser här som naturligt att jordbruksnämnden och livsmedelsverket delar ansvaret. Om kvalitetsansvaret skärps i förpackarledet för att ge fullgod kvalitet i konsumentledet, bör jordbruksnämnden ha ansvaret t. o. m. förpackarledet. Det faller sig naturligt att SLV tar över ansvaret från denna punkt. Denna ansvarsfördelning ger, menar vi, ansvar med reell möjlighet att påverka hela skeendet från sättning till konsumtion.

3.28 Sveriges potatishandlares riksförbund: Med hänsyn till den nära koppling av producent- och konsumentledet som finnes vad avser kvalitetsfrågor på matpotatis anser vi att huvudmannaskapet för kvalitetskontrollen bör överflyttas till JN.

4 Kvalitetsdeklarationen

4.1 Socialstyrelsen stöder också förslaget om att deklarationsplikten bör utökas till att omfatta även odlarnas försäljning till konsumenterna t. ex. torghandel, gårdsbutik och liknande.

Vid självplockning bör det dock vara tillräckligt med att uppgift om sorterna ges.

— — — Beträffande försäljning av oförpackad potatis i detaljhandel anser socialstyrelsen att uppgifterna skall lämnas på anslag intill potatisen. Anslaget skall förutom uppgift om kvalitetsklass och sortnamn ge uppgift om leverantörens namn och hemort, leveransdag, bäst-före-dag och om hur potatisen bör förvaras.

4.2 Statens pris- och kartellnämnd ställer sig avvisande till förslaget att ta bort sortnamnen. Dessa kan i stället kompletteras med information om de egenskaper som utmärker potatisen. — — —

SPK är positiv till en utökning av märkningskraven på löspotatis. SPK ser det som mycket viktigt att det klart framgår var potatisen är odlad men är av praktiska skäl mera tveksam till betydelsen av att leverantörens namn och hemort skall deklarerat.

4.3 Konsumentverket anser att kravet på sortnamn måste kvarstå. Jordbruksnämndens förslag innebär en betydande försämring för konsumenten. För många är just sortnamnet en avgörande information i köpsituationen.

Vad gäller förslaget att ta bort kravet på medlemskap i SMÅK för att få

använda SMAK-märket ifrågasätter verket om en sådan förändring kommer medföra någon förbättring från konsumentens synpunkt.

I övrigt tillstyrker verket förslagen rörande kvalitetsdeklaration. — — —

4.4 Lantbruksstyrelsen: — — — Styrelsen är utöver vad nyss sagts mot bakgrund av erfarenheterna av hur nuvarande märkning och kontroll i vissa avseenden fungerar allmänt sett tveksam till vidgade krav på kvalitetsdeklaration. — — —

Jordbruksnämnden har föreslagit vissa skärpningar vid odlares försäljning till konsument, t. ex. vid torghandel, liksom vid lösviktsförsäljning. Betydande svårigheter föreligger att genomföra en tillfredsställande kontroll i dessa avsnitt, vilket tillsammans med tveksamhet om kontrollens värde talar för att kraven på märkning i stället bör mildras i den riktning som tidigare föreslagits.

Jordbruksnämnden har föreslagit att uppgift om sortnamn inte skall vara obligatorisk utan kunna ersättas med andra uppgifter, t. ex. uppgift om kokegenskaper. Skäl kan anföras härför. Det måste dock observeras att det föreligger icke obetydliga svårigheter att och med någorlunda exakthet enkelt beskriva och bestämma potatisens egenskaper. Ett slopande av kravet att ange sortnamn medför också att kvalitetsmärkningens begränsning till godkända sorter, vars matpotatisegenskaper provats, bör slopas. Konsumenternas möjligheter att välja matpotatis med önskade egenskaper begränsas därmed sannolikt till viss del. Möjligheten att frivilligt ange sortnamn i kombination med konsumenternas efterfrågan av på olika sätt kvalitetsdeklarerad vara bör dock vara tillfyllest för att konsumenternas behov skall tillgodoses.

4.5 Statens livsmedelsverk anser att märkningsbestämmelser för potatis så långt det är möjligt bör utformas på motsvarande sätt som för övriga förpackade livsmedel. Verket tillstyrker därför förslaget att märkningskraven bör utvidgas till att även gälla odlarnas försäljning direkt till konsument av förpackad potatis.

— — — I motsats till vad jordbruksnämnden föreslagit anser verket att sortnamnet skall vara en obligatorisk del av uppgiften om livsmedlets slag. För att underlätta marknadsföringen av för konsumenterna mindre kända potatissorter kan det i undantagsfall finnas skäl att medge dispens från detta krav och vidare kan uppgift om kokegenskaper o. d. frivilligt anges på förpackningarna.

Vid lösviktsförsäljning i butik av potatis direkt till konsument skall vissa av de märkningsuppgifter som är obligatoriska för förpackad potatis anges på ett anslag. Jordbruksnämnden föreslår att sådana anslag även skall rymma förvaringsanvisning, leverantörens namn och hemort samt leveransdag. Livsmedelsverket anser att uppgiften om leverantören är en mindre väsentlig information för konsumenterna. Intressantare är i stället uppgift om odlare, men av praktiska skäl — t. ex. blandning av flera partier — är dock denna information svår att lämna.

— — —
Förslaget om att förvaringsanvisning och leveransdag skall anges på anslag vid lösviktsförsäljning av potatis torde ha tillkommit i syfte att förbättra hanteringen i butik. Enligt verkets uppfattning bör sådana förbättringar i stället åstadkommas genom hanteringsföreskrifter.

Verket anser vidare att kravet på anslag vid lösviktsförsäljning bör begränsas till s. k. självbetjäning. Sålunda bör manuell försäljning över disk undantas från denna bestämmelse eftersom konsumenten därvid kan få motsvarande muntlig information av säljaren.

För närvarande får potatis av kvalitet Prima och Extra Prima inte saluhållas i lösvikt annat än i automat. Jordbruksnämnden anser att denna begränsning bör upphävas. Livsmedelsverket delar uppfattningen att potatis av högre kvalitetsklass bör få saluhållas i lös vikt.

4.7 Kemikalieinspektionen: — — — Vidare bör uppgiften om sortnamn vara obligatorisk liksom angivande av sortspezifika egenskaper. Till de senare bör räknas motståndskraft mot sjukdomar. Genom sådan märkning i kombination med annan information och upplysning ges konsumenterna möjlighet att välja sorter som kräver mindre kemiska medel. Det bör vara möjligt att med god konsumentupplysning få en övergång till nya mer resistent sorter.

4.10 Sveriges lantbruksuniversitet: — — — Beträffande informationen till konsumenterna delar institutionen för växtodlingslära JN:s uppfattning att sådan skyldighet skall föreligga även vid försäljning direkt från odlare till konsument vid köp på torg, i gårdsbutik etc.

Institutionen delar även JN:s uppfattning att märkningskraven skall utökas vid försäljning i lösvikt och att uppgifter om sort, kvalitetsklass, leverantörens namn och hemort, leveransdag samt förvaringsanvisningar skall lämnas.

Det är angeläget att bestämmelserna ändras så att även kvaliteterna Extra Prima och Prima kan säljas i lösvikt varvid företrädesvis användning av s. k. automat bör ske. Därigenom hindras återfyllning och kvaliteten kan hållas på konstant nivå.

JN föreslår att uppgift om sortnamn inte skall vara obligatorisk. I sortnamnet ligger dock informationer om potatiskaraktärer, som inte kan fångas in i den kvalitetsdeklaration som en SMAK-analys ger, varför information om sorten för många konsument är viktig. Utöver sortnamnet bör egenskaper i övrigt meddelas konsumenten. — — —

Rätt att använda SMAK:s varumärke bör fortfarande vara knutet till medlemsskap i SMAK eftersom detta underlättar för organisationen att genomföra kvalitetsarbetet. — — —

— — —
Potatis förvaras i butikerna ofta utan att ljusskydd är ordnat och vidare finns sällan kyllda utrymmen för potatis. Det måste därför anses mycket angeläget att förvaringsanvisningen "Förvaras mörkt och svalt" följs. Detta kan ske genom att använda skåp, vilka håller 6–8 grader och där potatisen befinner sig i mörker då dörren är stängd. Kostnaderna för denna förvaring torde väl uppvägas av att kvaliteten bibehålls bättre.

— — —
4.13 Husmodersförbundet Hem och Samhälle anser att SMAK-märket är bra. Konsumenterna känner till det och uppfattar det som garanti för kvalitet. Kontrollen måste dock vidmakthållas — tätare stickprovskontroller önskvärda

att det på förpackad potatis bl. a. skall finnas uppgift om förpackningsdag, sortangivelse, storlekssortering och förvaring

att det också skall vara märkningstvång vid försäljning av potatis i lösvikt. Samma märkning som vid paketerad potatis

att alla kvaliteter skall säljas även i lösvikt

att lösviktens försäljning endast bör tillåtas om förvaringstemperatur och försäljningsplats i övrigt är tillfredsställande.

4.14 ICA-förbundet anser därför att all saluförd matpotatis skall kvalitetsdeklarerars.

För att underlätta introduktionen av nya sorter (angeläget eftersom vi i princip bara har två nu – King Edward och Bintje) skall inte sortnamn men väl sorts specifika egenskaper (typisering) obligatoriskt angivas. Där emot finns det ingen anledning att ta bort kravet på anslutning till SMAK för att få använda märket. – – –

4.15 Konsument-Forum: Ett krav från oss konsumenter, som vi kommer att fortsätta att kämpa för, även om annat beslutas, är att sortnamn skall deklarerars. Vi skulle också se det som en fördel för oss, när det gäller att välja, om odlings sättet anges, t.ex. "biologiskt", "med konstgödsel och bekämpningsmedel", "avloppsslam har använts som "jordförbättringsmedel", o. d.

Vi anser att enbart uppgift om namn på förpackare inte är tillräckligt. I vart fall när det gäller import, måste detta kompletteras med uppgift om från vilket land importen har skett. För svensk potatis kan uppgift om förpackare vara tillräckligt, men uppgift om odlarens namn uppfattas av många som ytterligare en värdefull upplysning och inger mer förtroende.

Vi delar uppfattningen att märkningstvånget även omfattar lösvikt-försäljningen, samt att samtliga kvalitetsklasser kan saluföras i lös vikt.

Under rubrik sortnamn påstår man att angivandet av sortnamn skulle ha bidragit till en koncentration till sorterna Bintje, King Edward och Magnum Bonum, samt att dessa skulle representera de mera odlingsvärda sorterna. Man säger också att avsikten med sortangivelsen var att uppnå denna koncentration. Detta tror vi inte på. Det är snarare så att handeln styrt koncentrationen mot färre sorter, något som ligger i handelns intresse men inte överensstämmer med konsumentintressena. – – –

På s. 24 påstår man att olika sorter går bra att sälja fram till 1 oktober, men inte därefter. Det har inte med sortfrågan att göra utan snarare bristen på information och marknadsinsatser. Fram till 1 oktober döljer man vilken sort som helst under namnet "färsipotatis", något som i sig är mycket tvivelaktigt. Att det sedan inte skulle gå att sälja olika sorter, på grund av att man uppger sort framstår snarast som ett löjligt konstaterande när man jämför med de enorma ansträngningar som handeln lägger ner på att lansera olika sorter av chips och snacks. – – –

På s. 25 säger man: "För konsumenterna vore det därför bättre om sortnamnet ersattes med en beskrivning av egenskaperna." Detta är en omöjlighet då egenskaperna varierar med odlingsmarkens beskaffenhet och vädersituationen under odlings säsongen och varierar kraftigt på gödslingsintensiteten också. Denna variation måste nog överlåtas till konsumenterna att genom provning konstatera och börja lära sig att välja potatis från bättre odlare/förpackare. Sortnamnet måste vara rättesnöre och variationerna inom sorten får bli den spännande jakten på högre kvalitet som vi konsumenter inte är helt okunniga om att klara ut. Något måste ju ibland överlåtas åt oss konsumenter att få delta med och inte alltid idiotförklara oss samtliga över en kam. Visst kräver detta mer kunskap och intresse för potatis, men det går ju bra att ge oss dessa kunskaper både i skolan (via undervisning och ätbar skolpotatis) och den i övrigt så intensiva upplysningsverksamhet man bedriver med 20 miljarder kr. till sitt förfogande (reklamen). Intresset för potatiskvalitet torde öka av sig själv hos konsumenterna om bara tillgången på bra potatiskvalitet finns att tillgå.

Vi instämmer i förslaget att även odlares försäljning skall omfattas av

deklarationsplikten. Likaså förslaget om hur kvalitetsuppgifterna skall deklarerars. — — —

Vi delar uppfattningen om att det kan vara tillräckligt att anmäla till SMAK för att märket skall få användas och att kravet på medlemskap bör/kan upphöra.

4.16 Kooperativa förbundet: — — — De allra flesta konsumenter är vana vid att välja potatis med utgångspunkt från potatissort. Ur konsumentsynpunkt är det därför en självklarhet att sortnamnet anges för att underlätta identifikationen av den produkt som saluhålles. Som motivering för att utelämna uppgift om sort anföres i rapporten att handeln har svårigheter att sälja nya sorters potatis då sorten anges, därför att de flesta konsumenter håller sig till sorter vars egenskaper de redan känner.

KF:s erfarenheter är dock att det går bra att sälja de nya sorterna med angivande av sort.

Utredningens argumentering för att icke obligatoriskt ange sort anser KF bekräftar konsumenternas stora intresse för sortangivelsen och därför talar för, i stället för emot, ett obligatorium. KF:s förslag är därför att sortnamn bör ingå som en obligatorisk uppgift vid potatisförsäljning.

4.18 Landstingsförbundet: Det ligger i konsumentens intresse att uppgifter om förpackningsdag, leveransdag, kvalitetsklass och sortnamn redovisas både för förpackad vara som för vara i lösvikt, alltså även vid torghandel. Jordbruksnämndens uppfattning att sortnamn på potatis inte bör vara obligatorisk utan kan ersättas med angivande av "sortspecifika" egenskaper delas inte av förbundet. Sortnamnet på potatisen är en viktig upplysning som ökar valmöjligheten för den enskilde konsumenten.

4.19 Lantbrukarnas riksförbund: — — — Jordbruksnämnden föreslår att även de som försäljer potatis via t. ex. torghandel, gårdsbutik och liknande skall vara skyldiga att upplysa om den saluförda potatisens kvalitet. Självplockning och liknande försäljning på odlingsplatsen bör enligt JN. undantas från deklarationsskyldigheten. LRF delar jordbruksnämndens uppfattning.

LRF delar även jordbruksnämndens uppfattning att sortnamn inte skall vara en obligatorisk uppgift vid försäljning till konsument utan i stället bör det vara tillräckligt om sortspecifika egenskaper anges. — — —

4.20 Metrobutikerna AB: Beträffande kvalitetsdeklarationen anser även vi att klassen oklassificerad kan slopas, att sortnamn bör bibehållas samt att kvaliteterna Prima och Extra Prima inte får saluhållas i lösvikt annat än i automat.

4.21 Samarbetsgruppen för alternativ odling är inte ense med förslaget att sortnamnet kan uteslutas. Vi anser att sortnamnet måste åtföljas potatisen från odlare till konsument. En aspekt är ju att konsumenten i sådan hög grad odlar potatisen själv. Det vore att missbedöma konsumentens förmåga att själv avgöra. Däremot är det ju ytterst viktigt att man på ett mycket informativt sätt marknadsför egenskaperna hos de olika potatissorterna.

Vi håller med om att det måste vara frivilligt att ansluta sig till SMAK. Den som inte uppfyller kraven skall ej heller få rätten att SMAK-märka.

4.22 Svensk matpotatiskontroll: Med hänvisning till vad som sagts i vårt tidigare yttrande tillstyrker vi förslaget om att kravet på kvalitetsdeklara-

tion skall utvidgas till att omfatta all försäljning till konsument utom självplockning och liknande.

SMÅK anser att kravet på sortnamn skall kvarstå. Undersökningar har visat att uppgift om sort är av stor betydelse för konsumenterna. SMÅK anser även att det av kontrolltekniska skäl är viktigt med uppgift om sort i stället för sorts specifika egenskaper.

Det är ett viktigt konsumentintresse att på marknaden få tillgång till nya sorter. För att underlätta introduktion av nya sorter kan det i vissa fall finnas skäl att kunna medge undantag från kravet på märkning med sortnamnet.

Att som JN föreslår tillåta saluhållning av matpotatis av högsta kvalitet (för närvarande kvalitet Prima och Extra Prima) i lösvikt förutsätter att handeln tar på sig ett väsentligt större ansvar än i dag för att kvaliteten ej skall försämrats i butik.

När det gäller JN:s förslag att anslutning till SMÅK-kontrollen bör kunna ske genom en anmälan i stället för som nu genom ett ansökningsförfarande, i vilket förpackarens lämplighet prövas, kan knappast anses innebära någon förbättring jämfört med nuläget.

4.23 Svalöf AB: — — — Från Svalöfs sida anser vi att det är viktigt att sortnamnet framhävs och alltid anges på en markerad plats i konsumentledet. Många av potatisens egenskaper såsom kokkvalitet, utseende (form och färg) och smak förknippas med sorten. Men även andra egenskaper såsom odlings- och resistens egenskaper, som börjar få allt större betydelse för konsumenten är förknippade med sorten. Konsumenterna som vill ha en produkt, som inte utsatts för en massiv bekämpningsinsats på fältet, kan genom sortnamnet välja att köpa resistent sorter, vilket ger resistensen i sig ett marknadsvärde, vilket i sin tur gör det möjligt för oss att på sikt påverka miljön genom minskade bekämpningsinsatser.

För förädlingen har alla egenskaper såsom avkastning, kokkvalité och resister stor betydelse. Då det gäller kokkvalitet måste vi anpassa nya sorter efter de kvalitéer som gäller i dag för att sorten skall accepteras av konsumenterna och vi kan alltså inte förvänta oss att nya sorter drastiskt avviker från gamla i fråga om dessa egenskaper. Då det gäller egenskaper som avkastning, resistens mot sjukdomar och reaktion mot olika insatser av konstgödsel, har vi stora möjligheter att påverka materialet i en för samhället och miljön gynnsam riktning. Skulle de nya sorterna i sin kontakt med konsumenterna endast värderas efter sina kokegenskaper och sitt pris, finns det inga möjligheter att på sikt introducera sorter som har en bättre resistens och en bättre förmåga att utnyttja handelsgödsel. Vi vill därför understryka att sortnamnet i kontakten med konsumenten inte får försvinna utan i stället bör ges en ökad betydelse.

4.25 Svenska livsmedelsarbetareförbundet: För att effekterna av ett utökat kvalitetsarbete skall komma konsumenterna till del är det nödvändigt att utöka märkning och klassificering i enlighet med utredningens förslag. Det är också rimligt ur konkurrenssynpunkt att all försäljning direkt till konsumenten oavsett vem som försäljer varan skall ingå i systemet.

Det finns inte något skäl till varför just nya potatissorter inte skulle behöva anges med namn. Nya sorter får på vanligt sätt konkurrera med de inarbetade sorterna. Olika potatissorter har olika egenskaper och för konsumenten är det naturligtvis bra om de vet vilka egenskaper en ny sort har. Inget hindrar dock att dessa egenskaper anges i samband med försäljningsansträngningarna.

4.27 Sveriges livsmedelshandlareförbund: Beträffande kvalitetsdeklarationen, instämmer vi i rapportskrivarnas inställning att deklarationsplikten bör utökas till att omfatta även odlarnas försäljning till konsument via torghandel, gårdsbutiker och liknande.

Vi anser inte att det föreligger någon skillnad i uppgiftsskyldighet vad avser märkning av vara i förpackad form eller vara i lös vikt. Vara i lös vikt bör alltså av leverantören förses med det anslag som upplyser konsumenten om varans kvalitet och egenskaper. Självklart måste märkningskravet innebära att varans sortnamn alltid skall anges.

Beträffande SMAK-märkets användning menar vi att det endast skall vara förbehållet medlemmar i organisationen att använda denna symbol. Endast på detta sätt kan full kontroll över märkningsanvändningen uppnås.

4.28 Sveriges potatishandlares riksförbund delar utredningens mening att deklarationsplikten bör utökas till även torghandel och liknande.

SPR delar utredningens mening att märkningskraven vid lösvikt bör utökas.

SPR delar inte utredningens mening att förbudet mot lösviktsförsäljning av kvalitet Extra Prima och Prima i annat emballage än automat bör upphävas.

SPR delar uppfattningen att man i stället för sortnamn skall kunna ange sorts specifika egenskaper.

SPR anser att kravet på medlemskap i SMAK bör fortsätta.

5 Kvalitetsklassificeringen

5.1 Socialstyrelsen: Styrelsen tillstyrker därför jordbruksnämndens förslag att ta bort klassen "oklassificerad". Detta får dock enligt socialstyrelsens uppfattning inte leda till att kvalitetskraven på kvalitet "Ordinär" sänks i förhållande till nuvarande krav.

Förslaget om att all saluförd matpotatis skall vara av minst klass "Ordinär" stöder socialstyrelsen liksom förslaget om att företag inom potatishandeln ges möjlighet att profilera sig genom att definiera och saluföra egna kvaliteter som håller minst kvalitet "Prima". Styrelsen är däremot tveksam till att specifikationen av konkurrensskäl skall hållas hemlig. Verkligt bra kvalitet bör vara ett tillräckligt starkt konkurrensmedel.

5.2 Statens pris- och kartellnämnd ställer sig tveksam till att all potatis skall sorteras så den uppnår minimikvaliteten ordinär. Detta innebär att den oklassificerade potatisen försvinner från marknaden. Visserligen kan det underlätta en förbättring av matpotatisens genomsnittliga kvalitet men det innebär även en minskning av konsumenternas valfrihet. Förslaget innebär sannolikt ökade kostnader och minskad konkurrens på matpotatismarknaden vilket kan leda till ökade priser. Något som knappast ligger i konsumentens intresse.

JN föreslår även att den högsta klassen, Extra Prima, skall avskaffas i syfte att förenkla konsumentens val. JN vill dock tillåta leverantörerna att hålla egna kvalitéer, vilka lägst skall uppfylla kraven på Prima potatis. De specifika kvalitetskraven i dessa högre klasser skulle av konkurrensskäl inte behöva deklarerats öppet. SPK tror inte att detta förslag innebär någon förenkling för konsumenten.

5.3 Konsumentverket avstyrker dock förslaget om att införa ett förbud mot saluhållande av potatis sämre än Ordinär. Enligt verkets mening bör saluförbud för potatis, liksom för övriga livsmedel, inträda då varan är otjänlig. De problem som beskrivits i jordbruksnämndens rapport bör kunna lösas genom att förpackarna i större utsträckning har en egenkontroll och märker potatisen med korrekt kvalitetsbeteckning. I annat fall bör den oklassificerade potatisen inte få säljas förpackad utan endast i lös vikt. Prissättningen till konsument bör givetvis vara sådan att den oklassificerade potatisen betingar ett lägre pris. Vidare anser verket att ordet "oklassificerad" bör bytas ut mot ett mer informativt och lättförståeligt ord. Även de övriga klassernas beteckningar bör ses över.

Vad gäller förslaget att avskaffa klassen Extra Prima och i stället tillåta företagsspecifika kvalitetsklasser vill verket anföra följande. Verkets erfarenheter från tillsynen av marknadsföringslagen visar klart att det föreligger uppenbara risker för att ett sådant system ger upphov till fantasifulla namn vilket i sin tur ofta leder till vilseledande marknadsföring. Jordbruksnämnden föreslår att kvalitetsspecifikationerna av konkurrensskäl skall hållas hemliga vilket från konsumentsynpunkt vore helt oacceptabelt. Konsumenten har givetvis rätt att få information om vilka krav den aktuella kvalitetsklassen svarar upp till.

Jordbruksnämnden påpekar att det hos företag inom branschen finns intresse av att profilera sig genom att sälja potatis av hög kvalitet. Enligt verkets uppfattning ger klassen Extra Prima redan i dag ett utrymme för att saluföra sådan potatis. Det finns inget som hindrar att de företag som så önskar på förpackning och i övrig marknadsföring tydligare informerar konsumenten att denna klass håller en högre kvalitet, så länge de argument som används svarar upp till de krav som ställs i marknadsföringslagen. På detta sätt bör kvalitetskonkurrensen kunna stimuleras. Eftersom det från konsumentens sida finns behov av en potatis av hög kvalitet anser verket att klassen Extra Prima bör finnas kvar.

5.4 Lantbruksstyrelsen: Enligt lantbruksstyrelsens mening kan antalet kvalitetsklasser mycket väl begränsas till två, då kvalitetsmärkningen är frivillig. Vid ett utvidgat obligatorium tock krav på minikvalitet torde problem som kräver inte obetydliga administrativa insatser uppstå, eftersom tillåten minimikvalitet, särskilt vid knapp tillgång eller brist, måste anpassas efter tillgången på potatis.

5.5 Statens livsmedelsverk delar jordbruksnämndens uppfattning att potatisstandarden bör omfatta två klasser. Livsmedelsverket bör därför få i uppdrag att i samråd med jordbruksnämnden och SMAK utarbeta bestämmelser för sådan potatisstandard. Kvalitetskravet för den lägre klassen bör därvid sättas så högt att detta medför en kvalitetshöjning för matpotatis. Förutom denna klassificering må högre klasser frivilligt kunna utnyttjas av företag som vill profilera sig från kvalitetssynpunkt.

5.7 Kemikalieinspektionen: Det bör övervägas att som grund för klassificering inte enbart lägga andelen fel utan även produktionsformerna t. ex. hur mycket kemisk bekämpning som använts vid odlingen. Inspektionen är medveten om svårigheterna härvidlag men anser angelägenhetsgraden vara så stor att frågan bör prövas seriöst.

5.8 Statskontoret har inget att invända mot att antalet klasser minskas och att felberäkningen ändras för att förenkla för konsumenterna. — — —

5.9 Riksrevisionsverket: Förslaget att ta bort klassen "oklassificerad" potatis och att märkningsskyldighet även skall gälla vid försäljning direkt från odlare till konsument vid köp på torg, i gårdsbutik etc., innebär en skärpning av den nuvarande regleringen. RRV bedömer att dessa förslag inte kommer att få avsedd effekt. De skulle innebära en risk för konkurrensbegränsning och svårigheter, särskilt för de mindre leverantörerna, att klassificera och märka potatisen. Marknadsföring av nya sorter och alternativt odlad potatis skulle också sannolikt försvåras.

5.10 Sveriges lantbruksuniversitet: Institutionen för växtodlingslära är tveksam till förslaget att klassen "Oklassificerad" tas bort och att kvalitet "Ordinär" blir den lägsta kvaliteten, som får saluföras. — —

Med anledning av att kvalitetsarbetet bör stimuleras anser institutionen för växtodlingslära att möjligheterna att märka och saluföra kvalitet Extra Prima bör bibehållas. Det bör dock vara möjligt för ett företag att inom ramen för någon av de högst klasserna och efter överenskommelse med SMAK saluföra kvalitetspotatis under speciell beteckning, vilken knyts till företaget i fråga.

5.13 Husmodersförbundet Hem och Samhälle anser att det vore lättare för konsumenten att välja om det bara fanns två kvalitetsklasser, där en kvalitetsklass skall vara i princip felfri potatis att den nuvarande märkningen "Oklassificerad" tas bort.

5.14 ICA-förbundet: Kvalitetsklassificeringen kan med fördel inskränkas till två klasser. En absolut nedre gräns för marknadsgill matpotatis krävs då. — — — Rapportens förslag om att möjliggöra för enskilda företag att profilera sig med egna kvaliteter över Prima-gränsen ställer vi oss mycket positiva till. Ordningen med att företagen då obligatoriskt i förväg lämnar specifikation till SMAK och också underkastar sig kontroll är dock en absolut förutsättning. — — —

5.15 Konsument-Forum instämmer i JN:s förslag att ta bort klassen Oklassificerad samt att klassen Extra Prima utgår.

5.16 Kooperativa förbundet vill särskilt understryka vad som under punkt 16.4 framföres i rapporten att vissa kvantiteter underkänd potatis måste undanföras från den traditionella marknaden och exempelvis användas till foder. Det är viktigt att detta förhållande beaktas i potatisregleringen så att inte underkänd potatis på omvägar tar sig ut på marknaden.

5.18 Landstingsförbundet: — — — Landstingsförbundet anser att det är ett rimligt krav att det framgår av klassificeringen att endast den potatis som klassas som Ordinär eller Prima är lämplig att konsumera medan annan potatis inte är lämplig för konsumtion.

5.19 Lantbrukarnas riksförbund: Jordbruksnämnden föreslår att den obligatoriska klassificeringen endast bör omfatta klasserna Ordinär och Prima. I övrigt bör företagen själva få profilera sig genom att sälja potatis av hög kvalitet. LRF delar JN:s uppfattning och anser liksom JN att i princip all potatis skall vara kvalitetsmärkt. — — —

5.21 Samarbetsgruppen för alternativ odling instämmer med förslaget att klassificeringen endast kommer att omfatta klasserna Ordinär och Prima.

Vi instämmer med förslaget att kvalitetsansvaret knyts tydligare till

företagen. Och att företagen skall få definiera och saluföra egna kvaliteter. Men vi tycker inte att det kan få vara hemligt. — — —

Eftersom ovanstående kvalitetshöjning innebär att foderpotatisvolymen kommer att öka är det befogat att stötta den marknaden med åtgärder.

5.22 Svensk matpotatiskontroll anser att ett förbud mot saluhållande av potatis sämre än Ordinär kräver ökade resurser för kontroll av att bestämmelserna efterlevs, samt ett praktiskt hanterbart påföljdssystem. Under förutsättning att dessa frågor löses på ett tillfredsställande sätt tillstyrker SMAK förslaget om en nedre kvalitetsgräns. Det bör dock beaktas att en nedre kvalitetsgräns kan behöva vara flexibel på grund av årsmånsvariationer. Det förutsätts vidare att SPI klarar inlösen av de kvantiteter matpotatis som faller under den nedre kvalitetsgräns som fastställs.

SMAK verkar för ett öppet klassificeringssystem. Om något företag vill marknadsföra matpotatis med en företagsspecifik kvalitet som är annorlunda eller bättre än den högsta officiella kvalitetsklassen, bör detta endast få ske efter anmälan till SMAK och under förutsättning att företaget är berett att underkasta sig SMAK:s kontroll. Förslaget om endast två kvalitetsklasser nödvändiggör enligt vår uppfattning en genomgripande översyn av de nuvarande kvalitetsbestämmelserna.

5.27 Sveriges livsmedelshandlareförbund: Liksom förslagsställarna anser vi att man genom att ta bort klassen oklassificerad, automatiskt kommer att få en förhöjd standard på potatisen. Om vi skall lyckas i vårt uppsåt att höja kvalitén, måste vi sträva mot ännu mera specificerade kvalitetskrav, där den jämna goda kvalitén skall vara vårt riktmärke.

SSLF förordar därför att klassen Extra Prima bibehålles och att man ser över möjligheterna att skärpa kraven på klassen vad avser förekomsten av stakra mekaniska skador.

5.28 Sveriges potatishandlares riksförbund anser det tillräckligt med endast en kvalitetsklass. Potatis som inte godkänns i denna klass får inte säljas som matpotatis. Kvalitén på den potatis som godkänts som matpotatis bör få bestämmas av varje enskilt företag.

6 Inriktningen av kvalitetsarbetet

6.1 Socialstyrelsen: Rådgivning och informationsinsatser till producenter i syfte att minska starka och svaga mekaniska skador, röta och grönfärgning bör i enlighet med förslaget stödjas.

6.2 Statens pris- och kartellnämnd ställer sig även tveksam till frågan om obligatorisk deklaration av storlek då detta inte bör vara av någon större vikt för konsumenten men däremot kan antas medföra kostnadsökningar.

SPK är även tveksam till utökad datummärkning på matpotatis. Att förpacknings- eller leveransdatum anges är bra men ett användande av bäst-före-datum riskerar att leda till ökade kostnader. Det är en onödig fördyring då potatis är lagringsduglig under lång tid så länge betingelserna är de rätta. De ekonomiska effekterna av ett sådant förslag behöver utredas ytterligare.

6.3 Konsumentverket delar jordbruksnämndens uppfattning att insatserna för att främja en bättre kvalitet i första hand bör inriktas mot att minska

förekomsten av de mest besvärande defekterna, bl. a. mekaniska skador. Samtidigt bör det framhållas att vissa för konsumenten viktiga kvalitetsegenskaper inte alls omfattas av klassificeringssystemet, t. ex. förekomsten av bekämpningsmedelsrester. För vissa konsumentgrupper är själva odlings sättet av avgörande betydelse för upplevelsen av potatisens kvalitet även om denna faktor i sig inte kan avläsas i slutprodukten.

Att utöka datummärkningsen till att omfatta även bäst-före-dag samtidigt som förpackningsdagen lämnas på ett tydligare sätt än i dag är enligt verkets mening en stor förbättring. Konsumentverket har i sitt yttrande över ett förslag från Permanenta Utskottet för livsmedelsfrågor rörande harmonisering av de nordiska ländernas märkningsbestämmelser framhållit betydelsen av en bäst-före-märkning på potatis — — —.

6.5 Statens livsmedelsverk — — — Av dessa datumangivelser anser verket att förpackningsdagen är väsentligast för konsumenterna. Hållbarheten hos potatis beror på ett flertal förhållanden, t. ex. sort, odlingsbetingelser, årstid, efterbehandling och förvaringsbetingelser. Det är därför svårt att förutsäga hållbarheten för ett enskilt parti. Med hänsyn härtill kan verket inte utan ytterligare utredning tillstyrka förslaget om obligatorisk datummärkning med bäst-före-dag. Om syftet med förslaget är att förbättra hanteringen av potatis i butik torde man effektivare nå resultat med andra åtgärder. Det bör även påpekas att potatis har undantagits från märkning med bäst-före-dag inom såväl Codex Alimentarius som EG. Det finns emellertid inga hinder för en förpackare att frivilligt ange bäst-före-dag.

Livsmedelsverket instämmer i att det är angeläget med fortsatt arbete i syfte att minska förekomsten av kvalitetsdefekter såsom mekaniska skador. För att potatis skall ha god kvalitet när den når konsumenten bör hanteringen även i butiksledet förbättras. Detta kan förslagsvis ske genom utbildning av butikspersonal eller genom hanteringsföreskrifter.

6.7 Kemikalieinspektionen: Insatserna på rådgivning och information bör ha till syfte även att befrämja övergång till potatissorter och odlingsformer som kräver så liten insats av kemiska medel som möjligt. Insatser behöver riktas mot alla led från odlare till konsument. — — —

6.10 Sveriges lantbruksuniversitet: — — — Det är också viktigt att påbörjade informationsinsatser m. m. gällande reducering av mekaniska skador får fortsätta samt att andra frekventa skadetyper i fortsättningen kan behandlas på principiellt samma sätt av SMAK.

— — — Nyttan av att ange ett "bäst-före-datum" är med hänsyn till potatisens karaktär tveksam då vissa partier kan förändras mycket snabbt medan andra är mycket stabila.

6.14 ICA-förbundet: — — — Vi instämmer i rapportens slutsats att verkliga effekter inte kan uppnås utan insatser med information och handfast rådgivning i preventivt syfte. — — —

— — — Vi anser dock inte att "bäst-före" märkning har någon reell innebörd för konsumenten när det gäller en sådan vara som matpotatis. I stället bör förpackningsdatum bibehållas och gärna då markeras tydligare än vad nu stundom är fallet.

6.15 Konsument-Forum anser att förpackningsdatum (eller för lösviktspotatis den dag partiet togs ur kylskåp) är den viktigaste uppgiften. "Bäst-före" anser vi saknar betydelse, då mycket är avhängigt av hur potatisen transporteras och hanteras i butiken.

De omnämnda förslagen till åtgärder är i stort bra. — — — Lokala konsumentgrupper borde här utbildas och engageras att bevaka, följa upp, informera och förhandla med sina lokalbutiker om erforderliga förändringar. I sin egenskap av "Köpare" har här konsumenterna en betydligt starkare ställning och detta arbete skulle samtidigt medvetandegöra konsumenterna betydligt. Det lokala opinionsarbetet skulle också bli effektivare. Rapportskyldighet från konsumentgruppers sida bör föreligga om inte önskvärda resultat kan uppnås efter dessa kontakter.

6.19 Lantbrukarnas riksförbund delar jordbruksnämndens uppfattning att en översyn bör ske av reglerna för värdering av kvalitetsfel som tillämpas av SMAK.

Jordbruksnämnden föreslår att potatisen skall märkas med "bäst-före" datum. LRF instämmer i JN:s förslag och anser att åtgärden är viktig för att få en bra hantering i handelsledet. Genom "bäst-före" datum skapas en bättre garanti för varan och ett större intresse av att minimera lagringstiden i handelsledet.

6.20 Metrobutikerna AB: I fråga om JN:s beslut att föreslå datummärkning med "bäst-före" av potatis ansluter vi oss till Walter Brangmos särskilda yttrande enligt vilket märkning med förpackningsdag, vilken normalt sammanfaller med den dag potatisen tas från lager, utgöra en tillräcklig garanti för varan.

6.21 Samarbetsgruppen för alternativ odling menar att förpackningsdag och "Bäst-före" kommer att få till följd att butiken kommer att aktivera potatishyllan. Detta begrepp är redan inkört hos konsumenten. Märkningarna skall ske mycket tydligt. "Bäst-före" skall innebära att den märkta kvalitén garanteras.

Vi stödjer förslaget att kvalitetsmärkning bör avse kvalitén vid den tidpunkt då konsumenten köper varan.

Vi stödjer förslaget att uppgift bör lämnas på påsen om storlekssortering.

6.22 Svensk matpotatiskontroll: Jordbruksnämndens förslag om att utöka datummärkningsföreskrifterna till att omfatta även ett "bäst-före" datum är ett intressant förslag från konsumentsynpunkt. — — —

Det finns dock några praktiska frågor som måste undersökas, innan slutlig ställning kan tas till förslaget. Bl. a. bör det utredas huruvida dagens förvaringssituation inom detaljistledet är sådan att förpackare kan med rimlig grad av säkerhet bedöma potatisens hållbarhetstid i butik.

Förslaget i denna del syftar väsentligen till att förbättra hanteringen av matpotatisen i butikerna. Det är enligt SMAK:s uppfattning en av de angelägnaste åtgärderna för att höja kvaliteten på den matpotatis som konsumenterna möter. Utöver "bäst-före" märkning finns också andra åtgärder som kan användas i detta syfte, bl. a. generella hanteringsföreskrifter och utbildning av butikspersonal.

6.24 Svenska kommunförbundet: Utredningen pekar på behovet av översyn av reglerna för värdering av kvalitetsfel som tillämpas av SMAK. Det bör ankomma på jordbruksnämnden att göra denna översyn i samråd med SLV och SMAK.

Styrelsen instämmer i detta förslag. Styrelsen instämmer också i de förslag till åtgärder som nämns i utredningen såsom

- minska förekomsten av de mest besvärande skadorna såsom starka mekaniska skador, stötblått, rötter och grönfärgning
- rådgivning och information för sortering, paketering, upptagning
- kvalitetsmärkning bör avse kvaliteten vid den tidpunkt då konsumenten köper varan
- storleksuppgifter skall lämnas på potatis som är förpackad i påsar eller motsvarande – samt att man med tillräcklig intensitet bevakar och kontrollerar att märkningsföreskrifter m. m. för matpotatis följs ute i handelsledet mot konsument och att felaktigheter beivras.

6.27 Sveriges livsmedelshandlareförbund: Då det gäller inriktningen av kvalitetsarbetet vill vi bara understryka rapportens förslag till att man vid packningen skall ställa så pass mycket större krav på kvalitén, att antalet felenheter svarar mot klassificeringen först då den når konsumenten.

Som nämnts i rapporten förvaras potatisen på många olika sätt ute i butikerna. Butikernas leveranstäthet, kundfrekvens/storlek och utrustningsnivå påverkar hur länge och under vilka betingelser potatisen butiks-lagras. Potatis lagrad under goda betingelser har, som bekant, en mycket god lagringsbarhet, medan dålig lagring snabbare försämrar varans kvalitet. Eftersom det finns så många faktorer att ta hänsyn till vad gäller bäst-före-märkning av potatis, bör frågan ytterligare diskuteras innan beslut fattas. Exempelvis bör de ekonomiska konsekvenserna av bäst-före-märkningen belysas, och förslag till normer för tidsangivelser arbetas fram.

6.28 Sveriges potatishandlares riksförbund tillstyrker en översyn av nuvarande regler för värdering av kvalitetsfel i samråd med branschen och övriga intressenter.

Beträffande märkning med bäst-före-datum avser SPR det vara tillräckligt med märkning av packningsdatum.

Beträffande uppgift om storlek bör denna gälla samma för förpackad som lösviktsförsäljning.

7 Informationsverksamheten

7.5 Statens livsmedelsverk tillstyrker jordbruksnämndens förslag [rörande informationsverksamhet].

7.10 Sveriges lantbruksuniversitet: – – – Institutionen för växtodlingslära vill starkt betona betydelsen av att SMAK bereds tillfälle att fortsätta sin informationsverksamhet, främst beroende på att det inom organisationen finns sakkunskap och erfarenhet då det gäller matpotatiskvalitet.

7.11 Skogs- och jordbrukets forskningsråd anser vidare viktigt att SMAK beredes tillfälle att fortsätta sin verksamhet med den sakkunskap och erfarenhet som där byggs upp under åren.

7.13 Husmodersförbundet Hem och Samhälle instämmer i de särskilda yttranden som avgivits av Walter Brangmo och Bertil Ekberg.

7.14 ICA-förbundet: Handfasta råd/instruktioner från partiledets sida till detaljhandeln om förvaringstemperatur, exponeringsätt, inköpsvolym

m. m. måste intensifieras. Detta är dock inget för statliga myndigheter utan åvilar naturligt de kommersiella intressena.

Prop. 1988/89: 140
Bilaga 6

7.15 Konsument-Forum instämmer i JN:s förslag att SMAK skall ha huvudansvaret för informationen. Som konsumenter uppfattar vi Grönsaksfrämjandet och SPI som producentinfluerade och de står alltså dessa fritt att med egna medel göra reklam, dock ej i samråd med SMAK. Vi föreslår däremot att SMAK får betydligt större anslag till informationsarbete och att SMAK åläggs att inleda samarbete med och även lämna bidrag till konsumentintressen och deras organisationer, samt att i detta arbete prioritera insatser på lokalplanet.

7.19 Lantbrukarnas riksförbund anser att SMAK:s informationsverksamhet spelar en viktig roll för att öka kunskaperna om potatis. — — —

7.21 Samarbetsgruppen för alternativ odling: Vi från alternativ odling ser det som en självklarhet att SMAK får direktiv att skaffa sig kunskap och sedan sprida information om alternativt odlad potatis.

7.22 Svensk matpotatiskontroll instämmer i JN:s överväganden och förslag i detta avsnitt.

7.28 Sveriges potatishandlarnas riksförbund ifrågasätter om SMAK såsom kontrollorgan även skall syssla med informationsverksamhet.

8 Finansieringen

8.4 Lantbruksstyrelsen: Allmänt sett bör finansiering av kvalitetskontrollen genom avgifter direkt knutna till kontrolltillfällen eller försäljningsvolym eller liknande undvikas. Det avgiftssystem som i vissa delar tillämpades t. o. m. år 1976 fungerade inte tillfredsställande. Även den av livsmedelskontrollutredningen föreslagna finansieringen kan förväntas ge betydande problem.

Finansiering som inte är direkt knuten till själva kontrollen är att föredra. Finansiering via prisregleringsmedel har hittills fungerat tillfredsställande och bör kunna komma i fråga även framöver.

8.5 Statens livsmedelsverk tillstyrker jordbruksnämndens förslag [rörande finansiering].

8.10 Sveriges lantbruksuniversitet: Som allmän princip för finansieringen av ett samhällsstött kvalitetsarbete bör gälla att de som nyttiggör sig detta svarar för kostnaderna. Höjning av arealavgiften uppfyller inte detta krav samtidigt som en sådan höjning påverkar konkurrensförhållandena. Finansiering med hjälp av handelsgödselavgifterna innebär att även andra än potatisodlare och potatisconsumenter får bära kostnaderna samt måste också i ett långsiktigt perspektiv bedömas som osäker. Då det emellertid av många skäl torde vara omöjligt att finansiera kvalitetsarbetet genom att i konsumentledet påföra samt insamla en avgift måste den föreslagna finansieringen dock accepteras.

8.11 Skogs- och jordbrukets forskningsråd: Vad gäller finansieringen av kvalitetsarbetet inom potatisområdet instämmer rådet i förslaget att kost-

naderna även fortsättningsvis täcks av utomramsmedel av typ handelsgödselavgifter.

Prop. 1988/89: 140
Bilaga 6

8.14 ICA-förbundet instämmer helt i JN:s uppfattning att kvalitetskontrollen bör betalas genom att hela den saluförda kvantiteten belastas. Formerna för denna finansiering ligger utanför vår kompetens att bedöma.

8.15 Konsument-Forum delar JN:s uppfattning att finansieringen skall kunna utgå ur handelsgödselavgiftsmedlen. Vissa andra idéer har vi anfört under avsnitt 12. Viktigt är att inga pålagor läggs på i odlings eller packningsled, så att med procentpåslagseffekten kvalitetssträvandena straffas i stället för stimuleras.

8.19 Lantbrukarnas riksförbund: Enligt LRF:s uppfattning bör finansieringen av verksamheten ske på samma sätt som i dag, dvs. via utomramsmedel. Skulle av någon anledning brist på utomramsmedel uppstå kan LRF tänka sig att arealavgiftsmedel används för att finansiera verksamheten. LRF förutsätter då att partipriset höjs i motsvarande mån så att finansieringen inte negativt påverkar priset till odlare. Vid en arealavgiftsfinansiering förutsätter LRF också att avgiften kan tas ut på ett konkurrensneutralt sätt, dvs. även omfatta odlingar under 0,5 ha.

8.21 Samarbetsgruppen för alternativ odling håller med om att medlen skall tas av utomramsmedel. Arealavgift är ett bra sätt att få med alla som odlar potatis. Tas avgiften ut från insatsmedlen så kommer exempelvis alternativodlarna utanför pålagssystemet. Detta är inte rättvist.

8.22 Svensk matpotatiskontroll: JN:s förslag tillstyrkes.

8.25 Svenska livsmedelsarbetareförbundet: Alla odlare bör i princip delta i finansieringen av ett utökat kontrollarbete. Det verkar enklast att lösa finansieringen direkt i odlarledet. Finansieringen måste utformas på ett sådant sätt att onödig byråkrati undviks.

8.28 Sveriges potatishandlares riksförbund anser att nuvarande finansiering med utomramsmedel bör fortsätta.

9 SMAK:s styrelse

9.5 Statens livsmedelsverk: Det kan vara lämpligt såsom jordbruksnämnden föreslår att både livsmedelsverket och jordbruksnämnden är företrädare i SMAK:s styrelse.

9.10 Sveriges lantbruksuniversitet: Institutionen för växtodlingslära delar uppfattningen att såväl SLV som JN bör vara representerade i SMAK:s styrelse men utgår ifrån att styrelsen i så fall fortfarande utses av Regeringen efter förslag från de organisationer, myndigheter etc., som berörs.

9.11 Skogs- och jordbrukets forskningsråd: En logisk konsekvens av det föreslagna delade ansvaret mellan jordbruksnämnden och livsmedelsverket är att de, i enlighet med jordbruksnämndens förslag, får vardera en representant i styrelsen för SMAK.

9.14 ICA-förbundet: SMAK:s styrelse bör säkerställa representation för de viktigaste parterna (inkl. JN och SLV) och inte innehålla marginella intressenter.

Prop. 1988/89: 140
Bilaga 6

9.22 Svensk matpotatiskontroll: När det gäller frågor om SMAK:s status och relationer till övriga myndigheter vill vi hänvisa till tidigare yttrande avsnittet Myndighetsinsyn i SMAK:s verksamhet. Det kan vara lämpligt att både jordbruksnämnden och livsmedelsverket är representerade i SMAK:s styrelse.

9.24 Svenska kommunförbundet: Kommunförbundets styrelse anser att SMAK:s styrelse bör utses av jordbruksnämnden efter förslag från berörda myndigheter och organisationer. Likaså skall storhushåll och konsumenterna vara representerade på lämpligt sätt.

9.28 Sveriges potatishandlares riksförbund: Beträffande styrelsen avstyrker SPR bestämt en utökning av denna. Tvärtom bör den kraftigt reduceras, då en styrelse med stort antal ledamöter ofta blir ineffektiv och får svårt att fatta beslut.

Regeringen
Jordbruksdepartementet

Översyn av stödet till jordbruket i norra Sverige

Regeringen gav genom beslut den 30 juni 1988 statens jordbruksnämnd i uppdrag att genomföra en närmare översyn av prisstödet till jordbruket i norra Sverige inför den 1 juli 1989.

Med hänsyn till översynens omfattning har jordbruksnämnden valt att dela upp redovisningen i två etapper.

Härmed överlämnas delrapport 2 av översynen. Samråd har skett med lantbruksstyrelsen.

Detta ärende har avgjorts av generaldirektören och ledamöterna Alamaa, Brangmo, Ekberg, Fringel och Genfors efter föredragning av byråchefen Berger i närvaro av avdelningscheferna Sjöberg och Öjeheim. Ledamöterna Fringel och Genfors har avgett särskilt yttrande som bifogas.

Ingvar Lindström

Olle Berger

Sammanfattning av statens jordbruksnämnds förslag avseende översyn av prisstödet till jordbruket i norra Sverige, Etapp II.

Prop. 1988/89: 140
Bilaga 7

9. Sammanfattande förslag och kostnader

I det följande redovisas i korthet statens jordbruksnämnds förslag med anledning av den genomförda översynen av prisstödet till norra Sverige.

9.1 Bakgrund

Enligt 1985 års riksdagsbeslut är utgångspunkten för stödet till jordbruket i norra Sverige att bibehålla jordbruksproduktionen i ungefär nuvarande omfattning. Denna målsättning och övriga riksdagens ställningstaganden i 1985 års beslut har legat till grund för nämndens översyn (se delrapport I).

9.2 Produktionsutveckling och effekter av stöd

Produktionens utveckling inom jordbruket i norra Sverige har jordbruksnämnden redovisat till regeringen i delrapport I. Sammanfattningsvis kan konstateras att norra Sverige i stort följt samma utveckling som landet i övrigt. Det råder dock vissa skillnader mellan de olika nordliga länen. Vad gäller effekterna av stödet så har således vid analysen framkommit att detta som medel i huvudsak har kunnat uppfylla de med stödet avsedda målen.

9.3 Produkter

Vad gäller den inom översynens ram behandlade skrivelsen om arealbidrag till *bär och grönsaker* inom Norrbottens län har nämnden funnit att övervägande skäl talar för att inte utvidga prisstödet till dessa produkter.

Vad gäller stöd till *potatisodling* föreslår nämnden att det stödområde inom vilket det lägre stödet utgår utvidgas till att omfatta de nordligaste delarna av Värmlands och Kopparbergs län.

Det högsta antal *modersuggor* som vid ett och samma företag kan få stöd föreslås höjt från 60 till 120 modersuggor.

En jämförelse mellan stödet till olika grenar inom animalieproduktionen ger såväl vad arbetsförbrukning och kapitalinsats vid handen att en nivåhöjning är motiverad vad avser *getstödet*. Jordbruksnämnden föreslår med hänsyn härtill att nivån på stödet till getter höjs från 325 till 500 kr./get.

Till jordbruksnämnden har framförts synpunkten att *fårproduktion* skulle erhålla ett särskilt stöd per får av bl. a. naturvårdsskäl. Nämnden kan i detta sammanhang hänvisa till att fårproduktionen redan får stöd i form av pristillägg för kött. Skulle det visa sig att ytterligare stöd behövs bör

detta inte tas från ifrågavarande anslag utan från andra medel anvisade för t. ex. naturvårdsändamål.

Vad gäller *äggproduktionen* utgår statligt stöd från norrlandsanslaget i form av bidrag till kvittblivning av utslagshöns. Dessutom erhåller de norrländska packerierna ett förhöjt packeribidrag för ägg som producerats i norra Sverige. Detta bidrag finansieras av interna medel inom jordbruksprisregleringen. Med hänsyn till produktionsmålets utformning och en gynnsam produktionsutveckling anser inte nämnden att det för närvarande finns skäl att införa något särskilt prisstöd till äggproduktionen i norra Sverige.

9.4 Områdesindelning

Ett flertal skrivelser har kommit in till jordbruksnämnden med förslag till områdesgränser för stödet. Enligt statsmakternas beslut har nämnden bemyndigande att själv besluta om smärre områdesförändringar. Vad gäller sådana smärre ändringar kommer nämnden att under våren behandla dessa och besluta om eventuella ändringar som i så fall träder i kraft per den 1 juli 1989. Vad som i denna översyn har övervägts är vissa större områdesförändringar. En av de förändringar som har övervägts är att på samma sätt som för mjölk ha skilda stödbelopp för övriga produkter inom 2 a och 2 b. I och för sig motiverar skillnaden i merkostnader en sådan förändring. Eftersom det redan med nuvarande områdesindelning föreligger problem att kontrollera stödet vad gäller nötkött skulle en utökning av antalet stödområden för denna produkt ytterligare försvåra kontrollarbetet. Nämnden kan med hänsyn till detta inte förorda ifrågavarande förändring. En annan fråga som särskilt har studerats är gränsdragningen mellan stödområde 3 och 4. Nämnden föreslår härvid att område 3 utvidgas med följande kommuner och församlingar:

Av Värmlands län:	Sunne Munkfors Filipstad Kil Forshaga Älvsbacka och Nyeds församlingar i Karlskoga kommun
Av Kopparbergs län:	Grangärde församling i Ludvika kommun

Genom den föreslagna förändringen erhålles en större enhetlighet inom resp. område. Härvid markeras också karaktären hos område 4 som gränsområde för stödet. Enligt nämndens uppfattning bör av denna anledning stödet tills vidare hållas kvar vid oförändrade öresbelopp.

I fråga om större områdesförändringar har till nämnden bl. a. inkommit förslag om följande förändring.

- a) Utvidgning av område 2 a
- b) Förskjutning av sydgränsen söderöver
- c) Infogande av Vindeln, Bjurholm, Kalix och Haparanda kommuner i område 1.

Nämnden har inte funnit skäl att tillstyrka dessa förslag.

9.5 Merkostnader

Prop. 1988/89: 140
Bilaga 7

Med hänsyn till de merkostnader som redovisats föreslår nämnden följande förändringar av stödbeloppen fr. o. m. den 1 juli 1989.

Tabell 9.1 Jordbruksnämndens förslag angående stödbelopp, 1 juli 1989

Produkt	Stöd- område	Höjning av stödbelopp 1 juli 89	Stödbelopp fr. o. m.	Kostnads- ökning Milj. kr.
Mjök (öre/l)	1	+ 8	104	5,0
	2a	+ 9	85	20,2
	2b	+ 6	65	8,0
	3	+ 4	45	4,1
	4	+ 0	20	0
	Totalt			37,4
Nötkött (öre/kg)	1	+ 88	925	1,7
	2	+ 123	695	13,0
	3	+ 54	400	1,6
	4	+ 0	120	0
	Totalt			16,5
Får och lamm (öre/kg)	1	+ 88	925	0,12
	2	+ 123	695	0,67
	3	+ 54	400	0,11
	4	+ 0	120	0
	Totalt			0,90
Fläsk (öre/kg)	1	+ 0	205	0
	2	+ 0	150	0
	3	+ 0	60	0
	Totalt			0
Smågrisstöd (kr./sugga/år)	1	+ 0	1 235	0
	2	+ 0	825	0
	3	+ 0	515	0
	4	+ 0	310	0
	Totalt			0

9.6 Nyetableringsstöd

För att stimulera nyetablering av företag inom stödområdet föreslås att ett särskilt etableringsstöd införes. De föreslagna villkoren för stödet framgår av avsnitt 7.

9.7 Övergångsåtgärder efter tvåprissystemets avskaffande för mjök

Vad gäller statsmakternas uppdrag till jordbruksnämnden att utreda och lämna förslag till övergångsåtgärder under ett år efter tvåprissystemets avskaffande anser jordbruksnämnden att nya regleringar ej är motiverade att verka endast ett år.

9.8 Kontroll av norrlandsstödet

Liksom när det gäller andra stödformer finns risk för att stödet till jordbruket i norra Sverige kan missbrukas. Oegentligheter har också upptäckts av jordbruksnämndens kontrollanter. Bl. a. har slaktdjur från södra Sverige

transporterats upp till norrländska slakterier och därvid felaktigt erhållit prisstöd. Det förekommer också att för högt prisstöd utbetalas genom att transport sker från ett område med lägre stöd till ett med högre stöd. Riskerna för sådana oegentligheter ökar med stigande stödnivåer. Polismyndigheterna i norra Sverige har vid ett flertal tillfällen begärt jordbruksnämndens hjälp för att kunna styrka brottslig verksamhet även vad gäller moms- och andra skattebedrägerier i samband med kreaturshandel. För att förhindra missbruk måste kontrollen intensifieras och resurser finnas för att kunna biträda andra myndigheter.

Det är inte möjligt för jordbruksnämnden att på ett tillfredsställande sätt klara av dessa arbetsuppgifter med de resurser nämnden för närvarande har till förfogande. En förstärkt kontroll på området skulle enligt nämnden vara väl använda pengar genom att kostnaderna för kontrollen skulle bli självfinansierad genom bl. a. minskat missbruk. Jordbruksnämnden hemställer att nämnden får belasta anslaget Prisstöd till jordbruket i norra Sverige med ifrågavarande kontrollkostnader.

9.9 Sammanställning av kostnader

De sammanlagda kostnaderna av nämndens förslag framgår av nedanstående sammanställning.

Sammanfattning av merkostnaderna

Prisstödsbeloppens höjning ger totalt 60,0 milj. kr.

varav	mjölk	37,4
	nötkött	16,5
	får och lamm	0,9
	fläsk	—

Bibehållna stödbelopp i område 4 ger en besparing om 5,0 milj. kr. Denna besparing är ej särredovisad då den ingår i ovanstående kostnader.

Övriga produktrelaterade kostnader ger totalt 1,0 milj. kr.

varav	getter	0,4
	smågrisar	0,3
	potatis	0,3

Områdesförändringar ger totalt en kostnad om 10,0 milj. kr.

Totala kostnader:

Höjda stödbelopp, inkl. bibehållna stöd-

belopp i område 4	54,8
Övriga produktrelaterade kostnader	1,0
Områdesförändring	10,0
	<hr/>
	65,8

Under anslaget C 6. Prisstöd till jordbruket i norra Sverige har för budgetåret 1989/90 beräknats en belastning om 545 milj. kr. Vid oförändrat stöd bedömer nämnden nu belastningen på anslaget under 1989/90 till 515

milj. kr. De föreslagna förändringarna beräknas öka belastningen på anslaget 1989/90 med 66 milj. kr. varför den totala medelsförbrukningen 1989/90 vid tillstyrkan av nämndens förslag beräknas uppgå till 581 milj. kr. Till detta kommer 4 milj. kr. 1989/90 för det av nämnden föreslagna nya etableringsstödet.

Särskilt yttrande

Som framgår av direktiven gavs 1988 års översyn av Norrlandsstödet en bredare omfattning än dess tidigare motsvarigheter. Arbetet har bedrivits under stark tidspress, särskilt under slutskedet, vilket har skapat vissa problem i såväl utredningsarbetet som jordbruksnämndens behandling av ärendet. Därmed har det inte heller varit möjligt att granska kalkylmaterialet på ett tillfredsställande sätt.

Det särskilda stödet till jordbruket i norra Sverige ingick i riksdagens beslut (1984/85:166). Jordbruksutskottet framhöll att jordbruksproduktionen i området skulle bibehållas i ungefär oförändrad omfattning. I detta syfte ansåg utskottet att ytterligare 60 milj. kr. skulle tillföras utöver vad som föreslogs i propositionen. Riksdagen har under åren därefter fattat beslut om ytterligare stöd för att produktionen skulle kunna återföras till 1984 års nivå.

Det särskilda prisstödet till Norrlandsjordbruket fastställs i huvudsak utifrån kriteriet att samma grad av kostnadstäckning skall uppnås som i ett referensområde. Den fortsatta negativa produktionsutvecklingen i stödområdet visar att den därvid uppnådda lönsamhetsnivån inte har varit tillräcklig för att bibehålla jordbruksproduktionen i norra Sverige. Härutöver finns sannolikt även andra faktorer som försvårar företagandet i Norrland, såväl generellt som speciellt inom jordbrukssektorn, något som bör beaktas vid utformningen av kompletterande stödåtgärder. De nu redovisade kalkylerna får därmed anses vara ett av flera material som skall ligga till grund för bedömning av stödbehovet för att nå den uppsatta målsättningen.

De grundläggande kalkylernas resultat har behandlats så att endast en tredjedel av fodersåden kommer från gårdens jordbruk. När det gäller svin betraktas allt foder som inköpt. Detta är en ologisk behandling som blir speciellt tydlig när det gäller svinuppfödning. Vid all animalieproduktion krävs nämligen ett arealunderlag för gödselspridning. Det mest naturliga vid animalieproduktion är att producera så mycket foder som möjligt till de egna djuren på den areal som disponeras. Med de nya spridningskrav som ställs på produktionen krävs för t. ex. smågrisproduktion en gödselspridningsareal som är nästan lika stor som arealen för foderbehovet. Vi anser att detta förhållande måste beaktas när stödet fastställs.

Det förutvarande område 2 delades efter 1985 års översyn upp i område 2 a resp. 2 b eftersom tydliga kostnadsskillnader förelåg. Förändringarna genomfördes endast för mjölk. De nu gjorda kalkylerna visar på ökande kostnadsskillnader för nötkött inom stödområde 2. Vi anser därför att uppdelningen även skall gälla för denna produktion. Eventuella kon-

trollsvårigheter får inte förhindra att stödet utformas på ett ändamålsenligt sätt, dvs. att det kompenserar för faktiska merkostnader. Förslaget omfattar för övrigt en förstärkning av nämndens kontrollfunktion.

Översynsarbetet har också omfattat analys och förslag till stödformer som kan underlätta nyetableringar. Beräkningsexempel visar ett stödbehov mellan 40 000 och 65 000 kr. i Norrbotten. Det nu framlagda förslaget om 3 procents räntestöd motsvarar knappt den nedre gränsen för stödbehovet och understiger med stor marginal behovet i de sydligare områdena. Med tanke på de stora problem som föreligger när det gäller nyetableringar inom jordbruket i norra Sverige är detta inte tillräckligt. Mot bakgrund av det framräknade behovet är ett 5-procentigt räntestöd nödvändigt för att långsiktigt säkerställa att tillräcklig nyetablering sker och att produktionsmålet för norra Sverige säkerställs. Denna stödnivå skulle enligt vår uppfattning medföra en avsevärd stimulans till en jämförelsevis låg kostnad.

Enligt JN:s förslag skall prisstödet för mjölk frysas vid 20 öre/kg i område 4. De beräknade merkostnaderna för mjölkproduktion är 31 öre/kg jämfört med referensområdet. Som jämförelse kan nämnas att prisstödet i område 3 föreslås bli höjt i enlighet med merkostnads kalkylen, dvs. med 4 öre till 45 öre/kg. Det faktum att område 4 betraktas som ett avtrappningsområde bör enligt vår mening inte föranleda en *frysning* av stödnivån (gäller även nötkött, får och lamm). En viss uppräknings av stödet, om än i långsammare takt, vore en rimligare tolkning. Den senaste treårsperioden har produktionsminskningen i område 4 dessutom varit snabbare för mjölk än i övriga stödområden. Med en fryst stödnivå riskerar man en än mer negativ produktionsutveckling i det sydligaste stödområdet.

Vi delar uppfattningen att särskilda övergångsåtgärder under *ett år* efter tvåprissystemets avskaffande knappast är motiverade. Samtidigt förutsätter vi att produktionsutvecklingen i stödområdet analyseras noggrant, inte minst mot bakgrund av förväntade sjunkande avräkningspriser för mjölk i den närmaste framtiden. Ännu allvarigare är dock sannolikt de kostnadsökningar som följer av ändrade djurskyddsbestämmelser. Oron är för närvarande mycket stor bland jordbrukarna i Norrland.

Stockholm den 27 februari 1989

Viggo Fringel

Eidi Genfors

Särskilt yttrande av Lennart Alamaa

Den svenska jordbrukspolitiken har flera mål. Beredskapsmålet anses vara det viktigaste. Då det gäller ägg, som denna utredning handlar om, så har denna vara en relativt liten betydelse i en krisproduktion. Detta utesluter inte att samhället ändå kan ha motiv för att stödja en framtida produktion.

Man bör dock ha i åtanke, att det faktum att man har ett samhälleligt mål, inte självklart innebär att samhällsåtgärder krävs för att det skall uppnås.

Om man har som mål att upprätthålla äggproduktionen i Sverige i nuvarande omfattning krävs troligen ett samhällsstöd. Graden av stöd kan man dock ha delade meningar om. Denna utredning visar hur den ena regleringsåtgärden efter den andra byggs på för att komma tillrätta med överskottsproblemet.

Andemeningen i utredningen är att det är nödvändigt att sanera bland dessa regleringsåtgärder. Man bör låta marknaden och prissignaler få ett större utrymme. Jag delar denna uppfattning. Mycken möda och kreativitet spills i dag från producenthåll i försök att påverka politiska beslut om regleringsåtgärder. Ansträngningar som bättre skulle kunna utnyttjas till en dialog med konsumenterna. Det är viktigt att konsumenterna kan känna förtroende och respekt för hur produktionen bedrivs samt för produkternas kvalitet.

Det tycks råda enighet om att tillfälliga ingrepp för att styra produktionen (t. ex. utslaktningskampanjer, kläckningsbegränsningar, produktionsuppehåll) inte innebär någon permanent lösning och därför ej heller bör få någon statlig sanktion. Jordbruksnämnden har också på senare tid varit restriktiv till dylika åtgärder. Branschen har i stället själv infört frivilliga utbudsbegränsningar.

Jag har en annan syn än nämndens majoritet på hur man bör redovisa branschens förmåga att själva hantera marknadsregleringen. Det är inte alltid lätt att sja om framtida förändringar och svårt att bedöma hur företagen kommer att möta dessa. Jag skulle dock vilja pcka på några saker.

Branschen har visat ovanligt stor förmåga att bedriva produktionsbegränsande åtgärder på egen hand. Utredningen påtalar den kläck-kvotering som tidigare förekommit. Dessutom pågår för närvarande en frivillig tomhållningskampanj med en anslutning på ca 70% av produktionsvolymen.

När detta frivilliga system upphör i mars nästa år så finns det enligt uppgift planer på att ersätta det med ett nytt system. Producenterna skall enligt detta förslag bilda en ekonomisk förening som säljer hönorna till producenterna. Priset per höna blir 57 kr. inkl. kostnaden för att bli av med äggöverskottet, en kostnad som beräknas till 27 kr. Om producenten efter avslutad omgång kan visa att han minskat sin produktion med 20 %, motsvarande en 16 veckors tomhållning får han tillbaka de 27 kronorna. Den som vill får alltså producera som vanligt, men han går miste om återbetalningen. De 27 kronorna som stannar i föreningen kan användas till att köpa in burar av producenter som vill sluta helt.

De ekonomiska transaktionerna skall administreras av ett kommanditbolag med kläckare, producenter, foderleverantörer och andra som förlorar på ett överskott. Det är helt klart att intressenterna i branschen äger en viss vana att agera samfällt.

På djurskyddsområdet händer en hel del saker med ny djurskyddslag och djurskyddsförordning. Systemet med burhöns skall vara avskaffat år 1998. Lantbruksstyrelsen diskuterar med branschen om anpassningsåtgärder. Dessa kan innebära att man redan till sommaren 1989 minskar antalet

honor i varje bur från fyra till tre. Denna åtgärd skulle som bieffekt ha en produktionsbegränsande verkan.

Vi har haft en livlig kvalitetsdebatt på senare år. Debatten har delvis gått i nya banor. Konsumenterna har inte bara visat intresse för produktens kvalitet utan också för etiska kvalitetskriterier. Hur produktionsmetoderna inverkar på djur och miljö är mer i fokus. Som ett resultat av detta har vi fått en ökning av produktionen på kontrakt. Konsumentönskemålen har kanaliserats genom livsmedelskedjornas specifikationer till producenterna.

Om staten skulle minska sitt engagemang i marknadsregleringen kan man förvänta sig att producenterna själva kommer att efterfråga mer av kontraktproduktion för att skapa mindre svängningar i sin avsättning.

Det befaras i utredningen att Sverige skulle få svårigheter att få tag på importerade ägg. Detta på grund av Newcastlesjukan som gör att vi har restriktioner gällande vilka länder vi kan importera ifrån. Jag efterlyser en analys, om inte just bristen på importägg, är en faktor som verkar positivt för de svenska äggproducenterna. Detta både om man ser till det begränsade efterfrågetrycket och de argument om svensk kvalitet, färskhet, djurmiljö som kan användas av svenska producenter.

Hur producenterna skulle reagera på en situation med enbart gränsskydd är osäkert. Det är viktigt att ha klara spelregler från statsmaktens sida. Lika viktigt är att dessa ger producenterna möjligheter att planera långsiktigt. Det bör göras klart från samhällets sida i vilka situationer som ett samhällsstöd är att vänta. Jag delar inte tanken på att det endast är möjligt att slopa marknadsregleringen när en balanssituation uppstår. Man kan tänka sig en situation där balans mellan konsumtion och produktion uppstår genom att producenterna låter sina anläggningar stå stilla under en stor del av året. En samhällsstödd marknadsreglering i ett sådant läge kan inte accepteras varken av konsument- eller samhällsintresset.

Så länge andra länder stödjer sin produktion så krävs ett stöd också i Sverige. Ett fullständigt borttagande av gränsskyddet är därför inte realistiskt. Den teknik som används i utredningen, att analysera en avreglering i olika steg, får dock inte skymma det förhållandet att verkligheten inte alltid låter sig infångas i dessa steg.

De av OECD framtagna PSE-beräkningarna som mäter skyddsnivån i olika länder, visar att länderna skyddar sin produktion i olika hög grad. Det är också skillnad mellan olika produkter.

Ägg och fjäderfä tillhör inom EG de minst skyddade råvarorna. I Sverige är både skyddsnivån och rangordningen högre. Det kan därför vara på sin plats att inte bara prata i termer, gränsskydd eller ej, utan också om nivån på gränsskyddet.

Lennart Alamaa

Utredningen rörande avveckling av prisregleringen för ägg har nu slutförts vid statens jordbruksnämnd. Vi har vid tidigare sammanträden i nämnden framfört ett antal synpunkter som enligt vår uppfattning bör fogas till utredningsmaterialet. Synpunkterna avser i första hand utredningens analys och slutsatser rörande prisregleringen för ägg. Flera av de frågor som berörs har stor betydelse från allmän jordbrukspolitisk synvinkel. Vi vill understryka att det finns ingen grund för att söka en särbehandling av äggproduktionen vad gäller den principiella tillämpningen av prisregleringen.

Allmänt

Utredningen, som genomförts på regeringens uppdrag, skulle enligt direktiven bl. a. omfatta en redovisning av konsekvenserna av en avveckling för produktionen, konsumentpriserna, regleringsekonomi och råvarukostnadsutjämnings. Vidare skulle effekterna från handelspolitiska, regionalpolitiska och statsfinansiella synpunkter redovisas.

En avreglering — även i begränsad omfattning — skulle sannolikt få drastiska effekter på den svenska äggproduktionen, inte minst för den enskilde producenten. Vi anser därför att utredningen borde innehålla en mera konkret analys av konsekvenserna vad gäller t. ex. prisbildningen på marknaden, företagsekonomiska effekter, konsumentaspekter, produktionsomfördelning mellan företag och regioner, importförutsättningar m. m.

Nu gällande riktlinjer för bl. a. produktionsanpassning och prisstöd lades fast av riksdagen i 1985 års jordbrukspolitiska beslut. Enligt dessa riktlinjer skall stöd till jordbruket lämnas genom ett gränsskydd som vid behov kompletteras med marknadsreglerande åtgärder. Regleringen bör fortlöpande ses över i syfte att förenkla och begränsa den.

Som framgår av våra kommentarer nedan medför redan en begränsad avreglering att flera av de nu gällande jordbrukspolitiska målen inte kan uppnås. Utredningen baseras främst på en analys av administrativa aspekter och saknar i hög grad den koppling till enskilda producenters förutsättningar och ekonomi som borde ingå i ett beslutsunderlag av detta slag.

Inom några månader kommer den närmare tillämpningen av den nya djurskyddslagstiftningen att fastställas. Det är en absolut nödvändighet att de nya produktionsförutsättningar som nu aktualiseras på skilda håll analyseras i ett sammanhang. Vi förutsätter att dessa faktorer vägs in i en samlad bedömning.

Nedanstående kommentarer avser främst kapitel 7 i utredningen.

Steg 1

Syftet med den differentierade storproduktionsavgiften var *dels* att begränsa de större företagens utbyggnad, *dels* att de större producenterna skulle stå för en större andel av exportkostnaderna.

Enligt utredningen har företagsstrukturen inte förändrats i någon större grad. I utredningen anges likväl att avgiftens effekter i mycket stor ut-

sträckning motverkats genom att större producenter kompenseras i de betalningssystem som byggts upp inom branschen. Det bör understrykas att kostnadsbetingad prissättning är en vanlig princip i all företagsamhet inom alla sektorer. Denna princip har sedan länge även tillämpats inom lantbrukskooperationen. Prisfördelarna till större producenter har sannolikt medfört minskad effekt av den differentierade storproduktionsavgiften. Det är dock bevisligen så att större producenter med nu gällande avgiftssystem bidragit mera till exportens finansiering än vad som skulle ha varit fallet med en icke differentierad avgift. Med en odifferentierad produktionsavgift kommer belastningen på mindre och medelstora producenter att öka, relativt sett, med försämrad lönsamhet som följd. Enligt vår uppfattning skulle en större andel av äggproduktionen ha bedrivits vid större företag om produktionsavgiften hade varit odifferentierad.

Likväl accepterar vi utredningens slutsats att såväl juridiska som administrativa skäl talar för en odifferentierad produktionsavgift.

Steg 2

En begränsning av regleringsföreningens möjligheter till marknadsreglerande åtgärder kommer att leda till större prisvariationer och sänkt genomsnittlig prisnivå. Effekten på den inhemska produktionen avgörs av vilken ekonomisk eller volymmässig begränsning som fastställs.

Eftersom efterfrågeelasticiteten på ägg är mycket låg, liksom vm-priserna, skulle redan en måttlig begränsning av marknadsregleringen få drastiska effekter på priset. Detta gäller naturligtvis särskilt under perioder med överskottsproduktion. Det bör dock poängteras att en prissänkning skulle ske även vid balans i produktionen (räknat på årsbasis).

I utredningen understryks att en gemensam finansiering inom branschen för överskottsägg – utöver den begränsade roll som skulle spelas av regleringsföreningen – knappast är möjlig. Marknadsreglerande åtgärder i denna form är således endast möjliga i den utsträckning en statlig medverkan garanteras.

En begränsning av marknadsregleringen enligt steg 2 i utredningen skulle enligt vår uppfattning inte innebära ökad marknadsstyrning utan en *administrativ prisstyrning*.

Om man önskar åstadkomma en ökad marknadsanpassning är det lämpligare att styra produktionens storlek via mittpriset (och i motsvarande mån undvika ändringar av produktionsavgiften). Genom ökad spännvidd mellan prisgränserna kan ökad prisörlighet skapas. Med detta synsätt bör även statens medverkan i temporära anpassningsåtgärder inskränkas kraftigt. Sammansatta skulle dessa åtgärder leda till en marknadsanpassning, dock med bibehållande av en prisreglering i nuvarande bemärkelse. Med denna form av prisstyrning minskar behovet av marknadsreglerande åtgärder. Samtidigt möjliggörs en produktionsanpassning "under hänsynstagande till den enskildes sociala och ekonomiska trygghet" (jfr nu gällande jordbrukspolitiska beslut).

En avgörande jordbrukspolitisk fråga är efter vilka principer produktpriser och gränsskydd skall fastställas. Med en administrativ prisstyr-

ning skulle systemet med mittpris och prisgränser mista sin innebörd. En inhemsk produktion förutsätter prissättning med koppling till jordbrukets produktionskostnader och inkomstutveckling.

Prop. 1988/89: 140
Bilaga 7

Steg 3

Ett borttagande av marknadsregleringen i enlighet med steg 3 skulle få de effekter som beskrivits ovan, dock mera drastiska. Enligt vår uppfattning skulle denna åtgärd strida emot gällande jordbrukspolitiska beslut. Möjligheterna att avsätta ens säsongmässiga överskott på den inhemska marknaden genom prissänkningar måste betraktas som ytterst begränsade. Produktionen skulle därmed tvingas ned under självförsörjningsnivån, eftersom förutsättningar saknas för marknadsreglerande åtgärder utan statlig medverkan.

I ett tidigare avsnitt av utredningen (6.5) görs en jämförelse mellan en tänkt avreglering enligt steg 3 och prisregleringen för ägg inom EG. En viss likhet skulle finnas i den meningen att avsättningsgaranti saknas inom den egna marknaden liksom interna marknadsreglerande åtgärder. EG-ländernas export av ägg finansieras dock via en gemensam budget och överskottsproduktion/exportförluster påverkar inte direkt producentpriset. Därmed mister jämförelsen med svenska förhållanden relevans. Bristen på prisstyrning i EG demonstreras tydligt av de kraftigt stigande exportkostnader som redovisats under senare år.

Steg 4 och 5

Vi delar utredningens synpunkter beträffande möjligheterna till ett borttagande av gränsskyddet resp. en total avreglering. Det bör tilläggas att importmöjligheterna är begränsade på grund av förekomsten av Newcastle-sjukan i flertalet tänkbara leverantörländer.

Kvalitetsstöd

Det är angeläget för såväl konsumenter som producenter att skapa incitament för ökad produktkvalitet och god redlighet. Vi stödjer därför utredningens förslag om en höjning av packeribidragen, vilken bör åtföljas av en bibehållen kontroll. Det borde dock klarare framgå att bidragen utgör ett kvalitetsstöd, som t. ex. kan kallas kvalitetstillägg.

I avsnitt 6.3 anges att en kvalitetskontroll och förpackning i anslutning till produktionsplatsen med åtföljande distribution direkt till handeln skulle kunna ge förbättrad produktkvalitet, främst vad gäller färskhet. Enligt vår uppfattning är det inte självklart att konsumenterna skulle gynnas på detta sätt. Det finns i dag en väl utbyggd distributions- och kontrollverksamhet som garanterar jämn tillförsel av produkter med jämn och hög kvalitet och det finns ingenting som tyder på att konsumentens köptrygghet generellt skulle förbättras med den angivna modellen.

Stockholm den 24 november 1988

Viggo Fringel

Eidi Genfors

Sammanställning av remissyttranden över statens jordbruksnämnds översyn i fråga om prisstödet till jordbruket i norra Sverige

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden avgetts av länsstyrelserna i Älvsborgs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Norrbottens län samt av Lantbrukarnas riksförbund (LRF). Länsstyrelsen i Värmlands län har lämnat ett yttrande som utarbetats av lantbruksnämnden i länet.

Prisstödet

Länsstyrelsen i Älvsborgs län:

— — —
För Dalslands skogsbygder har utvecklingen under senare år varit klart negativ. — — — I en enkät som nyligen genomförts visas att bristande lönsamhet är ett av de viktigaste skälen till att mjölkproduktionen avvecklats. — — —

Länsstyrelsen anser det vara angeläget att även ändra områdesindelningen. Områden i den berörda delen av länet där det enligt länsstyrelsens beslut är motiverat att ge statligt glesbygdstöd borde rimligen också ingå i prisstödsområdet.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: — — — Beträffande prisstödet kan konstateras att alla stödområden utom 4:an i förslaget får full kompensation för de enligt kalkylmodellen beräknade merkostnaderna.

— — —
Länsstyrelsen finner — — — oacceptabelt med en större avtrappning än 20 öre mellan område 3 och 4 och att stödet i detta område bör höjas med 5 öre till 25 öre. I konsekvens med detta bör även en viss höjning ske av stödet till nötkött och får och lamm.

Länsstyrelsen i Värmlands län: — — — Skillnaderna inom område 3 blir i det nya förslaget mycket stora och detta till nackdel för västra Värmland. — — — Lantbruksnämnden vill framhålla att stöd till potatisodlingen även utgår i Ekshärads församling.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: — — — att församlingarna Borgsjö i Ånge kommun, Liden och Holm i Sundsvalls kommun, Viksjö i Härnösands kommun samt Graninge, Helgum och Resele i Sollefteå kommun med hänsyn till rådande brukningsförhållanden borde överföras från stödområde 2 b till 2 a. Förutom rent produktionsmässiga skäl talar även starka regionalpolitiska skäl för en sådan förändring.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: — — — Enligt länsstyrelsens uppfattning har — — — [produktions]målsättningen inte uppfyllts helt eftersom det livsmedelspolitiska beslutet klart och tydligt angav att "Omfattningen av jordbruksproduktionen i norra Sverige bör bibehållas i ungefär nuvarande omfattning" (JoU 1984/85:33). — — —

Utöver de mer traditionella motiven till att upprätthålla produktions-

nivån vill länsstyrelsen lägga förädlingsindustrins sårbarhet. Fortsätter den negativa utvecklingen inom jordbruket i Jämtlands län leder det troligen till att underlaget för förädlingsindustrin blir för litet. Om så sker försämras förutsättningarna för jordbruket i länet ytterligare eftersom avstånden till förädlingsindustrin blir orimligt långa.

— — — Länsstyrelsen anser som tidigare sagts att formerna för stödet till norra Sverige bör ses över.

— — — Länsstyrelsens viktigaste invändning mot de analyser och förslag som presenteras i rapporten gäller grunden för beräkning av merkostnad och därmed stödbeloppens storlek.

— — — Länsstyrelsen anser att beräkningarna bör grunda sig på att allt foder produceras på gården.

— — — Produktion av foder för att täcka det egna behovet måste därför stimuleras på annat sätt. Det kan eventuellt ske i form av ett arealbidrag kopplat till företagets animalieproduktion.

Länsstyrelsen i Norrbottens län:

— — — Länsstyrelsen anser därför liksom tidigare att norrlandsstödet bör kompletteras med, eller ersättas av, ett regionalt prisstöd baserat på bokslutsmaterial från det egna området.

Fårskötseln är en produktionsgren som är lätt att driva i kombination med annan företagsamhet. En utökad fårstam skulle därför kunna vara av betydelse för att främja kvarboendet på landsbygden.

Lönsamheten är dock så svag att man, om man vill ha någon effekt, behöver komplettera det nu utgående norrlandsstödet med ett regionalt prisstöd.

— — —

För mjölkproduktionen är område 2 indelat i 2a och 2b. För övriga produktionsgrenar är inte någon sådan uppdelning gjord. Produktionsförhållandena inom 2a och 2b är dock så pass olika att en differentiering på stödet även för de övriga produktionsgrenarna är befogad.

Lantbrukarnas riksförbund: — — — Jordbruket i norra Sverige har avsevärt större betydelse för t. ex. livsmedelsberedskapen, sysselsättning, infrastruktur och samhällsservice än som motsvaras av dess produktionsvolym. Detta medför också att man inte får en helhetsbild om endast jordbrukssektorn analyseras, vilket varit fallet vid översynerna av Norrlandsstödet. En helhetssyn är nödvändig för att fånga det stora antal faktorer som kommer att avgöra utvecklingen i det norrländska jordbruket. — — —

— — — LRF anser att beräkningsresultaten [stödbeloppen] borde bygga på det s. k. huvudalternativet dvs. att de merkostnader som framkommer vid egenproducerad fodersäd skall ligga till grund för stödbeloppen.

— — —

— — — Enligt LRF är den föreslagna omfördelningen mellan stödområdena 3 och 4 rimlig eftersom den ger större enhetlighet om man utgår ifrån normskördarna.

— — — Det faktum att område 4 betraktas som ett avtrappningsområde får dock inte föranleda en frysning av stödet (mjölk, nötkött, får och lamm). En viss uppräknig, om än i långsammare takt, vore en rimligare tillämpning. — — —

— — — Efter 1985 års översyn delades område 2 upp i områdena 2a resp. 2b på grund av tydliga kostnadsskillnader. Förändringen genomfördes dock endast för mjölk. — — —

— — — är det LRF:s bestämda uppfattning att uppdelningen av område 2 skall gälla nötkött. — — —

— — — Utredningen föreslår för övrigt en förstärkning av nämndens kontrollfunktion — ett förslag som även LRF stödjer.

Etableringsstöd

Länsstyrelsen i Älvsborgs län: — — — Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om etableringsstöd. — — —

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: — — — att etableringsstödet bör uppgå till samma procentsats i Gävleborgs län som inom övriga Norrlandslän.

Länsstyrelsen i Värmlands län: — — — Lantbruksnämnden tycker det är angeläget att förhållandena för nyetableringarna uppmärksammas. Lantbruksnämnden vill dock starkt framhålla att investeringsstödet är den viktigaste delen i att upprätthålla jordbruksproduktionen. — — —

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: — — — Länsstyrelsen föreslår därför att räntestödet höjs från förslaget 3% till 4% för de fem första åren och 2% för de följande tre åren.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: — — —

I valet mellan dessa båda former [prisstöd eller räntestöd] fastnar länsstyrelsen, till skillnad mot nämnden, för ett nyetableringsstöd i form av utökat produktionsstöd.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: — — — Det etableringsstöd som föreslås har fått en utformning som är lättare att administrera än tidigare tillämpade modeller. Det bör också vara tillräckligt för att främja en önskvärd generationsväxling på redan etablerade och uppbyggda företag.

Däremot är det otillräckligt om någon vill starta på ett nedgåendet företag, där man utom för förvärvet också måste ha medel till nya byggnader. En båsplats kostar i dag mellan 80 000 — 100 000 kr. att bygga och det investeringsstöd som nu kan utgå är maximerat till totalt 500 000 kr. En lösning vore att nuvarande avskrivningslån kompletterades med räntesubventioner av samma modell som nu tillämpas för hyresbostäder.

Lantbrukarnas riksförbund: — — — Det är dock förvånande att utredningen utmynnar i ett förslag som knappt motsvarar den nedre gränsen av beräknat stödbehov. Den föreslagna stödnivån understiger dessutom med stor marginal behovet i de sydligare områdena. Med tanke på de stora problem som föreligger vad gäller nyetableringen i Norrlands jordbruk måste stödet anpassas bättre till det beräknade behovet. Det är ologiskt att föreslå en ny stödform som redan från början är underdimensionerad. När det gäller nivån måste ett 5-procentigt räntestöd anses vara nödvändigt för att motsvara behoven. Detta skulle ge avsevärd stimulans till en jämförelsevis låg kostnad.

Ett investeringsstöd av skisserat slag är dock främst en form som stimulerar stora investeringar. Huvuddelen av alla generationsskiften sker emellertid successivt där strävan bl. a. är att undvika en alltför snabb skuldökning. Ett räntestöd missgynnar därför ett ekonomiskt sunt generationsskifte. Räntestödsformen stimulerar investeringar mer än produktion och får därmed större kapitaliseringseffekter. LRF förordar därför mot bakgrund av norrlandsstödet syften ett etableringsstöd som helt eller delvis knyts till produktionen.

— — —

